INSTITUTIONUM
CANONICARUM

LIBRI TRES

AD USUM SEMINARII NEAPOLITANI

AUCTORE

JULIO LAURENTIO SELVAGIO

CUM ANIMADVERSIONIBUS, ATQUE ADDITAMENTIS

JOSEPHI ROMANI PRAESB. NEAP.

IN ARCHIEPISCOPALI LYCEO

UTRIUSQUE JURIS ANTECESSORIS SUBSTITUTI.

TOMUS I.

NEAPOLI

EX TYPOGRAPHIA AD SIGNUM ANCORAE

MDCCCXXXIX.

Nolite errare, Fratres charissimi, Doctrinis variis, et peregrinis nolite abduci. En Instituta Apostolorum, et Apostolicorum virorum, Canonesque habetis. His fruimini. — Julius I. Papa Epist. III. cap. 1.

Nulli Sacerdotum liceat Canones ignorare. — Caelestinus P. Epist. III. cap. 1.

Ignorantia mater cunctorum vitiorum maxime in Sacerdotibus Dei vitanda est, quorum labia custodire debent scientiam. Sacras igitur Scripturas legant, et Ecclesiasticos canones sciant; praesertim in iis, quae ad munera sua recte praestanda necessaria sunt, ut aedificent cunctos tam fidei scientia, quam operum disciplina. — II. Syn. Provinc. Neap. Tit. IX. Cap. V. ex Conc. Toletano III. Can. XXIII.

PHILIPPO IVDICE CARACCIOLO

E NOBILISSIMIS VILLAE PRINCIPIBVS

S. R. E. CARDINALI

ARCHIEPISCOPO NEAPOLITANO

OPTIMO STVDIOSAE IVVENTVTIS PATRONO

QVI

VT CLERICI IN SPEM ECCLESIAE SVCCRESCENTES

LITERIS ET MORIBUS PRAEFVLGEANT

MAXIME ADLABORAT

IOSEPHVS ROMANVS

IN ARCHIEPISCOPALI LYCEO

VTRIVSQVE IVRIS ANTECESSOR SVBSTITVTVS

CANONICAS IVLI SELVAGI PRAELECTIONES

OPPORTVNIS ADDITAMENTIS AVCTAS

PASTORI BENEMERENTISSIMO

IN OBSEQVENTIS ANIMI TESTIFICATIONEM

D. D. D

AD STUDIOSAM

SACRORUM CANONUM JUVENTUTEM.

EDITOR.

Julium Laurentium Selvagium acris ingenii, ac multiplicis eruditionis Virum inter Scriptores de re canonica, qui saeculo XVIII floruerunt non ultimum tenuisse locum, nemo unus ignorat. Is enim bono Ecclesiae natus, deque re literaria optime meritus, singulari utriusque juris doctrina apprime subactus maxime inclaruit. Quibus scientiis cum satis excultus videretur ad Juris Cathedram in Archiepiscopali nostro Lyceo evectus, informandis adolescentibus diu studiose animum intendit. Scripsit vero sex volumina de antiquitatibus ecclesiasticis : *opus utique numeris omnibus absolutum, tantaque cura, et diligentia elaboratum, ut cupidae sacrarum rerum juventuti satis, su-*

perque facere potuerit: deinde commentaria Heinnecianis institutionibus *intexuit, quibus alienum opus ita supplet, auget, enucleat; ut magis eum illustrasse, quam ab eo illustrari videatur:* denique hasce juris ecclesiastici praelectiones, *quibus mira perspicuitate, et concinnitate canonicae jurisprudentiae originem, naturam, progressum singulis titulis proposuit, nervumque rerum, quae in pluribus voluminibus disjectae occurrunt, mira facilitate sic congessit, ut eae vel mediocribus ingeniis pateant. Quare factum, ut nostra non solum, verum etiam extera gymnasia pro ecclesiastica juventute in re canonica erudienda tam eximium opus exquisitis praeconiis celebrarint.*

Certe quidem non ignoramus quamplures vel optimae notae Scriptores fuisse, qui ecclesiastici juris institutiones literis mandarunt. Atvero parum utilitatis Cleri adolescentes ex iisdem capere posse, neminem latet. Quidam enim (ut illos praeteream, qui perversis doctrinis incautos animos transversos agunt) contracta nimis methodo, perpauca de re canonica exiliter exhibent, ita ut fere jejunos tirones relinquant: quidam vero nimia rerum copia, eruditione, atque varietate ita mentem obruunt, ut rudis adolescentium animus ad illa percurrenda impar prorsus evadat: in aliis denique ea, quae ad peculiarem hujus regni Neapolitani politiam spectant, omnino desiderantur.

Quae cum ita se habeant, Neapolitani Cleri adolescentibus consilium nostrum probatum iri confidimus, si elementa isthaec, quae intra scholastici anni orbem facile tradi possent, recudenda curaverimus. Ut vero hoc praestantissimum opus integrum, absolutumque redderemus, simulque aliquid aptius aetati nostrae, atque opportunius exhiberemus, praeter tractatus de vera Christi Ecclesia, de primatu Romani Pontificis, de veteribus finibus patriarchatus Romani, *aliqua additamenta, et animadversiones duximus passim attexendas, antequam illud iterum in publicam lucem ederetur. Profecto permulta ad ecclesiasticam disciplinam spectantia novissimo jure exolevisse, multaque nova apud nos invecta esse, nemini impervium. Ne tirones igitur illa, tamquam obtinentia jura accipiant, recentiaque haec maximo suo, et reipublicae damno ignorent, nos ipsorum utilitati inservientes (quatenus pro ingenii tenuitate licuit) recentiorum Pontificum constitutiones, peculiarem utriusque Regni politiam, breviter, quoad ejus fieri potuit, persecuti sumus. Quantum vero emolumenti inde adolescentes capturi sint, et quantum pretii huic operi accessurum sit, facile quisque intelliget. Et siquidem hunc laborem necessario esse suscipiendum quotidianae testantur eorum postulationes, qui studiosae juventutis utilitati consulentes tam fructuosas notiones, quibus pluri-*

mum indigebant, suis efflagitarunt studiis. Sic in hisce praelectionibus clericis rem canonicam addiscentibus nihil deerit, quo facilius, et plenius ecclesiasticae jurisprudentiae doctrinis imbuantur, atque ad majora, et graviora momenta controversiarum rite aestimanda, aptiores reddantur. Agitedum, adolescentes, opus amplioribus, quam antea, auctum incrementis, aequi bonique accipite, et praeclaram occasionem strenue urgentes, eo curas, et contentiones vestras intendite, ut penitiorem sacrorum canonum intelligentiam assequamini. Valete.

PRAEFATIO AUCTORIS

Mirari vel ipso vestibulo subit, qua de caussa veteribus, recentioribusque Canonici Juris Institutionibus sane multis, ac politioribus quidem, novam hanc nostrarum accessionem non sine adolescentium studiosorum incommodo, atque etiam fastidio meditemur.

Verum alia nobis mens, consilium aliud: non enim quidquid in rem Canonicam undecumque derivari potest (quod quidem doctissimi quique, non sine summa laude praestitere) huc congerere cogitavimus; sed ecclesiasticis tantum adolescentibus id Canonici Juris solum proponere, quo et eorum mens potioribus principiis informaretur, et animus sanioribus regulis, quantum ad eorum munia satis est, imbueretur. Quod quidem aliter effici non posse credidimus, nisi Canonum et Historiam, et Σύνταξιν nexum, *et* Σκοπου finem *brevi quidem, at perspicua methodo persequeremur. Id vero non opportunum modo, ac proficuum, sed propemodum necessarium duximus.*

Et quidem quantum ad Canonum Historiam, quem latet, aut etiam latuit, quam multa ex Historiae Canonicae ignoratione errata defluxerint, offusa spissa super Canones ipsos, eorumque sensum, mentemque caligine? quam multa etiam genuinis fallacia, integris interpolata, authenticis adulterata, vel imperitia, vel audacia, vel dolus, fraudesque admiscuerint? Quot Canones antiquis Conciliis, quot Placita veteribus Romanis Pontificibus, quot Sententiae vetustis Ecclesiae Patribus partim falsae, partim dubiae fidei, quamplures vero interpolatae, et corruptae adfictae fuerint? Quid quod Synodi ex integro simulatae, atque in medium allatae sunt, quae fucum facerent Historiae imperitis?

Quae quum ita sint, quisnam sinceras regulas ab ψευδεπιγράφοις, quis disciplinae ecclesiasticae capita in Episcoporum coetibus sancita ab inductis abusionibus discernet, nisi Historiae praesidio munitus? Si canonum historiam ante oculos habuissent VII, ac VIII. Saeculi nonnulli auctores, dubio procul putidae quaedam merces vel nunquam in Ecclesiam fuissent invectae, vel ubi primum adparuissent, projectae, atque exsibilatae imposuissent, arbitror, nemini: nec istarum mala fraude tot perversi mores invaluissent, nec tantas ecclesiastica disciplina vicissitudines passa esset.

Profecto, ubi studium historiae, antiquita-

tumque christianarum resumptum est, veteresque Canones longa oblivione sepulti nocturna, diurnaque manu versati, en statim et corruptis moribus obviam itum est, et disciplina ecclesiastica primigeniae puritati maxima ex parte restituta. Adeo hinc vel maxime comprobatur quod scribit Tullius (1). Historia testis temporum, lux veritatis, vita memoriae, magistra vitae, nuntia vetustatis.

Quod ad Canonum Σύνταξιν nexum, *primum in Canonibus Christianae fidei summam, moresque spectantibus nihil offendas absonum, nihil inconstans: omnes vero quotquot ab Apostolis ad hanc usque diem conditi sunt, ad unum mira consensione conspirant, arctissimo inter se vinculo continentur omnes.* Regula fidei una omnino est, sola, immobilis, et irreformabilis: (2) *Quod enim Augustinus inquit: Concilia priora posterioribus emendari:* (3) *tantum de disciplina, quae pro temporum, locorumque* περιστάσεσι circumstantiis *mutationi est obnoxia, intelligendum est. Atqui etiam inter Canones disciplinam unice moderantes nexus quidam, re per gradus locorum, temporum, et* περιστάσεων circumstantiarum *progrediente, est agnoscendus. Namque, uti recte observant Antonius Augusti-*

---

(1) Lib. II de Orat. cap. 66.
(2) Tertull: de velandis virginibus.
(3) Lib. II de Baptismo cap. 3.

nus, Card. de Aguirre, et ipse Espenius: (1) *licet Ecclesia aliquando a veteri disciplina in Conciliis statuta, ac diu religiosissime servata recedere cogatur, ipsamque disciplinae relaxationem tolerare, ac veluti dissimulare: id tamen non ita intelligendum, quasi non optet, quoad ejus fieri potest, ubi nondum est collapsa, sollicite servari, collabentem sustineri, et collapsam restaurari. Immo ad hanc desidentis disciplinae restitutionem totum ecclesiasticae reformationis opus tendere debere, et Episcoporum, Pastorumque curam, et laborem praecipue collimare ex Synodi Tridentinae Decretis perquam manifestum est.*

Id potissimum prae oculis habuit S. Carolus Borromaeus (clarum nomen in Ecclesia Dei) in Dioeceseos, Provinciaeque Mediolanensis administratione, et redintegratione. Qua in re quis umquam pium hocce SS. Praesulis studium, egregiumque propositum merita defraudavit laude? Quis non potius admiratus est ingentes labores, quos libentissime subiit, ut perficeret tantum opus? Nec profecto alia via, quam veteris disciplinae aemulatione, ejusque revocandae, quoad fieri poterat, studio in absolutissimam suae Dioeceseos instaurationem evasit Vir SS., Ecclesiamque Mediolanensem, quam corruptissimam acceperat, squalo-

---

(1) Proleg. Juris Eccles. Paragr. II.

re, ac situ hac ratione deterso, integerrimam, nitidissimamque moriens dereliquit.

Adhaec verissimum est recentiorem Ecclesiae disciplinam a veteri, tamquam rivulum a fonte, dimanare: immo plura novissimae disciplinae capita non sunt, nisi veteris vestigia, ac veluti reliquiae, uti observant modo indicati Auctores. Quare sine veteris disciplinae notitia plerique Ecclesiae ritus, qui ab antiquis originem ducunt, obscuri prorsus, et inanes adparebunt.

Denique ex ipsa pristinae rei Canonicae cognitione verus Ecclesiae spiritus percipietur in iis, quae praefert recentior disciplina. Exterior enim disciplinae facies mutari nonnumquam videtur, atque adeo relaxari, spiritus tamen idem semper est, et immutabilis perseverat.

Exemplo esse possunt veteres Canones de promovendis ad ordines, sancientes, ut nonnisi vitae integri, criminisque puri, quique stolam in baptismo acceptam nullo gravi foedaverint scelere, flagitiove, sacris initiarentur. Profecto secutis temporibus Ecclesia ab veteris hac in re disciplinae severitate recessit, quum et occultos peccatores exceperit, nec omne publicorum criminum genus ab ordinatione arceat; adhuc tamen eodem veluti spiritu acta expetit, summoque exoptat opere, ut quantum temporum vicissitudines patiuntur, antiqua illa disciplina servetur, animique integri, praeci-

pue olim requisiti, inveterata poenitentia locum nunc temporis subeat: uti ex Syn. Trid., aliisque deinceps celebratis Conciliis manifestum est.

Canonum Σκοπὸς finis. *Quum enim in id semper Ecclesia incubuerit, ut invalescentibus morum corruptelis congruas opponeret medicinas; adhaec aliquando prudenti quadam usa* οἰκονομίᾳ aeconomia *mala quaedam dissimularet, vel leviora dumtaxat fomenta adhiberet, ut commodiori tempore facilius, feliciusque illis mederi posset: hinc profecto nemo non videt conferre quàm quod maxime in occasionem conditi Canonis inquirere, temporumque rimari* περιστάσεις circumstantias, *ut inde vel* γνήσια genuina *Canonum sententia eruatur, vel Ecclesiae in iis condendis spiritus agnoscatur. Verba quidem Canonis corticem repraesentant, ratio vero conditi Canonis, Praesulumque in eo sanciendo* σκοπός finis *disciplinae spiritum aperiunt. Exemplo sit Canon Nicaenus VIII; quo Catharis, sive Novatianis ex schismate in Ecclesiae sinum redeuntibus post acceptam tantummodo manuum impositionem in clero permanere datum est: quae conditio Donatistis quoque, ubi vellent in Ecclesiae unitatem denuo coire, proposita est. Profecto qui horum Canonum corticem inspexerit, violatam conclamabit antiquissimam Ecclesiae regulam, qua non haeretici modo, et schismatici,*

verum et quicumque aliqua nominis macula laborantes ἀλλότριοι τοῦ κάνονος alieni a canone, *sive Irregulares habebantur. Verum ubi in Canonum* σκοπόν finem *animum intenderit, profecto perspiciet Ecclesiam prudenti quadam* οἰκονομίᾳ aeconomia *in gratiam multitudinis in sinum Ecclesiae redeuntis, atque adeo ut iis, qui in schismate supererant, ad amplectendam Ecclesiae unitatem calcaria adjicerentur, veteris disciplinae rigorem tantisper remisisse.*

Praeterea ex recte perspecto Canonum σκοποῦ fine *facile patefient veterum Collectorum, ipsiusque Gratiani* σφάλματα errores, *qui haud raro Canones iis speciebus adplicarunt, a quibus erant alieni. Res clarior est, quam quae demonstratione indigeat.*

Postremo eadem methodo pronum est veteres canones ad novos emergentes casus adplicare: id quod quam utilissimum est, ne in novis emergentibus quaestionibus a veritate aberremus. Enimvero secutis temporibus, quum veteres Ecclesiae canones neglecti sint, et sophistica ratiocinandi methodus, contentiosaque in utramque partem edisserendi ratio ex Theologia in rem Canonicam inducta fuerit, tot, tamque perniciosae in re Morali opiniones emerserunt: scilicet recentiores quidam casuum arbitri id negotii sibi sumpserunt, ut morum regulas non ex Canonum praescripto, sed ex portentosis quibusdam humanae

rationis principiis definirent. Ex quo factum est, ut disciplina morum adeo instaurata non sit, ut potius primo desederit, deinde magis magisque delapsa, tum praeceps nonnullis in locis ire coeperit, donec ad ea tempora perventum est, quibus vitiorum remedia vix pati possent hujus furfuris homines. Profecto si antiquis vacassent Canonibus, ac in eorundem σκοπόν animum intendissent, congruas sane quibuscumque, vel de novo exsistentibus speciebus sententias invenissent.

Quae cum ita sint, in his nostris Canonicis adornandis Institutionibus, Canonum Historiam, Σύνταξιν nexum, Σκοπον finem pro virili ante oculos habere sategimus. Ac primo Juris Canonici Communis-Neapolitani historiam, qua majori potuimus adcuratione perscripsimus. Tum in Operis progressu haud raro Historici partes egimus, Canones eodem de capite diversis temporibus perlatos fideliter exhibentes, ut inde unicuique Canonum nexus in conspectu esset: ac demum in Canonum σκοπόν finem inquirentes, eorumdem rationes, occasionesque, cur conderentur, exposuimus, ut inde et ecclesiasticae disciplinae spiritus patefieret, et singulis Canonibus propria species aptaretur, et simul ad novos emergentes casus legitime adplicari possent.

Verum hisce bene, vel male praestitis iterum moneo, cave putes, eam nobis fuisse

mentem, ut novas Rei Canonicae Institutiones evulgaremus. Eo enim tempore scribimus, quo tum alibi, tum vel maxime Neapoli Viri sapientia, doctrina, ac eruditione clarissimi, et egregia Juris Ecclesiastici Elementa, et doctas de peculiaribus quibusdam Canonicis Capitibus Diatribas edidere, unde et publicae Rei litterariae plausum sibi conciliarunt, cum quibus ego, qui nec usu satis, et ingenio parum possum, minime sum comparandus.

Verum in id dumtaxat intendimus animum, ut adolescentes nostros onere, ac labore excipiendi, exscribendique dictata, praesertim postmeridianis horis, liberaremus, et commodae studiosis institutiones traderentur, quae nec ita breves essent, ac jejunae, ut sufficientem Canonum saporem indere non possent, nec nimis amplae, quae ab rei Canonicae studio absterrerent. Haud tamen diffitemur ab recens editis Virorum Cl. doctis, et laboriosis in re Canonica Commentariis haud pauca, quae ad rem nostram faciebant, hausisse. Quamobrem ne ingrati animi nomine accusemur, maximas his gratias me agere profiteor, majores etiam habiturus.

Illud denique benevolos Lectores etiam atque etiam rogo, ut dum ista qualiacumque versant, si aliquando in errata offendant, vel in capita non eo ordine, et adcuratione,

quà par erat, discussa, ne fiant Aristarchi, nec nasute distringant omnia; sed potius, quod Christiani Philosophi, civisque honesti proprium est, errantem admoneant, praesertim quum monitionem non modo aequi boni facere sim paratus, verum etiam monitoris in me meritum omnibus officiis, et grati animi significationibus protestari.

ADDITAMENTA

DE ECCLESIA, EJUSQUE PROPRIETATIBUS, ET CHARACTERIBUS.

I. Cum universum genus hominum per Adae transgressionem a justitia defecisset, Verbum aeternum in plenitudine temporum humanam assumpsit naturam, ut homines ipsos redimeret ab omni iniquitate. Ipse Mediator Dei, et hominum affixit Cruci chirographum decreti aeterna redemptione inventa. Quare translato per Christum Sacerdotio etiam sacra translata sunt: hinc nova lex lata, novi ritus introducti, et Sacramenta instituta.

II. Quo vero facilius homines salutem a Christo in Cruce partam assequerentur, Christus ipse ad Patrem reversurus Ecclesiam, quam proprio sibi sanguine conquisivit, quamque aeternum stare voluit, Petro, caeterisque Apostolis, atque eorumdem legitimis successoribus regendam commisit.

III. Iam Ecclesia catholice definitur: *Coetus fidelium ejusdem fidei, et Sacramentorum sub legitimis Pastoribus, praesertim Romano Pontifice communione conjunctus.* Profecto vox Ecclesia, latine *evocatio* a verbo graeco εκκαλεω *evoco* ortum ducit: quia omnes, qui ad eam confugiunt, non suis meritis, sed

Dei gratia ab errorum tenebris ad coruscantem fidei lucem vocantur. Ad rem Apostolus: *Fidelis Deus per quem vocati estis in societatem filii ejus Iesu Christi* (1). Fideles vero per Baptismi lavacrum in Christo regenerati ad eam pertinent, sive ex fide vivant, sive peccatorum laqueis sint irretiti: denique externa fidei professio, partecipatio eorumdem Sacramentorum, subjectio, quam fideles exhibent Pastoribus, et maxime Romano Pontifici visibili Christi Vicario catholicam Ecclesiam ab haereticorum sectis, et conventiculis distingunt. Quare merito ab Ecclesia ipsa arcentur infideles, haeretici, qui orthodoxae fidei dogmata non profitentur: catechumeni, et excommunicati, qui Sacramentis privantur, tandem schismatici, qui Romano Pontifici Petri Successori, atque totius Ecclesiae Capiti minime adhaerent.

IV. Porro Catholica Ecclesia necessario *visibilis* est, veluti civitas supra montem posita. Unigenitus enim Dei Filius humanam assumens naturam visibilis factus visibile instituit Pastorum ministerium, qui visibiliter debent hortari, docere, regere fideles, qui sunt visibiles: ipsis Sacramenta administrare, nempe signa visibilia, et ab eorumdem communione contumaces secernere. Quare liquido patet satis ineptire Novatores, qui sibi Ecclesiam invisibilem confingunt (2).

---

(1) Epist. 1. ad Cor. v. 10.

(2) Sacrae Literae idipsum aperte testantur. David enim (psal. 18.) praedixit: *in sole posuit tabernaculom suum*, idest, ut ibidem explicat Augustinus: *in manifesto posuit Ecclesiam suam, non in occulto:* et epist. 166. ad Donatistas: *ipsa est Ecclesia in sole posita, idest in manifestatione omnibus nota usque ad terminos terrae.* Praeterea Christus ipse in Evangelio Ecclesiam comparat convivio nuptiali, ad quod boni, et mali vocati sunt: decem virginibus, quarum quinque fuere prudentes, et quinque fatuae: tandem ovili, in quo recipiuntur oves, et hoedi: quae omnia utique intelligi nequeunt, nisi de Ecclesia visibili.

V. Visibilis autem Ecclesia Pastores habet, praesertim Petri Successorem, qui divina auctoritate fidelibus praesunt. Quare Ecclesia proprio regitur imperio, quod est a civili prorsus distinctum. Et sane Christus ipse Apostolis, eorumque Successoribus potestatem dedit ubique gentium Evangelium praedicandi, illosque, qui fidei dogmata suscepturi essent, baptismo initiandi, subjungens: *docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis* (1). Quibus verbis illud praecipue colligi datur Pastoribus Ecclesiae potestatem jure divino inesse fideles in veritatibus traditis continendi, et confirmandi, ut Christiana societas a Filio Dei constabilita, orthodoxae fidei doctrina, et ecclesiasticis legibus conservaretur. Utrumque vero imperium, regimine distinctum Deum habet auctorem, atque ad veram felicitatem hominibus comparandam amice conspirant. Religio nempe officia civili Potestati praestanda jubet: haec vero Religionis jura sarta tectaque tuetur. (2)

---

(1) Matth. 28. 18.

(2) Absurdum sane est systema collegiale, quod somniarunt Protestantes, ex quo asserant jura *collegialia, et majestatica* profluere. Enimvero collegium intra certos civitatis fines constitui potest, uti sanxere leges (L. 1. in pr. D. de collegiis): at catholica Ecclesia in universum orbem est diffusa II. collegium ut sit licitum, et in aliquo regno admittatur, Principis venia accedat oportet (L. 3. §. 1. cit. tit.): at Ecclesia fuit instituta et confirmata ipsis invitis saeculi Principibus III. collegium dissolvi potest ob varias reipublicae caussas: (L. 3. in pr. D. cit. loco) id vero citra impietatis notam de Christi Ecclesia ne cogitari quidem potest IV. Collegium a republica vim, et salutem mutuatur suam: at Ecclesia inter reipublicae turbas, et motus, insaniente etiam in ipsam ethnicorum tyrannide constitit, semperque immota permanebit. V. Denique collegium a Principe leges accipit: at Princeps fidelis ipse Ecclesiae legibus parere debet. Quare Zieglerus e calvinistico grege demon-

VI. Iamvero Ecclesia in judicando est *infallibilis*. Ipsa enim teste Apostolo (1) *est columna, et firmamentum veritatis*. Ipsa mysticum Christi corpus constituit, quod a spiritu veritatis regitur, ac movetur. Quod si in Fidei controversiis definiendis erroris periculo illa subjaceret, error utique in Christum Fidei Auctorem, et consummatorem recideret, quod utique absurdum, et impium. Quare ad Ecclesiam dumtaxat pertinet illa omnia definire, quae Fidei dogmata, moresque respiciunt. Praeterea Christus praecipit ad Ecclesiam confugiendum esse illis verbis: *dic Ecclesiae: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi tamquam ethnicus, et publicanus* (2): et Apostolus fideles Ephesi alloquens, postquam Ecclesiae Pastores, et Doctores ad opus ministerii institutos fuisse dixit, addit et illud: *ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominum* (3). Unde Ecclesia jure divino definit quid fideles omnes sequi, quid vitare debeant, ut sint unus spiritus, et cor unum. Sic sacrum, et inviolabile fidei depositum a Christo sibi traditae sartum, tectumque custodit.

VII. Huc etiam pertinent Christi promissiones non solum Principi Apostolorum prolatae illis verbis (4): *tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae inferi non praevalebunt adversus*

---

strat quam necessaria sit in Christi Ecclesia *inaequalitas*, *et subordinatio, quae regendi, et parendi partes distribuit: pares enim*, ait, *et aequales ubi cupiunt esse omnes, quid evenit, nisi inordinata confusio omnia pessime disturbans?* (in praefat. ad tract. de superintend.) Vide Mamachium epist. 2. ad Iustin. Febronium §. 7. n. 19. p. 185. t. 1.

(1) Epist. 1. ad Tim. 3. 15.

(2) Matth. 18. 17.

(3) Epist. ad Ephes. 4. 14.

(4) Matth. 16. 18.

eam, verum etiam aliis Apostolis cum dixit: (1) *ego rogabo Patrem, et alium Paraclitum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum spiritum veritatis... docebit vos omnem veritatem.* Hinc S. Fulgentius (2). *Ecclesia*, inquit, *virgo in fide, et charitate persistens, et sapientiam possidet, et virtutem, ideo nec seductione decipitur, nec violentia vincitur, quae internae virginitatis integritate fulcitur*: et S. Iraeneus: (3) *non oportet*, ait, *apud alios quaerere veritatem, quam facile est ab Ecclesia sumere.* Quamobrem jure, meritoque Ecclesia primis Aerae christianae saeculis in omnibus exortis circa fidem disputationibus potestate usa est, qua jure divino gaudet, et post infallibilem suam definitionem, invitis poenam anathematis minitando, lege cavit, ut omnes fideles suis decretis parerent.

VIII. Postremo visibilis, atque infallibilis Christi Ecclesia est *indeficiens*. Daniel enim ipsam respiciens praedixit in aeternum permansuram (4). *Suscitabit Deus Coeli regnum, quod in aeternum non dissipabitur*, et Regius Psaltes diserte ait: (5) *circumdate Sion, et complectimini eam, quoniam hic est Deus noster in saeculum, ipse reget nos in saecula:* cujus verbis respondent illa Lucae: (6) *regnabit in domo Iacob in aeternum, et regni ejus non erit finis*. Si ergo in aeternum Ecclesia Christi manu sustinetur, ipsius praesidio armatur, virtute fulcitur, sapientia regitur, indeficiens est. His adde illud Isaiae luculentissimum testimonium: (7) *Hoc*

(1) Ioann. cap. XIV. v. 16. 17. et 26.
(2) Epist. ad Prob. Cap. 5.
(3) Lib. 3. de haeres. cap. 4. n. 1.
(4) Daniel 2. 44.
(5) Psal. 27.
(6) Luc. 1. 12.
(7) Isaiae 59.

foedus meum cum eis dicit Dominus: spiritus meus, qui est in te, et verba mea, quae posui in ore tuo non recedent de ore tuo, et de ore seminis tui amodo, et usque in sempiternum. Tandem Ecclesia est Christi Sponsa, quam ipse Dei Unigenitus conjunxit vinculo indissolubili. Oseas enim praedixit: *Sponsabo te mihi in sempiternum:* (1) cui Sponsa: *tenui eum, nec dimittam*, (2) et rursus ille Apostolis, eorumque successoribus semper se adfuturum promisit hisce effatis: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi* (3). At si Ecclesia deficere posset, coeleste, et mysticum istud conjugium dirimeretur. Ergo fieri nequit, ut Deus derelinquat suam Ecclesiam, eamque deficere permittat. Quamobrem egregie Chrysostomus: *facilius est*, inquit, *solem extingui, quam Ecclesiam deleri:* (4) et Augustinus contra Donatistas: (5) *sed illa Ecclesia, quae fuit omnium gentium jam non est, periit: hoc dicunt qui in illa non sunt. O impudentem vocem! Illa non est, quia tu in illa non es: vide, ne tu ideo non sis, nam illa erit, etsi tu non sis.*

IX. Permultae interea sunt notae, et characteres, quibus Dei Ecclesia ab haereticorum sectis, et conventiculis aperte dignoscitur. Et sane ipsam esse *unam, sanctam, catholicam, et apostolicam* exploratissimum est. *Una* nempe propter unitatem fidei a Christo Apostolis traditam, quam incolumem Ecclesia semper retinuit, et quam fideles omnes ubique nunc profitentur: et merito haeretici, atque sectarii dicuntur qui ab hac fidei unitate incaute recedunt. Rursus *Una* pro-

---

(1) Oseas 2.
(2) Cant. 3.
(3) Matth. 28. 20.
(4) Homil. 4. in illud Isaiae cap. 6. *Vidi Dominum.*
(5) Ser. 2. in psal: 101. n. 8.

pter unitatem Sacramentorum, quae Christus instituit, quaeque Ecclesiae conficienda, et fidelibus praestanda commisit. *Una* propter unitatem subjectionis, quam fideles exhibent legitimis Apostolorum Successoribus, praesertim Romano Pontifici, qui catholicae unitatis est centrum, atque in universum dominicum gregem jure divino primatum tenet. *Una* propter unitatem gratiae, et charitatis, quibus Christi membra suaviter vivificantur. *Una* denique propter unitatem invisibilis Capitis, cujus est respicere corpus, et propter unitatem beatissimi finis, ad quem fuit instituta. Quamobrem docet Apostolus Corinthios alloquens Ecclesiam esse mysticum Christi corpus: *vos estis corpus Christi, et membra de membro* (1). At mysticum Christi corpus unum esse et ipse demonstrat illis effatis: *in uno spiritu*, ille ait, *omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudaei, sive gentiles, sive servi, sive liberi* (2). Quare catholica Ecclesia unitate praefulget.

X. Praeterea Ecclesia est *Sancta*. Isaias enim ipsam respiciens praedixit: (3) *et in justitia fundaberis*. *Sancta*, quia extra illam nulla potest esse sanctitas, et nemo in eam ingreditur, nisi Baptismo ablutus, et sanctificatus, uti docet Apostolus: *haec quidem fuistis, sed abluti, estis, sed santificati estis* (4). *Sancta*, quia Christus, qui ipsam regit, protegit, et vivificat, qui est ejus Caput, et Sponsus dicitur in Scripturis *Sanctus Sanctorum*, uti praedixit Daniel. *Sancta* ob sanctitatem vocationis, qua fideles in Christo vocantur teste Apostolo: (5) *Vocavit nos vocatione sua sancta*. Rursus *sancta*, quia omnia ipsius insti-

(1) Epist. 1. ad Cor. 12. 27.
(2) Ibid. v. 13.
(3) Isaiae 14.
(4) Epist. 1. ad Cor. 6. 11.
(5) Epist. ad Timoth. 1. 9.

tuta, caeremoniae, doctrina, Sacramenta, et Sacrificium ad sanctitatem ordinantur. Ex Sacramentis nempe sanxit Tridentina Synodus omnem in nos justitiam proficisci: *a quibus omnis vera justitia, vel incipit, vel coepta augetur, vel amissa reparatur.* Conc. Trid. Sess: 6. *Sancta*, quia quamplurimi ejus filii sanctitate praecellunt; siquidem vel innocentia vitae, vel paenitentia, vel sanguine ipsam condecorarunt. Denique sponte adnectit ipse Calvinus Ecclesiam vocari *sanctam*, quia *quotidie proficit in sanctitate, et ad sanctitatem aspirat* (1).

XI. Dicitur etiam vera Christi Ecclesia *Catholica*, nempe universalis 1. ratione loci, quia per universum orbem diffusa est. Christus enim Apostolis praecepit: (2) *euntes in mundum universum praedicate Evangelium omni creaturae,* et ex Regio Psalte addit Apostolus: *in omnem terram exivit sonus eorum:* 2. ratione temporis, tum quia semper durabit, quo refertur illud Danielis: (3) *suscitabit Dominus Coeli regnum, quod in aeternum non dissipabitur,* tum quia omnia tempora complectitur, ita ut quod apostolico aevo fidelium primitiae profitebantur, id unum, idemque quolibet saeculo omnes crediderunt, et nunc tenent: 3. dicitur catholica, quia omnes, qui salutem consequi exoptant in visibili nempe Ecclesia illam assequuntur, atque extra ipsam nemo salvabitur.

XII. Denique Christi Ecclesia est *Apostolica* 1. quia ab Apostolis ortum ducit, et ab ipsis fuit propagata: 2. quia doctrinam Apostolorum sequitur. Paulus enim aperte ait: (4) *licet nos, aut Angelus de Coelo evangeli-*

---

(1) Lib. 4. inst. c: 3.
(2) Marc. 16. 15.
(3) Daniel. 2. 44.
(4) Epist. ad Galat. 1. 8.

zet vobis, praeter quam quod evangelizavimus vobis anathema sit: 3. quia successionem attigit ab Apostolica aetate, et praesertim successionem exhibet Romanorum Pontificum, quibus Apostolica auctoritas perpetuo demandata per S. Petrum a Christo fuit.

Atvero hisce notis, et characteribus sola Catholica Romana Ecclesia praefulget. In illa enim unitas reperitur, sive fidei: cum omnes id fide teneant, quod ab Apostolis ipsa accepit, et profitetur, sive Sacramentorum, quia eorumdem septenarium numerum a Christo institutum incolumem semper retinuit, et administravit, sive subjectionis, cum singuli dominici gregis Pastores Romanae adhaereant Ecclesiae, et cum ipsa communicent. *Sanctitas* quoque reperitur quoad fidei, morumque doctrinam. Et sane quidquid in Sacris Literis, traditione divina, et apostolica continetur, atque in Conciliis sancitum fuit, id omne eo tendit, ut fideles ad veram pietatem excitentur. His adde quod omnes, qui vitae sanctitate floruerunt, et prodigia patrarunt, in ipsius Ecclesiae sinu, et communione fuerunt. Praeterea *catholica* quoque est Romana Ecclesia. Ipsa enim nullis est circumscripta, vel Provinciae, vel Regni finibus, sed ubique gentium diffusa: atque ubi minime efflorescit libero imperio, saltem toleratur. Quin etiam compertum est plurimas barbaras gentes ipsam fideliter sequi. Denique Romana Ecclesia est *apostolica*, tum quia Apostolos fidei magistros habuit, et ipsorum doctrinae in fide, et moribus firmiter adhaeret, tum quia singuli Episcopi cum Apostolica Romana Cathedra, cui primatus inest, communionem servant.

XIII. Quae cum ita se habeant, plane colligitur Lutheri, Calvini, Zuinglii sectas, aliasque societates omnes a Romana Ecclesia sejunctas, quae Christiano nomine perperam gloriantur, nullis gaudere proprietatibus, quas enucleavimus.

XIV. Et principio ipsos interrogare possumus Tertulliani effatis: (1) *qui estis, quando, et unde venistis?* Revera unitate destituuntur, sive fidei, cum in sexcentas sententias, easque impias, et profanas dilapsi fuerint: (uti videre est in publicis eorumdem professionibus), sive Sacramentorum, cum horum numerus sit varius apud ipsos, sive subjectionis cum nullam agnoscant hierarchiam, et haeretico spiritu exagitentur. Deest quoque *sanctitas:* ipsornm enim auctores ruisse per omne nefas, et publica fuisse perculsos infamiae nota nemo unus ignorat. Huc accedit quod non *catholica* dici potest ipsorum diffusio, cum certis locis coarctetur: nec *apostolica*, quippe quod comperta est eorumdem origo recenter exorta, et apostolicae aetati longe posterior: neque Apostolorum doctrina possunt ipsi gloriari, cum permultas haereses ab Ecclesia proscriptas e cinere ipsi excitarint, et impudentèr professi fuerint, atque adhuc profiteantur (2). Denique non *apostolica*, tum quia missione destitvuntur, tum quia cum Capite totius Ecclesiae, et catholicis Episcopis minime communicant. Quamobrem egregie Augustinus (3). *Ipsa est Ecclesia Sancta, Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia catholica contra omnes haereses pugnans: haereses omnes de illa exierunt, tamquam sarmenta inutilia de vite praecisa: Ecclesia autem manet in radice sua, in charitate sua: portae inferi non vincent eam.*

---

(1) Lib. de praescrip. cap. 37.

(2) Profecto id omne, quod Novatiani de potestate a Christo Ecclesiae tradita remittendi peccata somniarunt, Iconoclastae de sacrarum imaginum cultu, Pelagiani de baptismo, Iovinianus de coelibatu, aliique effutierint, singula isthaec commenta et Novatores amplectuntur et impia fide tenent.

(3) De simbolo ad cathecumenos cap. 6.

XV. Itaque ex his, quae huc usque dicta sunt aperto colligitur extra hanc visibilem Ecclesiam neminem posse salutem assequi, et misere cum illis perire, qui extra Noeticam arcam extincti sunt. Enimvero membrum, quod corpori non adhaeret, vitam habere neqnit: ramus ab arbore praecisus germinare non valet, rivus a fonte secretus arescit. His adde quod in sola mystica vinea laborantes denarii mercedem accipiunt: in ipsa dumtaxat Redemptionis hostia litatur, quae palmites abunde vivificat, regit, et nutrit. Sed haec satis sunto: de his fusius Theologi.

DE

JURIS CANONICI

ORTU ET INCREMENTO

DIATRIBA ISAGOGICA

I. Quemadmodum fluminis cujuscumque inundantes aquas longo in cursu dirigere, et ad libellam componere iis tantummodo datum est, qui fontes, occultasque scatebras, unde in flumen rivulus excrescit, liquido pernoscunt; ita prorsus rectam Juris Canonici intelligentiam habere, ejusque callere auctoritatem is tantum poterit, qui partes omnes, quibus idem jus constat, et tempora, quibus eaedem partes, vel in unum coaluerunt, vel nova in dies sumpserunt incrementa, vel quandam quasi rubiginem contraxerunt, vel denique ad pristinum pervenere nitorem, oculis veluti in tabula explicata subjiciet. Idcirco mihi juris ejusdem

elementa tradituro illud praecipuum videtur, ipso in limine subsistere aliquantulum, et Canonici Juris universi fontes omnes, ac recessus intento veluti digito praemonstrare, ut scaturientes ab initio, ac subinde decurrentes aquas Canonicae disciplinae diligenter haurire, et puras a lutulentis, fluvios a torrentibus discernere facillime quisque possit.

II. Ut autem institutum hoc nostrum ordine exigatur, et in brevitate claritas fulgeat, integram Juris Canonici historiam per octodecim ferme saecula digestam ad quinque *chronologicas periodos*, sive status redigemus, adeout Juris Canonici statum, veluti per aetates distinguamus, 1. alium *Primigenium*, sive *Arcanum*, dum Ecclesia persecutionibus undique quateretur, viguitque per tria post Christum saecula ad annum usque CCC. Alium 2. *Adultum*, sive *Publicum*, dum Ecclesia pace per Christianos Principes frueretur, et per quatuor sequentia saecula adolevit, scilicet ad annum usque DCC. Alium 3. *Senescentem, et Aridum*, quum scientiarum, optimarumque artium fontes barbaries densa caligine obduxerat, viguitque per quatuor, quae pene secuta sunt saecula, scilicet ad annum usque MC. Alium 4. *Restauratum, et Reflorescentem*, quum nempe barbariei pulsa caligine novus litterarum dies eluxit, excrevitque quatuor aliis, quae deinceps effluxere saecula, scilicet ad annum usque MD. Ultimum denique 5. *Expolitum Ornatumque, et ad primaevum, qua fieri potuit, candorem restitutum*, dum litterarum felicitas longe lateque per Europam penitioris sapientiae studio propagato occupavit, perque tria sequentia saecula floruit ad currentem scilicet usque annum MDCCLXX.

III. Hac igitur posita temporum vicissitudine, pronum est intelligere illam Canonum intemeratam puritatem, illam Ecclesiasticae Disciplinae in nonnullis varietatem, illam Canonicarum Collectionum non sem-

per aequam diligentiam, illam denique in Ecclesiasticis viris studii Canonici necessitatem. *Nulli Sacerdotum*, ad Episcopos per Apuliam, et Calabriam constitutos scribit Caelestinus Papa, *liceat sacros Canones ignorare*. Et Syn. Tolet III. (1) edicit: *Sciant Sacerdotes Scripturas sanctas, et Canones, ut omne opus eorum in doctrina, et praedicatione consistat, atque aedificent cunctos tam fidei scientia, quam operum disciplina.*

PARS I.

De Juris Canonici Statu Primigenio, sive Arcano.

I. Si licet profanis sacra quandoque componere, ut inde lux aliqua rebus ipsis Ecclesiasticis adfulgeat, dicendum profecto est, simili quadam ratione, diversa longe licet origine, et Jus Civile, et Jus Canonicum ortum habuisse suum. Constat enim Romanum populum conditae urbis initio *sine lege certa, sine jure certo egisse (2)*. Id quod non eo sensu intelligendum, quasi nulla actionum norma tunc temporis usi sint Romani. Quomodo enim illa latronum, et a patriis penatibus extorrium colluvies poterat ulla sine lege in societatem coalescere? Sed quod nondum apud Romanos *in scripturam relata erant jura*, ut adposite ait Dionysius Halicarn (3). Pomponio enim Jus certum est *Jus scriptum, lex suffragiis lata.* Unde idem est dicere *sine lege certa, sine certo jure* egisse primum Romanos, ac *sine lata lege, sine jure scripto* vixisse. Haec Rom. Populus initia cum gentibus plerisque

(1) Can. XXIII.
(2) L. 2. §. 1. D. de Orig. Juris.
(3) Antiquit. lib. X.

communia habuit, uti Tacitus (1). Trogus Pompejus *in Justini Breviar (2)*. Porphirius περὶ ἀποχῆ (3) luculentissime docent.

II. Verum quum in nova potissimum civitate permulta inciderent, quae regulis indigebant, ut apte componerentur, qui fieri potuit, ut recens condita Urbs sine legibus pacem coleret, sociosque haberet concordes? Pomponius, qui nodum protulit, ipse solvit: ibidem enim subdit: *apud Romanos omnia initio manu a Regibus gubernata esse;* seu ut Dionysius Halicarn. *ibid.* clarius rem aperit: *Jus a Regibus constitutum pro lege erat.* Nam quoties nova, ac inopinata inciderent, toties Reges ipsi erant νόμος ἔμψυχος *viva, ac spirans lex*, uti loquitur Philo *de Vita Mos. Lib. II.*

III. Quae quum ita sint, profecto facile cuique erit videre similia prope fuisse Canonici Juris initia. Et sane Christus Dominus, uti suo loco observabimus, neque leges scripsit ullas, neque preecepta, quae suae tradidit Ecclesiae, ut in scripturam redigerentur, unquam praecepit. Tum Apostoli nonnisi pluribus ab Christi ἀναβάσει *adscensione* annis, atque adeo peculiaribus quibusdam datis occasionibus, quas Eusebius (4) recenset, sacros novi foederis libros conscripserunt. Igitur principio fideles veluti manu ab Apostolis, apostolicisque viris regebantur. Atqui 1. id patiebatur primaevus Doctrinae Evangelicae candor, ac fervens Christianorum charitas: 2. id etiam ferebat primaeva Christianae Ecclesiae conditio: graves enim, quibus exagitabatur, tyrannorum persecutiones in caussa erant, cur Episcoporum coetus Σύνοδοι graece, latine *Conci-*

(1) Annal. lib. III. Cap. 26.
(2) Lib. I. cap. I. et lib. IX. cap. 7.
(3) Lib. III.
(4) Lib. II. cap. 3.

lia dicti, ad canones condendos rarius cogerentur: 3. id tandem postulabat ipsa cogendorum conventuum ratio: qui enim, sive ad disciplinam excolendam, sive ad ipsam sacram Synaxim celebrandam agebantur, ipsos nonnisi noctu, clam, secreto, ac plerumque sub cryptis, sub antris, sub locis subterraneis subductos oculis hominum, subtractos lumini solis Christianos habere oportebat; et quidem ad intentatam sibi capitalem poenam devitandam. Quamobrem non abs re Juris Canonici statum, qui per tria priora saecula mansit, *Primigenium*, sive *Arcanum* nominare lubet.

De Synodis Apostolicis.

IV. Jam vero hoc haud ita intelligas velim, ac si nunquam per illud temporis, vel controversiae in Ecclesia excitatae fuerint, vel Episcopi ad illas sedandas, ubi opportuna sese offerret occasio, in unum convenerint. Apostolos enim ipsos ad res Ecclesiae pertractandas ter Hierosolymis conventus egisse in Actis Apostolorum legimus. 1. quidem, statim ut Christus in caelum adscendit, quo duobus communi suffragio delectis, constitutisque discipulis alter prae altero in locum Judae proditoris divino indicio electus est: (1) 2. quo septem Diaconi ab Apostolis electi sunt: (2) 3. denique, quo gentilibus indultum est, ut ab circumcisione, Mosaicisque caeremoniis neutiquam obstringerentur.

V. Franciscus Turrianus Jesuita Synodum quamdam nobis exhibet Antiochiae ab Apostolis habitam, in qua novem canones perlati sint. Atqui Synodus haec, quippe quae veteribus omnibus ignota, adhaec plurima complectatur ab apostolica aetate, atque adeo ab prio-

(1) Act. I. II.
(2) Act. VI.

ribus Ecclesiae saeculis prorsus aliena, tamquam ψευδεπίγραφα *supposititia* omnino rejicienda.

VI. Qui Apostolis successere Episcopi Christianam plebem suae curae commissam nonnisi sacrarum litterarum auctoritate, apostolicisque institutis moderabantur. Apostoli enim Episcopis, ac Presbyteris a se ordinatis, non modo haud pauca fidei dogmata tradiderunt, quae scriptis non consignaverant, verum et nonnullas praeceptiones curam animarum, Ecclesiaeque politiam spectantes docuerunt, quae longo tempore hominum memoria conservatae sunt. Unde in controversia de Paschate ūtraque pars traditionibus apostolicis, altera Petri, et Pauli, altera Joannis, et Philippi ad sententiam adstruendam suam utebantur.

De Canonibus sic dictis Apostolicis.

VII. Canones vulgo dicti Apostolici diu quidem a plerisque tributi Apostolis, hodie vero ex communi paene eruditorum sententia Apostolis abjudicati sunt. Id quod cum pleraque, tum haec maxime produnt Argumenta.

1. Si Apostolorum essent genuini in Sacrorum Librorum Canonem relati fuissent; id quod neutiquam factum invenitur.

2. De iis Eusebius, Hieronymus, et quotquot veterum Scriptorum, maxime qui Apostolorum opera diligenter percensent, nunquam meminerunt.

3. Multa illis continentur adeo perspicue, dilucideque explicata, ut ambigi de eorum sententia nequeat, quae tamen tertio, quartoque saeculo magna animorum contentione disceptata sunt. Speciminis loco hic proferri possunt Canones XLV., et XLVI., quibus baptisma ab haereticis collatum irritum decernitur; Canon VII, quo poenae iis edicuntur, qui Pascha cum Judaeis celebrant; Canones demum XXI. XXII. XXIII,

quibus in eos, qui seipsos evirant, severe animadvertendum praecipitur. Porro prioribus Ecclesiae saeculis his de capitibus quantae, quamque graves in Ecclesia exarserint controversiae, neminem latere arbitror.

4. Demum veteribus qua graecis, qua latinis sublestae fidei fuere. De ipsis Photius in Praefat. Nomocanonis haec habet: *Etiamsi nonnullis quibusdam caussis moti eos pro dubiis habuerunt.* Tum ipse Photius: *Canones, qui dicuntur Apostolorum.* Tum Dionysius Exiguus (1). Hincmarus Rhemensis (2). Leo IV. (3), ac demum Isidorus ipse Mercator (4) eosdem a nonnullis tamquam ψευδεπιγράφους rejectos aperte indicant. Diserte vero Ratherius Veronensis (5). *In Canonibus Apostolorum*, inquit, *si tamen eos, ut apocryphos non respuis.*

VIII. Jam vero ambigendum non est, ejusmodi canones; licet Apostolis falso tributos, ab apostolicis tamen catholicisque Episcopis in Synodis per tria priora saecula habitis fuisse conditos. Profecto disciplinam tunc temporis in Ecclesiis praesertim Orientalibus obtinentem exhibent; id quod ex toto Canonum corpore manifesto evincitur.

Et sane 1. Can. VIII. sancitur, ne quis sanctum Paschae diem ante vernale aequinoctium cum Judaeis celebret: atqui istud, ut mox observabimus, altero Ecclesiae saeculo pluribus in Synodis statutum est; uti in Caesareensi, Osdroena, Corintiacha, aliisque.

2. Canonibus XXI. XXII. XXIII. XXIV. vetantur aeque clerici, ac laici sibi virilia amputare: profecto occasione Origenis hac de re in Episcoporum coetibus actum fuisse sat probabile est.

---

(1) Praef. Collect.
(2) In opusc. adversus Hinc. Laud.
(3) Epist. ad Episcopos Britann.
(4) Praefat. suae Collect.
(5) Ad Hubert. Parm. Spicil. Dacher. tom. II. p. 171.

3. Canonibus XLV; et XLVI. reprobatur, ut invalidus baptismus ab haereticis collatus: at hoc in Synodis Asianis sub Firmiliano statutum nullus ignorat.

4. Canones LI. et LIII. praecipiunt, ne quis carne, vel vino propter abominationem abstineat. Hi dubio procul adversus Manichaeos conditi sunt, aliosque haereticos, qui vino, et carne abstinendum docebant, quippe quae a Principio malo creata essent. Plura adferri possent; at haec speciminis loco satis sunto.

IX. Quorsum igitur Apostolis tributi? quaeret fortasse quispiam. Fortasse primum *Apostolici Canones* dicti sunt, vel ab antiquitate, vel potius, quod ab Apostolorum Successoribus statuti, qui teste Tertull. (1) *Apostolici viri* nominabantur. Deinde nonnullorum latinorum oscitantia aliquot litterarum detractione *Apostolorum* dicti. Adhaec neutiquam ambigendum eosdem auctos postea fuisse, atque antiquis recentiores adjunctos, eodemque volumine comprehensos, quod quidem confirmari tribus maxime rationibus potest.

1. Quod iis, qui eorum meminerunt, auctoribus non unus aliquis constans canonum numerus sit, sed quinquaginta nonnunquam, plures alias, aut pauciores censeantur.

2. Ex ipsa Canonum serie manifeste adparet alios aliis saeculis factos esse, quod, uti modo vidimus, controversias dirimant eas, quae variis saeculis contigere. Adhaec Canon de admittendis ad poenitentiam lapsis ante Cyprianum sancitus esse non potuit, quum alius esset Ecclesiae usus, et illa demum tempestate admittendos esse lapsos indultum sit. Demum aliquot ex consequentibus e Gangrensi, aliisque IV. saeculo habitis Synodis desumptos esse ex ipsa lectione liquet.

3. Denique ratio ex eo desumitur, quod Graecis mos fuerit uno eodemque quasi titulo, et volumine

(1) De Praescript. cap. 32.

tum antiquos Canones complecti, tum recentes, nulla Concilii, temporis, auctorumque mentione facta; quique praecedentibus addebantur, tacito ordine numeroque, quem in Conciliis, unde decerpebantur, habebant, ab iis ordinem, numerumque accipiebant, quibus in illa collectione adjiciebantur. Ita Vir Cl. Gabriel Albasp. (1).

X. Eosdem Canones respexisse videntur Concilia Nicaenum, Cpolitanum, Ephesinum, Antiochenum, Alexander Episc. Alex., Athanasius, aliique veteres, ubi antiquos Canones τȣς παλαιȣς κανονας, αρχαιȣς κανονας, et antiquas leges τȣς παλαιους θεσμȣς memorant.

Et sane 1. Canon v. Nicaenus, quo statuitur, ne quis sive clericus, sive laicus ab uno quodam Episcopo excommunicatus, recipiatur ab alio, et quidem κατα τον κανονα *secundum Canonem*, profecto concors est Canoni Apostolico XIII.

2. Canones Nicaeni IX. et X., quibus lapsis ad clerum aditus praecluditur, *quod istud* κανων εκκλησιαςικος *Canon ecclesiasticus praescribat*, prorsus consonant cum Apostolicis XVIII. XXV. et LXI.

3. Canonibus XV. Nicaeno, et XXI. Antiocheno reprobatur consuetudo παρα τον κανονα *praeter Canonem* aliquibus in locis admissa; nimirum ut Episcopi, Presbyteri, vel Diaconi de una in aliam migrent Paroeciam. Atqui idem exhibent Canones Apostolici XIV, et XV. Eosdem etiam spectare videtur Κανων Αποςολικος *Canon Apostolicus* Alexandro Episcop. Alex. *Epist.* ad *Alexandrum Cpolit.*, et Constantino M. *Ep. ad Eusebium Caesareensem* memoratus.

4. Denique Canon IX. Antioc., quo statuitur convenire, ut Episcopi *per singulas regiones noscant Episcopum Metropolitanum solicitudinem gerere totius Provinciae, et quidem secundum antiquam a*

(1) Lib. I. Observ. 13.

Patribus constitutam Regulam Κανονα, profecto adeo convenit cum Apostolico XXXV., ut eumdem transcripsisse videatur.

XI. Porro non desunt ex eruditis, qui censeant dictos Patres non Canones sic dictos *Apostolicos*, sed antiquos dumtaxat Ecclesiarum mores spectasse. Id quod non levibus adstruunt conjecturis. Praecipuae sunt.

1. Veteribus mos fuit non minus regulas scriptas, quam Ecclesiastica tantummodo consuetudine obtinentes canonis nomine adpellare.

2. Non semper ac in monumentis IV. saeculi confirmantur, et laudantur antiquae regulae, ex adverso Apostolici canones respondent eamdem doctrinam continentes. Id constat ex Canonibus Nicaeno XIII., et Ancyrano XXI.

3. Demum nonnulli ex Canonibus sic dictis *Apostolicis* puram putam IV. saeculi doctrinam produnt. Uti e. g. Canon LXIX, quo trinae immersionis ritus in Baptismate praecipitur. Non enim alii in Ecclesiastica historia occurrunt haeretici, qui non trina, sed unica immersione baptizarent in Christi mortem, quam Eunomiani. Socrates, (1) Teodor., (2) Synodus Cpolit. I (3) At Eunomiani nonnisi post annum 337. exorti sunt. Verum einsmodi conjecturas tanti non esse, ut a nostra sententia recedamus, facile demonstrant, quae num. IX. cum Albasp. observavimus. Nam consuetudines ipsas Canonum nomine decoratas adfirmari potest, probari non potest: tum quos prae oculis Patres in Synodis habuere, non omnes prae manibus nos hodie habemus, ut singulos singulis respondere facile videamus; denique trinae immersionis canon Canonibus Apostolicis serius quidem quarto saeculo

---

(1) Lib. I. cap. 14.
(2) Lib. IV. haeretic. fabular. cap. 3.
(3) Canon. VII.

insertum se prodit : at consuetudinem eo nomine vocitatam non docet.

XII. In definiendo quo primum tempore, atque auctore Apostolici Canones in unum collecti fuerint, mirum quantum inter se discrepant eruditi. In hoc capite excutiendo non vacat immorari : dumtaxat vero quod similius est juvat efferre. Profecto IV. exeunte saeculo illa Συλλογη *Collectio* adornata videtur, et Canones in ea comprehensi tunc primum ut Apostolici laudati. Ea namque aetate Nectarius Patriarcha Cpolit. in Synodo Cpolitana an. 394. ad Canonem Apostolicum LXXIV. respiciens ait : *Sicut etiam Canones Apostolici definiere.*

De Constitutionibus sic dictis Apostolicis.

XIII. Ad Constitutiones sic dictas *Apostolicas* quod attinet, brevius me expediam. Has enim falso Apostolis tributas eadem paene demonstrant argumenta, quae Canones sic dictos Apostolicos ψευδεπιγράφυς probant. Quibus addesis.

1. Sabbati sollemnem celebrationem constituunt aeque ac diei dominicae : (1) quum contra Justinus M. diserte testetur (2) Sabbati religionem passione dominica fuisse abolitam, nec Christianorum conventus alio die fieri, quam die solis, sive Dominica.

2. Jacobum Zebedaei filium Concilii Hierosolymitani historiam narrantem inducunt, Constitutionesque ipsas cum Apostolis condentem. (3) At Jacobus ante Concilii Hierosolym. tempora ab Herode gladio interfectus est : (4)

3. Inter libros in Ecclesia legendos S. Joannis Evan-

(1) Const. VIII. 33.
(2) Apol. II.
(3) Const. VI 14., et 27.
(4) Actor. XIII.

gelium recensent. At quando Evangelium a Joanne scriptum est Apostoli jam mortem obierant.

4. Demum plura in Constitutionibus statuta leguntur, quae nonnisi sola traditione primis saeculis fuisse in Ecclesia servata aperte testantur Tertull., (1) et Basilius. (2)

XIV. Auctorem quod spectat, ac tempus, quo primum prodierint, non una est eruditorum sententia. Jam vero facile illis adsentior, qui censent Constitutionum Συλλογην *Collectionem* ex legibus, moribus, ritibus, ac liturgiis, quibus prioribus saeculis sub Ethnicis Imperatoribus diversae Orientis Ecclesiae regebantur, fuisse compactam, quibus deinceps haud pauca quarto saeculo accesserint.

Et sane 1. plura legere licet adversus eos, qui poenitentibus veniam denegandam blasphemant (3). Haec profecto adversus Novatianos, aut Montanistas fuisse sancita vero simile est.

2. Quae de Carminibus Sybillinis, et Ave Phoenice referuntur, (4) ad certiorem, et augustiorem resurrectionis propter Ethnicos demonstrationem producta non abs re dici possunt.

3. Christiani non amplius cum Judaeis Paschatis festum agitare jubentur: (5) at hoc nonnisi exeunte saeculo II. procul dubio constitui coeptum est.

4. Scribitur etiam (6) Judaeos in Paschatis celebratione uti *calculo, quem putant se recte ponere.* Id quod nonnisi post Judaeos tota Judaea expulsos contingere potuit: quamdiu enim ipsis licuit in Judaea habitare non ex cyclorum calculo, sed juxta vul-

(1) Lib. de Praescript.
(2) Lib. de Sp. S. cap. 27.
(3) Lib. I. cap. 14., et 15.
(4) Lib. V. cap. 6.
(5) Ibidem cap. 16.
(6) Ibidem.

gatissimum apud ipsos axioma Pascha ex visione lunae celebrandum erat.

5. Descriptio habetur Ecclesiae cum Pastophoriis ex utraque parte, navis instar cum Episcopi solio, presbyterio cc. (1) At constat nonnisi quarto saeculo, vel medio tertio ad summum, quando Ecclesia sub Gordiano, et Philippo pace fruebatur, ejusmodi aedificia construi coepisse.

6. Demum duplex in Constitutionibus exstat Liturgia, una brevior, (2) prolixior altera. (3) At una ab altera plurimum differt: tum utriusque partes conveniunt cum fragmentis Liturgiarum, quae supersunt apud Patres III., et IV. saeculi, praesertim Justinum, Cyprianum, Basylium, Chrysostomum, Cyrillum Hieros. ec., uti pluribus demonstrat Petrus le Brun. (4)

XV. Postremo illud hic omnino animadvertendum, Apostolicas Constitutiones, ubi primum adparuere, nihil adversus fidem habuisse; id ex Epiphanii loco (5) perspicuum est. Verum deinceps pluribus mendis foedatae sunt; id quod tum ex veteribus Auctor Synopsis Athanasianae, Patres Trullani, et Zonaras, tum ex recentioribus Lupus, Nat. Alexander, Perronius, aliique notarunt.

Diversa Synodorum genera.

XVI. Antequam de Synodis prioribus Ecclesiae saeculis celebratis sermo instituatur, juvat hic paucis in antecessum diversa Synodorum genera explicare de iisdem suo loco fusius acturos.

XVII. Synodi igitur vel sunt Oecumenicae, sive Ge-

(1) Lib. II. cap. 57.
(2) Lib. II:
(3) Lib. VIII.
(4) Tom. II. Diss. I.
(5) Haeres. LXX. n. 10.

nerales, vel Nationales, vel Provinciales, vel Dioecesanae.

Generales sunt, in quas totius Catholici orbis Episcopi Rom. Pontificis auctoritate conveniunt.

Nationales, quae a Patriarcha, vel Primate accitis Archiepiscopis, et Episcopis suae ditioni subjectis celebrantur. Hae aliquando *Universales, et Plenariae* dictae sunt.

Provinciales, quae a Metropolitis, convocatis suae provinciae Episcopis, et Abbatibus fiunt.

Dioecesanae demum, in quibus Episcopus cum presbyteris, aliisque suae Dioeceseos clericis, quae ad christianae plebis regimen pertinent, collatis consiliis decernunt.

De Synodis II., ac III. Ecclesiae saeculo celebratis.

XVIII. Altero exeunte Ecclesiae saeculo nonnulla unius dumtaxat Provinciae, vel Nationis Concilia habita sunt: uti Romanum sub Victore, Gallicum sive Lugdunense sub Irenaeo, Ponticum, Osroenum, et Achaicum. In his teste Eusebio (1) Romana consuetudo celebrandi Paschatis Dominica ad Martii plenilunium sequente comprobata est. At contra Asiana Synodus sub Polycrate Pascha more hebraico celebrandum decrevit: Euseb. (2) Ad idem fere tempus celebrata quoque sunt Concilia Hieropolitanum adversus Montanum, et ex Baluzii sententia Pergamense adversus haeresim Colorbasii.

XIX. Tum tertio saeculo plura habita sunt Concilia. Praeter nonnulla adversus haereses, praesertim Berylli, Privati, et Paulli Samosatensis praecipua sunt.

(1) Lib. V. cap. 22.
(2) Ibid. cap. 23.

1. In quaestione de *Baptismo haereticorum* Africanum sub Agrippino, Iconiense in Phrygia, Synadense in Asia, et tria Carthaginiensia sub Cypriano. In his Rebaptizantium error probatus. At contra in Romano sub Stephano apostolica traditio confirmata est.

2. In quaestione *de Lapsis* quatuor Romae habita sunt sub Aniceto, bina Carthagine, et unum totius Africae plenarium; in his aeque adversus Libellaticos, ac Novatianos statutum est, lapsos tempore persecutionis, nonnisi post peractam poenitentiam recipiendos.

Demum *de instituenda, reparandaque Ecclesiae disciplina* actum est in Synodis Romana sub Cornelio, Carthaginiensibus sub Cypriano, Caesareensi, aliisque. Verum Synodorum hactenus recensitarum non supersunt nobis, nisi fragmenta: quod et aliis pluribus venerandae antiquitatis monumentis fere accidit.

XX. Prima Synodus, cujus Canones ad nos pervenere, est Eliberitana Regni Granatensis quarto ineunte saeculo habita, praesidentibus Episcopis Osio Cordubensi, et Valerio Caesaraugustano. Verum non desunt, qui suspicantur dictos Canones Συλλογὴν *Collectionem* potius esse Canonum, qui in Conciliis Hispanicis per ea tempora habitis conditi fuerint. Videsis Carolum Berardi *in Grat. Decret.* (1)

PARS II.

De Juris Canonici statu Adulto, sive Publico.

I. Reddita a Constantino M. Ecclesiae pace, tum Christiana Religio veluti adolevit, uberioresque expandit palmites, tum Ecclesiae politia ampliorem veluti

(1) Part. I. cap. 2.

ordinem accepit, ac splendorem, tum denique vel maxime licuit Episcopis quam saepissime, ac pro lubito in unum convenire. Quamobrem plura deinceps habita sunt Concilia, praesertim in Oriente, ubi frequentiora, et ordinatiora fuerunt; quorum acta paene integra nobis supersunt. Ut igitur via, et ordine nostra procedat Diatriba, de Ecclesia Orientali primum sermonem instituemus, mox de Ecclesiis Occidentalibus acturi.

De Juris Canonici statu Adulto, sive Publice Ecclesiae Orientalis.

II. Igitur Constantino imperante celebrata sunt an. 314. Concilia Ancyranum in Galatia, et Neocaesareense in Ponto. Ejusdem auspiciis coactum fuit an. 325. Nicaeae in Bithynia Concilium Oecumenicum I. ab totius Orbis Christiani Episcopis frequentatum. Secuta sunt tria particularia, videlicet an. 341. Antiochenum, an. 370., Laodicenum in Phrygia, an. 375. Gangrense in Paphlagonia. Deinde an. 381. celebratum fuit Constantinopoli Oecumenicum Concilium II. Atque hinc prior Canonum collectio omnium fortasse vetustissima in Oriente confecta est, dicta *Codex Canonum Ecclesiae universalis*, cujus auctor eruditis adhuc ignotus. Haec autem Collectio primum Canones complexa est Nicaenos 20. Neocaesareenses 14. Gangrenses 20. Ancyranos 24. *al.* 25. Antiochenos 25. Laodicenos 59., et Cpolitanos 5., quibus postea an privata, an publica auctoritate accessere 3. priores Canones Cpolitani, Canones Conciliorum generalium Ephesini an. 431., et Chalcedonensis an. 451., tum et Canones Apostolici 85., ac demum Canones Synodi Sardicensis, quam an. 347. celebratam plures Ecclesiae pro continuatione Synodi Nicaenae habuerunt.

III. Hujusce Codicis prima occurrit mentio in Con-

cilio Chalcedonensi, ubi Act. IV. quum quaestio incidisset de Monachis, qui Dioscoro adhaerebant, decretumque esset, ut sacri Canones legerentur, sumpto libro Aetius legit: *Canon octogesimus tertius: Si quis Episcopus* ec. *deinde legit*: *Alius Canon octogesimus quartus: De his, qui seipsos* ec., at hi Canones sunt IV., et V. Antiocheni.

IV. Tum. Actione XI. exorta quaestione inter Bassianum, et Stephanum de Episcopatu Ephesiorum *Leontius relegit regulam nonagesimam quintam: Si quis Episcopus vacans* ec. *ex eodem Codice legi regulam nonagesimam sextam*: *Si quis Episcopus ordinationem ec.* hi Canones sunt XVI. et XVII. Antiocheni.

V. Praeterea in eadem Synodo (1) ex eodem Codice lecti sunt bini Canones sub num. IV., et VI., qui sunt IV., et VI. Nicaeni.

VI. Constat igitur graecam Ecclesiam medio saeculo V. Codicem habuisse Canones Synodorum Orientalium complectentem perpetua serie digestos, tanquam si unius essent Concilii.

VII. Codex iste quo tempore, et quo auctore primum prodierit, incertum. At illud dubio caret saeculo V. ineunte non adhuc apud Graecos generatim fuisse receptum: id quod probat rejectus a Chrysostomo, et ab iis, qui cum eo faciebant, Canon XII. Antiochenus, tamquam conditus ab haereticis.

VIII. Quid vero quod hujusmodi Codex idem ipse est, ac ille, quem Dionysius Exiguus latinitate donatum suae Collectioni inseruit? In utroque enim 1. Orientalium Synodorum Canones eadem numerorum consequentia conjunguntur, nec unius Synodi Canones ab alterius Synodi Canonibus novis numeris disjunguntur. 2. Canones Nicaeni primum habent lo-

(1) Act. VI. et XVI.

cum. 3. Canones Antioch. IV. V. XVI. XVII. respondent numeris 83. 84. 95. 96. 4. Tandem Dionysius ipse in Praef. expresse fatetur se Orientalium Canonum Codicem *suo ordine numerorum*, *idest a* 1. *cap. usque ad* 165., *sicut habetur in graeca auctoritate digessisse.* Profecto Graecam hanc auctoritatem nonnisi Codicem illum esse, ex quo Canones in Synodo Chalcedonensi lecti sunt, nemo non videt.

IX. Quanta maxima hujusce Codicis fuerit auctoritas patet 1. ex eo, quod Canonibus eo contentis jam pridem in controversiis disciplinae usa fuerit dicta Synodus Oecumenica; atque adeo 2. una cum Euangeliorum Codice in medio collocaverit. Adhaec 3. Canones in eumdem relati vel in Conciliis generalibus conditi sunt, vel in Synodis, quo *plures Episcopi fide praediti*, ut verbis utar S. Agobardi, *sapientia illustres, vita clari, sanctitate reverendi, signis, et prodigiis formidandi in nomine Christi pro reformanda Ecclesiae disciplina convenerunt.*

X. Postremo eumdem Codicem ex antiquissimo Ms. Ecclesiae Hilarianae Pictaviensis primus edidit Joannes Tilius, deinde additis pereruditis notis Christophorus Justellus evulgavit praefixo titulo *Codicis Canonum Ecclesiae universae*: quem postea recudendum curarunt Henricus Justellus, et Gulielmus Voellus.

XI. Jam vero ex antiquissimo hoc Codice additis nonnullis S. Basilii Canonibus suam adornavit Collectionem Joannes cognomento Scholasticus primum Antiochiae Presbyter, dein sub Justiniano Cpolitanus Patriarcha, quam non per numerorum consequentiam, sed per materias digestam, et in quinquaginta titulos tributam Συναγωγην κανονων *Collectionem Canonum* adpellavit.

XII. Idem postea Joannes Scholasticus primus o-

mnium Nomo-canonem composuit quinquaginta pariter titulis digestum, ac methodo priori Collectioni respondente, leges praesertim ex Justiniani Codice depromptas cum Canonibus conferendo.

XIII. Tandem in Trullana Synodo confirmati sunt omnes Canones a Scholastico congesti; item nonnulli adiecti: nimirum 1. Canones in eadem Synodo conditi, ut vicem sustinerent Canonum Conciliorum Oecumenicorum V., et VI., quibus nulli Canones fuerant proditi: unde *Synodus Quini-sexta* dici consuevit. 2. Canones Africani graece redditi. 3. Canones Concilii Cpolitani sub Nectario Patriarcha, et Theophilo Alex. 4. Demum permulta Patrum graecorum opuscula, quae omnia Can. 11. recensentur.

De Juris Canonici Statu Adulto, sive Publico Ecclesiae Romanae.

XIV. Ecclesia Romana ad Nicaenum usque Concilium moribus potius, et consuetudine, quam constitutis canonibus usa est. Veteres namque Romani Pontifices avita instituta quamdiligentissime custodienda curarunt. Verum IV. exeunte saeculo Canones Nicaenos latinitate donatos, et cum Sardicensibus perpetua serie sub solo Nicaeni Concilii nomine digestos Romanum Codicem composuisse tum plura domonstrant, tum vel maxime Innocentii I. auctoritas, qui dum testatur alios Canones, quam Nicaenos, Romanam Ecclesiam non admittere, pluries Sardicensibus utitur.

XV Huic Codici temporis successu plures factae sunt accessiones; id quod ex eo potissimum licet evincere, quod Dionysius Exiguus ad novam Canonum Versionem adornandam se adactum scribat *quorumdam hortatione*, *qui pristini Romani Codicis confusione offenduntur*.

XVI. Atque hic Henricus Justellus Codice, quem-

dam nobis exhibet, tanquam pristinam ante Dionysianam Romanae Ecclesiae Collectionem. Atqui hac in re eruditus alioquin Auctor fallitur. Et sane 1. stupenda Collectionis barbaries in illam aetatem haud quadrat. 2. Plura in ea occurrunt toti antiquitati ignota. 3. Can. XXVIII. Chalcedonensis, et Canones Cpolitani illi collectioni inserti sunt, quos Ecclesia Romana non recepit. Profecto Codicem Justellianum graeculi alicujus opus esse non abs re suspicatur Paschasius Quesnellus.

XVII. Tum ipse Quesnellus alium Codicem ex tribus Mss. Atrebatensi, Oxoniensi, et Thuaneo erutum profert, quo Romanam Ecclesiam ante Dionysii Exigui aetatem usam fuisse contendit. Atqui hac in re prae Justello felicior videtur fuisse Quesnellus. Et sane Quesnelliani Codicis veritatem demonstrant 1. Trium antiquissimorum Mscriptorum concordia. 2. Canon VI. Nicaenus, qui hoc in Codice legitur, prout a Legatis Sedis Apostolicae in Synodo Chalcedonensi prolatus est: nimirum cum additamento: *Ecclesia Romana habeat*, aut *habuit primatum*. 3. Canones Sardicenses Nicaenis sub uno titulo, ac numerorum serie adnexi. 4. Confusio, qua Romanum Codicem laborasse scribit Exiguus, nec huic Codici deest. 5. Dubio procul Romana Collectio Dionysii aetate praeter Nicaenos, et Sardicenses, alios quoque Canones complectebatur. Id sane indicat Exiguus, ubi fatetur se novam, adcuratioremque adgredi graecorum canonum Collectionem, quod vetus obscuritate, et confusione laboraret. Jam vero Dionysianam Collectionem cum Codice Quesnelliano conferenti, manifesto patebit eosdem paene Canones utrobique exhiberi, eodemque fere ordine: nisi quod Dionysiana Canonum graecorum versio sit fidelior, et accuratior, atque adeo tota Collectio elegantior, et ordinatior. Plura quidem in Codice Quesnelliano reperiuntur,

quae in aetatem ante-Dionysianam non quadrant: verum ejusmodi additamenta post Graegorii M. tempora suum Codicem auxisse pluribus demonstrat Quesnellus.

XVIII. Ergo Dionysius Exiguus natione Scytha, domicilio moribusque Romanus auctor novi Cycli Paschalis,, quem an. 525. edidit, hortatu potissimum Stephani Episcopi Salonitani novam fideliorem, et ordinatiorem instituit Canonum graecorum Collectionem. In ea primum quinquaginta priores sic dictos Apostolicos, ceteros dein Codicis Orientalis graecos Canones a se latine redditos, scilicet Regulas Nicaenae Synodi, et deinceps omnium Conciliorum sive quae praecessere, sive quae eam sunt subsecuta usque ad Cpotitanum recensuit, digessitque *sub ordine numerorum*, ut modo observavimus, *idest a* 1. *Capite usque ad* 165., *sicut habetur in grueca auctoritate.* His subdidit Canones Calcedonenses 27., quos graecorum Canonum veluti agmen claudere ipsemet testatur Dionysius. Tum ex latinis Canones Sardicenses addidit, et Africanos 138. in Synodo Carthaginiensi VI. partim primum conditos, partim vero ex veteribus Africanis Synodis collectos, confirmatosque.

XIX. Idem Dionysius ad preces Juliani Romani presbyteri Decretalium Romanorum Pontificum Συλλογὴν *Collectionem* concinnavit, scilicet a Siricio ad Anastasium: in qua elaboranda fatetur se *nihil prorsus eorum, quae ad Ecclesiasticam disciplinam pertinent, omisisse inquirere praeteritorum Sedis Apostolicae Praesulum constituta, qua valuit cura, diligentiaque collegisse.* De hujusmodi Romanorum Pontificum Epistolis sic dictis Decretalibus alibi opportunior redibit sermo.

XX. Dionysianam Συλλογὴν *Collectionem*, studio licet privato confectam, *usu celeberrimo Ecclesiam Romanam* fuisse complexam testatur Dionysii aequa-

lis Cassiodorus. Quod tamen haud ita intelligas, quasi universos Canones, totamque in eis expositam disciplinam pro sua receperit. Constat enim plures ejus Codicis Canones, quia Romanae ejus temporis Ecclesiasticae disciplinae haud convenirent, vel nunquam, vel multo post tempore pro suis usam esse.

De Juris Canonici Statu Adulto, sive Publico Ecclesiae Gallicanae.

XXI. Gallicanam Ecclesiam Dionysii Collectionem amplexatam fuisse contendunt Petrus de Marca (1) et Natalis Alex. (2). Quod tum ex eo evincunt, quod statim apud Sedem Apostolicam viguerit, suoque nitore prae squalore veteris commendaretur; tum vel maxime ex eo, quod Episcopi Gallicani in Judiciis Ecclesiasticis auctoritatem aeque Sedis Apostolicae, ac Orientalium canonum urgere consueverint. Syn. Aurel. III. an. 538. (3) Caesarius Arelat. in caussa Contumeliosi. Verum haec tanti non sunt, ut nos in suam sententiam trahant. Illud enim tantummodo demonstrant, Sedis Apostolicae Decreta in Galliis obtinuisse. Atqui jam inde ab Synodi Agathensis I. an. 506. tempore, quum non adhuc Dionysiana Collectio prodiisset, R. Pontificum Decreta in Galliis vigebant; uti constat ex eodem Concilio, (4) quo adversus Presbyteros, et Diaconos conjugatos urgentur Innocentii I. et Siricii Decreta.

XXII. Igitur pronior sum in Justelli, Quesnelli, aliorumque sententiam, qui contendunt rem ad VIII. usque saeculum pertrahendam. Et sane I. veri simile haud est, Gallicanos Antistites tam cito in Judiciis

(1) Lib. III. Conc. cap. 3.
(2) Diss. XXI. in Hist. Ecclesiast. saec. I.
(3) Can. III.
(4) Can. VIII.

Ecclesiasticis veteri rejecto Codice Dionysianum adhibuisse: Caesarius enim Arelatensis floruit circiter ann. 530., quo tempore Dionysiana Collectio vix prodierat.

2. Quando caussa Praetextati in Synodo Parisiensi acta est, nimirum an. 580. Codex Dionysianus Ecclesiae Gallicanae adhuc erat incognitus. Tunc enim primum Canones Apostolici Gallicanis Episcopis innotuere, quos novo quaternione conclusos, ac veteri Gallicano Codici adjectos primus eadem in Synodo ad opprimendum praetextatum exhibuit Rex Chilpericus. Atqui Canones Apostolici in Dionysii Collectione primum locum habebant: Greg. Turon (1).

3. Exeunte saeculo VIII. Carolus M. ab Hadriano Papa dono accepit Dionysii Collectionem, ut eam in Gallias inferret; id quod ex voto accidisse scribit Anastasius Bibliothecarius. Sensim enim Ecclesia Gallicana non prorsus spreto veteri Codice Episcopis familiari, Dionysianum recepit.

XXIII. Porro ex dictis tria colligimus: 1. Gallicanam Ecclesiam IV. saeculo proprium Codicem habuisse, et quidem a Dionysiano diversum. 2. Dionysianam Collectionem, nonnisi VIII. exeunte saeculo Gallias pervasisse. 3. Veterem Gallicanum Codicem complexum fuisse cum Canonibus graecis etiam R. Pontificum Decretales; adhaec et Canones Gallicanos. Id quod patet tum ex Agobardo Lugdunensi Episcopo (2). *Gallicanis Canonibus pro caussis necessariis, quarum definitiones ex Conciliis generalibus non inveniuntur, fidem congrua devotione, ac religione debita adhibendam;* tum quoque ex eodem Caesario Arelat., qui pariter in Contumeliosi Regensis Episc. caussa Canonibus Gallicanis seorsim prolatis, eisdem-

(1) Lib. V. Hist. Reg. Franc. cap. 19.
(2) Epist. ad Ludovicum.

que recensitis depositionis poenam Contumelioso infligit.

De Juris Canonici Statu Adulto, sive Pubblico Ecclesiae Hispaniensis.

XXIV. Jam vero Hispaniensis Ecclesia ipso VI. saeculo Dionysianam Collectionem agnovit. Codex enim Canonum, quo Concilia Hispanica Bracarense II. an. 563., et Toletanum IV. an. 633. usa sunt, eumdem paene ordinem praesefert, quem Dionysius in sua adornanda Συλλογή *Collectione* servavit.

XXV. Verum Martinus e Pannonia oriundus primum Dumiensis Coenobii in Gallaecia Abbas, dein Archiep. Bracarensis circiter an. 570. suam interim edidit Canonum Collectionem per materias digestam, et in capita 84. tributam; quorum priora 19. Episcopos, quae sequuntur 49. Clericos, reliqua 16. populum spectant. In hanc Collectionem Martinus conjecit tum graecos Canones a se latine redditos, tum etiam regulas ex Conciliis Hispaniensibus petitas, necnon et ex Gallicanis usu in Hispania receptis.

XXVI. Quid quod Martinus graecos canones non semper fideliter vertit; quin subinde ex pluribus unum capitulum confecit incertis etiam nonnullis ex Synodis nationalibus; uti patet ex capitulo 32., quod ex can. III. Concilii Nicaeni, ex can. XV. Concilii Bracarensis, et ex can. IV. Concilii Toletani I. conflatum est: interdum etiam quaedam addidit, detraxit, immutavitque; ac nonnunquam etiam canones in contrariam sententiam torsit, uti ex cap. 39. liquet.

XXVII. Cardinalis Aquirrius in Diss. II. (1) praefixa Collectioni maximae Conciliorum Hispaniae, scribit, in Ecclesia Urgellensi Codicem antiquissimum extare in

(1) Tom. I.

tres partes divisum : quarum *prima exhibet quatuor Concilia Generalia , et Synodos Nationales ab iis confirmatas, ac praeterea eas, quae in Africa coactae sunt. Secunda continet Concilia Gallicana inchoando ab Arelatensi I. Tertia, tandem Concilia Hispanica, quorum initium ducit ab Eliberitano.* Tum subdit« *Eumdem ordinem servabat Codex ille vetustissimus Bibliothecae Toletanae memoratus ab Archipraesule Loaisa.*

XXVIII. Non desunt qui contendant hujus Codicis auctorem fuisse S. Isidorum Hispalensem. Porro ab S. Isidoro abjudicandum tum plura demonstrant, tum vel maxime , quod S. Braulio Caesaraugustanus Episcopus, et S. Ildephonsus Archiep. Toletanus ejus operum catalogum pertexentes, de nullo tanquam ab Isidoro confecto Codice meminerint. Videsis Dominicum Lopesium. (1)

De Juris Canonici Statu Adulto , sive Publico Ecclesiae Africanae.

XXIX. Africanam Ecclesiam quod spectat, ipsa quidem nullam habuit Canonum Collectionem ante Concilii Carthag. VI. tempora. At in hac Synodo occasione cujusdam Presbyteri nomine Apiarii, qui a suo Episcopo depositus ad Romanam Sedem adpellaverat, adsidentibus Sedis Apostolicae legatis, Episcopi Africani 217. convenientes post recitatum Symbolum Nicaenum, ejusdemque Synodi canones 20. Africanos canones variis temporibus, diversisque in Synodis conditos relegunt; tum non sine additamentis, et detractionibus probant, aliosque de novo condunt, et omnia in Acta redigunt. Ex his sane Actis videtur confectus *Codex Canonum Ecclesiae Afri-*

(1) Lib. de antiquo canonum Codice Eccl. Hispanae.

canae, quem suo Codici inseruit Dionysius Exiguus, ut supra innuimus.

XXX. Eadem ferme aetate, qua Dionysius Romae, in Africa Ferrandus Carthaginiensis Diaconus floruit. Is Bonifacii sui Episcopi monitu Συλλογη *Collectionem* adornavit, in qua protulit Canones veteris graecae collectionis latine redditos, tum et Conciliorum Africanorum, necnon Epistolam Siricii ad Patres Africanos. Praterea nonnullos Africanorum Conciliorum Canones adjecit, quorum nulla alibi mentio; nempe Zellensis, Suffetulensis, aliorumque. Ipse vero Canones non per numerorum consequentiam, uti Dionysius Exiguus digessit, sed ad peculiares quosdam titulos universam Ecclesiasticam disciplinam redigens, singulis titulis Canonum aptiora fragmenta adscripsit. Hanc Breviationem, quam multis scatere erroribus contendit Quesnellus (1) primus codice Mscripto Ecclesiae Trecensis edidit Franciscus Pithoeus: quam postea emendatiorem, suis adnotationibus, et antiquo indiculo addito, recudendam curavit Antonius Dadin. Alteserra.

XXXI. Tum annum circiter DCXC. Cresconius sive Crisconius Africanus Episcopus Ferrandi studium imitatus, uti ipsemet fatetur, novam Συλλογην *collectionem* confecit, quam *Breviarium Canonicum* inscriptam voluit. In ea disciplinam ecclesiasticam in plura capita partitus singulis Capitibus Conciliorum Canones, Pontificumque decreta, quae ipsis responderent, subjecit; quae tamen indicat, dumtaxat, non κατα λεξιν *ad verbum* refert. Eadem tamen integra exhibet in altera Συλλογη *Collectione*, cui *Concordia Canonum, sive Liber Canonum* επιγραφην *titulum* preafixit. Porro non desunt qui contendant utramque hanc Συλλογην *Collectionem* unum, idemque Fer-

(1) Diss. XV. ad opera S. Leonis M.

randi opus constituisse, cujus binae fuerint partes. Hactenus recensitos Canonum Codices maximam partem in suam Juris Canonici veteris Bibliothecam retulerunt Justellus, et Voellus.

XXXII. Postremo ad eamdem Juris Canonici Epocham referendae plurimae Imperatoriae leges in utroque Codice Theodosiano, et Justinianaeo adhuc extantes, quibus piissimi Principes, vel Ecclesiam privilegiis exornarunt, vel quae jam canonibus sancita fuerant, adjectis temporalibus poenis tanquam Fidei vindices, Religionisque custodes exequi curarunt.

PARS III.

De Juris Canonici statu Senescente, sive Arido.

I. Jam inde ab saeculo VIII. barbararum gentium irruptio, disciplinae remissio, morum corruptio, Clericorum ambitio, litterarum squalor, schisma graecorum, atque adeo putidae Isidori merces passim receptae lugubrem reddidere Christianae Ecclesiae faciem. Merito igitur ab saeculo VIII. ad usque XI. Juris Canonici statum ***senescentem*** fuisse, sive *Aridum* statuimus.

II. Tertiam hanc Juris Canonici Epocham auspicatur in Oriente Photius vir singulari, praestantique ingenio praeditus ingentium vero pertubationum in Ecclesia auctor, atque origo. Hic circa an. 880. Codicem confecit Συναγωγὴν διατάξεων ἐκκλησιαςικῶν *Collectionem. Constitutionum Ecclesiasticarum* inscriptum, in quam conjecit Canones Conciliorum Generalium, graecorumque Patrum scripta; ea scilicet, ex quibus vetus Orientalium Codex componebatur: adjecit vero Canones Concilii Nicaeni II., tum et Canones, quos duo Conciliabula ipso duce, et auspice Cpoli., alterum in Templo SS. Apostolorum, alterum in Templo

S. Sophiae habita, ediderant. Igitur potius veterem Codicem auxit Photius, quam novum condidit. Uti e contrario a Catholicis antiquae Συλλογῇ *Collectioni* legitimae Synodi VIII. Generalis Canones adjecti sunt. Photianam Συλλογὴν *Collectionem* cum commentariis Balsamonis, Zonarae, et Aristini graece, ac latine, suis etiam additis observationibus, in lucem produxit Guilelmus Beveregius; alteram a Catholicis auctam in Codicibus quibusdam manu exaratis inveniri, auctor est Joannes Doujatius Praenotionum Canonicarum (1).

III. Postremo idem Photius ad suum Canonum Codicem legum quoque Imperialium Σύνταγμα *Syntagma* adjecit, condito Nomocanone, quem exemplo Joannis Scholastici confecit, sed ordine diverso. Uti quoque leges non integras describit, quod a Joanne Scholastico factum fuerat, sed tantummodo indicat. Videsis Doujatium. (2)

IV. Verum in Oriente per amplius duo saecula a Συλλογαῖς *Collectionibus* adornandis adquietum est. Namque nonnisi XI. exeunte saeculo Michael Psellus vir egregie cultus suam Κανονων Συνωψιν *Canonum Synopsim* versibus politicis conscripsit, quam duas in partes divisit. In priori christianam theologiam summatim explicat, ac brevem Orientalium generalium Conciliorum historiam exponit; in posteriori vero Canones jam recepta veteri Collectione comprehensos exhibet. Hanc Σύνοψιν *Synopsim* e Mss. Bibliothecae Caroli de Montchal Archiep. Tolet. cum erudita praefatione edidit Franciscus Bosquetus.

V. Jam vero ad Occidentalem Ecclesiam quod spectat, primus in scenam prodeat Isidorus *Mercator* sive *Peccator* dictus, qui exeunte seculo VIII. no-

(1) Lib. III. cap. 8.
(2) Ibid. cap. 10.

vam Συλλογὴν *Collectionem* edidit multis, variisque suppostitiis monumentis foedatam, partim a se primum procusis, partim ab aliis antea confictis. Prioris generis sunt Epistolae Decretales XCIX. nimirum XXXIII. R. Pontificibus ante Siricium falso tributae, reliquae posterioribus inter eorum genuinas adscriptae usque ad Gregorium M. Item Acta Concilii Romani sub Julio I., et Concilii V., et VI. sub. Symmacho. Posterioris generis sunt Epistolae Clementis I. ad Jacobum, et excerpta Romanae Synodi sub Sylvestro P. Seriem rerum genuinarum, et confictarum, quas Isidori complectitur collectio, recenset vir Cl. Carolus Blascus (1).

VI. Isidorum quem ejusmodi consarcinatio auctorem praesefert, haud quidem *Mercatorem*, sed *Peccatorem* inscribendum probant paene omnes antiqui melioris notae Codices. Profecto per illud temporis communis vigebat mos, ut Episcopi passim, et Monachi ad humilitatem se *Peccatores* adpellarent. Fortasse Codicis consarcinator *Peccatorem* se dicere voluit, ut facilius sub Hispalensi latitaret, quem poenitentem summis gemitibus peccata sua deplorasse compererat.

VII. Jam vero 1. Isidoriana collectio nonnisi in Germania primum adparuit, et quidem exeunte saeculo VIII. Eam enim, tanquam ex Hispania illuc invectam sub Isidori Hispalensis nomine, teste Hincmaro Remensi (2) primus evulgavit Rodulphus Episcopus Moguntinus, qui (si fides habenda quibusdam incerti Auctoris annalibus a Petro Pithoeo editis) Lullo Ep. Moguntino an. 786. successit.

2. E Germania in Gallias illata, tamquam genuinum Isidori Hispalensis opus admissa est, ac recepta; et quidem ab ipso Hincmaro Rhemensi. (3) Verum quum

---

(1) De Collect. Canonum Isidori Mercat. cap. 2.
(2) Opusc. advrsus Hincmarum Laud.
(3) Epist. VII. cap. 12.

postea hic idem Hincmarus in caussa, quam cum Hincmaro Laudunensi habebat, Isidorianas Decretales sibi noxias cerneret, eas respuit quidem, at non alio nomine, quam quod, quum in antiquis collectionibus non reperirentur, essent obsoletae. Eadem de caussa rejectae quoque sunt ab Episcopis Gallicanis in caussa Rothadi Episcopi Svessionensis, qui in Synodo Provinciali depositus ad Sedem Apostolicam adpellaverat.

3. Nonnisi serius Romam pervasit. Etenim Leo IV., qui Pontificatum obtinuit ab an. 847. ad an. 855., ubi ad Episcoporum Britanniae consulta respondet in Epist., quae exstat apud Sirmondum (1) recensens Decessorum suorum Epistolas Decretales, quibus Romanae tunc temporis in judiciis ecclesiasticis utebatur Ecclesia, ab Siricio exorditur, nulla Epistolarum Clementis I., aliorumque ante Siricium R. Pontificum facta mentione.

4. Denique ad Orientem usque non perrexit: neque enim, opinor, fraus fugisset Photium acerrimi judicii virum.

VIII. Porro ex dictis tria colligimus: 1. Isidorianas Decretales, licet tanquam apocryphas nunquam rejectas, attamen non statim obtinuisse. Hoc sane de Ecclesia Gallicana, ubi primum ejusmodi merx pervagari coepit, modo observavimus. Adhaec quum Nicolaus I. in caussa Rothadi easdem, tanquam tegmina totius Ecclesiae Catholicae Gallis objecisset, Gallicani Antistites adhuc tegmina illa, licet nondum agnita falsaria manu, respuere non dubitarunt.

2. Hincmari Rhemensis, aliorumque Galliae Episcoporum exceptiones tanti non fuisse, quin sensim per totum Occidentem jus evaderent. Et sane ipsi Gallicani Antistites in Concilio Rhemensi an. 995., ubi caussa Arnulphi Archiepiscopi tractata est, ipsarum a-

(1) Tom. III. Conc. Gall.

auctoritatem agnovere. Praeterea tum in Conciliis per ea tempora etiam in Galliis habitis, tum in Capitularibus Regum Francorum haud pauca ex earumdem auctoritate Decreta fixa sunt.

3. Nullam vel minimam R. Pontificibus notam inurendam, vel quod dolo malo hujusmodi falsa documenta produxerint, vel quod ex eis falsas doctrinas hauserint. Nam quod ad primum, exeunte saeculo VIII. per Riculphum evulgatae jam fuerant: medio tamen saeculo IX. Romanae Sedi adhuc erant ignotae. Tum ad alterum quod attinet, licet multa in illis sint, quae ab antiquitate abhorreant, nihil tamen, si a summo ad imum percurras, in illis reperies, quod aut fidem, aut mores vel minimum laedat, quippe quae: ut observat ipsarum infensissimus hostis Blondellus, vel a scriptis Romanorum Pontificum, Auctorumque aetate posteriorum haustae sunt, vel ad illorum temporum consuetudines moresque compositae. Videsis Doujatium. (1)

IX. De Collectionis Auctore non satis liquet.

1. Isidoro Hispalensi omnino tribuenda non est: id enim vetant, 1. ejus Sanctimonia, et antiquitatum Ecclesiasticarum peritia. 2. Antiquissimi Codices Mss., qui Isidorum *Mercatorem*, vel *Peccatorem* Collectioni praefixum habent, nullus *Hispalensem*. 3. Denique quod nonnullae ejus farraginis partes ex monumentis Isidoro Hispalensi integro saeculo recentioribus decerptae sunt.

2. Nec gente fuisse Hispanum verisimile est: etenim 1. Hispania Saracenorum jugo tunc temporis pressa ferme penitus exularunt meliores litterae. Nec 2. credere par est Hispanum in comminiscendis tam venerandae antiquitatis monumentis non majori patriae celebrandae studio flagrasse, quam ut in tota Episto-

(1) Ibid. Lib. 2. cap. 22.

larum collectione ad Hispanos datas nonnisi quinque protulisset.

3. Neque Isidoro Episcopo Setubensi adscribenda. In Chronico quidem sub nomine Juliani Toletani Parisiis edito legitur: *Isidorus Mercator Episcopus Setubensis Compilationem Canonum ope cujusdam monachi composuit, atque anno* 805. *decessit*: cum quo consonat etiam alterum chronicon Luitprando tributum. Verum hujusmodi chronicha, tum ob plura, tum vel maxime quod ἀναχρονισμοῖς *anachronismis*, ac fabellis scateant, communi eruditorum calculo. ut supposititia, rejiciuntur.

4. At vero similius, vel ipse Riculphus, vel Benedictus Levita, vel alius quidam Germano-Francus Epistolas illas aut confixit, aut ab allis confictas collegit. Id evincitur 1. ex Gallo-Francorum, et Longobardorum idiotismis passim in ipsis occurrentibus. 2. ex eo, quod ex Ecclesiae Moguntinae scriniis, et quidem Riculphi cura, primum prodierint.

X. Quorsum autem Pseudo-Isidorus tot Epistolas, ac monumenta confixit? Sunt qui putant: ut sub fucatis primaevae antiquitatis testimoniis Romanae Sedis amplitudinem speciosius tueretur. Profecto haec videtur fuisse Christiani Lupi sententia, qui (1) in hanc rem sic scribit: *In Gallia tunc, ac Germania per Francos, in Hispania per Saracenos, in Italia, ac Illyrico per Longobardos, et Graecos admodum vexata, ac depressa erat Apostolicae Sedis Majestas, et omnis Ecclesiastica Jurisdictio: ideoque ad ipsas sublevandas nescio quis pius fidelis finxit sub antiquorm Romanorum Pontificum nomine decretales istas Epistolas, quas passim vocamus Collectionem Isidori Mercatoris.*

(1) Tom. III. Schol. in notis ad Can. III. Dictatus vulgu Gregorii VII.

At contra, praeter quam quod R. Pontifices nonnisi serius, uti modo vidimus, illarum auctoritate usi sunt, profecto ex eodem Isidoro educi fas est, Auctoris σκοπόν *scopum* praecipue in eo fuisse, ut Episcoporum indemnitati consuleret. Id ex pluribus earumdem falsarum Decretalium Capitibus fuse, ac erudite demonstrat in modo laudato opere (1) vir egregie doctus Carolus Blascus.

XI. Demum suppositio saeculo xiv. primum detegi coepit. Etenim de aliquibus Ante-Siricianis primum dubitarunt Marsilius Patavinus, et Gobellinus Persona. Tum nonnullas uti suspectas traduxerunt Nicolaus Card. Cusanus, Caesar Card. Baronius, et Georgius Cassander. Demum quum adversus Catholicos, qui in controversiis religionem spectantibus illarum auctoritate utebantur, exciperent haeretici, illas purum putum esse Mercatoris figmentum ad augendam R. Pontificum potentiam excogitatum, diligentius in illas ab Antonio Contio, aliisque eruditis inquisitum est, atque adeo earumdem impostura gravissimis argumentis firmata.

XII. Praecipua sunt. 1. Si genuinae essent, profecto earum meminissent Eusebius, Hieronymus Gennadius. R. Pontifices per octo priora Ecclesiae saecula, Concilia praesertim Occidentalia per illud temporis quam frequentissime celebrata; neque enim occasio defuit, quin immo et περιςάσεις *circumstantiae* fuerunt; in quibus omnino producendae fuissent.

2. Unde illas hausit Isidorus, quum Dionysius Exiguus R. Ecclesiae scriniis diligentia quanta maxima lustratis, excussisque nullam illarum invenerit?

3. Sermo rudis, barbarus, et nimium est a priorum saeculornm nitore alienus.

4. Idem scribendi character, idemque stylus in tot

(1) Cap. 8.

diversorum Pontificum Epistolis eumdem recentioremque impostorem arguunt.

5. Tandem quamplurima in iis occurrunt tertio saeculo recentiora: uti sacrarum literarum sententiae secundum Vulgatam, Leges ex utroque Codice petitae, posteriorum Conciliorum, et R. Pontificum Canones, ac Decreta, aliaque his similia.

XIII. Statim ac in Gallias Isidori Συλλογή *Collectio* illata est, alia statim prodiit in 80. Capitula tributa, bonam partem ex Isidoriana desumpta. Hujusmodi autem Hadriano Papae falso tributa, ejusque nomine primum evulgata, eandem adhuc retinet επιγραφην *titulum*.

XIV. Plures exinde secutae sunt Canonum Collectiones; et quidem diversis methodis pro uniuscujusque ingenio. Ac. 1. eodem saeculo IX. prodiit Collectio sub denominatione *Canonum Poenitentialium* incerto auctore ex monumentis Collectionum Exigui, et Hispal. plerumque desumpta, quae licet ejusmodi exhibeat ἐπιγραφήν *titulum*, complectitur tamen omne Canonum genus. Etenim in tres libros tribuitur, quorum prior *de Poenitentibus et de Poenitentiis*, alter de *Judiciis*, tertium demum de *Ordinationibus*, *Gradibus*; *et Officiis Clericorum*, atque *Episcoporum* disserit. Hunc Codicem, quem manu exaratum viderat Joannes Morinus, Lucas Dacherius (1) primus typis vulgavit.

XV. Sequenti saeculo Regino Monachus Benedictinus jubente Rathbodo Trevirorum Archiepiscopo Collectionem sub titulo *De Ecclesiastica Disciplina, et Religione Christiana* edidit. Ad bina haec capita explicanda, ac roboranda Canonibus utitur Conciliorum, Pontificum decretis, sanctorumque Patrum, plerumque Orientalium, sententiis, nonnulla ex falsis

(1) Spicil. Patrum Tom. II.

Isidori mercibus interscrit: denique haud raro Leges profert ex Codice Teodosiano secundum Aniani interpretationem, necnon et ex Capitularibus Regum Francorum.

XVI. *Capitularia Regum Francorum* dicuntur Collectio earum legum, quas Carolus M. et Ludovicus Pius in generalibns Comitiis suffragantibns Episcopis, ac Regni proceribus sanxere, partim ad Ecclesiam, partim ad Rempubblicam rite gubernandam spectantes. Studio Ansegisi Abbatis in unum corpus redacta sunt, et in quatuor Libros tributa, quorum I. et III. ad res Ecclesiasticas pertinent, II. et IV. ad civilem politiam. His Benedictus Levita tres alios adtexuit, tum ex capitibus, quae Ansegisus praetericrat, tum ex aliis post ejus mortem perlatis. Capitularia probavit Leo IV. a Gratiano relatus *Can. IX. Dist.*

XVII. Saeculo XI. primus occurrit Burchardus Wormatiensis Episcopus, qui an. 1008. nova methodo *Magnum Decretorum Volumen* exornavit, vulgo dictum *Decretum*. Multa ex Reginone mutuatus est, cujus erroribus et suos addidit, praesertim ex απoκρυφοις *apocryhis* Isidori monumentis: sententias quoque e Sacro Codice petitas intermiscet, tum et nonnulla ex Libris Poenitentialibus.

XVIII. Variae quoque per eadem tempora in Occidente prodiere Canonum Poenitentialium Συλλογαι *Collectiones*, sive *Libri Poenitentiales*, vel *Poenitentialia*: quibus scilicet agendae pubblicae poenitentiae Canones exhibebantur. Hujusmodi plurimae identidem factitatae sunt, quos longum esset hic recensere. Praecipuae sunt I. illa Theodori Archiep. Cantuariensis inscripta *Poenitentiale*, cujus summaria capita refert Henricus Spelmannus (1) II. illa Bedae, potius Eg-

(1) In Collect. Conc. Galliae.

berti Archiep. Eboracensis in quatuor libros distincta, quae Ms. extat in Biblioth. Collegii S. Benedicti in Anglia. III. illa Halitgarii Cameracensis Ep. edita in Biblioth. Vet. Patr. (1) IV. demum illa Rabani Mauri Benedictini, quam simul cum aliis Rabani operibus evulgavit Georgius Colvenerius.

XIX. Ad eamdem Juris Canonici Epocham liceat quoque referre binas ex aeque Ivoni tributas Collectiones; quarum prior ab auctore inscripta *Excerptiones Ecclesiasticarum Regularum Libris XVII.* non secus ac illa Burchardi *Decretum* dici consuevit: altera *Panormia* vel *Pannormia*, dicta, est veluti ejusdem Decereti compendium, ordine paullulum diverso digestum.

XX. Postremo quantum ad Jus Neap. attinet, animadvertere juvat Ecclesiam Neap. circa an. 980. in Archiepiscopalem sedem fuisse erectam. Videsis Eruditiss. Mazochium (2) et clariss. Josephum Sparanum in suo recens evulgato opere (3; Atque hic juri Canonico *Senescenti*, et *Arido* finis esto.

PARS IV.

De Juris Canonici Statu Restaurato, et Reflorescente.

I. Saeculo XI. nova scholastica metodo ex Aristotele, vel potius ex ejus interpretibus in Ecclesiam inducta, novam plane faciem induere coepit primum res Teologica, dein et Jus Canonicum. Utramque enim facultas ad Philosophicum, et Acroamaticum dicendi genus restricta, in plures diversasque quaestiones distincta, rationibus in utramque partem expensis, ni-

(1) Tom. V. Col. 590. et 592.
(2) De Eccles. Cathedr. Neap. Anteloq. Part. III.
(3) Memorie istoriche Lib. II. cap. III.

mis quidem curiose, et aliquando etiam usque ad ineptiam, methodo nihilominus brevi, nec usquequaque inconcinna, et ad subtilem, argutamque disputandi rationem satis apte composita. Primus hujusce methodi in re Theologica veluti dux, ac parens fertur fuisse Petrus Lombardus Novariensis, *Magister sententiarum* vulgo dictus. At in re Canonica idem paene institutum imitatus est Gratianus; cujus opera Canonum disciplina veluti *revixit*, atque *in ordinem redacta est.*

II. In IV. igitur hac Juris Canonici Epocha primus producendus est Gratianus, qui natione Tuscus, patria Clusinus, professione Monachus primus omnium *Concordantiam discordantium Canonum confecit*, quae deinde *Decretum* inscite dici coepit.

III. Hoc opus ex Dionysio Exiguo, Isidoro, Ivone, Burchardo, aliisque decerptum constat 1. ex locis S. Scripturae. 2. ex prioribus 50. sic dictis Canonibus apostolicis, 3. ex Conciliis aeque Oecumenicis, ac particularibus. 4. ex Decretalibus R. Pontificum partim genuinis, partim dubiae fidei, partim etiam ἀποκρυφοῖς *apocryphis*. 5. ex operibus Patrum, et Auctorum Ecclesiasticorum. 6. ex libellis Poenitentialibus. 7. ex Libris Juris Civilis Romanorum, Capitularibus Regum Francorum, Imperatorumque Rescriptis. 8. tandem ex Historia Ecclesiastica, gestisque R. Pontificum, ex Libro Diurno, et ex Ordine Romano plerumque desumptis.

IV. Dividitur autem in tres partes, quarum prima de *Personis* praecipue agit, et in Distinctiones CI. partita est. Secunda, quae de *Judiciis Ecclesiasticis* inscribitur, eorumque forma habet Caussas XXXVI., quarum singulae in Quaestiones dividuntur; Quaestio autem III. Caussae XXXIII. in VII. distinctiones subdividitur, in quibus, *quum Res Poenitentialis* tractetur, titulo *de Poenitentia* insignitur. Tertia tandem, quae de rebus sacris praecipit, unde ἐπιγραφὴν *titulum*

de *Consecratione* exhibet, in v. Distinctiones dispescitur.

V. Jam vero Gratianus, licet in sua Collectione adornanda plurimum studii, operaeque adhibuerit, attamen quamplurima peccavit, quippe qui ob nimiam temporum infelicitatem Historiae, Critices, omnisque litteraturae praesidio destitutus. Porro Gratianaei Codicis menda primum ex parte observata a S. Antonino, deinde plenius excussa, et notata sunt non modo studiis privatorum, ac praecipue a tribus Antoniis *Democharе*, *Contio*, *et Augustino*, sed etiam jussu trium R. Pontificum Pii IV., Pii V., et Gregorii XIII. a viris doctis ad hoc opus selectis : plura quoque emendarunt Petrus, et Franciscus Pithoei, Zegerus Van-Espenius, ac tandem nostris hisce temporibus Carolus Sebastianus Berardus in Universitate Augustae Taurinorum sacrorum Canonum Antecessor.

VI. Quid sibi vult vox *Palea* quibusdam Canonibus apud Gratianum praefixa ? num res levioris momenti, et antiquatas ? haud sane. Plerique enim illorum, haud secus ac reliqui, res graves, nec antiquatas complectuntur. Verosimilius *Palea* nomen est Auctoris, qui Canones utilitate, et auctoritate praestantes Gratianeo Codici adjecit. Et sane in quodam antiquo Ms. Codice ad marginem prostat; et Cremonae non ignobilis familia cognomine illo distinguitur: Ant. August. (1)

VII. Gratiani Collectio canonicam auctoritatem, quam principio non habuit, quippe quae privata auctoritate confecta, ne accedente quidem R. Ponficum correctione, adquisivit. Attamen ubi prodiit summo plausu recepta est; adeo ut, caeteris Collectionibus neglectis, ipsa tantummodo in usu esset. Id quod duobus potissimum de caussis accidit : 1. quod Gratia-

(1) De Emendat. Gratian. Lib. I. Dialogo 2.

nus Scholastica fere methodo uteretur, quae, uti modo observavimus, tunc primum disciplinis tradendis adcommodari coeperat: 2. quod in Bononiensi Academia traderetur, ad quam ex omnibus paene mundi partibus confluebatur.

VIII. Quid quod post Gratianum adornandis Canonum collectionibus modus factus est? At vero colligendis Decretalibus R. Pontificum Epistolis manus admoveri coepit. Nec mirum; quum enim tum ob intermissam Conciliorum frequentiam, tum ob admissas Isidori Pseudo-Decretales (quae maximam partem antiquam disciplinam immutarunt) omnia paene negotia ad R. Pontifices deferrentur, frequentissime eorumdem erant Litterae Decretales, ex quibus identidem Collectiones confectae, uti mox videbimus.

IX. Prima igitur Decretalium Collectio est, quae a Bernardo Circa Praeposito Papiensi an. 1190. composita *Breviarium Extravagantium* dicta, sive collectio monumentorum extra Gratiani Decretum vagantium. Et sane continet tum quasdam R. Pontificum Decretales, quae Gratiani diligentiam effugerunt, tum vel maxime eorum, qui post Gratiani aetatem incidere, nonnullis etiam adjectis Conciliorum Canonibus, Patrumque sententiis.

X. Annis ferme duodecim elapsis Joannes Vallensis, sive Gallensis alteram Collectionem edidit in quinque Libros tributam, qua Epistolas R. Pontificum collegit; tum eas scilicet, quae a Bernardo Circa relictae fuerant, tum nonnullas Gratiani aetatem praecedentes.

XI. Tum Bernardus Major Compostellanus Archidiaconus ex Decretalibus priorum annorum duodecim Innocentii III. aliam Collectionem confecit, quae tamen usu recepta non est. Etenim ipse Innocentius opera usus Bernardi Diaconi Beneventani tertium Decretalium Librum evulgavit, cui plenissimum juris

robur est impertitus. Atque haec Innocentiana Collectio omnium prima juris vim nacta, Compostellana rejecta, Tertia Decretalium Collectio appellata est.

XII. Paucos post annos Quarta prodiit, qua Anonimus quidam Auctor posteriores Innocentii III. Decretales, necnon et Capita lxxi. Synodi Lateranensis sub eodem Pontifice celebratae complexus est. His adjiciendus videtur Honorius III: qui illud summopere curavit, ut quam diligentissime omnes suae Decretales in unum volumen cogerentur. Hinc Quinta habetur Decretalium Collectio. Utraque haec Innocentii, et Honorii Sedis Apostolicae auctoritate edita est. Atque hae sunt quinque veteres Decretalium Collectiones, quarum priores quatuor Antonius Augustinus, postremam quintam Innocentius Cironius adjectis adnotationibus edidere.

XIII. Demum quum ob ingentem Collectionum copiam, atque elucubratos in eas commentarios maxima in Ecclesiasticis judiciis oborirctur confusio, Gregorius IX. opera usus S. Raymundi de Pennafort Barcinonensis, viri pietate, ac multiplici eruditione clarissimi, Συλλογὴν *Collectionem* Decretalium adornavit, quas ex quinque prioribus jam editis deduxit: iisque et quamplures a se conscriptas inseruit. At vero integras plerumque Decretales Raymundus non refert; sed ipsarum tantum initia cum ea parte, qua propositae quaestionis definitio continetur. Quum igitur aliquando ea rescindat, quae ad pleniorem rei notitiam conferunt, hinc a priorum Collectionum lectione, et studio minime segregandam existimo.

XIV. Ab an. 1230., quo Gregoriana prodiit Collectio, ad an. usque 1297. colligendis Decretalibus temperatum est, donec Bonificius VIII. trium jurisperitorum opera novam Decretalium Collectionem suo nomine, suaque auctoritate, tanquam supplementum Gregorianae, addidit, quam *VI. Decretalium Librum*

appellavit: eaque collectae sunt Decretales tum ipsius Bonifacii, tum R. Pontificum; qui post Gregorium vixere; atque etiam Canones utriusque Lugdunensis generalis Concilii, quorum alterum an. 1245. sub Innocentio IV., alterum an. 1274. sub Gregorio X. habitum fuerat.

XV. Accessit postea nova *Clementinarum* Collectio, qua continentur Constitutiones Clementis V. in Concilio Viennensi an. 1311. editae, et a Joanne XXII. an. 1317. evulgatae.

XVI. Reliquae omnes Decretales, quae Corpori Juris deinceps adjectae sunt *Extravagantes* adpellantur, quod veluti errarent, cederentque extra caeteras compilationes. Porro Extravagantes sunt partim Joannis XXII., partim communes non solum subsequentium R. Pontificum ad usque Sixtum IV., sed etiam nonnullorum, qui ipsum Innocentium III. praecesserunt.

XVII. Atque hae sunt sex Canonum, ac Decretalium Collectiones, quae *Corpus Juris Canonici*, quo vulgo utimur, constituunt: nimirum *Decretum Gratiani*, *Collectio Gregoriana*, *Sextus Decretalium*, *Clementinae*, *Extravagantes Joannis XXII.*, et *Communes*. Quae enim a Sixti IV. tempore Pontificiae prodierunt Constitutiones, eae in Corpore juris comprehensae non censentur, etsi ipsarum variae factae sunt Collectiones, quae Bullaria dicuntur.

XVIII. Bullae igitur dictae sunt R. Pontificum Constitutiones, nempe a sigillo vel plumbeo, vel aureo, quod exhibet hinc figuras SS. Apostolorum Petri, et Pauli, hinc nomen Pontificis, pendetque ex funiculo aut serico, si sint gratiosae, aut canapis, si sint justitiae. Bullae aliae sunt *Concistoriales*, nimirum quae in Concistorio, advocato Cardinalium consilio, ac eorundem subscriptionibus munitae expediuntur. Hae alio novo ad Crucis formam insuper adnexo sigillo distingui solent. Aliae *non Concistoriales*, nimirum,

quae extra Concistorium, non adhibito Cardinalium consilio, feruntur. Praeterea, quae a R. Pontifice ante consecrationem eduntur, *Bullae dimidiae* dicuntur, scilicet, quod in sigillo impressio nominis Pontificis desit.

XIX. Bullae a Brevibus differunt: 1. quod illae pro gravioribus, ista pro levioribus negotiis expediri solent. 2. Pro Brevibus in usu sunt membranae subtiles, et albae; pro Bullis autem membranae subfuscae, et crassiores. 3. Brevia scribuntur charactere latino nitido, et eleganti; Bullae vero charactere Langobardico, seu Theotonico. 4. Bullae sigillum exhibent aureum, vel plumbeum pro ratione personarum, ad quas diriguntur, contra vero Brevia sigillum tantummodo in rubra cera impressum caelatam habens figuram S. Petri in actu piscationis: unde expediri dicuntur *sub annulo Piscatoris*. 5. demum Bullae expediuntur in Cancellaria Apostolica; Brevia per Secretarium Brevium.

XX. Postremo neque in corpore juris comprehenduntur Concilia Provincialia ab Gregorii IX. aetate ad nostram hanc tempestatem, atque adeo nec ipsa Concilia Generalia post Viennense celebrata.

XXI. Huc quoque referri possunt Regulae Cancellariae Apostolicae, quarum primus auctor proclamatur Joannes XXII. At Cl. Muratorius (1) testatur se vidisse quemdam Codicem Mscriptum ejusmodi Regularum, quibus ἐπιγραφὴ *inscriptio* Honorii III. inerat. Quare rectius adserendum videtur, ipsas cum eadem Cancellaria communem habuisse ortum, quae deinceps a R. Pontificibus κατὰ ποδα *pedetentim* incrementa accipientes, denique Innocentii X. cura collectae in titulos 71. divisae fuerunt. Porro R. Praetorum Edictis comparari posse videntur, quippe quae vim ju-

(1) Antiq. Ital. med. aevi Lib. 1. Diss. 12.

ris, nisi vivente R. Pontifice, non habent. quo mortuo omne prorsus robur amittunt, nisi a Successore receptae confirmentur.

XXII. Postremo qui sine piaculo hic omittam, plures Neapoli per illius aetatis Archiepiscopos fuisse Ecclesiasticas Synodos celebratas, quarum Constitutiones in unum volumen collegit, firmavitque Jo. Ursinus Archiep. Neap. in Synodo a se habita circiter anno 1330? Easdem exeunte saeculo xv. vel ineunte xvi. Alexander Carafa Archiep. Neap. in altera a se convocata Synodo iterum firmavit, typisque excusas evulgandas curavit.

XXIII. Ad eamdem Juris Canonici epocham pro Regno Neapolitano pertinent sex priora *Concordata* inter R. Pontifices, et Reges Neap. diversis temporibus inita.

1. Occurrunt articuli pacis, quos an. 1156. inter Regem Willelmum, et Hadrianum IV. Beneventi obsessum pactos refert Baronius (1). In his pro temporum ratione cautum est de caussis Ecclesiasticis in gradu adpellationis ab Ecclesia Romana judicandis, de consecrationibus, et visitationibus Apostolicis Ecclesiarum Regni, legationibus Pontificiis, electionibus Ecclesiasticis, et investitura Regni.

2. Capitula xxiv. a Clemente IV. praescripta in Bulla investiturae Regni utriusque Siciliae ad Carolum Andegavensem data an. 1265., qui ea se observaturum juravit. Attinent potissimum ad Investiturae leges, privilegia, finesque status Beneventi, libertatem electionum Ecclesiasticarum, salvo jure patronatus, immunitatem realem Ecclesiarum, et personalem Clericorum: Rainald (2). Eadem deinde Ferdinandus I. Ara-

(1) Tom. II. Annal. ad ann. 1156.
(2) Annal. Eccles. ad ann. 1265.

gonensis innovavit, inseruitque ann. 1649. in Pragm. 2. de Clericis Selvaticis.

5. Capitula xlvi. Caroli I. Andegavensis in plano S. Martini apud Brutios convocato Episcoporum, Baronum, et Procerum coetu condita, et promulgata an. 1283., quae quum Honorius IV. an. 1285. quod attinet ad immunitates, et privilegia Clericorum, confirmasset, Concordata Honorii passim dicta sunt. Ex his, quae ad rem Ecclesiasticam spectant infra recensebimus: Summont. (1), Greg. Grimald. (2)

4. Alia eodem an. 1285. capitula edidit ipse Honorius de forma exigendi collectas, et vectigalia pro Baronibus, aliisque Regni utilitatibus a Card. de Parma Legato Pontificio publicata. At num vim legis aliquando in Regno habuerint, adhuc lis est inter Rainaldum, et Auctorem *Hist. Civ. Neap.* Greg. Grimald. (3)

Eadem fere Andegavensium pacta conventa sunt in sequentibus Investiturarum litteris, quas deinceps a R. Pontificibus Reges Neap. accepere; praesertim Carolus Duracensis ab Urbano IV. an. 1380. Alphonsus Aragonensis ab Eugenio IV. an. 1445. Ferdinandus Catholicus ab Innocentio VIII. an. 1486. aliique.

5. Sequenti an. 1487. idem Innocentius VIII. cum Ferdinando Rege pactus est, ut Episcopatus omnes, et Beneficia hujus Regni Papa conferret ad sui libitum (4).

6. Tum vero Clemens VII. percusso foedere cum Carolo V. Imper. die 29. Julii 1532. Regi Neap. nominationem indulsit Praelatorum ad xxv. Cathedra-

(1) Tom. II. Hist. Neap.
(2) Lib. XII. Hist. leg., et magistr. n. 5, et seq.
(3) Ibidem.
(4) Rainald. ad an. 1487. n. 11.

les Ecclesias, VIII. scilicet Archiepiscopales, et XVII. Episcopales: reliquae omnes liberae Sedis Apostolicae collationi permissae sunt. Videsis Carolum Gagliardum (1).

PARS V.

De Juris Canonici statu Expolito, et ad Primaevum candorem qua fieri potuit restituto.

I. Ad caeteras calamitates, quibus Ecclesia adfligebatur ob corruptos, depravatosque Clericorum, ac Laicorum mores, saeculo XVI. fere incunte accessit ab Luthero, ejusque adseclis intestina pestis, qui obtentu repurgandae Ecclesiae eam miseris modis dilaniarunt. Verum ab his novis secessionibus id utilitatis in Ecclesiam redundavit, quod omnium animi, licet sero, serio tamen conversi sunt non ad fidei quidem, quae variari nequit, sed morum, et disciplinae Ecclesiasticae emendationem. Resumptum est studium antiquitatum Ecclesiasticarum, veteresque canones longa oblivione sepulti nocturna, diurnaque manu versati sunt a viris Ecclesiasticis; atque adeo penitioris sapientiae studium longe lateque per Europam vigere, litterarumque felicitas solium occupare coepit.

II. Ex Tridentino igitur Concilio, quod a Paulo III. indictum, sub Julio III. continuatum, demum sub Pio IV. absolutum est, tum novarum haereseon damnatio, tum sancta illa, ac saluberrima abusuum sequioris aevi reformatio manavit, qua plerique antiquorum Canonum redintegrati, dispensationes, et privilegia restricta: Episcopalis auctoritas exaltata.

III. Tridentinorum ad disciplinam pertinentium Decretorum interpretationi Pius IV. Cardinalium Con-

(1) Inst. Can. lib. I. tit. X.

gregationem praeposuit; cujus instar Sixtus V., et Urbanus VIII. alias pro aliis negotiis destinarunt.

IV. Ad postremam igitur Juris Canonici Epocham pertinent 1. Synodus ipsa Tridentina, et quae post habita sunt Concilia Provincialia; inter quae eminent sex Mediolanensia per S. Carolum Borromaeum, et bina Neap. per Archiepiscopos Marium Carafam an. 1576. et Jacobum Card. Cantelmum an. 1699. Tum plures Neapoli identidem celebratae Synodi Dioecesanae, quarum pleraeque typis excusae evulgatae sunt: nonnullae vero, scilicet illae Hannibalis de Capua, Octavii Card. Aquaviva, Decii Card. Carafae, et Francisci Card. Boncompagno huc illucque dispersae in Archiviis latebant; usque dum Vir Cl. Josephus Sparanus diligentia quanta maxima conquisitas in unum collegerit, atque in tuto collocaverit: excepta duntaxat I. Synodo Card. Boncompagno, cujus Acta, vel omnino perierunt, vel in aliquo pluteo delitescunt. Earumdem specimina ipsemet Vir Cl. exhibet in suo recens evulgato egregio Opere: (1) Quarum syllabum duntaxat chronologicum hic adferre non abs re me facturum puto. Sunt igitur.

I. Sub Alphonso Card. Carafa an. 1565., quam Marius Carafa ejus successor Neap. typis an. 1568. excudi curavit: Chioccar (2).

II. Sub eodem Mario Carafa an. 1567.

III. Sub Hannibale de Capua an. 1595.

IV. Sub Octavio Card. Aquaviva an. 1607.

V. Sub eodem an. 1611.

VI. Sub eodem an. 1612.

VII. Sub Decio Card. Carafa an. 1619.

VIII. Sub eodem an. 1622.

IX. Sub eodem an. 1623.

---

(1) Memorie istoriche della S. Napolet. Chiesa.
(2) De Episcop. Neap. in Alphons. Carafa.

X. Sub Francisco Card. Boncompagno an. 1627.
XI. Sub eodem an. 1628.
XII. Sub eodem an. 1632.
XIII. Sub Ascanio Card. Philamarino an. 1642.
XIV. Sub eodem an. 1644.
XV. Sub eodem an. 1646.
XVI. Sub eodem an. 1649.
XVII. Sub eodem an. 1652.
XVIII. Sub eodem an. 1658.
XIX. Sub eodem an. 1662.
XX. Sub Innico Card. Caracciolo an. 1669.
XXI. Sub eodem an. 1672.
XXII. Sub eodem an. 1676.
XXXIII. Sub eodem an. 1680.
XXIV. Sub Jacobo Card. Cantelmo an. 1694.
XXV. Sub Francisco Card. Pignatello an. 1725.

2. Subsecutae Romanorum Pontificum Constitutiones ab Pio IV. ad nostram hanc aetatem; inter quas plurimi faciendae illae, quas Summus Pontifex post hominum memoriam sapientissimus Benedictus XIV. ad Ecclesiae disciplinam confirmandam, et instaurandam pertulit; quae in plura volumina collectae veluti novam Decretalium collectionem exhibent.

3. Demum pro Regno Neapolitano Concordatum inter Sedem Apostolicam, et Carolum Borbonium olim Regem nostrum, nunc Hispaniarum Monarcham Pium Felicem Augustum initum, quo varia ad Ecclesiasticam disciplinam spectantia pacto foedere constituta sunt novem capitulis 1. De immunitate reali, 2. De immunitate locali, 3. De immunitate personali, 4. De requisitis ordinandorum, 5. De administratione Extauritarum, aliorumque locorum piorum 6. De caussis fori Ecclesiastici, 7. De librorum introductione, 8. De beneficiis, et pensionibus, 9. De tribunali Mixto. Praeterea sex articuli uno eodemque tempore secreto constituti sunt. 1. De Privilegiis Be-

neventanorum, 2. De Regio placito, 3. De recursu ad Principem, 4. De pensionibus, 5, et 6. De unione, ac suppressione egenarum Cathedralium, Ecclesiarumque nullius Dioecesis. (1)

(1) Heic adnecti debent pacta inita anno 1818. inter Pium VII. Summum Pontificem, aeterna memoria dignum, et Ferdinandum I. olim Regem nostrum piissimum, quibus pleraque ad Ecclesiae disciplinam spectantia, atque triginta quinque articulis absoluta, constituta fuerunt. In illis agitur de Episcoporum nominatione, de Synodorum convocatione; de libertate Antistitum ad pastoralia munia juxta Canonum sanctionem obeunda, de beneficiorum collatione, et Ecclesiae pensionibus, nec non ipsius Ecclesiae bonorum vacantium administratione, suppressis jam monte frumentario, ac regii delegati jurisdictione, aliisque id genus. Cum vero pacta isthaec jus novissimum constituant, non abs re erit eadem suo loco sigillatim interserere.

INSTITUTIONUM

CANONICARUM

LIBER PRIMUS.

Quoniam Sacri Ecclesiae Canones plerumque Jus Divinum aeque Naturale, ac Positivum vel involutum evolvunt, vel adversus ingruentes morum corruptelas in integrum restituunt, poenisque sepiunt gravioribus, vel denique ex alterutro, aut ambobus consectaria deducunt: hinc nemo sane non videt ad penitiorem Juris Canonici cognitionem adsequendam conferre plurimum utriusque illius Divini Juris, scilicet Naturalis, ac Positivi indolem, et proprietates propius rimari, ac veluti in nucleo exhibere. Facilius enim fluminum cursus diriget, qui fontes, unde fluviales aquae emanant, perspectos habebit.

TITULUS PRIMUS

DE JURE DIVINO NATURALI, AC POSITIVO.

1. Vocabulum Jus a δεου originem habere sibi persuasit Menagius: (1) a *Jove* Scipio Gentilis: *Origin.*, et Grotius (2) Verum hi durius ετυμολογειν mihi viden-

(1) Amoen. juris. cap. 39.
(2) Prolegomen. Jur. P. et P. §. XII.

tur : nam prona est, et cuivis patens vocis hujus originatio a *jubendo*. Veteres enim, ut apud Festum legitur, *jura* dicebant *Jusa*, et *Jussa*; quod ea nempe continerent, quae jussisset Populus.

II. *Jus* vocabulum est maxime πολυσήμου *significatione varium*. (1) Potest enim minus proprie pro eo accipi, quod aequum, ac bonum est, quodque rationi consonum; unde Terent. Heaut IV. 1. *Quid cum illis agas, qui neque Jus, neque bonum, neque aequum sciunt*. Similiter et intelligi solet pro legitima facultate, quae cuique a natura, a ratione, a lege datur ad aliquid agendum, vel omittendum, adsequendum, vel retinendum. Hinc idem Terent. Adelph. I. 1. 27. *Non necesse habeo omnia pro meo iure agere*. At vero princeps hujus vocis notio est, ut Principium, seu Regulam designet, quae aut actiones hominum vel ratione, vel lege poenam minante, praemiumve proponente ad id, quod bonum, aequum, ac justum est dirigat, aut ab eo avertat, quod malum est, iniquum, atque injustum.

III. Jam vero Jus tertia hac notione acceptum recte definitur: *Complexio legum omnium unius, ejusdemque generis*. Quamobrem videt quisque quales sunt leges, tale inde Jus, Jurisprudentiam, Justitiam emergere. Quum igitur Leges vel Divinae sint, vel Humanae; videlicet vel Deum ipsum humani generis Conditorem, vel hominem cieant auctorem; hinc Jus, vel *Divinum* erit, vel *Humanum*.

IV. Porro Deus Voluntatem suam aeternam aequi, et justi Regulam, vel per rectam rationem, vel per sacras litteras hominibus promulgavit. Jus igitur Divinum vel *Naturale*, et *Gentium* est, vel *Positivum*. Duplex quoque est et Jus humanum; nimirum *Civile*, quod Populus, Optimates, vel summus Impera-

(1) L. XI., et XII. C. de justitia, et jure.

tor constituit, et *Canonicum Ecclesiasticum, Pontificium*, quod Ecclesiarum Pastores, et Pastorum Princeps, et Caput pro recto commissi sibi gregis regimine sanxerunt. Adhaec utrumque tam Civile, quam Canonicum Jus in *Expressum* ἔγγραφον *scriptum*, et *Tacitum* ἄγραφον *non scriptum* dispesci solet, quod jam viderat Aristoteles, qui Jus vocat το κατα γραμματα, και το κατα ἠθη: *secundum scripta*, *et secundum mores*, sive *consuetudines*.

De Jure divino Naturali.

V. Jus Naturae est *Legum complexio a Deo per rectam Rationem universo generi humano promulgatarum circa ea, quae facienda, vel omittenda sunt*. Recta igitur ratio medium illud est, quo leges nobis suas Suprema Ratio aperit. Unde quae jure naturae hominibus vel praecipiuntur, vel vetantur, sunt ad legem comparata per se bona, vel mala: scilicet vel ad hominis conservationem, perfectionemque suapte natura prosunt, vel eumdem destruunt, deterioremque reddunt. Ac proinde contingere nequaquam potest, ut quae bona sunt, mali; et quae mala sunt, boni unquam induant naturam.

VI. Et sane 1. scriptae sunt in Archetypis supremae Rationis Ideis, in immutabilibus Divinae Voluntatis Regulis Praeceptiones eae, quas proinde necessario suprema Ratio dictat, necessario summa Voluntas jubet, ne sibi ipsi adversari videatur. Adhaec 2. jus naturae quum Deum habeat Auctorem; et Deus sit sapientissimus aeque, ac Sanctissimus, et in sua Sapientia, et Sanctitate Immutabilis, plane nequit, quae sapienter, et sancte jussit optima, justa, et aequa unquam in mala, injusta, et iniqua commutare.

VII. Hinc elegantissime, et si unquam aliud egre-

gie Cicero (1): *Est quidem vera lex, recta Ratio naturae congruens, diffusa in omnes, constans, sempiterna, quae vocet ad officium jubendo; vetando a fraude deterreat. Huic legi nec abrogari fas est, neque derogari ex hac aliquid licet, neque tota abrogari potest. Nec vero aut per Senatum, aut per populum solvi hac lege possumus. Neque est quaerendus explanator, aut interpres ejus alius. Nec erit alia lex Romae, alia Athenis, alia nunc, alia posthac, sed et omnes gentes, et omni tempore, una lex et sempiterna, et immutabilis continebit. Unusque erit communis quasi magister, et imperator omnium Deus. Ille legis hujus inventor, disceptator, lator, cui qui non parebit, ipse se fugiet, ac naturam hominis adspernabitur. Hoc ipso luet maximas poenas etiamsi caetera supplicia, quae putantur, effugerit.* Post haec divina poene hominis verba, ut Lactantius subdit, a veritatis notitia remoti videntur ii, qui cum Leibnitio (2) mutabile jus naturae fingunt.

VIII. Forte id innuere voluerunt, scilicet quaedam jure naturae ita esse constituta, ut mutationem aliquam subire videantur. At in his non Jus naturae mutatur, sed ea ipsa, de quibus jus illud constituit, quaeque mutationi sunt obnoxia, commutantur. Ita homini vitam adimere homicidium est, et est furtum res alienas surripere, quae voces vitium involvunt; actum nempe privata auctoritate contra alterius vitam, aut bona. Verum si Deo jubente, et vita impio, et avaro bona auferantur, neque homicidium, neque furtum erit; quia haec Dei consilio fiunt, qui Vitae Auctor, et Rerum supremus Dominus est. Hinc uti Scholastici loqui amant, quidam actus ita jure naturae

(1) Lib. de Rep. III. apud Lactant. Inst. Div. Lib. IV. cap. 8.
(2) Diss. de principiis Iur. Nat. adversus Coccejum.

sunt vetiti, ut nulla unquam circumstantia cohonestari possint; secus vero alii. Prioris generis sunt mendacium, perjurium, prava in Deum, aut proximum voluntas etc. posterioris homicidium, furtum etc. Id quod non intelligendum, quasi vitia permittantur, sed potius, quae alias essent vitia, omnem prorsus malitiam exuere; mutatur enim materia legis, non lex, juris objectum, non forma.

IX. Jam vero quum omnia propter semetipsum operatus sit Deus; et Deus ipse infinita, qua praeditus est, bonitate, omnes homines, quos condidit, velit esse quam felicissimos: adhaec felicitatem ipsam humanam sine ordinata charitate constare haud posse tam perspicuum sit, quam quod maxime: hinc *ordinata charitas erga Deum, nos ipsos, aliosque homines* principium erit verum, evidens, et adaequatum, quo et Divinae voluntati per rectam rationem praecipienti, aut vetanti obtemperabimus, et ipsam felicitatem adsequemur.

X. Porro per ordinatam charitatem nos vel *perfecte*, vel *hypothetice*, vel *imperfecte* ad quaedam agenda, aut omittenda obligamur. Hinc quisque videt officia promanare vel *perfecta*, sive absoluta, vel *hypothetica*, vel *imperfecta*. Priora vulgo dicuntur justitiae, ultima humanitatis, et beneficentiae, media nunc justitiae, nunc beneficentiae, prout res ipsa sese offeret.

1. Justitiae officia sunt, e. g. Deum interno, externoque cultu, ut creaturas decet, venerari, seipsum servare, alios non laedere, sive suum cuique tribuere.

2. Hypothetica sunt non praetermittere quaedam divini cultus indicia alias non praecepta, si grave scandalum inde capiant fratres: sic Daniel non omisit statis horis versus Hierusalem preces fundere, licet contra urgeret Regis praeceptum. Tum vitae jactura subeunda est, ubi aliter peccatum adversus Deum decli-

nari nequeat: hoc praestito officio infiniti homines martyrii palmam promeruerunt. Demum justo bello hostes interficere, urgente necessitate ad vitam sustinendam furari, officia sunt hypothetica, non absoluta juris naturae. Quod discrimen si non neglexisset Salmasius, erroris utique Rom. Jurisconsultos non arguisset, ut qui furtum admittere naturali jure prohibitum autumarent; quamquam nec ratio furti in necessitate extrema locum habet, ubi juxta primaevum juris principium omnia evadunt communia.

3. Sunt postremo officia humanitatis, vel beneficentiae; quae nobis supersunt indigis earum communicare, peritura apud nos in aliorum convertere utilitatem, alterum, quum possumus, ope, et consilio juvare, errantem in viam revocare, sitienti aquam, algenti ignem, aestu languenti umbram, fame laboranti panem non negare, et his similia.

De Jure Gentium.

XI. Ex hactenus dictis facile est Jus Gentium definire, quod sit ipsissimum *jus naturae vitae hominis sociali, et negotiis tam publicis, quam privatis societatum, integrarumque gentium ordinati amoris vinculo conjunctarum adplicatum.* Quum enim status Moralis, scilicet quo Actiones hominum liberae ab amore ordinato per rectam rationem reguntur, vel hominibus sit connatus, vel ab aliquo hominum facto pendeat; hinc ab uno, eodemque principio duplex jus oriri videtur, *Naturae* scilicet, et *Gentium.* Igitur quisque jam videt statum moralem; qui ab hominum facto pendent, scilicet *Jus Gentium*, esse homini veluti Adventitium. Qualitas enim est, quam singuli homines facto suo sibi eligunt.

XII. Verum quum Jus Gentium sit ipsum Jus naturae vitae hominum sociali adplicatum; hinc priusquam ad

reliqua deveniamus, advertere juvat, quibusnam de caussis, quibusque gradibus ad societates ineundas animum adpulerint homines. Licet inter homines alter prae altero perfectior sit, vel imperfectior; natura tamen inter se aequales sunt, quum iisdem partibus essentialibus, scilicet mente, et corpore, constent. Status ergo Naturalis status est aequalitatis: et quia aequalis in aequalem jus non habet, hinc status naturalis erit quoque status libertatis. *Natura in humanis omnia sunt paria.* (1)

XIII. Quid igitur homines ab aequalitatis libertatisque statu ad illum inaequalitatis, ad societatem scilicet impulit? dicam quod sentio. Societas quum 1. sit consensus plurium in eumdem finem, et media eadem ad propositum finem obtinendum necessaria; tum 2. Societas sine rectoribus, et subditis fingi non possit; adhaec 3. Societas ipsa vel *simplex* sit, vel ex pluribus simplicibus *composita*; hinc quamvis Grotius, Puffendorfius, Hobbesius, Leibnitius, aliique inter se dilitigent; ex sacra tamen Historia satis liquet in simplices Societates Deum homines conjunxisse, *ut se invicem juvarent;* in compositas vero homines ipsos coaluisse, *ut se invicem tuerentur*, Deo tamen auctore, ratione duce, necessitate suadente. Nam quum vidisset Deus non esse bonum hominem esse solum, fecit Evam Adjutorium illi simile: ac (2) proinde filiorum, qui ex conjugio procreantur, cum parentibus societatem Deus ipse instituit, ut filii ipsi inde educationem acciperent, unde vitam habuissent. At compositam civitatis societatem subinde Adae filii constituere, Deo probante, natura ducente, ratione dictante, denique necessitate cogente, qua Cain primus civitatem instituisse videtur, qui ob

---

(1) Varro in fragmen: apud Non. 11. 98.
(2) Gen. II. 18.

datam Abelo mortem (1) profugus a Deo sibi ab hominibus timebat.

XIV. Igitur ut se invicem tuerentur, quod rationi consentaneum est, ad compositam societatem impulsi sunt homines. Atque adeo id verum est, ut ipsa Romanae Urbis exordia non aliunde ortum habuerint, quam ex iis, qui vel novarum rerum cupidi, vel scelere aliquo admisso, ex finitimis populis tutandae suae vitae caussa ad apertum a Romulo asylum confugerunt. Verum quia ex ipsa quotidiana consuetudine, et diuturna cohabitatione amicitia oritur; et amicitia, uti Cicero observat, (2) ex pluribus fiat unum, unum idemque sentiendo, et vicissim se juvando; hac de caussa, ut in simplicioribus sit societatibus, cives nonnulla sibi adjumenta, et humanitatis, beneficentiaeque officia praestant. Quare egregie Apulejus (3) scribit: *Civitatem esse Conjunctionem inter se hominum plurimorum, in quibus sint regentes alii, alii deteriores conjuncti inter se concordia, atque inde sibi opem, atque auxilium deferentes, iisdem legibus, rectis tamen officia sua temperantes.*

XV. Quare Societatum omnium tam simplicium, quam compositarum ea suprema lex est, et institutum ex ipso naturali jure derivatum, nempe ad ea omnia, vel dicenda, vel agenda obstrictos esse Socios, quibus positis, veluti mediis, finis, quem vel natura, vel sibi societas ratione dictante proposuit, facile obtinetur: et ad ea omnia vel tacenda, vel omittenda, quae societatis fini adversantur.

XVI. Hinc 1. consectarii loco observandum, quod quum sine consensu ad rationis normam nulla stare

(1) Gen. IV. 17.
(2) De Offic. I. 17.
(3) De hab. dot. Plat. II.

societas possit, et quum consensus possit esse, vel *expressus*, vel *tacitus*, vel *praesumptus*, hinc sponte sua fluit triplici modo coalescere societates posse. Sic *Expresse* in societatem convenerunt qui primum urbes, vel oppida fundarunt, *Tacite*, qui in urbibus, oppidisque jam fundatis nascuntur, vel qui ex una in aliam urbem domicilium, res, fortunasque suas transferunt. *Praesumptive* demum filii cum parentibus societatem ineunt; praesumitur enim nolle non posse liberos cum parentibus in societate vivere, sine qua ipsi ad omnia impares, nec conservari, nec commode educari possent.

XVII. Hinc 2. quum quaelibet societas sociorum consensu, vel expresso, vel tacito, vel praesumpto ad certum finem tendere debeat, ne brutorum vitam vivant, quumque fines alii, atque alii esse possint: alia quoque, atque alia erunt societatum genera. Quare si justus, licitusque erit finis, justa et licita erit Societas, injusta vero et illicita, si illicitus, et injustus erit finis, ideoque segreganda.

XVIII. Hinc. 3. consequitur, quod quum quandoque non singuli homines tantum, sed integrae jam constitutae societates eumdem finem, et media ad eumdem finem consequendum necessaria intendant, quumque consensu oriatur societas: possunt quoque ex pluribus societatibus jam constitutis, tanquam ex moralibus personis, sive individuis, majores, et maxime compositae coalescere. Sic ex multis inter se consociatis familiis *Pagi*, et ex pluribus pagis *Urbes*, et ex Urbibus *Resp.*, et *Regna* exsistunt. Sic quoque ex pluribus per totum orbem constitutis Christianis Ecclesiis una coalescit Catholicae Ecclesiae Christiana Respublica: Christo tamen instituente, sanciente, muniente unitatem uno Capite constituto, ut schismatis tolleretur occasio.

De Jure Divino Positivo.

XIX. Breviter huc usque exposito *Jure Divino Naturali,* modo de *Jure Divino Positivo*, sive *Revelato* pauca dicamus. Satis constat ex recta ratione sola hoc jus non innotescere, sed a Deo per sacras litteras fuisse promulgatum. Constat quoque adversus Gudlingium *de Jure naturae*, aliosque idem Jus recte in *universale et peculiare* distingui; illud universum humanum genus obstringit, hoc vero genti Judaicae proprium est. Jus enim, quod Hebraeis per Mosen praecepit Deus ex vulgata omnium sententia tres in partes dividitur, in Praecepta scilicet *Iudicialia, Caeremonialia et Moralia. Loquar tibi omnia Mandata mea, et Caeremonias, atque Judicia.* (1)

XX. Judicialia praecepta civilem Hebraeorum politiam constituebant. Deus enim ex cunctis gentibus Abrahami posteros sibi segregavit, dicens: *Eritis mihi in peculium de cunctis populis, et vos eritis mihi in regnum.* (2) Tum Samueli aegre ferenti, quod Hebraei sibi regem dari peterent, respondit: *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.* (3) Hinc profecto videt quisque, Hebraeorum regnum *τεοκρατίαν* potius repraesentasse. Deus enim ipse, perinde ac si Dux esset, ac Rector illius populi, leges tulit moribus, atque indoli Hebraicae gentis conformes.

XXI. Caeremonialia deinde praecepta divinum cultum, sacrificia, sacrosque ritus spectabant; eo tamen modo, ut omnia Iesum Christum ea ex gente proditurum non omnino obscuris signis indicarent; quare Apostolus (4). *Umbram*, ait, *habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos*

(1) Deuter v. 31.
(2) Exod. xviii. 5.
(3) Lib. 1. Reg. viii. 7.
(4) Epist. ad Hebr. x. 1.

annos eisdem ipsis hostiis , quae offerunt indesinenter , numquam potest accedentes perfectos facere.

XXII. Praecepta demum Moralia sunt ipsa juris naturae mandata : nam quum ipsum jus naturae hominum cordibus a Deo inscriptum pravis gentium moribus fuisset poene deletum, nova, sollemniorique promulgatione per Mosen Hebraeis in lapideis tabulis exaratum Deus ipse restituit. Si enim certos dies festos excipias quolibet in anno Dei cultui praecipue dicandos, qui ad Sabbata lege Mosaica reducuntur, quique apud nos ad Dominicos dies sunt redacti; caetera moralia Hebraeorum praecepta ne latum quidem unguem a naturalibus mandatis discriminantur.

XXIII. Hinc facile est intelligere ex hisce triplicis generis praeceptis *Judicialia* non omnibus gentibus fuisse imposita. Quisque enim populus peculiares habet mores, et disciplinam ; ac proinde peculiares habere debet civiles leges, et judiciorum formulas. Caeremonialia porro tanquam noctis umbrae, orta jam clarissima Evangelii luce ex Justitiae Sole quaquaversus diffusa, evanuerunt penitus : *Lex enim*, ait Apostolus: (1) *Paedagogus noster fuit in Christo :* (2) *Qui aufert primum, ut sequens statuat.* Quinimmo sufficienti legis Christianae per Apostolos promulgatione, non solum abolita, verum mortifera evasisse concors Theologorum sententia est. At non idem de Moralibus dicendum. Quum enim nihil a jure naturali differant, quemadmodum jus naturale immutabile est, et universo humano generi fuit a Deo per rectam rationem promulgatum, ut superius diximus, ita et ipsa immutabilia sunt, et obbligant omnes.

XXIV. Verum haec eadem βραχέως *breviter* qui-

(1) Epist. ad Galat. III.
(2) Epist. ad Hebr. x.

dem, at aliqua sunt luce perfundenda. Non inficias ibimus 1. nonnulla sive Coeremonialia, sive Judicialia Hebraeorum praecepta nostris legibus, tum Ecclesiasticis, cum civilibus comprehendi; id quod plurimi egregii viri, et prae caeteris Petrus Pithoeus libello, cui titulus: *Collatio legum Mosaicarum cum Romanis*, demonstrarunt. At haec legum, rituumque concordia, partim ex eo oritur, quod non semel homines, quamvis longe temporum, locorumque intervallis dissiti, nec una litterarum saltem communione conjuncti, idem tamen quandoque vetent, vel jubeant, eosdemque ex parte ritus in sacris, easdem in judiciis formulas servent; partim vero, quod nonnulla ex Hebraeorum legibus in Civili, vel Canonico jure idcirco obtinent, quod vel ab Episcopis, vel a saeculi Principibus in Ecclesiastico, vel Civili Christianorum regimine adoptata sunt, vel potius, ut ita dicam, in novum jus translata. Quare Apostoli in altera Hierosolymitana Synodo (1), quum post Petrum decrevissent Fratribus ex gentibus ad Christi fidem conversis *nihil ultra imponere oneris* quantum ad Caeremonias Mosaicas, iis scripserunt: *Visum est Spiritui Sancto, et nobis. . . ut abstineatis vos ab immolatis simulacrorum, et sanguine, et suffocato, a quibus custodientes vos bene agetis.* Et hoc quidem 1. ut Synagoga honorifice ad sepulcrum deferretur. 2. ut ex Hebraeis ad fidem conversi firmius in fide starent, se non omnino in diversa omnia translatos existimantes. 3. ut periculum omne arceretur, ne nova Ecclesiae germina in Idololatriam, et imbecillium offensionem relaberentur.

XXV. Adhaec et Ecclesiae Apostolorum vestigiis insistens haud pauca, quae ad cultus divini reverentiam, sacrorumque ministrorum munia rectius dirigenda con-

---

(1) Act. XV.

ducere videbantur, adoptavit. (1) At haec non tanquam Mosaicae legis adhuc vigentis fragmenta, sed tanquam nova Apostolorum, Ecclesiaeque mandata sunt observanda.

XXVI. Verum Moralia Mosaicae legis praecepta, utpote ipsissima immutabilia Naturalis juris mandata, tantum abest, ut vel minimum nutarint, ut potius firmius constabilita, et penitius a Christo Domino fuerint explicata. Hinc Jesus ipse primigeniam eorumdem praeceptorum intelligentiam explanaturus, clarissime testatus est: (2) *Nolite putare, quoniam veni solvere legem, aut prophetas: non veni solvere, sed adimplere . . . . Jota unum, aut unus apex non praeteribit a lege.*

XXVII. Et profecto praecipua Christianae legis praecepta nova non sunt novi juris vincula, sed 1. ipsius juris naturae explanationes; cujusmodi est charitatis praeceptum erga Deum, et homines, quod vanis, et quandoque erroneis Hebraeorum traditionibus involutum ad directum finem direxit Christus. Huc etiam spectant pleraeque Euangelicae parabolae, quibus Redemptor noster ad plenius explanandam, atque adeo insinuandam divinae legis indolem uti consuevit. Vel 2. solida, et divina adjumenta, quibus illorum exercitium facilius redderetur: uti sunt Sacramenta a Christo instituta ad virtutes omnes, et praesertim Fidem, Spem Charitatem non philosophico supercilio, et fastu, sed christiana humilitate excitandas, firmandas, fovendasque, quibus veluti alis ad invisibilia futura aeterna serio animum intendamus. Vel 3. fines statuti, quibus praecepta ipsa regantur, ne mutuo se destruant, aut laxata adpareant; rursus, quae pravis interpretationibus labefactata sunt, in pristinam

(1) Cap. 1. et 2. de adulteriis, Cap. 1. de furtis.
(2) Matth. V. 17.

amplitudinem redigantur. Sic illa de diligendis parentibus, de non occidendo, de non moecando, de non furando, in quibus observandis mirum quantum Hebraei froena laxaverint, eadem pristinae integritati restituit. Vel demum 4. eorum abrogationes, quae Moses, ut pervicaces retineret Hebraeos, permiserat; ut in libello Repudii factum est, quod revocans Christus, ad duritiem cordis Hebraeorum permisisse Mosen edixit. Quare ad rem Tertul: (1) *Christus*, ait, *Dei Creatoris praecepta supplendo et conservavit, et auxit.* Et Catechism. Rom. (2) haec habet: *Certissimum est non propterea his praeceptis parendum esse, quod per Moysen data sint, sed quod omnium animis ingenita, et per Christum Dominum explicata sunt, et confirmata.*

XXVIII. Ex hucusque dictis quaedam sunt consectaria deducenda. 1. Quum ex divino positivo Hebraeorum jure Christus Dominus nonnisi *Morale*, et restituerit firmius, et plenius explicaverit; proculdubio tum ex veteri, tum ex novo Testamento *Moralia documenta* sunt elicienda; iisdemque omnes ex aequo homines obstringuntur.

2. Jus *caeremoniale* futurorum umbra, atque imago, orto jam Justitiae Sole, evanuit quidem; Christus tamen ipse licet minutos, singularesque ritus non instituerit, (hos enim Ecclesiae Sponsae suae decernendos reliquit) praecipuos tamen, et essentiales mandavit, qui adumbrata exprimerent, et explicarent. Sic ut aqua, et certa verborum formula in baptismate ablutio fieret, ut manuum impositione Ecclesiae ministri initiarentur, ut panis et vinum secundum Melchisedech sacerdotium in Eucharistico Sacrificio adhiberentur, aliaque pauca Christus ipse constituit.

---

(1) Lib. de Paten.
(2) Part. III. de Dei praeceptis cap. 1. n. 3.

3. Demum quum cujusque populi moribus vel maxime jus civile sit adcommodandum; Christiana vero Ecclesia, non unam tantum gentem, ut Sinagoga hebraicum populum, sed universas prorsus nationes suo ambitu erat comprehensura; tum Christus non terrenum, et periturum, sed ex terrenis, et perituris, unum spirituale, ac aeternum fundaturus regnum venerat, qui Pilato respondit: *Regnum meum non est de hoc mundo;* (1) hinc judicialia praecepta quantum ad res civiles non dedit, sed ea pro cujusque gentis indole, et moribus, at ab ipsis divinis moralibus praeceptis haud remota, saeculi Principibus ferenda reliquit.

XXIX. Si eae tantum leges alicujus Regis propriae sunt censendae, quae ab ipsomet Rege sunt propria manu conscriptae, profecto nec Christi, nec Regis alicujus leges haberemus. At quum contra eae leges saeculi Principibus peculiariter adscribantur, quae eorum voluntate ab Regnorum administris sunt conditae, eorumque nutu promulgatae; quis quaeso non intelligit, quod quamvis Christus unquam scripsisse non legatur (quidquid sit de Epistola Abgaro Edessae Regi scripta a S. Ephraem Syro Diacono, et Eusebio Caesareensi relata de cujus γνησιότη *legitima origine* apud eruditos adhuc sub judice lis est), attamen quum ipse palam loquens legem suam promulgarit, et in occulto locutus sit nihil: (2) quum Evangelium praedicandum mandaverit in universo mundo: (3) quum ad Patrem adscensurus Apostolis praeceperit: *Euntes docete omnes gentes . . . docentes eos servare omnia, quaecumque mandavi vobis:* (4) demum quum post aliquot ab ipsius ἀναβάσει *adscensione* annos ad

---

(1) Ioann. XVIII. 36.
(2) Ioann. XVIII. 2.
(3) Matth. XXVI. 13.
(4) Matth. XXVIII. 19, 20.

γνησίην *legitimam* dictorum, factorumque ejus narrationem perpetuo servandam, et ad exorientes confutandas haereses quatuor *Euangelia* scribenda inspiraverit; inque *Apostolorum Actibus*, *Petri*, *Pauli*, *Joannis*, *Jacobi*, *et Judae Epistolis*, ut et in *Apocalypsi Joannis*, quae ad fidelium aedificationem necessaria existimavit, comprehensa voluerit, Ecclesiam denique divinarum traditionum Custodem, et Vindicem dederit; hac de caussa satis superque Christi lex et conscripta, et promulgata dicenda est.

XXX. Idcirco tenendum est praeter τάς γραφάς *scripturas* alia multa esse, quae Christus docuit, quaeque Apostoli solo verbo fidelibus tradiderunt: quamobrem Paulus scribit (1): *tenete traditiones*, *quas didicistis*, *sive per sermonem*, *sive per Epistolam*: unde facile quisque colliget Divinas, Apostolicasque traditiones eadem prorsus auctoritate apud fideles pollere, qua divinum, et Apostolicum jus, quod sacro novi foederis Codice continetur. Si qui plura hac de renoscere aveant, consulant Theologos.

De Jure humano Canonico, et Civili.

XXXI. Jus Divinum vel Naturale, vel Revelatum pone sequitur *Jus humanum*, quod recte in *Civile*, et *Canonicum* dividitur. Jus civile egregie, et philosophice quidem Cajus J. C. definit: (2) *Jus quod quisque populus sibi constituit*, *et cujusque civitatis proprium est.* Clarissime enim ipsimet Romani pernoscebant non unum, sed tot esse civilia jura, quot civitates. Verum quum Roma κατ' ἐξοχήν *per excellentiam* dicatur *Urbs*, hinc Jus a Romanis sibi constitutum κατ' ἐξοχήν *per excellentiam Jus civile* vocari

(1) Epist. ad Thessal. II. 2.
(2) L. IX. D. de just. et jure.

solet. Adhaec quum Rom. Populus innumeras orbis gentes suo subegerit, imperio, iisque jus Rom. Civitatis communicaverit; hac de caussa, quemadmodum ex pluribus populis, et civitatibus unus veluti populus, et civitas prodiit, et inde aliorum Regnorum, vel Rerum publicarum adpellatione sublata, unicum conflatum est Rom. Imperium; ita quoque Civitatum, regnorumque peculiaribus juribus abrogatis, unicum jus Rom. apud subjectas gentes diu invaluit, adeoque unicum Romanum Jus *Romani Orbis Jus Civile* fuit.

XXXII. Verum quum idem prorsus Jus sit sive expresso, sive tacito suffragio constituatur (1): hinc profecto liquet Jus civile, sive *scriptum* εγγραφον sit, sive *non scriptum* αγραφον, eamdem obtinere auctoritatem (2). Nam utrumque obligandi vim ab eo habet, penes quem est legislatoria Potestas. Verum haec luculentius explanare non est hic locus, dum Canonici juris provincia, quam late patet, sollicito est nobis gradu peragranda.

TITULUS II.

DE JURE CANONICO, EIUSQUE DEFINITIONE.

1. Jus *Canonicum* dicitur a graeca voce Κανων, quae quidem generali notione accepta normam, sive regulam denotat, ad quam tum in liberalibus, tum in mechanicis artibus opus quodque exigendum est. Hinc hujusce vocabuli latissimus est usus in omnibus paene scientiis, et artibus. Verum peculiari quadam ratione aeque apud graecos, ac apud latinos Auctores *morum regulam*, sive normam significat. Hinc Chry-

---

(1) L. XXXII. §. 1. D. de legibus.
(2) L. XXXIV. D. de Leg.

syppo lex generatim dicitur: *Κανὼν, δικαίων, καὶ ἀδίκων* *Regula justi, et injusti.* (1)

II. Jus igitur Canonicum recte dicitur a Canonibus, quo nomine *κατ αντονομασίαν per antonomasiam* Ecclesiasticae Constitutiones donatae sunt, quae non secus ac jus divinum, a quo descendunt, ita regunt hominum actiones, ut ultimum finem consequantur. Fugit enim Ecclssia imperiosum *Legis* nomen, quod vim civilem, et violentam corporis coercitionem continet; ac potius *Canonum* graeca, et leniori voce usa est, nempe Regularum, quibus animus regitur, non Corpus stringitur. Tum hac voce usi sunt veteres Ecclesiae Patres Apostolum imitati, qui non semel Canonis nomen in eadem significatione usurpavit. (2)

III. Praeterea a rebus, de quibus tractat, et a personis, quae eo potissimum utuntur, dici etiam consuevit *Jus Sacrum,* et *Ecclesiasticum*: uti quoque jus *Pontificium* a potiori ipsius fonte, nimirum auctoritate Rom. Pontificum, quorum potestate praecipue nititur.

IV. Definitur: ***Est illud, quod ab Ecclesia per Episcopos, maxime vero per Summum Pontificem ad Christianos in Fidei, Morum, Disciplinae Regulis informandos constitutum, adprobatumve est.***

V. ***Ab Ecclesia per Episcopos.*** Ecclesia quidem non aliis, quam Sponsi sui legibus regitur. Jam vero Sponsus ille vices suas constitutis Pastoribus, veluti suis Vicariis, concredidit: scilicet Apostolis, quibus non docendi modo, praedicandi, et baptizandi, verum et Ecclesias regendi honorem, atque onus est impertitus. Porro in Ecclesiae administratione Apostolis succedunt Pastores, quos posuit Spiritus S., ut loquitur Paulus: (3)

---

(1) Leg. I. Dig. de Leg.
(2) Epist. II. ad Cor. X: ad Galat. VI., et ad Philipp. III.
(3) Act. xx.

ἐπισκόπους *Episcopos inspectores speculatores* ποιμαίνειν *pascere*, *regere* Ecclesiam Dei.

VI. *Maxime vero per Summum R. Pontificem.* Sicut enim Christus, licet super omnes Apostolos, veluti firmissimnm fundamentum, Ecclesiam construxerit; tamen bono unitatis Petrum caeteris praeferri voluit, et claves Regni Caelorum ipsi peculiari quodam jure commisit adservandas: ita qui in locum Petri succedit R. Pontifex jure divino universae Ecclesiae aeque primatum, ac sollicitudinem gerit: quare jure suo Constitutiones emittit, quibus universa instituitur simul, et adstringitur Ecclesia.

VII. *Ad Christianos.* Scilicet ii tantummodo Juris Ecclesiastici vinculis obstringuntur, qui christianae militiae per baptismum nomen aliquando dederunt. *Quid mihi de his*, inquit Apostolus (1) *qui foris sunt judicare.* Qua de re Judaeos, Gentiles, Turcas Jus Ecclesiasticum non obligat; cui tamen Haeretici, Schismatici, Apostatae, Excommunicati subjiciuntur: quippe qui Ecclesiam aliquando ingressi Sacramentorum τὴν σφραγίδα *characterem* retinent, et ad Ecclesiam sine novo baptismate redire possunt.

VIII. *In fidei, morum, disciplinaeque regulis informandos.* Profecto Ecclesiasticae Constitutiones, sive in Conciliis sancitae, sive a R. Pontificibus emissae, vel fidei dogmata, vel morum canones, vel disciplinae ecclesiasticae constitutionem spectant. Atque ex hisce omnibus ex aequo per decem priora Ecclesiae saecula Jus Canonicum coalescebat. Nullum enim tunc temporis Theologos inter, et Canonistas discrimen. At saeculo XII. Canonum facultas in duas abiit disciplinas; quarum altera Theologiae, altera Juris Canonici nomen sortita est. Illi fidei, morumque tractatio, ceu proprium peculium datum; isti disciplinae, judicio-

(1) Epist. I. ad Cor. V. 12.

rumque Ecclesiasticorum materia reservata est. Id quod haud ita intelligas, quasi utrique facultati limites sint constituti, quos praetergredi omnino nefas, sed tantummodo quid potissimum in sua facultate Theologi, et quid in sua Canonistae spectare debeant.

IX. Quum vero Canones, recte observante Gersonio, (1) si bene inspiciamus, non sint, nisi conclusiones elicitae, vel illatae ex principiis Theologicis, idest ex Evangelio, et aliis libris Canonicis per illos, quibus dixit Christus: *Qui vos audit, me audit;* vel etiam determinationes loci, temporis, vel modi, quo jus divinum observandum praescribitur, vel denique faciliores ejus exequendi rationes, ac ritus, quibus regitur: hinc neutiquam dubitandum, Theologiam tanta cum Jure Canonico adfinitate connecti, ut nisi utraque conjugantur, mutuoque sibi lumen praestent, haud magnae fieri possint in alterutra facultate progressiones.

X. *Constitutum, adprobatumve est.* Vox *constitutum* illas spectat Ecclesiasticas Constitutiones, quae, vel ab Episcopis in Synodos convenientibus editae sunt, vel a R. Pontificibus evulgatae, quibus vel fides explicata est, vel morum regulae constitutae, vel Ecclesiastica politia disposita. Atque hae jus Ecclesiasticum εγγραφον *scriptum* componunt: de quibus mox distinctius agemus. At vocula *adprobatum* eas spectat ecclesiasticas regulas, quae usu potius, moribusque receptae tacita Praesulum Ecclesiae auctoritate firmantur, quaeque Consuetudines dicuntur, de quibus mox redibit sermo. Adprobari etiam dicuntur illae ecclesiasticae constitutiones, quae in Synodis provincialibus conditae per alias deinceps provincias paullatim vim legis nanciscuntur; praesertim quum R. Pontificis accedat auctoritas. Istud prioribus Ecclesiae saeculis

(1) Lib. in recomm. Licent. in Decreto.

frequenter accidit. In particularibus namque Synodis per ea tempora habitis tum pleraeque haereses damnatae sunt, tum morum, ac disciplinae Canones constituti, quos caeterae dein Ecclesiae receperunt. Quamobrem Augustinus de haeresi Pelagiana: *Jam duo Concilia*, inquit, *ad Rom. Sedem missa sunt; inde Rescripta venerunt: caussa finita est.* Tum Canones Conciliorum Orientalium, quos vetus graecae Ecclesiae Codex complectebatur, successu temporis per universam Ecclesiam viguerunt.

XI. Atque hinc patet quidnam Jus Canonicum inter, et Civile discriminis intersit. Scilicet illud aeternam hominum beatitatem, ceu scopum spectat; istud temporaneam tantummodo civium felicitatem. Illud spiritualia, et sacra moderatur; istud politica, et temporalia. Illud Episcopos, ac praecipue R. Pontifices; istud saeculi Principes auctores habet. Ast non negaverim alterum alteri sibi invicem auxilium praestare: namque haud raro et sacri Canones jus civile confirmant, vel moderantur, et Leges Imperatoriae Jus Canonicum sequuntur, vel adjectis poenis exequi praecipiunt. Adhaec aliquando alterum ab altero suppletur, atque adeo in ambiguis interpretationem accipit (1).

TITULUS III.

DE JURIS CANONICI PARTITIONIBUS.

I. Ex hactenus dictis profecto patet Jus Canonicum multifariam dividi: et quidem 1. ab ejus origine in *Divinum*, et *Humanum*. 2. ex diversa, qua viget ratione in εγγραφον, et αγραφον *Scriptum*, et *non Scriptum*. 3. ex Potestatis, a qua conditum est, auctoritate in *Generale*, et *Particulare*. 4. tandem ex

(1) Cap. III. Extr. de novi operis nunciat.

locis, ubi viget, in *Orientale*, sive *Graecum*, et *Occidentale*, sive *Latinum*. De priore Juris Canonici divisione satis actum est titulo superiori: postremam in Diatriba Isagogica fusius explanavimus; alteram dumtaxat, ac tertiam hic explicandam adgredimur.

II. Jus igitur scriptum, quod etiam *Constitutionis* nomine venit, illud est, quod expressa Legislatoris voluntate sancitur, licet non scribatur; uti ex adverso *non scriptum*, quod etiam *Consuetudo* plerumque dicitur, illud est, quod moribus Christianorum inductum vim legis habet, licet post scriptis demandetur. Igitur juris Scripti, et Non scripti discrimen haud inde eruas, quod litteris fuerit consignatum, vel non, sed potius quod expressa Legislatoris voluntate fuerit sancitum, vel tacita duntaxat adprobatum. Hujus rei evidentissimum est argumentum, quod nec consuetudo in scripturam redacta Lex sit, nec lex non scripta Consuetudo. Et sane Lacedaemonii scriptis legibus usi non sunt, legibus tamen usi sunt: (1) Et apud Romanos revera lex ferebatur, ubi magistratu rogante: *Velitis Jubeatis Quirites* etc. populus respondebat: *Uti rogas*. Quum igitur legi e accidenti superveniat scriptura, dubio procul ipsi ουσιωδης *substantialis* non est.

III. Non negaverim tamen leges scripto tradi, quo innotescant populo a principio; consuetudines vero usu invalescere, nec scripto tradi, nisi sero, quum jam longo usu receptae sunt: hinc *Scripta* Lex dicitur, *Non scripta* Consuetudo. Hoc canone constituto profecto liquet, Traditiones sive Divinas, sive Apostolicas, sive Ecclesiasticas ad *Jus scriptum* omnino referendas, iis exceptis, quae ex usu potius, quam ex lege originem ducunt.

---

(1) Plutar. in Lycur.

De Jure Canonico Scripto.

IV. Igitur Jus Canonicum Scriptum praeter utrumque divinum Veteris, ac Novi Foederis Codicem praecipue constituunt *Canones Conciliorum, Constitutiones Pontificiae*, et *Dicta SS. Patrum*: ita Leo IV relatus a Gratiano (1). De Conciliorum Canonibus, et Constitutionibus Pontificiis nonnulla dedimus in Diatriba Isagogica, at plura hic supersunt animadvertenda.

V. Primum. Conciliorum generalium Canones, quibus vel Fidei dogmata, vel morum Regulae explicantur, et constituuntur, prorsus indubiae sunt auctoritatis; quippe qui in Synodis conditi, ad quas totius christiani orbis Praesules conveniunt, ac ipse R. Pontifex Ecclesiae Caput vel αμεσως *immediate* per se, vel μεσως *mediate* per suos legatos praeest. Qua de re Ecclesiam universam repraesentant, quam in fidei veritate, et morum disciplina custodienda perpetuo duraturam Christus ipse haud semel pollicitus est.

VI. Secundum. Canones disciplinam spectantes quam maximae quoque esse auctoritatis tum ex eo patet, quod aliquando *Spiritu Dei conditi* dicti sint; tum vel maxime ex eo, quod Ecclesiasticam disciplinam moderari nonnisi Episcoporum praecipuum, ac proprium munus sit. Verum negandum haud est ejusmodi Canones pro temporum ratione mutationi subjacere; quo sensu intelligendum illud Augustini: (2) nimirum *Concilia plenaria priora posterioribus emendari.*

VII. Tertium. Concilia Provincialia jure suo Canones condunt: hanc enim potestatem Episcopi a Christo Domino αμεσως *immediate* accepisse videntur, dum ex Apostoli doctrina ipse *Christus dedit Pastores*,

(1) Can. 1. Dist. 20.
(2) Lib. II. de Baptis. Cap. 3.

*

et Doctores in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi, ut jam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamur omni vento doctrinae. (1) Quinimmo antiquitus Concilia non modo Provincialia, verum et Episcopalia canones edidisse, pluribus demonstrat Petrus de Marca (2). Secutis quidem temporibus occasione falsarum decretalium pedetentim invaluit, ut in Conciliis Provincialibus, nisi de adsensu R. Pontificis, Canones condi nequirent, atque adeo neque ipsa Concilia celebrari; verum per Patres Tridentinos antiqua libertas revocata est, datumque Metropolitis singulis trienniis Synodos Provinciae pleno jure celebrare: quas tamen ne evulgarent, nisi prius per Sedem Apostolicam probarentur, mandato Sixti V. Sacra Congregatio Concilii sancivit. Et sane fuit prisci moris Conciliorum, etiam particularium Canones apostolicis Ecclesiis communicare; maxime vero Romanae, quae centrum est Ecclesiasticae communionis.

V. Quartum. Apostolicae Constitutiones, sive Decretales R. Pontificum Epistolae ubique vulgatae, ubique, ut par est, receptae, ejusdem sunt auctoritatis, ac ipsi Canones. Potestas enim Petro collata pascendi oves, et agnos, fratresque confirmandi jus legum condendarum profecto includit: quam potestatem jam inde a primis Ecclesiae saeculis Rom. Pontifices exercuisse historica produnt monumenta. Jam vero fuit in more positum, institutoque Pontificum, nonnisi in Synodo saltem Dioecesana Romae coacta, graviora expedire negotia, publicasque edere Decretales Epistolas. Et sane (3) Pius I. Clerum Rom. Christi Senatum adpellat. *Salutat te Senatus pauper Christi apud Romam constitutus.* Atqui prioribus seculis Clerus ea

---

(1) Epist. ad Ephes. IV. 12.
(2) Lib. VI. Cap. XIV. n. 12.
(3) Epist. II. ad Justum Vienn.

ratione *Senatus Ecclesiae* dictus est, quod Praesbyteri *consiliarii* essent *Episcopi* in gravioribus expediendis suae Ecclesiae negotiis. Auct. Const. Apost. (1) *Praesbyteri Apostolorum Christi locum tenent, tanquam consiliarii Episcopi, et Ecclesiae corona*. Cyprianus (2) suum Clerum vocat *Sacrum, venerandumque consessum:* tum *Epist. VII.* fatetur, *se nihil sine Praesbyterorum suorum consilio sua privata sententia unquam gessisse*. Demum Hier. (3) *Et nos*, inquit, *habemus in Ecclesia Senatum nostrum, Coetum Praesbyterorum.*

2. Cornelius (4) scribit, se noluisse Maximum, ac reliquos Confessores, qui a Novatiani parte steterant, in Ecclesiae communionem recipere, nisi prius Praesbyterio convocato: *firmato consilio, quid circa personam eorum observari deberet, consensu omnium statueretur.*

3. Julius I. (5) diserte scribit se coacto Romae Episcoporum Italiae Concilio sententiam pro Athanasio tulisse: *Ad praefinitum tempus Episcopi convenere et ejusdem sententiae fuerunt.*

4. Ex S. Leonis *Epist. XVI. n.* 7. perspicue constat Rom. Pontifices per singulos annos Episcoporum coetus celebrare consuevisse ad graviora *in commune* tractanda negotia; ut hoc pacto Romanae Sedis constituta ab omnibus custodirentur: verba S. Leonis infra dabimus, ubi de Synodis Provincialibus agemus.

5. Decreta R. Pontificum in majoribus negotiis ex eo potissimum agnoscebantur, quod essent Synodaliter probata, et edita. Id evincitur ex Fidei professione, quam novus electus Pontifex ante suam ordi-

---

(1) Lib. II. cap. 28.
(2) Epist. LV.
(3) In Isai: III.
(4) Ep. ad Cyprian. XLVI.
(5) Epist. ad Orient. apud Athan. Apol: II.

nationem emittebat; extatque in Lib. Diur. R. Pontificum. (1) In hac enim dum Constituta, et Decreta a Rom. Pontificibus praedecessoribus suis se observari profitebatur, eam adhibebat clausulam: *quae synodaliter statuerunt.*

IX. Neque negotium facessat, quod in Pontificiis Constitutionibus nulla Synodi injiciatur mentio. Id enim probabili, et iusta caussa factum est, fortasse ob Sedis Romanae amplitudinem. Ad rem Julius I. (2) *Quod si illud vos commovit, quod solus scripserim . . . . in hoc quoque adest probabilis, et justa caussa Dilectissimi. Attamen necessum est vobis significare, quod etiamsi solus scripserim, non ideo mei solius esse illam sententiam, sed et omnium, qui in Italia sunt, et qui in his partibus degunt Episcoporum . . . . Ad praefinitum tempus Episcopi convenere, et ejusdem sententiae fuerunt.*

X. Quod vero vel ipsi Rom. Pontifices in Synodo, graviora non expedierint negotia, congruentes dant rationes Patres Synodi Cpolitanae II. Coll. VIII. *Licet Spiritus S. gratia*, inquiunt, *circa singulos Apostolos abundaret, ut non indigerent alieno consilio ad ea, quae agenda erant: non tamen aliter voluerunt de ea, quod movebatur, si oporteret gentes circumcidi, definire, priusquam communiter congregati divinarum Scripturarum testimoniis unusquisque dicta sua confirmarent. . . . In communibus disceptationibus, quum proponuntur, quae ex utraque parte discutienda sunt, veritatis lumen tenebras expellit mendacii. Nec enim potest in communibus de fide disceptationibus aliter veritas manifestari, quum unusquisque proximi adjutorio in-*

(1) Cap. II. Tit. VIII.
(2) Epist. Ad Orient.

digent...... ipse Dominus dicit : Si duo ex vobis convenerint super terram de omni re, quamcumque petierint, continget illis a Patre meo, qui in coelis est. Ubicumque enim fuerint duo, aut tres collecti in nomine meo, ego cum eis sum in medio ipsorum.

XI. Quintum. Qui Sacros Canones, vel Apostolicas Constitutiones infringit, cum peccati labe se inquinat, tum poenis se subdit, si quae illis adjectae sunt. Et sane ipsemet Christus tum (1) Apostolos sic adloquitur : *Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit;* (2) tum mandatorum Ecclesiae contemptorem ab Ecclesia arcendum praecipit: id quod etiam Apostolus jubet: (3) *Si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, et ne commisceamini cum illo.* Qua de re Caelestinus P. Epist. ad Episcopos per Apuliam et Calabriam constitutos in hunc modum decernit. *Nulli Sacerdotum liceat Canones ignorare, nec quidquam facere, quod Patrum possit regulis obviare :* et Conc. Chalced: (4) *Regulas Sanctorum Patrum per singula nunc usque Concilia constitutas proprium robur obtinere decrevimus.* Tum Syn. Nicena II. (5) *Regulas, quae Sanctae Catholicae, ac Apostolicae Ecclesiae, tam a SS. Apostolis, quam ab orthodoxorum universalibus, ac localibus Conciliis traditae sunt, servare, ac custodire profitemur . . . Omnes, qui Christiano censentur vocabulo, poenis, et damnationibus, et e diverso receptionibus, et justificationibus, quae per illas prolatae sunt, et definitae, subjici Canonice decernentes.* Idem quoque Imperatores fassi sunt. Unus audiendus Justinia-

(1) Luc. cap. X.
(2) Matth. cap. X.
(3) Epist. II. ad Thes. III.
(4) Can. I.
(5) Can. I.

nus (1) *Sancimus vicem legum obtinere sanctas Ecclesiasticas regulas, quae a sanctis quatuor Conciliis expositae sunt, aut firmatae. . . . Praedictarum quatuor Synodorum dogmata, tamquam sanctas Scripturas accipimus, et regulas, sicut leges, observamus.*

XII. Quod tandem spectat ad SS. Patrum sententias: profecto ad eas in negotiis per Canones, et Decretales non definitis recurrendum esse decrevit Leo IV. (2) Id quod non sine delecto intelligas: neque enim omnes SS. Patrum sententiae ejusdem sunt auctoritatis, et momenti. Quamobrem operae pretium est aliquot Canones constituere.

1. Canon. Ubi Patres ad obscura Sacrae Scripturae loca, tanquam interpretes accedunt, eorum sententiae permagni faciendae sunt: adeo nempe ut adversus unanimem Patrum sensum Sacras literas interpetrari qui audeat, maximae temeritatis merito accusetur. (3)

2. Canon. Ubi vero sententiam ex divina, atque apostolica traditione non interrupta serie venientem proferunt: tunc quo major erit eorumdem in idem dogma consensio, eo potioris erit auctoritatis, immo etiam infallibilis accedente Ecclesiae consensu. Etenim potissimum per Patres, qui singulis saeculis scripta ediderunt Apostolicas traditiones Ecclesia dignoscit.

3. Canon. Dicta SS. Patrum, Auctorumque Ecclesiasticorum, qui singulari doctrina, ac pietate olim floruere, origine sua vim legis non habent. Ad Legem enim condendam non solum scientia, verum et potestas requiritur, uti ad rem Gratianus. (4) Ea ta-

---

(1) Nov. CXXXI. cap. I.
(2) Can. 1. dist. 20.
(3) Trid. Sess. IV.
(4) Princ. Dist. XX.

men maximi aestimanda sunt ; quippe quae antiquis explicandis Canonibus, ac veteri Ecclesiasticae disciplinae adsequendae non parum praestant adjumenti. De sententiis ex Libris Poenitentialibus, Gestis Rom. Pontificum, et Ecclesiastica historia depromptis idem esto judicium.

De Jure Canonico Scripto.

XIII. Jus Canonicum non scriptum ἄγραφον proprie dicitur *Consuetudo*, cujus tanta vis est, ut quum fuesit rationabilis, et legitime inducta *Scriptae Constitutionis* loco habenda sit (1). Atqui plura ad legitimam Consuetudinis firmitatem requiruntur. 1. Juri divino, ac Ethicae Christianae non adversetur. (2) Quidquid enim contra jus naturae, vel divinum inducitur, id non consuetudo, sed detestabilis abusio dicenda est.

2. Temporis Diuturnitas: nimirum Spatium decem annorum, ubi sit praeter canonem; at vero spatium saltem quadraginta annorum, ubi sit contra canonem. Ita receptior Canonistarum sententia. (3) Tum consuetudinem adversus Canonem nunquam receptum spatio decem annorum praescribi, ac etiam minori, docent Fagnanus (4), aliique.

3. Frequentia actuum Canoni abrogando adversantium : qui sane Antonii Fabri sententia (5) δικαστικῶς *judicialiter* probandi sunt per unam, duas, vel tres ad summum turmas, quarum singulae decem testibus constent.

(1) Can. VI., et VII. Dist. 12.
(2) Can. III. et VII. Dist. 8; et cap. ult. de consuet.
(3) Cap. XXV. de Verb. Signif. cap. 5. de Offic. Ordin. in VI., et L. II. et III. Cod. quae sit longa consuet.
(4) Cap. I. de Tregua, et pace n. 31.
(5) In Cod. lib. IV. tit. XV. Defin. 14.

4. Tacitus populi consensus, qui moribus jus novum, quo obstringatur, inducere velit. Quamobrem ab Hermogeniano Consuetudo adpellata est *Tacita civium conventio.* (1) Unde piae, diuturnaeque fidelium jejunandi, vel orandi observationes consuetudinem non pariunt, quippe quod populo animus non sit iis sese obligandi.

5. Tandem requiritur Legislatoris scientia, et tolerantia (2): neque enim consuetudo praescribitur, ubi Legislator reclamet.

XIV. Tria hic omnino animadvertenda. Primum: Tridentinae Synodi Decreta non posse contraria consuetudine abrogari: et quidem praevias consuetudines, etiam immemorabiles, saepissime ipsamet Synodus abolevit. Tum aeque antea inductas, ac in posterum inducendas simul rejiciendas decrevit Pius IV. binis Constitutionibus: altera scilicet, qua confirmavit ejusdem Concilii Acta; altera evulgata die 13. Kal. Mart. an. 1565.

XV. Secundum. Consuetudini legitime inductae minime derogari per legem posteriorem; nisi id expresse caveatur. S. Basilius (3) agens de poenis canonicis, Consuetudinem aliquando ipsis Canonibus praeferendam docet: *Utrumque igitur*, inquit, *scire nos oportet, et jus scriptum, et consuetudinem, et iis insistere, quae non amplectantur rigorem traditionum canonicum*. Id quod in caussa fuisse videtur, cur Tridentini Patres in Decretis *de Reformat.* Consuetudines immemorabiles diserte abrogarint.

XVI. Tertium: Laicorum consuetudinibus, quibus Ecclesiastici non adhaeserint, Clericos haud obstringi. (4) Si tamen velint, in favorabilibus uti posse,

(1) L. XXXV. Dig. de Leg.
(2) Cap. XVIII. de praebendis.
(3) Epist. ad Amphiloch. cap. 1.
(4) Cap. IX. de Foro Compet.

nonnulli docent Canonistae; nec desunt, qui laicalibus locorum consuetudinibus Clericos aeque, ac Laicos teneri sentiunt (1).

De Jure Canonico Generali, et Particulari.

XVII. Jus Canonicum sive εγγραφον *scriptum*, sive αγραφον *non scriptum* et Generalis, et Particularis speciem induere potest. Jus αγραφον, sive *Consuetudo* generalis habebitur, si omnes Christiani orbis gentes ex aeque eam observaverint. At si in quibusdam tantum provinciis ea fuerit adoptata, tunc particularis omnino erit. Sic antiquissimus Ecclesiae mos, ut Christiani die Dominica stantes orarent, et jejuniis abstinerent, generalis erat consuetudo (2). At ex adverso Jejunium Sabbatarium particularis erat Ecclesiae Rom. consuetudo.

XVIII. Consuetudines generales semper in Ecclesia servatae apostolicae institutioni merito adscribuntur. Qui enim tot, tantae, tamque dissitae Ecclesiae in idem solis moribus consensissent placitum, ea praesertim aetate, quando in Christianos gentium furor saeviebat, nisi apostolica praeivisset institutio? Ad rem August (3). *Quod universa tenet Ecclesia, nec in Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi apostolica auctoritate institutum, rectissime creditur.* Igitur generales illae, et antiquissimae Ecclesiae Consuetudines ad jus scriptum rectius, quam ad non scriptum referendae. Quod vero a Patribus interdum Consuetudines adpellatae fuerint, ea ratione factum est, quod assiduo Ecclesiarum usu ad posteros dimanarint.

(1) Cap. III. de eo, qui mittitur in poss.
(2) Tertul. de Corona cap. III. August. Ep. 86 ad Casulanum.
(3) Lib. IV de Bapt. cap. IV.

XIX. Jus Canonicum ἔγγραφον *Scriptum* Generale complectitur quidquid legis vim habet in universa Ecclesia. Hinc quae Apostoli ad fideles instruendos scriptis mandarunt, Canones Conciliorum Generalium, ac demum R. Pontificum Decretales fidei δόγματα *dogmata* adferentes, aut morum, disciplinaeque regulas praescribentes Jus Canonicum Generale constituere nemo non videt.

XX. Contra vero Canones Conciliorum, sive nationalium, sive provincialium, Epistolae Canonicae veterum Patriarcharum, aut Metropolitanorum, Episcoporum Statuta, necnon Epistolae Decretales R. Pontificum ad peculiares Ecclesias, provinciasque datae Jus particulare constituunt; quippe quae vim legis non obtinent, nisi apud eas provincias, in quibus Concilia celebrata, aut ad quas Epistolae illae datae sunt.

XXI. Hic autem pauca sunt observatu digna. 1. Jus Generale potest in Particulare converti, si scilicet apud plures Ecclesias in desuetudinem abeat, perduret tamen in una, aut altera Ecclesia. Quemadmodum. 2. Jus Particulare potest Generale effici, si nimirum ab Ecclesia Universa receptum fuerit, aut Oecumenicae Synodi statuto, aut R. Pontificis constitutione, aut denique ex ubique probata, ac obtinente consuetudine. Hoc autem 3. non ulterius, quam ad disciplinae regulas produci potest, quippe quae ob diversas locorum, personarum, ac temporum vicissitudines mutationi sunt obnoxiae. Quod de regulis fidei nemo audet pronuntiare, quae ut ait Tertullianus, *immobilis est*, *et irreformabilis*.

XXII. At enim 4. si ultima Ecclesiasticae Historiae monumenta excutias, invenies profecto Concilia particularia haud raro fidei dogmata, morumque canones sanxisse; quae tamen ad Ecclesiam universam omnino spectare videntur: quare Juris generalis potius, quam particularis nomen obtineant par est. Ve-

rum advertendum puto hujusmodi Concilia, aut dogmata jam tradita, et Catholicae Ecclesiae fide firmata iterum promulgasse; ex quo nihil aut incrementi, aut detrimenti Ecclesiae immutabilis fides passa est: aut nova dogmata, novosque morum canones edidisse; atque haec jus καθολικον *generale* constituere nequivere, nisi aperto, tacitove aliarum Ecclesiarum consensu roborata. Hinc certe est, quod haereses trium priorum saeculorum, licet a particularibus Conciliis proscriptae, tamen ab universa Ecclesia damnatae censentur.

De Rescriptis.

XXIII. Juvat hic pauca de Rescriptis subnectere, quae veluti tertium Juris Canonici genus constituunt, scilicet *speciale*, sive *singulare*: et sane inter partes, a quibus, et contra quos impetrantur, veluti pro legibus habentur, et vim paene legum obtinent. Rem nostram quod spectat, Rescripta Apostolica dicuntur R. Pontificum Epistolae ad lites ordinandas, vel ad largienda beneficia editae. Illa *Justitiae*, haec *Gratiae* Rescripta dicuntur,

XXIV. Ut Rescriptum plenam vim habeat plura requiruntur, quae videri possunt apud Fagnanum: (1) praecipue vero, ut non sit per obreptionem, vel subreptionem, impetratum. Per obreptionem impetrari dicitur, quum veritas in supplici libello secundum juris regulas exponenda reticeatur; uti ex adverso dicitur impetrari per subreptionem, ubi falsum fuerit expressum. Profecto Rescripta ita impetrata nullius sunt roboris (2).

XXV. At inquies: Quid ubi vel falsum expositum, vel verum silentio praetermissum in caussa non sit,

(1) Tit. de Rescriptis.
(2) Cap. XX. de Rescriptis.

cur R. Pontifex Rescriptum elargiatur? Hac in re distinctione opus est. Qui enim dolo, ac fraude verum tacet, aut falsum exponit, is profecto caret prorsus impetratis. At Rescripto legitime utetur, ubi illa falsi suggestio, aut veri suppressio, nonnisi ab ignorantia, aut ab simplicitate acciderit. (1)

XXVI. Adhacc quid juris, ubi dolosa subreptio, aut obreptio partis duntaxat Rescripti caussa fuerit? Atqui adhuc Rescriptum est invalidum, et quidem in fraudis poenam. Unde ibid. *In suae perversitatis poenam nullum ex illis litteris commodum consequatur.*

De privilegiis.

XXVII. Ad speciale, sive singulare jus canonicum videntur quoque reducenda Privilegia. Privilegium Lex est privatis data, sive, ut loquitur Isidorus: (2) *Privilegia sunt Leges privatorum, quasi privatae leges. Nam Privilegium ita dictum est, quod in privatum feratur.* Id quod ex Gellio videtur sumpsisse Isidorus (3), qui Leges a Privilegiis in eo distinguit, quod illae generalia jussa sint ad universos cives pertinentia; haec vero sint privata privatos, singulosque homines spectantia. Et sane veteres *priva* dixerunt, quae nos singularia dicimus. (4)

XXVIII. Haud vero inde deducas Privilegia nonnisi singulis impartiri hominibus. Etenim possunt etiam, vel uni communitati tribui, aut Collegio (5), vel certo generi personarum: veluti minoribus, clericis, religiosis, militibus; vel etiam peculari alicui loco, uti

(1) Cap. XX. Ibid.
(2) Etymolog. V. 18.
(3) Noct. X. 20.
(4) Gellius ibid.
(5) Cap. II. de Privil.

Monasterio, Ecclesiae, Hospitali. Unde dividi solent in Personalia, et Localia, sive Realia.

XXIX. Illud hiç animadvertendum, Privilegia certae alicui Personae collata ipsam duntaxat respicere, nec ad alias ulla ratione extendi posse: unde dicuntur etiam temporalia. Quae vero communitati tribuuntur, vel certo personarum generi, quaeque Personalia indefinite dici consuevere, perpetua esse, atque illi hominum coetui, aut collegio perpetuo adnexa: id quod de Localibus etiam intelligas.

XXX. Quo caute, ac rite Privilegiis utamur, in iisdem exponendis, sive interpretandis nonnullae a Canonistis servandae praescribuntur regulae; ex quibus praecipuas duntaxat hic paucis dare non pigeat.

1. Privilegia juri communi adversantia strictam requirunt interpretationem (1), ita tamen, ut aliquid conferant (2). Neque enim inane contulisse Privilegium Princeps censendus est.

2. Qua de re Privilegia, quae tangunt jus concedentis, latissime interpretari licet: censentur enim esse beneficia; ejusmodi plerumque sunt Principum concessiones. *Beneficium Imperatoris, quod a divina scilicet ejus indulgentia proficiscitur, quam plenissime interpretari debemus* (3).

3. Privilegia, quae alterius jus laedunt, licet a Principe impartita, stricte tamen sunt interpretanda (4). Ad rem Ulpianus: (5) *Quoties aliquid in publico fieri permittitur, ita oportet permitti, ut sine injuria cujusquam fiat, et ita solet Princeps permittere.*

4. Privilegia licet miserabilibus personis concessa,

---

(1) L. XXXV. Cod. de inoffic. test.
(2) Cap. XVI de Verb. Signif.
(3) L. III. de Const. Princ.
(4) Cap. XIX. de Privil.
(5) L. II. § 10. D. ne quid in loco pub.

adhuc tamen ita sunt accipienda, ut inde alteri injuria non irrogetur. Neque enim jura patiuntur, ut unius inopia alterius injuria sublevetur, nec quod ex parte aliquibus miserabilibus personis conceditur, ad alterius injuriam redundet. Fagnanus (1).

TITULUS IV.

DE CONCILIIS.

I. Concilia latine, graece Συνοδοι *Synodi* dicta Coetus sunt Catholicorum Episcoporum ad constituendum de caussis Ecclesiasticis Fidem, Mores, aut Disciplinam spectantibus legittime coacti. Eadem notione apud veteres aeque Graecos, ac Latinos Auctores coetus deliberandi, vel decernendi caussa instituti Συνοδοι, et Concilia dicebantur. Συμμαχοι απο των κοινων Συνοδων βελευοντες. *Foederati in communibns conventibus deliberantes* (2). *Quae opiniones in Senatu, et apud populum, et in omni coetu, Concilioque proferri possunt.* Tullius *de Finibus.*

II. Quatuor Conciliorum, sive Synodorum genera a Christianis auctoribus passim recenseri, Generalia scilicet, Nationalia, Provincialia, et Dioecesana in Diatriba Isagogica jam diximus: tum quaenam ea sint ibidem satis explicavimus. Jam vero placet hic ακριβοτερως in eadem inquirere. Sit igitur primo.

De Conciliis generalibus.

III. Ad Concilium Generale graece Οικθμενικον dictum omnes convocandi sunt totius Christiani Orbis Episcopi. Porro Romani duntaxat Pontificis, et qui-

(1) In cap. XVIII. de Rescriptis.
(2) Thuc. Lib. I.

dem jure divino, jus est ex necessariis caussis, et ex voto totius Ecclesiae generale Concilium indicere. Et sane quisnam praeter solum Rom. Pontificem, qui *Caput* est, et *Primas totius Ecclesiae* tantam sibi vindicare quiverit, aut unquam vindicavit auctoritatem, ut omnes Catholicos Episcopos ad Concilium venire jubeat? Id professi sunt Patres Concilii Cpolitani I, (1) Nicolaus I, (2) ad Gallicanos Antistites, et Hincmarus Remensis. (3) *Sic igitur*, inquit, *universales Synodi specialiter Apostolicae Sedis auctoritate convocantur*.

IV. At inquies: Octo priora Oecumenica Concilia in Oriente habita Imperatores indixisse vel ipsi Ecclesiastici Scriptores manifeste produnt. Verum in hujusmodi edictione potius Ecclesiae, quam Imperii elucebat auctoritas. Romani namque Pontificis erat de urgenti, ac necessaria convocationis caussa judicium ferre, Ecclesiarum pericula, necessitates, ac vota tum excipere, tum expendere, et Episcoporum non corpora, sed animos obstringere, et ad accessum ad generale Concilium obligare. Imperatorum vero justam Pontificis voluntatem terrore contra iniquos communire, Episcopos reluctantes adigere, volentes ac libentes commeatu juvare, interdictum de conventiculis, Principe insciente, agendis in ejusmodi caussa tollere. Uno verbo interior convocandae Synodi auctoritas ad Pontificem pertinebat, exterior ad Imperatorem: illa animos obligabat, haec vero executionem urgebat.

V. Atque hinc Ruffinus (4) scribit, Nicaenam Synodum ab Imperatore *ex sententia Sacerdotum* con-

---

(1) Epist. ad Damasum apud Theodoretum Lib. V. Hist. cap. IX.
(2) Epist. XXXVIII.
(3) Op. LV. cap. XX.
(4) Lib. I. cap. I.

vocatam. Et Patres Concilii Cpolitani III. (1) aperte fassi sunt Constantinum, et Sylvestrum P. magnam in Nicaea Synodum convocasse. Unde Valentinianus Imp. ab Episcopis Hellesponti, et Bythiniae rogatus, ut cogendae Synodi veniam daret, respondit: *Sibi, qui unus ex laicorum numero erat, non licere se ejusmodi negotiis interponere; ideoque Episcopos seorsim per se ubicunque libitum esset, posse in unum convenire.* (2)

VI. Igitur Imperator Custos est, et Vindex exterior, Pontifex Primas, et Caput interior, et utroque sic regebatur Ecclesia, ut et intus vim auctoritatis internae, et extra vim potestatis externae, ut vim, et fulcimentum suum aeque sentiret. Et sane Imperatores, nonnisi petentibus, et suggerentibus R. Pontificibus Concilia indixere. *Si Pietas vestra*, scribit Leo M. (3) *suggestioni, ac supplicationi nostrae dignetur annuere, ut intra Italiam habere jubeatis Episcopale Concilium* etc: tum Patres Concilii Cpolitani I. (4) *Jam vero*, inquiunt, *quoniam nos, quo fraternam vestram erga nos charitatem declararetis, Concilio, voluntate, ac nutu Dei Romae coacto nos veluti membra propria per Deo amantissimi Imperatoris litteras arcessivistis.*

VII. At quorsum petitio illa Episcoporum, ac suggestio, qua Imperatores rogabantur, ut Synodi celebrandae darent facultatem? profecto pluribus ex caussis.

1. Quod vetitum esset publicos agere conventus inconsulto Principe, ne quid detrimenti Respublica pateretur. (5)

(1) Act. XVIII.
(2) Sozomenus lib. VI.
(3) Epist. XII. ad Theodosium.
(4) Epist. ad Damasum.
(5) L. XV. Cod. de Episcopis et Clericis.

2. Quod Ecclesia non adeo bonis abundaret, ut Episcopi ad Concilia suis sumptibus coire potuerint. Ferebat igitur, ut Imperatores Concilia edicerent, ut simul Episcopis vehicula, et alimenta praeberent. *His omnibus* (Episcopis, eorumque comitibus Presbyteris, Diaconis etc.) *quotidie annonas praeberi Imperator mandaverat.* (1)

3. Quia Imperatores Synodos indicentes ad confirmanda, vel exequenda, etiam civilibus poenis, Decreta sese obstringebant. Ceterum nullum jus ecclesiasticum sibi tribuebant. Unde Constantinus M. Patres Nicaenos sic est adlocutus: *Vos in iis, quae intra Ecclesiam, ego in iis, quae extra geruntur, Episcopus a Deo sum constitutus:* (2) quod et professus est Marcianus Imp. in Concilio Chalced. (3)

VIII. Generalibus Conciliis praeesse R. Pontificum jus est. Et sane omnibus Oecumenicis Synodis, sive in Oriente, sive in Occidente celebratis praefuerunt vel per se, vel per suos Legatos. Osium Synodo Nycaenae tamquam Legatum Sedis Apostolicae praefuisse dubitat Tillemontius (4) quod Eusebius, Socrates, et Sozomenus, qui Vitum, et Vincentium Sylvestri Papae vices implevisse testantur, de Osio tantummodo scribant, quod Synodo interfuerit; nec ullus antiquus Historicus ante Gelasium Cyzigenum, qui V. exeunte saeculo scripsit, illam Osio tribuat praerogativam.

IX. Verum quod primus omnium, etiam ante Vitum, et Vincentium, Synodi Decretis subscripserit, inde probabili saltem conjectura efficitur Synodo praefuisse; et quidem vice Sylvestri Papae. Neque enim

---

(1) Eusebius Lib. I. cap. IX.
(2) Eusebius in vita Constant. Lib. IV cap. XXIV.
(3) Act. VI.
(4) Lib. III. cap. 24.
(5) Nota IV. in Syn. Nicaen.

*

alio titulo Synodo Oecumenicae Orientali praesederit, quippe qui simplex Episcopus Hispanus, omnibusque, qui Synodo intererant Patriarchis, Exarchisque inferior.

X. Tum vice Caelestini Papae Synodo Ephesinae praefuit Cyrillus Alexandrinus: (1) S. Leo, (2) Caelestinus ipse (3), tum Cyrillus. (4) Vice S. Leonis praefuerunt Concilio Chalced. Paschasinus, et Lucentius Episcopi, Bonifacius, et Basilius praesbyteri: S. Leo. (5) Idem de aliis Conciliis intelligas, uti patet ex eorumdem Actis, uno excepto Cpolitano, cui nulli interfuere Rom. Sedis legati, quia eadem de caussa contra Macedonium Damasus P. Synodum Romae habebat, uti patet ex mutuis Damasi, et Patrum Constantinopolitanorum Epistolis.

XI. Synodis Oecumenicis cum Episcopis Praesbyteri quoque, Diaconi, aliique inferiores Clerici interesse consueverunt. Id de Nicaena testatur Eusebius (6) *Praesbyterorum, qui eos Episcopos comitati sunt, Diaconorum, Acolythorum, aliorumque complurium numerus iniri vix potest.* Tum ex eodem Eusebio (7) habemus in Constantini *Tractoriis*, sive Litteris invitatoriis aeque Praesbyteros, ac Episcopos ad Concilium convenire imperiali mandato fuisse jussos. At Episcopi sedebant, sedebant et Praesbyteri, sed vel a tergo, vel in sellis dimissioribus, dictis quandoque *Thronis*, vel *Cathedris Secundis*, vel *Inferioribus*: (8) Diaconi, aliique inferiores Clerici stabant. (9)

---

(1) Act. I.
(2) Epist. 43.
(3) Epist. ad Cyrillum.
(4) Epist. ad Coelestinum.
(5) Epist. ad eamdem Synod.
(6) Lib. III. cap. 8.
(7) Lib. X. cap. 5.
(8) Nazianz. de vita p. 6.
(9) Conc. Elib. in Praefat.

XII. Presbyteri, et Diaconi ad Synodos conveniebant, vel cum haereticis disputaturi, ac juridicum fidei communis testimonium contra ipsos laturi; uti in Nicaena Synodo Athanasius adhuc Diaconus: Eusebius (1), vel ut Procuratores absentium Episcoporum suffragium daturi; uti ex Actis Conciliorum Nicaeni, Constantinopolitani I., et Arelat: I. evincitur. Quinimmo in Synodo Constantinopolitana I. Cyclus Lector subscribit nomine Atarbii Provinciae Ponti Polemoniaci Episcopi.

XIII. Jam vero Judicium auctoritatis in Synodis ferre jure divino Episcoporum tantummodo jus est, Praesbyteris judicium doctrinae permitti solet: auctoritativum nempe Pastorum primi ordinis proprium, doctrinale vero caeteris etiam secundi ordinis commune. Etenim ajebat Theodosius I. junior: (2) *Illicitum est ei, qui non sit in ordine SS. Episcoporum, Ecclesiasticis immisceri tractatibus.* Et sane solis Episcopis jure divino omnium Ecclesiarum sollicitudo incumbit; quippe qui jure divino constituti sunt *Pastores, et Doctores in opus ministerii, in aedificationem Corporis Christi.* (3)

XIV. In Synodo quidem Basileensi subscripserunt quoque Praesbyteri; tum in Conciliis Florentino, et Tridentino suffragium etiam tulere Abbates, et Generales Ordinum Praepositi. At potuit ipsis ex privilegio Ecclesiae illud jus tribui, quo jure divino nonnisi Episcopi fruuntur; uti quoque speciali privilegio iisdem in Regulares sibi subjectos jurisdictio quasi episcopalis concessa est.

XV. Canonica examinis forma in Conciliis servanda haec est. 1. Ut sit libertas in judiciis. Acta enim

(1) Lib. VI. cap. 37.
(2) Epist. ad Ephes. Conc.
(3) Epist. ad Ephes. IV. 12.

per vim, et metum ipso jure sunt irrita, et fraus illata judicibus obreptitium facit judicium, atque adeo coactorum sententiae sunt potius sensa cogentium. Qua de re Patres Ariminenses sic loquentes inducit Hier. (1) *Putavimus sensum congruere cum verbis, nec aliud in Ecclesia Dei, ubi simplicitas, ubi pura confessio est, aliud in corde clausum esse, aliud in labiis proferri timuimus. Decepit nos bona de malis existimatio.*

2. Ut sit sufficiens examen ad normam Scripturae, et Traditionis. Hoc de Synodo Nicaena diserte testatur Athanasius (2), et Sozomenus (3) de Ephesina Vincentius Lirin: (4), et ex ejusdem Actis perquam perspicuum est. Tum Constantinopolitana II. suas omnes definitiones sic concludit: *Haec ita recte confessi sumus, quae tradita nobis sunt tam a divinis Scripturis, quam a SS. Patrum doctrina, et ab his, quae definita sunt de una, eademque fide a praedictis sanctis quatuor Conciliis.*

3. Ut sit moralis judicantium unanimitas. Pius IV. Epistola ad Patres in Synodo Tridentina congregatos eos monuit, ut *illas tantum ederent definitiones, in quas Patres unanimi consensu conspirarent.* Tum eadem semper fuit veterum Conciliorum praxis, ut non prius sancirentur Canones, quam omnes, vel fere omnes advocati Episcopi subscribere parati essent.

XVI. Jure igitur Concilium, sive potius Latrocinium Ephesinum rejectum, ac reprobatum est. In eo enim et vis illata, et examen neglectum, et ορθοδοξοτεροι *maxime orthodoxi* Episcopi e Synodo expulsi.

XVII. Jus autem Canonicum in caussis conciliaribus

---

(1) Dial. adversus Lucifer.
(2) Ep. ad Afros.
(3) Lib. I. cap. 12.
(4) Comm. cap. 2.

ordinem dictat. Et quidem 1. ut reus citetur, audiatur, excutiaturque. Patres Ephesini Nestorium ter ad Synodum vocari voluere; *Quoniam nihil*, inquiebant, *ex iis omnibus, quae ad Ecclesiasticum ordinem pertinent, praetermittere par est.* (1)

2. Ut instrumenta accusationum expendantur, et cum norma doctrinae communis conferantur. Id in Synodo Carthagin: sub Aurelio an. 412. in caussa Pelagii accurate servatum est; unde Pelagiana ψευδογματα *falsa dogmata* et detecta, et damnata sunt. Id quod quum Zosimus Rom. Pontifex, ac Patres Diospolitani neglexissent, nil mirum, quod Pelagium ab haeresi, cujus nomine accusabatur, absolverint. Tum constat quanta diligentia in Synodis Asiae Montanistarum doctrina expensa fuerit (2).

3. Demum, ut judicium feratur conceptis verbis, et ad unum sensum determinatis. Athanasius (3) *contra Asianam haeresim decretis*, et Theodor. (4) pluribus exponunt, quanta animi contentione Patres Nicaeni in id incubuerint, ut fidem de Verbi divinitate adversus Arianorum vafritiem disertis verbis constituerent; ad quod vocem ομοουσιου *consubstantiale* selegerunt, qua simul et Catholicum Dogma adstruitur, et Ariana haeresis destruitur.

XVIII. In Subscriptionibus hic ordo servandus. Editis Decretis primus omnium subscribit R. Pontifex, vel qui ejus vices gerunt Apostolicae Sedis Legati: tum Patriarchae, dein Metropolitae, aliique Episcopi. Unde in Synodo Nicaena, Osius, Vitus, et Vincentius Sedis Apostolicae legati primi omnium subscripsere: tum Alexander Alexandriae, Eustathius Antiochiae, Maca-

---

(1) Acta Concilii Act. 1.
(2) Euseb. Lib. V. cap. 7.
(3) Ep. de Nicaen. Syn.
(4) Lib. I. cap. 8.

rius Hierosolymorum Patriarchae, demum Metropolitae, aliique Episcopi servata sedium dignitate.

XIX. Verum aliquot ab hinc saeculis Cardinalibus omnibus, etiam episcopali charactere carentibus, praerogativa data est suffragii, subscriptionis, tum etiam sedis supra Episcopos; quo jure in Conciliis Lugdunensibus I., et II. primo potiti sunt.

XX, Imperatores etiam, ac Reges aliquando per semetipsos: saepius per Legatos, Oratoresque suos Conciliis Oecumenicis adfuere, atque adeo, quod ad loci honoratioris dignitatem, praefuere, iisdemque post Episcopos subscripsere; et quidem permagno Ecclesiae, Reique publicae bono, et plaudentibus Patribus; uti patet ex Actis Conciliorum praesertim Orientalium. *Expedit* (inquit Card. de Alliaco de Reform.) *quod Reges, et Principes mittantur ad Generalia Concilia, non ad onerandam, et confundendam, sed ad honorandam, et confortandam Ecclesiam, et ad ea, quae ibi decreta fuerunt, quantum in eis est, exequendum.*

XXI. Concilia Generalia, in iis, quae ad fidem, et mores spectant, ex divina promissione nulli esse errori obnoxia late probant Theologi. Verum quae disciplinam respiciunt ejusmodi sunt, ut obligent quidem omnes, ubi fuerint promulgata; at decursu temporis, immutatis regionum περιστάσεσι *circumstantiis*, corrigi, variarique possint; et in his quidem capitibus *Concilia priora posterioribus* emendantur, quum experimento aperitur, quod latebat: Augustinus (1).

XXII. Quin et Conciliorum non ea mens unquam fuit, ut salutaribus alicujus Regionis, vel Provinciae institutis, privilegiis, aut inveteratis consuetudinibus nova velint Decreta opponere, sed contemperare. Atque hac forte de caussa accidit, ut Tridentini Conci-

(1) Lib. III. Conf. cap. 7, et Lib. II. de Baptismo cap. III.

lii Capita nonnulla, nonnisi contemperata recipiantur. Praeterea sciendum est Philippum II. Hispaniarum, et Neapolis Regem jussisse quidem Decreta Synodi Tridentinae in Regno Neapolitano evulgari, et exequi, ut patet ex ejus mandato (1). At deinde data Epistola Duci Alcalà Neapolis Proregi (2), eidem significavit mentem Patrum Tridentinorum non fuisse Decretis conciliaribus de disciplina praejudicium inferre regiis juribus; idque Episcopos Hispanos e Concilio redeuntes adseverasse.

XXIII. Quae vero alicubi executioni mandata non sunt, ipsa Romana Sede indulgente, actum id est salva majestate Concilii: quum Decreta, quae disciplinam spectant, annuente Pontifice, Regni consuetudinibus aptari, et contemperari haud absonum videatur. Certe S. Leo M., salva majestate Concilii Oecumenici Chalcedonensis, rejecit Can. XXVIII. ejusdem Synodi, quo aequalia privilegia concedebantur Episcopo Constantinopolitano in Provincias Ponti, Asiae, et Thraciae, ac Episcopo Rom. in Ecclesias suburbicarias. Ajebat enim: *Synodum convenisse ad fidem vindicandam contra perfidiam Eutychianam, non ad serviendum cupiditati Anatolii Ep. Constantinopolitani.* (3) Neque ad id adduci potuit precibus Patrum Chalcedonensium, Juliani Episcopi Cohensis sui Legati, ac ipsius Imperatoris.

De Conciliis Provincialibus.

XXIV. Annis singulis per unamquamque Provinciam bis in anno Concilia celebrari praecepit Synodus Nicaena (4), ut communiter omnibus simul Episcopis con-

(1) Die 17. Iulii. an. 1564.
(2) Die 3 Iulii 1566.
(3) Epist. LXXX. ad Anatolium.
(4) Can. V.

gregatis graves Ecclesiarum provinciae discuterentur quaestiones. Hunc Canonem renovarunt Concilia Antiochenum (1) et Chalcedonense (2), ejusdemque meminit S. Leo M. (3) universis Episcopis per Siciliam constitutis: *Quia saluberrime*, inquit, *a Sanctis Patribus constitutum est, binos in annis singulis Episcoporum debere esse conventus, terni semper ex vobis ad diem III. Kalendas Octobris Romam fraterno Concilio sociandos indissimulanter occurrant: quoniam adjuvante gratia Dei facilius poterit provideri, ut in Ecclesiis Christi nulla scandala, nulli nascantur errores, quum coram beatissimo Apostolo Petro id semper in commune tractandum fuerit, ut omnia ipsius Constituta, Canonumque Decreta apud omnes Domini Sacerdotes inviolata permaneant.*

XXV. Ex hac S. Leonis auctoritate profecto liquet R. Pontifices per singulos annos Episcoporum coetus celebrare consuevisse ad graviora in commune tractanda negotia, ut hoc pacto Romanae Sedis Constituta ab omnibus custodirentur.

XXVI. Et sane recte observante Card. Bellarmino (4). *Primis sexcentis, vel octingentis annis Summi Pontifices ad graviora negotia dijudicanda cogebant Concilia Nationalia Episcoporum Italiae.*

XXVII. Verum labente tempore quum difficile videretur bis in anno Concilia Provincialia celebrari; hinc primo Justinianus Imp. (5), dein et Synodus Quinisexta (6) permiserunt, ut saltem semel in anno propter ecclesiasticas emergentes quaestiones Episcoporum Sy-

(1) Can. XX.
(2) Can. XVIII.
(3) Ep. XVI. cap. 7.
(4) Lib. I. de Clericis cap. XVI.
(5) Nov. CXXXVII. Cap. IV.
(6) Can. VIII.

nodus fieret in loco, quem Metropolitanus Episcopus aptiorem judicaverit. Id quod postea ratum habuit Synodus VII. (1)

XXVIII. Eamdem moderationem Ecclesia quoque Latina paullatim admisit, uti patet ex Conciliis Toletano III (2), et Parisiensi VI (3), tum et ex S. Gregorio (4). Quod sensim adeo invaluit, ut Innocentius III. in Synodo Lateranensi IV. praecipiens, ut *Metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis Provincialia non omittant celebrare Concilia*, adjiciat, *sicut olim a SS. Patribus noscitur constitutum.* (5)

XXIX. Tandem Synodus Tridentina, cui summopere cordi erat veterem collapsam disciplinam, qua fieri posset, instaurare, cum ex una parte videret abusionum, ac vitiorum inundationem Synodorum Provincialium neglectui magna ex parte adscribendam; tum ex altera antiquum hac de re Ecclesiae morem de integro inducere quam difficillimum esse decrevit (6), ut Metropolitanus quolibet saltem triennio Synodum in provincia sua cogere non praetermitteret.

XXX. Caussae, de quibus in Synodis Provinciae antiquitus agebatur, erant 1. si qua nova haeresis, si qui novus error erupisset, ut statim ubi natus, ibidem Episcopali judicio confossus emoreretur. Lucius II. (7) 2. Num excommunicationes ab Episcopis recte, ac juste inflictae fuerint: Syn. Nicaena. (8) 3. *Ut qui se laesos ab Episcopis existimarent, Sy-*

(1) Can. VI.
(2) Can. XVIII.
(3) Can. XXVI.
(4) Lib. VII. Ep. 3.
(5) Cap. XXV. de accusat.
(6) Sess. XXIV de Ref. cap. 2.
(7) Cap. IX. de haeret.
(8) Can. V.

nodi experirentur judicium: Synod. Antioch. (1) 4. Ut res, quae dubitationem haberent, absolverentur. (2) 5. Ut Concilii Generalis Statuta reciperentur, promulgarentur, et ad mores Provinciae adcommodarentur. 6. Interdum etiam ut materiam in Concilio Generali definiendam aut discuterent, aut praepararent. 7. Denique ut vitia corrigerentur, moresque ad optimam, sacrisque canonibus conformem disciplinam componerentur. (3)

XXXI. De Synodorum Provincialium auctoritate fusius Theologi: illud hic παρέργως *obiter* juvat animadvertere, hasce Synodos per octo priora Ecclesiae saecula ordinarium veluti fuisse tribunal ad dijudicandas caussas, non modo Praesbyterorum, Monachorum, Clericorum, et Laicorum, si quid contra Clericos haberent; verum etiam Episcoporum, ac ipsius Metropolitani; et quidem judicio definitivo. 1. Quod putarent eo loci caussam terminandam, ubi et reus haberetur, et accusator, et testes. 2. Quod accusatoris, testium, ac rei ipsius anteacta vita nota Judicibus indicium, vel exceptio objecti criminis esse posset. 3. Quod juxta leges, consuetudines, et canones in ea regione receptos, contra quos reus deliquerat, judicium ferendum esset: videsis *Epistolam Episcoporum Africae ad Zachariam Papam*.

XXXII. Jus convocandi Concilium Provinciale, Metropolita impedito, vel Ecclesia Metropolitana vacante, ad Episcopum suffraganeum seniorem devolvitur. (4) Tum si quis suffraganeorum justo detineatur impedimento, procuratorem mittat cum litteris excusatoriis, alias com-

(1) Can. XX.
(2) Eadem. Syn. Antioch. ibidem.
(3) Cap. XXV. de Accusat.
(4) Fagnanus ad cap. XXV. de Accusat. n. 17.

munione privetur (1): Episcopis vero exemptis eligendus est aliquis vicinus Metropolita; ad cujus Provinciae Concilium accedant. (2) Demum Archiepiscopi Suffraganeis carentes (uti in Regno Neap. Lancianensis, et Rossanensis) quod possint cum Abbatibus *Nullius* suae Dioecesis Synodum Provincialem celebrare, censuit aliquando Sacra Congregatio. At contrarium decisum fuit in Synodo Romana an. 1725. ex sententia Francisci Pitoni, quum sint Archiepiscopi mere honorarii. (3)

XXXIII. Inter Synodos Provinciales post Tridentinum habitas, eminent quinque Mediolanenses a S. Carolo Borromaeo celebratae; neque postremum merentur locum binae Neapolitanae, altera a Mario Carafa ann. 1579, altera a Card. Cantelmo an. 1699. coactae. Verum Concilia Provincialia Mediolanensia a Summis Pontificibus per litteras in forma Brevis adprobari consueverunt; quum alia tantummodo recognoscantur, et emendentur a Sacra Congregatione Concilii ad praescriptum Sixti V. (4)

XXXIV. In Italia cogi vetitum Concilia Provincialia inconsulta Sede Apostolica, vel sacra Congregatione Concilii, tum eorumdem confirmationem a Sede Apostolica petendam essa docet Card. de Luca. (5) Qua de re Cardin. Cantelmus Archiep. Neap. Epistola nuncupatoria ad Innocentium XII. profitetur, Synodum Provincialem ipsomet Papa auctore celebrasse: tum Constitutiones Synodales ad Sacram Congregationem Concilii trasmisit, qua rescriptum est nihil correptione dignum iis contineri. At ex altera parte Regiae quoque Potestatis beneplaci-

---

(1) Conc. Carthag. V. apud Gratian: Can. X. Dist. 18.
(2) Trid. Sess. XXIV. de Ref. Cap. 2.
(3) Benend. XIV. de Synodo Dioeces. Lib. II. cap. IV.
(4) Fagnanus ad cap. I. de Summa Trin. cap. LXVIII.
(5) Disc. III. ad Concil. Trid.

tum requiritur, ut totius alicujus Provinciae Episcopi simul congregentur.

XXXV. Synodis Provincialibus Presbyteros quoque antiquitus interfuisse, et cum Episcopis consedisse veterum Conciliorum Acta demonstrant; praesertim Illiberitani, Arelatensis I., etc., quinimmo ex quorundam Rom. Conciliorum Actis apud Justellum in Bibliotheca Juris Canonici (1) illud colligi videtur, Presbyteros suffragium quoque sub Episcopis tulisse; et quandoque iisdem paene formulis, ac Episcopos subscripsisse.

XXXVI. Ad Concilium Provinciale ex Tridentino (2) non modo omnes Provinciae Episcopos, verum et alios, qui de jure vel consuetudine interesse debent, convenire omnino oportet. Conciliis provincialibus Neapolitanis non modo Episcopi interfuere Nolanus, Acerranus, Isclanus, Puteolanus, et Aversanus exemptus, Canonici Ecclesiae Cathedralis Neapolitanae, ac Procuratores Capitulorum Cathedralium Provinciae; verum et *universus Clerus tam Civitatis, quam Dioecesis ibidem ad Synodum Provincialem celebrandam per edictum respective vocatus, ac legitime congregatus est.* (3).

De Synodo Dioecesana.

XXXVII. Episcopi antiquitus veluti Synodum Dioecesanam habebant, ubi cum suis Presbyteris de gravioribus Dioeceseos negotiis tractabant. Presbyteri enim Episcopi Senatum constituebant. Hinc Conc. Carthag. IV. (4) decrevit; *Ut Episcopus nullius caussam audiat absque praesentia Clericorum suorum*: *alioquin ir-*

(1) Tom. I. pag. 250.
(2) Sess. XXIV. de Ref. cap. 2.
(3) Syn. II. Prov. an. 1699.
(4) Can. XXIII.

rita erit sententia Episcopi, nisi Clericorum praesentia confirmetur. Ejusmodi Conventus antiquitus *Presbyteria*, et *Concilia Civilia* dicti, saepius per annum ab Episcopis cogebantur, quum non deessent identidem graviora quaedam Dioeceseos expedienda negotia. At labentibus saeculis primum bis quotannis, dein semel duntaxat cogi coeperunt; id quod probavit Synodus Lateran. IV. sub Innocentio III. (1), et restituendum jussit Tridentinum. (2)

XXXVIII. Synodum Dioecesanam jure indicit Episcopus electus, et confirmatus, haud vero Archiepiscopus, antequam pallium recipiat: Benedictus XIV (3), neque Episcopus titularis: (4) 7. neque Vicarius Generalis, nisi speciali ab Episcopo commissione muniatur: (5) 8. neque Vicarius Capitularis, nisi post annum ab proxime habita Synodo: (6) 9. neque Vicarius Apostolicus, nisi de licentia S. Sedis: (7) 10. Porro Praelati inferiores tertiae speciei, nimirum qui jurisdictionem quasi Episcopalem in locum aliquem exercent, aut plura loca a cujuslibet Episcopi Dioecesi omnino separata, recte possunt Synodum Dioecesanum celebrare, ubi alias illam legitime celebrasse constet. Hoc privilegio fruitur in nostro Regno Abbas Cassinensis: (8) 11. Qui vero hujusmodi jure carent, eligant Episcopum, ad cujus Synodum accedant.

XXXIX. Synodo Dioecesanae interesse oportet 1. Archipresbyteros, Vicarios foraneos, Parochos, aliosque curam animarum habentes; atque etiam Praelatos in-

(1) In cap. XXV. de Accusat.
(2) Sess. XXIV. de Ref. cap. 2.
(3) De Synod. Dioec. Lib. II. cap. 5, et 6.
(4) Ibid. cap. VII.
(5) Ibid. cap. VIII.
(6) Ibid. cap. IX.
(7) Ibid. cap. X.
(8) Ibid. cap. XI.

feriores, licet *nullius*, qui territorium ab Episcopali omnino avulsum non habent. 2. Regulares, qui curam animarum in suis Ecclesiis exercent. 3. Superiores Regularium, quorum monasteria Episcopis, tanquam Sedis Apostolicae Delegatis, subjiciuntur. 4. Canonicos Cathedralis, et Collegiatarum: uti quoque omnes alios Ecclesiae Cathedralis Beneficiarios. 5. Reliquos etiam Dioecescos Beneficiarios, aliosque Praesbyteros, et Clericos, ubi in Synodo de morum reformatione agendum sit, vel de capitibus clerum universum spectantibus, vel de Decretis Synodi Provincialis evulgandis. 6. Tandem Fratres Capellanos Sacrae Religionis Hierosolymitanae curam animarum habentes: id quod potiori jure de Sacerdotibus illis saecularibus intelligendum, qui Ecclesiis Parochialibus eidem Religioni adnexis aliquando praeficiuntur.

De Synodis Regiis et Mixtis.

XL. Hactenus explicatis quatuor Conciliorum generibus, duo alia adjici posse monet Benedictus XIV (1). *Regia* nimirum, et *Mixta*, scilicet ex *Provincialibus, et Dioecesanis*.

XLI. Concilia Regia, dicta interdum *Comitia*, ea sunt, quae ex Episcopis aeque constant, ac ex Optimatibus, et Comitibus Regni, ut omnium suffragiis leges condantur ad utramque politiam, ecclesiasticam scilicet, et civilem constituendam. Hujus generis Concilia frequentia fuisse Constantinopoli observat Thomas: (2) frequentissima vero in Galliis satis constat. Namque pientissimi Galliarum Reges, ac praecipue Carolus M. et Ludovicus Pius, recte observante Balutio (3)

---

(1) De Syn. Dioec. Lib. I. cap. 1.
(2) De Vet., et nova Ecc. Disc. Par. II. lib. III. cap. 46.
(3) In notis ad Capitul. Regum Franc. tom. II. Col. 1028.

nihil grave decernebant sine Episcoporum, et Magnatum consilio: quod ipsimet fatebantur in suis Edictis, quorum vetustissima formula edita a Bignonio (1) haec erat: ***Nos una cum Apostolicis viris Patribus nostris Episcopis, Optimatibus, caeterisque Palatii nostri Ministris***, etc. Regiis hisce Conciliis vel Princeps praeerat, vel vice regia Comes Palatii. (2) Ejusmodi quoque fuisse videtur Conventus Praelatorum, Comitum, et Baronum hujus Regni Neap. habitus in planitie S. Martini Brutiorum ann. 1283., in quo Carolus II. Andegavensis Caroli I. sui Parentis vicem gerens Capitula 46. evulgavit; de quibus jam satis in Diatriba Isagogica. (3)

XLII. Illud hic omnino animadvertendum, in Regiis hisce Conciliis, licet ubi de civili politia ageretur, aeque Episcopi, ac Comites conspiraverint; attamen in Ecclesiasticis discutiendis, finiendisque negotiis praecipuas Episcoporum fuisse partes: id quod tum ex pluribus, tum vel maxime ex eorundem Actis evincitur, in quibus plerumque Decretorum fidem, moresque spectantium auctoritas, nonnisi Episcopis tribuitur; tum Regem, et Optimates iisdem tantummodo consensisse adjicitur. Qua de re Canon X. Synodi Suessionensis an. 744. a Pipino convocatae sic concipitur: ***Si quis hoc Decretum, quod viginti tres Episcopi cum aliis Sacerdotibus, vel Servis Dei una cum consensu Principis Pipini, vel Optimatum Francorum consilio constituerunt, transgredi voluerit***, etc. Porro hic Principis, et Optimatum consensus mirum sane quantum conferret; quum Civilis Potestatis auxilio, et Episcoporum Sanctiones facilius executioni mandarentur, et collapsae disciplinae felicius, ac facilius mederi posset.

---

(1) In Notis ad Marculphum. Lib. I. cap. 25.
(2) Bignonius ibidem.
(3) Part. IV. n. XXIV.

XLIII. Concilia Mixta quod spectat: profecto in antiquis Ecclesiasticis monumentis Concilia quaedam occurrunt a Rom. Pontificibus habita, quibus praeter Clerum Urbis Romae, Episcopi aliquot interfuere, aliique viri Ecclesiastici, qui in Urbe fortuito versabantur. Ejusmodi fuisse videtur Concilium Romanum ann. 251, de quo Cornelius (1) haec scribit: *Omni igitur actu ad me perlato placuit contrahi Presbyterium. Adfuerunt etiam Episcopi, qui et hodie praesentes fuerunt*, etc. Concilium quoque ab Agathone Papa in Basilica Constantiniana congregatum est ex sexdecim Episcopis, et universo Clero Romano pro componendis rebus Ecclesiae Britannicae. Tum Synodus occurrit a Gregorio M. habita, cui subscripsisse legimus Episcopos duos et viginti, et Presbyteros tres supra triginta. Jam vero hi Episcoporum, Presbyterorumque coetus Provinciae Romanae Concilia recte dici posse videntur. Presbyteros enim una cum Episcopis Synodis Provincialibus aliquando interfuisse, atque adeo Synodicis Definitionibus subscripsisse jam supra observavimus. Porro Concilia Mixta omnino dicenda videntur, quae tum alibi, tum vel maxime in pluribus Regni Neapolitani civitatibus aliquando R. Pontifices celebrarunt; quum nulla Episcoporum totius vel Provinciae, vel Dioeceseos Romanae indictio, sive convocatio praecessisset: at duntaxat Clero Romano, sive Cardinalibus, nonnullisque diversarum provinciarum Praesulibus, qui praesto erant, ex tempore congregatis. Ejusmodi sunt Amalphitanum an. 1059. sub *Nicolao II*. Bariense an. 1094. sub *Urbano II:* decem Beneventana, scilicet I. an. 1059. sub *Nicolao II.*, tum alterum ann. 1061. sub *eodem*, III, an. 1062. sub *Alexandro II.* IV. an. 1075. sub *Gregorio VII.* V. an. 1087. sub *Victore III.* VI. an. 1091. sub

(1) Epist. ad Cyprianum 46.

Urbano II. VII. an. 1108. sub *Paschale II.* VIII. an. 1112. sub *eodem*, IX. an. 1117. sub *eodem*, ac postremo X. an. 1119. sub *Callixto II:* tria Capuana I. an. 389. sub *Siricio*, II. an. 1087. sub *Victore III.*, III. an. 1118. sub *Gelasio II*, Cyperanum an. 1114. sub *Paschale II.* Melphitanum an. 1089. sub *Urbano II.*, Sipontinum an. 1050. sub *Leone IX;* tria Trojana I. an. 1089. sub *Urbano* II. II. an. 1093. sub *eodem*, ac tandem III.. an. 1115. sub *Paschale* II. Et si quae sunt alia. Videsis Cabassutium (1), et *Cl.* Gagliardum (2).

XLIV. Illud hic tantummodo cum Thomassino (3) libet animadvertere, Cpoli, quum satis magno numero Praesules ibi continenter versarentur, quandam veluti perpetuam fuisse Synodum, cui Regiae Urbis Antistes praesidebat, ac difficiliores quasque Ecclesiae Orientalis caussas cognoscebat, ac definiebat. In ejusmodi Synodo Nectarius Cpolitanus Episcopus de caussa judicavit Agabii, et Gabadii, qui de Bostrensi in Arabia Episcopatu contendebant. (4) Chrysostomus Gerontium Nicomediensem in Bythinia Episcopum deposuit. Sozomenus (5), aliaque graviora negotia identidem discussa, ac definita occurrunt.

TITULUS V.

DE PROMULGATIONE CONSTITUTIONUM ECCLESIASTICARUM.

1. Ecclesiasticae Constitutiones, ut vim legis adquirant, promulgentur necessum est. *Leges enim sacratissimae, quae constringunt hominum vitas, in-*

(1) Dissert. de Urban. et Popular. Syn.
(2) Instit. Iur. Can. Lib. I. Tit. VI. cap. I.
(3) Par. II. Lib. III. cap. 43.
(4) Jus Orient. Part. I. pag. 247.
(5) Lib. VIII. cap. 8.

telligi ab omnibus debent, ut universi praescripto earum manifestius cognito, vel inhibita declinent, vel permissa sectentur. (1) Hinc S. Thomas (2) sic ratiocinatur : *Lex imponitur aliis per modum Regulae, et Mensurae. Regula autem, et Mensura imponitur per hoc, quod adplicatur his, quae regulantur, et mensurantur. Unde ad hoc quod lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis, oportet quod adplicetur hominibus qui secundum eam regulari debent : talis autem adplicatio fit per hoc, quod in notitiam eorum deducitur ex ipsa promulgatione : unde promulgatio ipsa necessaria est ad hoc, quod lex habeat suam virtutem.* Unde Innocentius I. ignoscendum duxit Clericis, qui in Diaconio, vel Presbyterio incontinentes fuerant, ubi novam Siricii Papae constitutionem in eorum Provincias non commeasse constiterit (3). Patet igitur promulgationem omnino requiri, ut novae Constitutiones roboris firmitatem consequantur.

II. Promulgandi formam quod spectat, Justinianus Imp. (4) constituit, ut novae Sanctiones, non modo in urbe principe, verum et in Provinciis indicerentur. Hinc (5) leges pro disciplina Ecclesiastica per semetipsum latas a singulis Metropolitis, et Episcopis in propria cujusque Ecclesia promulgandas jussit; id quod probavit Greg M. (6).

III. Et quidem istiusmodi consuetudo semper in Ecclesia servata est, tum quod ad Conciliorum Decreta, tum quod ad R. Pontificum Constitutiones. Quare controversia de Poenitentia, et Reconciliatione la-

(1) L. IX. Cod. de Legibus.
(2) I. II. Q. 90 art. 4. in Corp.
(3) Can. II. Dist. 82.
(4) Novel. LXVI.
(5) Nov. VI ; et XLVIII.
(6) Ep. ad Mauritium Imp. Lib. II. ep. 62.

psorum in Synodo Rom. an. 253. definita, litterae datae sunt ad Episcopos universos, ut totius orbis Catholici Praesules observarent, quod a Cathedra Petri etiam vacante praeceptum fuerat: S. Cypr. (1) Tum Synodus Nicaena litteras encyclicas dedit ad Episcopos, qui Synodo non interfuerant, Decreta, et gesta Synodalia significantes: Socrates (2) Eumdem morem in reliquis etiam Conciliis, praesertim Oecumenicis servatum produnt Acta Conciliorum in *Collect. Labbaeana*. Demum Concilio Tolet. XVI. (3) decernitur: *Unusquisque Episcopus universis suae Dioecesis aeque laicis, ac clericis simul congregatis intra sex menses Decreta Concilii reserare non moretur*. Idem confirmasse videtur Concilium Lateranense IV., ubi praecepit, ut per locorum Praesules evulgaretur lex, quae continetur in *Cap.* XIII. *de Poenitentia, et Remissione.*

IV. Hinc Card. Cajetanus, Suaresius, Panormitanus. aliique apud Petrum de Marca (4) docent, Constitutiones Ecclesiasticas in singulis Provinciis, locisque ita indicendas, ut earum notitia moraliter valeat ad universos populos, quibus feruntur, pervenire.

V. Jam vero licet in Ecclesia haec semper viguerit consuetudo; mos tamen paullatim Romae inolevit novas evulgandi Constitutiones Pontificias tantummodo per adfixionem transumptorum ad valvas Basilicarum Urbis, et Cancellariae Apostolicae, Curiaeque generalis in monte Citorio, et in acie Campi Flori, ea adjecta clausula, qua scilicet declaratur *omnes ubique fideles sola publicatione Romana ad Pontificias exequendas Constitutiones perinde obstringi, ac si*

(1) Epist. LII. ad Antonianum.
(2) Lib. I. cap. 9.
(3) Can. VII.
(4) Lib. II. de Conc. Cap. XV. n. 2.

personaliter singulis significatae fuissent. At clausulam istam in voluminibus Juris Canonici omnino ignotam observant plures Icti., qui Justinianaeam promulgationis formam ad legis valorem requirunt. Defendunt vero alii, maxime Canonistae ex eo, quod ea clausula promulgationem in provinciis non excludat, apposita tamen de stylo ad adfectatos ignorantiae praetextus removendos.

VI. Denique facta legitima, ac sufficienti promulgatione lex generalis sive Pontificia, sive regia obligare incipit post bimestre, nisi aliter Legislator expresse edixerit. (1) Idque jure etiam Neapolitano obtinere plures Tribunalis Mixti sententiae, ac Regis Caroli Borbonii sanctiones demonstrant. At statuta Synodalia intra angustum unius Dioecesis ambitum servanda obligant *statim* a promulgatione: Benedictus XIV. (2); verum τὸ *statim* morale est, non physicum, prudentis arbitrio aestimandum pro locorum, hominumque circumstantiis.

VII. Promulgata lege expectanda non est arbitraria populi acceptatio: utraque enim sive Ecclesiastica, sive Civilis potestas a Deo est; nec pendet a populi arbitrio saepe in partes scisso, ne Resp. labatur in anarchiam. Quod autem Gratianus ait. (3) *Moribus utentium leges confirmari*: id de quadam *facti* duntaxat confirmatione accipiendum est, haud vero *juris*: scilicet exclusa contraria consuetudine, qua legi derogari posset. Huc facit Thesis ab Alexandro VI. proscripta: (4) *Populus non peccat, etiamsi absque ulla caussa non recipiat legem a Principe promulgatam.*

(1) Nov. LXVI: §. I cap. Ult. Ne Clerici; Caput. XXV. De Sententia excommunicat.

(2) De Syn. Dioeces. Lib. VIII. cap. 4.

(3) Ad Calcem Can. III. Dist. IV.

(4) Dec. an. 1665. n. 28.

De Placito Regio in executione legum Ecclesiasticarum.

VIII. Placitum Regium, sive Regium *Exequatur*, est *Decretum Regis, ejusque sanctioris Consilii, quo vel sinit, vel jubet Sedis Apostolicae, vel Rom. Curiae Decreta, Decretales, Rescripta in suis ditionibus publicari, ac exequi.*

IX. Et sane eo tendit Regium Placitum, ut ratione ad populi mores adcommodata ea removeantur obstacula, quibus Litterarum Apostolicarum executio, vel impediri, vel retardari posset. Hinc Ecclesia ab incunabulis fere legum suarum executionem Imperatoribus commendavit. Extat Constantini M. Constitutio, qua non modo petentibus, ac plaudentibus Episcopis, Synodi Nicaenae Decreta sua auctoritate firmavit; verum et anathema adversus Arium prolatum infamiae poena auxit, *Porphyrianosque* vocari, idest Christiani nominis osores, et hostes, Arianos jussit, eorumque libros publice concremari: Socrates (1) Tum Patres Concilii Cpolitani I. Epist. ad Theodosium: *Rogamus* inquiunt, *tuam clementiam, ut per litteras quoque tuae pietatis confirmetur Concilii Decretum.* Patres Concilii Ephesini (2) Theodosium ad confirmanda Concilii Decreta sic invitant: *Jubeatis, ut ea, quae constituta sunt ab Oecumenica, et Sancta Synodo ad pietatis confirmationem contra Nestorium, et ejus impium dogma suum robur obtineant adsensu vestrae pietatis stabilita.* Patres Chalcedonenses datis Epistolis ad Marcianum, et Pulcheriam Synodalia Acta deferunt, ac Decretorum petunt confirmationem: id quod Marcianus tribus evulgatis edictis praestitit, poenis in Clericos, et in laicos adjectis, qui illis adver-

(1) Lib. I. cap. 6.
(2) Act. V.

sari auderent. Concilium Cpolitanum II, Justinianus (1) pluribus confirmat; tum concludit Mennae Patriarchae praecipiens, ut ad Metropolitas suae Dioeceseos mittat, quae *Sacerdotio visa sunt, et ab Imperio confirmata.* Τατε τῃ αρχιεροσυνῃ δοξαντα, τατε υπο της βασιλειας κεκυρωμενα. Constantinus Pogonatus (2). Sinodi VI. Decreta more veterum Principum suo edicto se confirmasse scribit; id quod adeo gratum fuit Leoni, ut in haec verba Constantino gratulabundus rescripserit: *Synodi igitur sententia, et Imperialis Edicti censura, tamquam ancipiti spiritus gladio, cum priscis haeresibus etiam novae pravitatis error expunctus est.* At quid plura in re Ecclesiasticis monumentis adeo testata? eo igitur primo tendit Placitum Regium, ut Litterae Apostolicae felicius, ac facilius exequi possint.

X. Huc accedit et alia ratio, ne scilicet falsae Apostolicae litterae executioni mandentur non sine Sedis Apostolicae infamia, ac Populi offendiculo. Cautum id in pluribus Regnorum Constitutionibus ad augmentum Ecclesiasticae Majestatis, et securitatem populi Christiani.

XI. Nec abludit et ea ratio, quod aliquando per obreptionem, vel subreptionem quaedam sive Decreta, sive Rescripta sollicitentur, quae deinde executioni mandari non possunt sine evidenti partium detrimento, ac notoria justitiae offensione.

XII. Adhaec ipsi Pontifices, ut rescribatur, permittunt, si quandoque in publica jura, et privilegia illa impingant; ut monuit Pius II. (3) *Quod si in aliquo praejudicatum tuis juribus putas, parati sumus tuae celsitudini justitiam cum omni benignitate administrare.* Eadem habet Alexander III. (4) *Si quando a-*

(1) Nov. XLII.
(2) Ep. ad Leonem II.
(3) Ep. ad Carolum VII. Galliae regem.
(4) Cap. V. de rescriptis.

liqua tuae Fraternitati dirigimus, quae animum tuum exasperare videntur, turbari non debes. Et infra: *Qualitatem negotii, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non possis, rationabilem caussam praetendas: quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod prava nobis fuerit insinuatione suggestum.* Et idem R. Pontifex sic scribit: (1) *Si mandatum nostrum pro alicujus provisione receperis, aequanimiter sustinemus, si pro eo mandatum nostrum non duxeris exequendum.*

XIII. Quid quod Romani Pontifices aliquando intercesserunt, ut perniciosae Civilis Potestatis leges rescinderentur? Hinc Zenonis Imp. *Henoticon* Felix Papa, Heraclii *Ectesim* Severinus, et Joannes IV. Constantis *Typum* Martinus I. damnarunt; et Gregorius M. Mauritii legem de arcendis ab monachismo militibus tum improbavit, tum apud Imperatorem datis litteris egit pro obtinenda legis moderatione: scilicet, ut cum delecto milites ad vitae monasticae professionem admittantur. Eadem ferme ratione, ne scilicet inveteratae locorum consuetudines, privilegia, instituta convellantur, neve in publica commoda offendatur, Rom. Curiae Decretis aliquando Principes intercedunt; non quidem, ut ipsi de caussa cognoscant, aut jura expendant, sed ut iterum sub rectissimis Sedis Rom. oculis res subjiciatur, ac novo adhibito examine, novisque expensis rationibus maturius de ea decernatur.

XIV. Haec forte animo volvens Sapientissimus Romanus Pontifex Benedictus XIV., ac precibus etiam flexus nostrorum Principum inter secretos novissimi Concordati Articulos *Regii Exsequatur* consuetudinem recenseri passus est; id simul cavens, ut Mandata

(1) Cap. IV. de Praebendis.

Apostolica quam citissime per Regios ministros expedirentur. (1)

TITULUS VI.

DE INTERPRETATIONE, DEROGATIONE, ET ABROGATIONE CANONUM.

1. Potestas a Christo Domino ad fidelium regimen Ecclesiae concredita tria haec potissimum spectat, nimirum *Doctrinam*, *Mores*, *et Disciplinam*; quamobrem Canonibus, quos identidem in Episcoporum coetibus Ecclesia condidit, vel Fidei Dogmata explicata sunt, vel Morum Regulae constitutae, vel Ecclesiastica politia ad peculiares quasdam leges composita. Exemplo sit I. Oecumenicum Concilium, scilicet Nicaenum I., quo et Verbum Patri *ομοουσιον consubstantiale* adversus Arianos definitum est, et Canones sanciti, ad quos Clericis suae vitae mores essent exigendi, ac demum plura Ecclesiasticae disciplinae Capita, Patriarchas praecipue, Metropolitas, Episcopos spectantia, constituta sunt. Porro licet postremi hi Canones duntaxat mutationi subjaceant, haud vero qui Fidem, aut Mores respiciunt: attamen omnes ex aequo interpretatione aliquando indigent. Aliqua igitur hic bre-

(1) Heic vero illud animadvertendum est, *Regium* nempe *Exequatur* eas Pontificis Constitutiones duntaxat respicere, quae ad meram Ecclesiae disciplinam spectant. Porro illa omnia, quae vel universa Ecclesia in Oecumenica Synodo statuit, vel a Christi Vicario ex Cathedra infallibiter decernuntur quoad fidei, et morum inviolabile depositum, ipsa utique perscrutari nequit Christianus Princeps; cum Christi Sponsa jure divino leges istas constituat, quibus fideles omnes parere debent. Quamobrem hoc sensu acceptum *Regium Exequatur* novissima Conventione anno 1818 ratum fuit, et cautum art. XXIII, ut *epistolae circulares, leges, et decreta circa liceat scribere*, priusquam in caussis ecclesiasticis ad Apostolicam Sedem appellatio provocetur, penitus *abrogentur*.

viter de Canonum interpretatione dabimus, quibus γνησια *genuina* Canonis alicujus sententia facilius, feliciusque dignosci poterit.

II. Ac primo rem nostram quod spectat, Interpretatio recte definitur: *Est legis, aut Canonis obscuri per aliud declaratio*: unde interpretationi erit locus, ubi verba legis, aut Canonis aliquam ipsa vetustate patiantur obscuritatem, vel ipso verborum flexu plurimorum animum dubium faciant. Quum enim in verbis nulla adparet ambiguitas, interpretatione opus non est. (1)

III. Plerique Canonistae interpretationis quatuor species agnoscunt: scilicet Authenticam, Usualem, Juridicam, et Doctrinalem. Ac 1, Authenticam, quam vocant etiam *Generalem, Auctoritativam, et* Εγγραφην *Scriptam*, eam esse contendunt, quae ab ipso sit Legislatore, ejusve successore, vel ab eo, qui parem cum Legislatore auctoritatem habet. Unde colligunt jus interpretandi Canones nonnisi illi convenire, qui eos condendi potestate pollet. Ad rem Justinianus Imp. (2) *Si leges condere soli Imperatori concessum est, et leges interpretari solo dignum imperio esse oportet . . . Quare omnes ambiguitates judicum, quas ex legibus oriri evenit, aures accipiunt nostrae, si non a nobis interpretatio mera procedit.* Tum Innocentius III. (3) *Unde jus prodiit*, inquit, *interpretatio quoque procedat.* Id quod adeo verum est, ut R. Pontificis interpretatio etiamsi non generaliter, et per modum legis perlata sit, sed in aliquo speciali casu, et ad alicujus consultationem edita, adhuc tamen Authentica habenda sit, et generalis. Adposite Justinianus Imp. (4) *Si imperialis Majestas*

(1) L. XXV. Tit. III. D. de Legat., et Fideicom.
(2) L. fin. Cod. de Legib.
(3) Cap. XXXI de Sentent. excomm.
(4) L. fin. Cod. ibid.

caussam cognitionaliter examinaverit, et partibus cominus constitutis sententiam dixerit, omnes omnino Judices sciant hanc esse legem non solum illi caussae, pro qua producta est, sed et omnibus similibus.

2. Interpretationem Usualem, *Generalem* quoque dicunt, at *αγραφην non scriptam*; eamque usu, et consuetudine induci docent. Profecto quum rationabilis, ac legitime inducta consuetudo vim legis adquirat, atque adeo priorem etiam legem abroget; potiori jure obscuram, ac dubiam Canonis sententiam interpretabitur. *Consuetudo est optima legum interpres:* (1) *Si de interpretatione Legis quaeratur, in primis inspiciendum est quo jure civitas retro in ejusmodi casibus usa fuisset: Optima enim est legum interpres consuetudo.*

3. Interpretationem Juridicam, quae etiam *auctoritativa;* et *εγγραφη scripta* dici potest, at non generalis, eam esse explicant, quum Judex de aliqua controversia cognoscens ambiguam legem eo animo exponit, ut secundum ejusmodi interpretationem jus dicat. (2) Verum nonnisi eo sensu dicitur auctoritativa, quod inter contendentes jus faciat; *Res enim judicata pro veritate accipitur:* (3) At generalis dici nequit, quia jura litigantium non egreditur. (4)

4. Doctrinalem demum, et *Probabilem* eam vocant, quae juris Canonici consultos auctores habet: cujusmodi sunt Interpretationes Glossarum, et Canonistarum in singulos Corporis Juris Canonici Libros Commentaria. Atqui horum interpretationes tanti faciendae quanti valent argumenta, quibus innituntur. Qua

---

(1) Cap. VIII. de Consuet., et L. XXXVII. D. de Leg.
(2) L. XIII. D. de Legibus.
(3) L. XXV. D. de statu hom.
(4) Cap. LXI. de appell.

de re hic observare juvat, ut si Princeps, sive legislator legem aliquam interpretetur, non uti Princeps, sed tamquam privatus Doctor, sive Magister, ea interpretatio non authentica, sive auctoritativa, sed doctrinalis tantummodo erit, sive probabilis. Ejusmodi sunt quamplures Canonum interpretationes, quas profert Benedictus XIV. in suo egregio Opere de Syn. Dioecesana: quod sane Opus aeque haberi voluit, ac si privati alicujus Doctoris studio elaboratum foret.

IV. Quatuor hactenus explicatas Interpretationis species, uti modo indicavimus, plerique agnoscunt, explicantque Canonistae. At eam distributionem si acute expendere velimus, profecto parum rectam, legitimamque inveniemus: neque enim ab interpretationis natura, atque vi petita est, ut vel Summus Imperans, vel Usus, vel Judices, vel Doctores interpretes esse possint. Hac sane ratione multas alias interpretationis species inducemus, si diversa interpretationi nomina ex diversis interpretum speciebus adponamus. Unde Fagnanus quadripartitam illam Interpretationis divisionem explicaturus, principio ipsam nonnisi *respectu efficientis*, *sive interpretantis* agnoscere declarat, mox definitionem *interpretationis proprie* sumptae profert; ejusque duplex genus agnoscit: scilicet Litteralem, quae verba legis declarat, et eam, quae in verba simul, et sententiam, vel duntaxat in sententiam legis inquirit.

V. Nos igitur parum ab Fagnano discedentes interpretationem proprie sumptam rectius in *Litteralem*, et *Philosophicam* dividendam censemus. Litteralis sive Grammatica ea est, quae Legis verbis stricte adhaeret, et juxta verborum vim legem interpretatur. Philosophica autem, quae legis mentem, rationemque respicit, quam *Legis animam* dicunt; et potius quam ad verba, ad legislatoris finem intendit. Exempla e re profana non proferam; unum placet e sacro novi

Foederis Codice adferre. Judaeos verbali Divinae Legis interpretationi plurimum fuisse addictos constat, ac justius aequo. Quamobrem Pharisaeos saepe Christus Salvator perstringit: ut quum Sabbato opus vel necessarium, aut pium peragere illis negantibus fas esse, ipse reponit: *Sabbatum propter hominem factum, non hominem propter Sabbatum*. Profecto Christus Dominus ad Legislatoris mentem, illi contra ad Legis verba respiciebant. Ad rem Caelestinus Papa. (1) *Non debet aliquis verba considerare, sed intentionem, et voluntatem: quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni, et alibi.* (2) *Non dubium est in legem committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem.*

VI. Postremo methodum in interpretando servandam placet hic paucis tradere, in quo sane Canones quidam statuendi sunt.

1. Canon: *In conditi Canonis Epocham inquirendum, ut apta vocabulis, quibus Canon contextus est, tribuatur notio.* Non enim fieri ulla ratione potest, ut antiqua intelligamus monumenta, nisi antiquis vocibus, etiam antiquorum notiones subjiciamus. Id perspicuum est in vocabulis *Dioecesis*, *Paroecia*, *Communio*, *Viaticum*, *Missa*, aliisque, quorum apud veteres acceptio ab ea, quam postea sortita sunt, quamlonge distat. Haec regula in Canonibus post V., et VI. saeculum conditis praecipue adtendenda; in quibus intelligendis verborum proprietatem ex puriore latinitate, vel graecitate frustra repetes, quum ex usu temporis, vel loci, quibus Canones conscripti sunt, omnino sit eruenda. Conferenda igitur sunt γλωσσαρια *Dictionaria* sequioris aetatis: at prae reliquis illa Ca-

(1) Can. XI. q. 5. C. XXII.
(2) L. V. C. de Leg.

roli Du-fresne Domini Du-cange, tum *mediae, et infimae latinitatis*, tum *mediae, et infimae graecitatis*.

2. Canon: *Graecorum Canonum intelligentia ex eorumdem in originali idiomate lectione potissimum haurienda*. Nam 1. natura sua difficilis est ex una in aliam linguam translatio. 2. Latine doctus nemo habendus, qui in graecis litteris hospes sit. Qui igitur graecae linguae ignarus graecos Canones interpretabitur? 3. Linguae dissimiles sunt, nec satis sibi invicem respondent. 4. Demum interpretes latini non semper veram canonum graecorum sententiam exhibuerunt: tum quod graece non bene scirent, tum quod eos disciplinae apud latinos suo aevo receptae aptare voluerint; unde necesse fuit canonibus graecis aliquid addi, aut detrahi. Id in Martino Bracarens jam supra notavimus. Verum negandum non est ejusmodi translationes, sive potius interpretationes plurimum conferre, ut inde latinae Ecclesiae disciplina pernoscatur.

3. Canon: *De Canonis scopo, occasione, aliisque* περιστασεσι circumstantiis *investigandum; haec enim genuinam Canonis sententiam potissimum exhibent.* Namque contra legem, vel canonem facit, qui ejus verba tenens, sententiam negligit: (1) Profecto, ubi recte constabit, quidnam in caussa fuerit, cur Canon conderetur; quaenam morum, vel disciplinae abusio, cui eliminandae Canon sancitus; quisnam error, cui Canon oppositus; quaenam denique controversia, quam per Canonem Patres definitam voluere: ubi, inquam, haec omnia constabunt, atque adeo cum ipso Canonis contextu expendantur, mirum sane quantum luminis inde adfulgebit ad canonis senten-

(1) L. V. Cod. de Leg.

tiam, verbis licet intricatioribus expressam, feliciter stabiliendam.

4. Canon: Consuetudines illorum temporum, quibus Canones sanciti sunt, adtendendae. Profecto in Sacris Canonibus innumeras reperire est adlusiones ad consuetudines tunc temporis in Ecclesia obtinentes; quas nisi perspectas habeamus, dubio procul quampluriium Canonum sensum non adsequemur, si aliunde interpretem, quem consulamus, nancisci non liceat. Hoc adeo manifestum est, ut demonstratione non egeat; atque adeo quaestiones innumerae, quae in Sacrorum Canonum explanatione inter DD. exoriuntur, facile componerentur, si Canon iste in subsidium advocaretur. Sic. e. g. locus ille Evangelicus: (1) *Filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores*, profecto oppido obscurus est; verum, uti recte observant Estius, et Maldonatus *hic*, satis explicari videtur, si advertatur Christum eo loci adludere ad Judaeorum morem convivia noctu agendi: unde qui ex aula convivii excludebantur, in tenebris externis erant flentes, frementesque furore, atque indignatione. Tum Canoni VI. Nicaeno, qui eruditorum ingenia torsit, dubio procul maximam adfert lucem Rufiniana interpretatio, quia Rufinus, qui eodem saeculo vixit, Canonem illum secundum consuetudinem tunc temporis Romae obtinentem interpretatus est.

5. Canon: Opiniones quoque, quae diversis temporibus obtinuere, spectandae. Namque Canonum Conditores haud raro ad opiniones respiciunt sua aetate generatim ubique receptas; atque adeo aliquando Canones disciplinam spectantes iisdem convenientes evulgant. Quare opiniones, quas Canones spectant, si quis ignoret, ne de adlusione quidem cogitabit, ne dum nodos in intelligendis antiquis Canonibus longe

(1) Matth. VIII. 12.

asperrimos solvere poterit. Exemplo sint verba Ps. XC. *Ab incursu, et daemonio meridiano,* quae haud facile intelliges, nisi animadvertas ibi ad Vulgi opinionem respici, qui credebat Daemonas meridie potissimum esse timendos. *Hieron.*, *et Theodor. hic.* Tum canon XLIX. Conc. Tolet. IV., et Can. IX. Conc. Aurelianensis V. de puerulis paterna devotione monachatui perpetuo addictis, profecto opinionem illius aevi continent.

6. Canon: *Decretalium fontes, unde Fragmenta desumpta sunt, omnino adeundi.* Hac regula in interpretandis Decretalibus Collectionis Gregorianae potissimum utendum est; scilicet non integras Decretales nobis exhibuit Raymundus, sed aliquando, dum vellet, superflua resecare, ea detraxit, quae maxime ad Decretalium faciebant intelligentiam: atqui dum fontes adimus, antecedentia, et consequentia, ceu quaedam faces sunt, unde fragmentis inde depromptis non modica lux accedit. Porro ex quinque antiquis Decretalium Collectionibus, unde Gregoriana adornata est, quatuor priores Antonius Augustinus, quintam Innocentius Cironius adjectis observationibus edidere. Utinam et aeque integra extarent αυτογραφα *autographa* omnium Constitutionum, et Decretalium, ex quibus tum VI. Bonifacii VIII., tum Libri Clementinarum compacti sunt. Neque enim Bonifacius VIII., et Gregorius X. Decretales in suas Collectiones relatas integras protulerunt, sed aliquando resecuerunt, immutarunt, correxerunt; ut ipsemet Bonifacius *in Prooemio* testatur, et advertit Jo. Andreas (1).

(1) Glossa ad Praefat. Clementinarum.

De Abrogatione, et Derogatione Canonum.

VII. Quamvis aeque Legum, ac Canonum constans sit, ac perpetua obligatio; non una tamen caussa est, cur derogari ipsis, aut abrogari possit. Principio autem quid abrogationis, quid derogationis nomine intelligamus, juvat paucis expedire. Abrogatio igitur est totius Legis abolitio; derogatio vero est Legis adhuc vigentis imminutio in aliqua sui parte. Ad rem Modestinus. (1) *Derogatur legi quum pars detrahitur; abrogatur legi quum prorsus tollitur.* Atqui plures aeque in una, ac in altera regulae servandae occurrunt, quarum praecipuas hic subnectimus.

1. Canones, quibus jus divinum explicatur, neque abrogare, neque derogare fas est. Jus enim divinum immutabile est.

2. Priori Canoni derogatur, vel abrogatur canone posteriori, qui tamen vel ab ipso prioris Canonis Conditore proferatur, ejusve successore, vel ab eo, qui potiori pollet potestate. Quod dupliciter fieri potest; scilicet vel expresse priorem Canonem, ejusve partem revocando, vel tacite, scilicet oppositum sanciendo. Verum ex nonnullorum sententia Canonibus Conciliorum generalium posteriori contraria constitutione derogatum non censetur, nisi clausula derogatoria expresse adjiciatur. (2)

3. Derogatur Legi contraria, quae pedetentim invalescat, consuetudine, quamque Legislatoris scientia, et tolerantia confirmet.

4. At e contrario legitime inductis consuetudinibus, et particularibus antiquis locorum institutis, ne per Pontificias quidem Constitutiones derogatum censetur, nisi de illis expresse fiat mentio. (3)

(1) L. CII. D. de verb. signif.
(2) Cap. III. de Cap. Monachorum.
(3) Cap. 1. de Constit. in VI.

5. Canonis in praesumptione fundati cessat obligatio, ubi de contraria veritate constet; *Cedit enim praesumptio veritati:* (1) Tum exemplum habemus. (2)

6. Cessante prorsus, atque omni ex parte caussa, cur lex condita fuerit, per se ipsa lex cessat, omnisque ejus obligatio. Sicut enim lex nullum consequiquitur robur, nisi rationem, et utilitatem comites habeat; ita omne robur amittit ubi ratio, et utilitas abscedant: cujus rei non desunt exempla. Satis esto Canon Apostolicus de abstinentia a sanguine, et suffocato, qui eo conditus, quo Synagoga honorifice ad sepulcrum deferretur, atque Hebraei facilius ad fidem converterentur; hinc caussae hujusmodi ubi evanuere, ipsa quoque Canonis licet Apostolici evanuit obligatio.

7. Quod autem *Can. II.* diximus, scilicet aliquando Canoni priori tacite per posteriorem derogari, id nonnisi eo sensu intelligas; scilicet quum unum alteri ita opponatur, ut in concordiam revocari minime queant. Jura enim juribus concordare expedit; eorumque correctio, qua fieri potest, vitanda. (3) Verum hasce Regulas hic indicasse satis esto: quum de hoc Capite fusius agant Theologi Morales.

TITULUS VII.

DE JURE PERSONARUM.

I. Tria potissimum hominum genera in Ecclesia Christiana veteres Patres agnovere; nimirum Ηγȣμενȣς, πιστους, Κατηχȣμενȣς *Praefectos*, sive *Clericos*, *Fi-*

(1) Cap. V. de Renunt.
(2) Cap. III., et V. de Sponsalibus.
(3) Cap. XXIX. de elect. in VI.

deles, et *Catechumenos*. Ad rem Eusebius. (1) *Tres per singulas Ecclesias ordines: Unus eorum, qui praesunt; duo eorum qui subjecti sunt; quum Ecclesiae Christi populus in duos ordines sit divisus, in eorum, qui credunt, et eorum, qui nondum ad lavacri regenerationem adsumpti sunt.* Quum igitur personae, quas Jus Canonicum respicit, eae sint, quae ad Ecclesiam pertinent, ejusque potestati subjiciuntur; hinc priori hoc titulo *de Jure Personarum* acturi, abs re non erit ex producta Eusebii auctoritate Personas in *Clericos*, *Fideles*, sive *Laicos*, et *Cathecumenos* partiri. Et sane Cathecumeni, quippe qui in Ecclesiae gremium aliqua ratione admissi, aliquando etiam vocati sunt Christiani; ita Syn. Cpolitana. (2) *Licet enim*, ut Augustinus loquitur, (2) *nondum filii essent, pertinent tamen ad Ecclesiam, ceu servi;* immo salutem consequuntur aeternam, si mortem subeunt, antequam baptizentur.

II. De Monachis, et Regularibus quaeri solet, num hi aliud Personarum genus in jure nostro constituant. Profecto ubi in Monachorum primaevam institutionem inquiras, ad communem fidelium coetum referendi sunt: at quum in sacris Canonibus a Clericis, et a Laicis plerumque distinguantur, hinc quartum personarum genus constituere videntur. Profecto licet Monachis patuerit dein ad ordines aditus, nunquam tamen vel nomine Clericorum Monachi ad Clerum admissi, vel reliqui ad ordines haud promoti nomine Laicorum accipiuntur.

---

(1) Demonstrat. Evangel. Lib. VII. cap. 2.
(2) Can. VI.
(3) Tract. XI. in Joan.

Etymon vocis Laicus.

III. *Laici* ita dicti sunt a graeca voce λαος *populus, plebs, multitudo*. Et sane plebem Ecclesiae constituunt nullo peculiari Ecclesiastico munere distincti. Hinc aliquando dicti sunt *Saeculares*, quippe qui saecularibus vacant negotiis, ac etiam *Idiotae*, sive homines vitam in Ecclesia privatam agentes: (1) Chrysost.

Etymon vocis Clericus.

IV. Quod vero ad Clericos spectat, dubio procul hoc nomine donati sunt a graeca voce Κληρος *Sors, haereditas*. Ad rem Hier. (2): *Ministri Dei propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominus Sors, idest Pars Clericorum est.* Quod nomen licet quandoque omnibus ex aequo fidelibus tributum. (3) Unde Theophanes (4) Auditores suos vocat clerum κληρον *clerum*, quando eos adloquitur; *nos vero o clere mi:* potiori tamen jure de iis est, qui divino cultui ministeria religionis impendunt, ut loquitur Constantinus M. (5)

V. Igitur Clerici proprie dicti sunt, qui sacro, ac publico aliquo munere in Ecclesia funguntur, sive praeeundo, sive ministrando. Qua de re Clericorum ordo a Nazian. (6) adpellatus est ταξις του βηματος *Ordo Sanctuarii*; eo quod solis Clericis permissum sit eam sacrae Aedis partem intrare, ubi altare constitutum

(1) Hom. III. in Lazar; et Hom. XXXV. in I. Corinth. cap. 14.
(2) Epist. II. ad Nepot.
(3) Epist. I. Petri v. 3.
(4) Hom. XII.
(5) L. XI. Cod. Theod. de Episc., et Clericis.
(6) Orat. XX, in laudem Basilii.

est, quaeque proprie dicebatur βῆμα, sive Ἱερατεῖον *Sanctuarium*. (1)

De distinctione Laicos inter, et Clericos.

VI. Clericos a laicis aeque ordinis, ac potestatis ratione distingui, et quidem jure divino, res est adeo evidenter antiquissimis probata monumentis, ut mirum omnino sit quosdam ex recentioribus haereticis istud in controversiam vocare non dubitasse. Et sane nimis longum esset omnia Sacrarum Litterarum, ac veterum Patrum testimonia hic adversus Heterodoxos proferre. Videsis Petavium, Natalem, Witasse, aliosque: pro instituti nostri ratione duntaxat pauca proferemus.

1. In Sacro novi foederis Codice Clerici distinguuntur a Laicis, uti pastor ab ovibus: *Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* (2) *Pascite qui in vobis est gregem Domini, providentes non coacte, sed spontanee... ut quum adparuerit Princeps Pastorum* ec. (3)

2. Apostoli eos ad Diaconatum viros adscivere, qui ex universae Ecclesiae consultatione viderentur *boni testimonii, pleni Sp. S., et sapientia*. Quorsum haec, nisi quia a multitudine segregandi erant, et

(1) Vox isthaec Κλῆρος metonymice etiam a Plutarcho usurpatur ad agri portionem designandam, quae a Lycurgo singulis Lacaedemoniis tributa fuit. (in vita Lycurg. Opp. tom. 1, p. 44.) Legimus etiam in Sacris Litteris (Numer. XVIII. 20. Deuter. X. 9.) Sacerdotes, et Levitas Sacrificiis, primitiis, et oblationibus aliarum tribuum ali, quippe quod in partitione Chananitidis inter XII. tribus ipsi in tributum non venerunt. Quare Deus ipse dixit se esse illorum Κλῆρον, nempe *portionem*, *haereditatem*, *possessionem*, ut sapientissime docet Hieronymus.

(2) Act. XX.

(3) Ep. I. Petri cap. V.

sacris ministeriis addicendi? Et sane statim post sacro praedicandi, et baptizandi ministerio usi sunt. Ad rem Chrysostomus: (1) *Imposuerunt illis manus, quoniam Apostoli hoc ritu septem illos segregaverint a multitudine.*

3. S. Ignatius M. (2) aeque Episcopis, et Presbyteris, atque etiam Diaconis divinum Jesu Christi ministerium commissum docet, illis quidem, ut praesint, his ut ministrent. Tum (3) fideles admonet, ut Episcopo adtendant, Presbyterio, et Diaconis.

4. Clemens Alex. in Lib. *Quis dives salvetur*, de Jo: Apostolo tradit *eum, quum post tyranni obitum a Patmo insula Ephesum rediisset, vicinas quoque gentes rogatum visisse, partim quidem, ut Episcopos constitueret.... partim etiam, ut unumquemque eorum, quos Spiritus designaret, in clerum cooptaret.*

5. Tandem Tertullianus (4) haereticos sui temporis eo nomine insectatur, quod apud ipsos, qui *hodie Episcopus, cras alius; hodie diaconus, qui cras lector, hodie presbyter, qui cras laicus.* Tum subnectit: *Nam et laicis sacerdotalia munia injungunt.* Atquinam potuisset hoc haereticis exprobrari, nisi divina institutione Clerici a laicis distinguerentur?

VII. Fateor equidem Sacerdotes aliquando vocatos fuisse omnes Christianos: at hoc nonnisi lato modo intelligendum: *Omnes enim*, inquit S. Eucherius, *sumus membra Summi Sacerdotis Domini nostri Jesu Christi.* Et sane sicut vox *Sacrificium* aeque lata, ac stricta notione acceptum reperitur in Sacris Litteris, et apud veteres Patres; ita quoque vox *Sacer*

(1) Hom. XIII. in Act. Apost.
(2) Epist. ad Magnesianos n. 6.
(3) Epist. ad Philad. n. 7.
(4) Lib. de Praescript. cap. 41.

dotium. Egregium hac de re habemus Origenis locum (1). *Si membra mea ab omni concupiscentia carnis mortificavero, si mundus mihi crucifixus sit, et ego mundo, holocaustum obtuli ad altare Dei, et ipse meae hostiae sacerdos efficior.*

VIII. Igitur ubi S. Petrus (2). Fideles adloquitur, *Ipsi tanquam lapides vivi superaedificamini domus spiritualis, Sacerdotium, sanctum offerre spirituales hostias Deo, per Jesum Christum... Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta:* illud profecto indicat, Fideles aeque Sacerdotii, ac Regiae dignitatis Jesu Christi participes, vota, preces, largitiones, benefacta Deo Patri offerre una cum sacrificio, quod ille nostri gratia peregit; qua ex conjunctione quidquid in iis, quae petimus, vel offerimus pretii esse poterit, omnino oritur. Ad nobilissimam hanc dignitatem Baptismo evehimur, dum a Spiritu Sancto in Domini Sacerdotes inungimur, et sacro charactere distinguimur. Fidelis igitur quisque spirituali acceptione Dei Sacerdos est, spirituales hostias offert Deo: neque tamen id prohibet, quominus esse debeant in Ecclesia Sacerdotes rite initiati, ac peculiari auctoritate praediti ad offerendum Deo formidabile sacrificium, caeteraque obeunda munia, quae Christus unis Apostolis, eorumque dignitatis haeredibus reservavit. Praesertim cum ipsemet Petrus, uti modo vidimus (3), pascendi gregem Domini potestatem solis adtribuat Senioribus, sive Episcopis, et Presbyteris, quibus, ut fideles subditi sint, *ibidem* admonet. (4)

---

(1) Hom. IX. in cap. 16. Levit.

(2) Epist. I. cap. II. v. 5.

(3) Epist. I. cap. V.

(4) Errant profecto Salmasius, Rigaltius, Seldenus, Buddeus, aliique Novatores, qui distinctionem Clericos inter, et laicos divini juris esse detrectant, eamque sacculo III, in quo Tertullianus, et Cyprianus floruerunt, Pastorum ambitione in-

De Divisione Laicorum.

IX. Christus, quippe qui in hunc mundum advenit, non terrenum, et periturum, sed spirituale, et aeternum regnum fundaturus, Sacerdotium quidem divina, qua pollebat auctoritate, constituit; ad laicos vero, variosque eorum ordines, et conditiones manus non admovit. Neque enim, ut loquitur Hieronymus (1) *venit mutare hominum conditiones*. Hoc autem quum Christus abs se alienum duxerit, factum hinc est, ut Ecclesia quoque neque ad se adtinere hujusmodi curam putaverit. Jus quidem Ecclesiasticum laicos in fideles, et catechumenos distinguit; haec tamen, aliave ejusmodi divisio nonnisi ea ratione inducta est, qua laici ad Ecclesiam, sive spirituale Christi regnum pertinet, quaque *Cives Sanctorum sunt, et domestici Dei*, ut praeclare loquitur Apostolus (2).

X. Perperam igitur dicitur Jus canonicum distinguere dominos inter, et servos; quum Ecclesia duntaxat Canones ediderit; quibus dominos, et servos instituit, quonam pacto mutua sibi invicem officia praestare debeant. Quare Paulus (3) postquam servos admonuit, ut dominis suis parerent in timore, et tremore, in simplicitate cordis, (servi enim versuti, dolosi, et mendaces persaepe sunt) statim dominos hortatur,

---

vectam impudenter deblaterant. Hanc haeresim praecipue confirmavit Boehmerus, viresque suas eo frustra intendit, ut novae Legis Sacerdotium penitus everterent. Boehmer. diss. VI. ad Plinium II, et Tertull. Videsis Petavium lib. III. de eccles. hierarch. cap. III, Marca diss. de discrimine clericorum, et laicorum ex jure divino cap. II., et Thomassinum discipl. par. 1. lib. 1. cap. 52., qui gravissime, et doctissime eorumdem deliria confutarunt.

(1) In Epist. ad Galat. VI.

(2) Epist. ad Ephes. II.

(3) Epist. VI. ad Ephes.

ut imperium, auctoritatemque ita in illos exerceant, tamquam in Christi servos, scilicet saevitiem omnem, verborum acerbitatem, et truces minas deponentes: *Scientes quoniam unusquisque, quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a domino, sive servus, sive liber . . . et personarum acceptio non est apud Deum.* Quapropter licet jure Civili Romanorum inter personas servili nexui mancipatas contubernium esset, non matrimonium: (1) Ecclesia tamen editis canonibus decrevit matrimonium inter servos legitime contrahi, quod *in Christo Jesu, ut loquitur Apostolus, neque liber est, neque servus, qui a Sacramentis Ecclesiae sit removendus.* (2) Eadem ratione Apostolus *ibid.* parentes, et filios, viros, et uxores docet, qua pietate, qua charitate, quo obsequio se invicem prosequi debeant.

XI. Principibus quoque, magistratibus; et cuicui sublimiori potestati ipso jure Ecclesiastico fideles obedire adiguntur, et quidem ex Christi doctrina: *Reddite quae sunt Caesaris, Caesari, et quae sunt Dei, Deo.* (3) Hinc Princeps Apostolorum (4) fideles jubet Reges honorificare, iisdemque subditos esse. Et S. Paulus sic praecipit (5): *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non enim est potestas, nisi a Deo: quae autem sunt a Deo, ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Eadem habet. (6) *Admone illos Principibus, et potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse. Neminem excipit Apostolus,* inquit hic Theodoretus, *non Presbyteros,*

---

(1) L. XIV. Dig. de Ritu Nupt.
(2) Cap. I. de Conjug. serv.
(3) Matth. XII. 17.
(4) Epist. I. cap. 2.
(5) Epist. ad Rom. cap. XIII.
(6) Epist. ad Titum III.

non Praesules, non Monachos. Id quod illaesa, cui maxime favent Catholici Principes, Ecclesiasticorum immunitate accipiendum est.

XII. Deus omnino omnis auctor est potestatis. 1 Quod hominibus tacite inspiraverit consilium subjiciendi se Principatui, a quo defenderentur. 2. Quod imperia inter homines utilissima sint servandae concordiae, disciplinae, religioni. Porro quidquid boni est, a Deo, tanquam a fonte emanat. 3. Potestas tuendi ab adgressore vitam, et opes hominibus a Deo tradita, atque ab ipsis in Principem conversa, Deum primum habet auctorem. Igitur Principes ea potestate ab hominibus donati hanc ab ipso Deo accepisse dicuntur. Quamobrem Petrus (1) Principatum *Humanam creaturam* nuncupat, quam Paulus *potestatem a Deo institutam*. Humana igitur, et divina est varia ratione spectata. 4. Denique Suprema auctoritas a Deo est, quippe quod eam a sapientibus institutam ipse probavit.

XIII. Nulla unquam gens saecularibus potestatibus magis paruit, quam primae etatis Christiani, qui a Christo Jesu, et ab Apostolis edocti nunquam ausi sunt Principibus a Providentia sibi datis repugnare, licet illi infideles essent; atque adeo Ecclesiam Christianam, Christianosque diris exagitarent persecutionibus. Ad rem Lactantius (2) *Quum nefanda patimur, ne verbo quidem reluctamur, sed Deo remittimus ultionem*. Et Tertullianus: (3) *Christianus nullius est hostis, nedum Imperatoris, quem sciens a Deo suo constitui, necesse est, ut et ipsum diligat, et revereatur, et honore, et salvum velit.* Postremo

---

(1) Epist. I. cap. 2.
(2) Lib. V.
(3) Ad Scapulam cap. II.

Irenaeus: (1) *Cujus jussu homines nascuntur, hujus ussu et Reges constituuntur.*

XIV. Itaque si Apostoli ex Christi mandato ita cautum voluerunt, si ita locuti sunt veteres Ecclesiae Patres, dum Principes Ethnicae religionis vinculis constricti adhuc detinebantur; quis, nisi caecutiat, non videt, potiori jure illorum verba, et sanctiones ad Principes Christianos referri oportere, qui a Deo religionis vindices, et custodes constituti sunt. Unde Synodus Trident. (2) Catholicos Principes *sanctae fidei, Ecclesiaeque protectores* divinitus constitutos docet. Leo M. (3) *Res humanae aliter tutae esse non possunt, nisi quae ad divinam confessionem pertinent, et Regia, et Sacerdotalis defendat auctoritas.* Et Isidorus (4) *Principes saeculi*, inquit, *nonnunquam intra Ecclesiam potestatis adeptae culmina tenent, ut per eamdem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ut quod non praevalet Sacerdos efficere per doctrinae sermonem, potestas hoc imperet per disciplinae terrorem. Saepe per Regnum terrenum coeleste regnum proficit, ut qui intra Ecclesiam positi contra fidem, et disciplinam Ecclesiae agunt, rigore Principum conterantur, ipsamque disciplinam, quam Ecclesiae humilitas exercere non praevalet, cervicibus superborum Potestas principalis imponat, et ut venerationem mereatur, virtute potestatis impertiat. Cognoscant Principes saeculi Deo debere se rationem reddere propter Ecclesiam, quam a Christo tuendam suscipiunt.*

XV. Verum qua ratione ex divino praecepto obedientiam, atque obsequium Principibus praestare jubemur

---

(1) Lib. V. cap. 24.
(2) Sess. XXV.
(3) Epist. XXIX. ad Pulcheriam Augustam.
(4) Lib. III. Sent. cap. 53.

eadem saepius ipsis inculcatur, ut ne praescriptos suae potestatis limites praetergrediantur: quum Imperium, et Sacerdotium ita semper fuerint inter se distincta, atque discreta apud veteres, ut illi jus omne, arbitriumque in Rempub., et res politicas, huic vero in religionem, et res spirituales adscriptum sit. Adposite Symmachus Papa in Apolog. *Conferamus autem honorem Imperatoris cum honore Pontificis: inter quos tantum distat, quantum ille rerum humanarum curam gerit, iste divinarum.*

XVI. Ipsi quoque Principes ad jura majestatis Ecclesiae regimen non spectare ingenue professi sunt. Valentinianus Senior petentibus Episcopis facultatem cogendae Synodi pro instaurando Consubstantialitatis dogmate, respondit: *Sibi, qui e Laicorum numero erat, non licere se ejusmodi negotiis interponere:* tum Justinianus Imper: (1) *Maxima quidem sunt omnibus dona Dei superna collata clementia, Sacerdotium, et Imperium. Illud quidem divinis ministrans, hoc autem humanis praesidens, ac diligentiam exhibens, ex uno, eodemque principio utraque procedentia humanam exornant vitam.*

XVII. Quod autem Principes saeculi de caussis Ecclesiasticis aliquando leges sanxerint, haud inde inferas, illos in Ecclesia potestatem exercuisse suam, sed potius in Rep., et quidem pluribus titulis.

1. Quod jure suo Ecclesiam, et Religionem tueantur. Quum enim ejusmodi sit civilis Societatis natura, ut sine Religione non subsistat; profecto quum ad Principes Reip. spectet cura, eo nomine etiam Religionem, et Ecclesiam tueantur oportet: August (2). et Isidorus. (3)

---

(1) Nov. VI. Collat. I. in Praefat.
(2) Lib. III. contra Crescon. cap. 15.
(3) Can. II. Causs. 23. quaest. V.

2. Ut Canones Ecclesiasticos suis legibus confirmantes, poenasque subinde temporales adjungentes illorum executionem faciliorem redderent. Hinc veterum praesertim Orientalium Conciliorum ea fuit praxis, ut Imperatoria Conciliarium Decretorum confirmatio expeteretur.

3. Ut Ecclesiasticis Canonibus etiam civile robur accederet, dum per civiles leges confirmarentur. Quamobrem qui in istiusmodi Canones impingeret, duplici se obstringeret crimine, quod Ecclesiasticam, et civilem laederet potestatem, atque ita duplici poena, ecclesiastica, et civili puniretur. (1)

XVIII. Non negaverim aliquando Principes jus tuitionis fuisse egressos, ac Sacerdotum jura sibi adrogasse; quo nomine inter alios Principes praecipue censetur Justinianus. Verum hisce in casibus Episcopi, ac prae caeteris Romani Pontifices intercesserunt, ne quid per Rescripta Principum admissis Canonibus, aut libertati christianae adversum induceretur. Verum hoc de capite alibi.

De Divisione Clericorum.

XIX. Ac primo illud omnino animadvertendum, nomina *Ordinis*, *Gradus*, *Officii* fuisse aliquando veteribus promiscue usurpata ad significandas diversas in Ecclesiae ministerio Clericorum functiones. Hinc Hier. (2) *Alium ordinem Pontifex tenet, alium Sacerdotes, et alium Levitae.* Tum (3) *Episcopus, Presbyter, et Diaconus non sunt meritorum nomina, sed officiorum;* et de Episcopis, Presbyteris, et Diaconis scribit: (4) *Non dico, quod istiusmodi gradibus in Ecclesia non debeatis esse subjecti.*

---

(1) Justin. Nov. VI. cap. 1.
(2) Lib. V. contra Jovinianum.
(3) Ibidem.
(4) Comm. in Michaeam IV.

XX. Verum strictius loquendo *Ordo* officium Ecclesiasticum significat, ad quod quis ritu mystico inauguratur, vel potius illius exercendi jus, sive potestatem; *Gradus* locum hierarchicum designat; quem quis ratione Ordinis consequitur; tandem munia singulis Ordinibus addicta *Officia* nuncupantur.

XXI. Apud omnes paene Theologos recepta sententia est, ordines alios, praeterquam septem, non numerari: scilicet *Presbyteratum*, *Diaconatum*, *Hypodiaconatum*, *Acolythatum*, *Exorcistatum*, *Lectoratum, et Ostiariatum*. Plerique Canonistae duos addunt, nempe Episcopatum, et primam clericalem Tonsuram. Illum enim puram putam ordinis Presbyteratus extensionem, istam vero nonnisi ad caeteros ordines suscipiendos praeparationem esse inficiantur; at vero duos a reliquis distinctos ordines esse contendunt. Nos veluti media via incedentes, Episcopatum quidem distinctum a Presbyteratu ordinem fatemur; primam vero clericalem Tonsuram, nonnisi Ordinum tyrocinium esse censemus.

XXII. Ac primo Episcopatum Ordinem esse a Presbyteratu distinctum plura evincunt. 1. *Distinctus Consecrationis ritus*. Nimirum distincta manuum impositio, uti Diaconatum a Presbyteratu, ita Presbyteratum ab Episcopatu, tanquam diversos Ordines distinguit.

2. *Distincta Potestas*. Presbyter enim nonnisi filios Ecclesiae gignit, hoc est fideles per baptismum. At Episcopus gignit Patres, hoc est Episcopos, et Presbyteros per Sacramentum Ordinis.

3. *Distinctae Progressiones, ac Imitationes gloriae caelestis*. Ad rem Clemens Alex. Strom. (1) *In Ecclesia Episcoporum, Presbyterorum, et Diaconorum Progressiones sunt: imitationes gloriae ange-*

(1) Lib. VI. et Paedag. Lib III. cap. 12.

licae. προκοπαι *Progressiones* profectus designant de uno in alium locum superiorem. Tum si Episcopatus a Presbyteratu non distingueretur, uti Presbyteratus a Diaconatu, immerito Progressiones illae dicerentur *Imitationes gloriae angelicae*, quum in caelestibus illis Spiritibus diversi aeque dignitatis, ac Officiorum Ordines sint constituti.

4. *Episcopi Presbyteris praestant, uti Presbyteri Diaconis.* Origenes, quem Presbyterum fuisse omnes norunt (1) scribit: *plus a se exigi, quam a diaconis: ab his vero plus, quam a laicis; plus rursus ab iis, quibus super Diaconos, et Presbyteros commissum est regimen, et principatus Ecclesiae.* Non absimili ratione loquuntur antiquissimi Ecclesiae Patres, Irenaeus, Tertullianus, Hieronymus, Eusebius, aliique: ac praecipue in genuinis S. Ignatii M. Epistolis crebrae occurrunt in hanc rem sententiae. Speciminis loco sit singulare testimonium (2), ubi exhortatur eos, *ut in concordia omnia agant Episcopo praesidente Dei loco, et Presbyteris loco Senatus Apostolici, et Diaconis, quibus commissum est ministerium Jesu Christi.*

XXIII. Rem omnem paucis contraham. Ordinis natura, uti modo vidimus, in eo est, ut officium ecclesiasticum significet, vel potius illius exercendi jus ritu mystico collatum. Igitur ubi distinctus consecrationis ritus, distincta potestas, distincta munia, ibi profecto distincti ordines. Atqui Episcopatus, et Presbyteratus invicem distinguntur ritu consecrationis, potestate, progressione, auctoritate. Id modo producta argumenta evidenter demonstrant: igitur Episcopatum a Presbyteratu, Ordinem ab Ordine prorsus distingui ambigendum non est.

---

(1) Hom. II. in Hierem.
(2) Epist. ad Magnesianos.

XXIV. Quod vero ad primam Clericalem Tonsuram attinet, nobis magis probanda Gonsalesii opinio videtur, qui (1) fatetur quidem Clericorum nomine aliquando simplices attonsos comprehendi, quod hos, quippe qui laici non sunt, sed a vulgo selecti, et in sortem Domini adscripti, Ordo Clericalis complectatur; at *ibidem* diserte docet, *ex veriori sententia dicendum proprie, et stricte primam tonsuram non esse ordinem, sed praeviam dispositionem ad ordines; cujus cooptationis ratione ita tonsuratus dicitur habere ordinem clericalem, et per consequens fruitur privilegio Canonis, et privilegio fori.*

XXV. Et sane 1. per clericalem tonsuram nulla confertur initiatis spiritualis potestas, neque 2. peculiare aliquod Ecclesiasticum munus ipsis exercendum committitur. Adsistere enim cum superpelliceo Ecclesiae ministeriis; necnon ordinum minorum officia in defectu eorum, qui illos susceperunt, exercere, jure novissimo attonsis aeque commune est, ac laicis. 3. Concilium Tridentinum (2) illam expresse ab ordinum albo expungere videtur: *Nullus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus etc.* 4. Catechismus R. (3) diserte tonsuram *quamdam ad ordines suscipiendos dispositionem* adpellat. 5. Demum ex Trident. (4) unusquisque a proprio Episcopo est ordinandus, si secus fiat, ordinans a collatione ordinum per annum sit suspensus. Verum Sacra Congregatio, fatente ipso Fagnano, (5) declaravit Episcopum Hieracensem ob primam tonsuram extraneo collatam suspensioni non esse sub-

(1) Cap. Praeterea. de Apostatis.
(2) Sess. XVIII. Cap. VI.
(3) Part. II. Cap. VII. n. 13.
(4) Ibidem cap. VIII.
(5) In Cap. cum contingat n. 38.

jiciendum; quoniam *Tonsura a Concilio non habetur pro ordine*. Verum non est cur in hac re diutius immoremur.

TITULUS VIII.

DE PRAEROGATIVIS, ET PRIVLEGIIS CLERICORUM.

I. Ac 1. antiquitus Clerici pluribus, iisdemque honorificis titulis decorati sunt: nempe communi loquendi usu dicebantur *Patres*, *Domini*, *Doctores*, *bene vivendi Auctores*, *Angeli Dei* etc. Tum Τάξις τȣ βήματος *Ordo Sanctuarii*, ac eorumdem diversi Ordines *Imitationes gloriae angelicae* dici consueverunt. Nazian., (1) et Clem. Alex. (2)

II. In publicis precibus, sacris Processionibus, aliisque ecclesiasticis functionibus primum semper locum obtinent, laicosque anteeunt: quinimmo in Ecclesiis laicis omnino vetitum est, dum divinum officium, et missae sacrificium celebratur, ingredi sacra septa plerumque cancellis distincta, quum in eis solis clericis tunc temporis consistere liceat. (3) Adhaec S. Benedictus licet omnes indiscriminatim suos monachos ejusdem prorsus regulae fibula obstrinxerit, attamen Monacho Clerico primum locum in choro concedendum praescribit.

III. Haud contemnenda illa praerogativa est, qua fruuntur Clerici: nimirum ut vitam agant ex reditibus Ecclesiae, Decimis, Primitiis, aliisque populi oblationibus. Et sane 1. isthoc obsequii genere tum populus Judaicus suos Sacerdotes, tum Abrahamus Melchisedecum honore est prosecutus.

(1) Orat. XX. in laud. Basilii.
(2) Strom. Lib. VI., et Paedag. Lib. III. cap. 12.
(3) Can. III. de Consecr. Dist. 2.

2. Idipsum Christus tum exemplo, tam doctrina probavit. *Exemplo* : plures enim mulieres Christum sequebantur, ut quae ipsi, ejusve Apostolis necessaria essent, de suis facultatibus ministrarent. (1) *Doctrina:* Apostolos enim ad evangelizandum mittens eos ab civitatum, locorumque incolis hospitium, et alimenta recipere jussit, rationem subnectens: *Dignus enim est operarius cibo suo.* (2)

3. Idem Paulus Apostolus pluribus demonstrat haud semel in suis Epistolis, ac praesertim (3), et quidem 1. ex jure gentium. Neque enim miles tenetur suo sumptu militare, sed a provincialibus, uti Augustinus loquitur, accipit decreta sibi stipendia. 2. ex ratione. Quisnam unquam prohibetur de vineae fructu edere, vel cujuslibet arboris a se plantatae ? aut num qui pascit gregem, de lacte gregis non manducat? 3. ab inaequalitate dati, et accepti, idque sub metaphora seminantis, et metentis, quasi diceret: qui seminat multo plus a terra metere expectat, quam in eam projecit: atqui spiritualia, quae seminantur, oppido potiora sunt carnalibus, quae metuntur: qui igitur grave videbitur, si nos spiritualia vobis subministrantes, vicissim carnalia recipiamus ? 4. demum ex Lege Mosis, quae idipsum per allegoriam Bovis triturantis indicat, cui os alligare, sive obturare (4) φιμωσις nimiae crudelitatis est argumentum. In quo sane Spiritum S. id praecipue intendisse docet Apostolus; nimirum, ut Evangelii ministri ab iis, quos instituunt, quo nutriantur, accipiant. Unde concludit: *Numquid de bobus cura Deo est? An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt. . . . Nescitis*

(1) Matth. XVII., et Luc. VIII.
(2) Matth. X, et Luc. X.
(3) Epist. I, ad Cor. cap. 5.
(4) Deut. XXV.

quoniam qui in sacrario operantur, quae de sacrario sunt, edunt, et qui altari deserviunt, cum altari participant? ita et Dominus ordinavit his, qui Evangelium adnuntiant, de Evangelio vivere.

4. Demum eadem semper fuisse videtur antiquissima Ecclesiae consuetudo, ut Clericis a plebe honesta corporis alimenta praeberentur: et quidem vel ex oblationibus super altari fieri solitis, ubi non panis tantum, et vinum, sed res etiam aliae necessariae, et nonnunquam pecuniae in Ecclesiae substentationem offerebantur: (1) vel ex fructibus, avibus, et animalibus, quae Episcopis, et Presbyteris domum mitti consueverant Diaconis, et reliquis Clericis distribuenda: Canones ex sic dictis Apostolicis (2), vel ex oblationibus, quas singulis mensibus in Ecclesiae arcam fideles pro lubitu inferebant: Tertull: (3), unde videtur orta consuetudo semel per mensem oblationes inter Clericos distribuendi, de qua Cyprianus (4), vel demum ex agris, et possessionibus Ecclesiae donatis, quae licet tribus prioribus saeculis oppido tenues essent, at pace Ecclesiae reddita, valde adauctae sunt. Verum de his fusius alibi, ubi de decimis, oblationibus, aliisque Ecclesiae reditibus sermo redibit.

IV. Porro praecipuum Clericorum privilegium illud semper est habitum, quod tum 1. ab publicis, sordidisque muneribus, tum 2. ab tributis, et vectigalibus, tum 3. ab judiciis saecularibus immunes fuerint. De tertio hoc exemptionis genere opportunior redibit sermo *Lib. III.*; primum igitur, ac alterum, nimirum personalem, et realem clericorum Immunitatem hic tantummodo explanare adgredimur.

---

(1) Hieron. in Ezech. XVIII.
(2) III., et IV.
(3) Tertul. Apol. cap. 39.
(4) Epist. XXVIII., et LXVI.

V. Principio autem statuendum quid realis, quid personalis immunitatis nomine veniat. Realis dicitur Immunitas, qua bona Ecclesiarum, et Clericorum a tributis, vectigalibus, oneribusque aliis laicalibus eximuntur. *Semel enim Deo dicatum non est ad usus humanos ulterius transferendum.* (1)

VI. Personalis vero Immunitas ita dicta, quod personas Ecclesiasticas spectet, ea est, quae Clericos ab oneribus personalibus, quae corpore geruntur, eximit. (2) Primum de personali, dein de reali Clericorum Immunitate lubet verba facere.

De Personali Clericorum immunitate.

VII. Personalem Clericis immunitatem fidei luce praeeunte, Episcoporumque consilio, et hortatu primus indulsit Constantinus M., uti refert Eusebius: (3) eamdemque pro Regno Neapolitano nova Constitutione firmavit Fridericus II. Constitutione Regni, quae incipit: *Clerici.* (4)

VIII. Ad personalem immunitatem 1. pertinet exemptio ab eo tributorum genere, quod *census Capitum*, sive *Capitatio* dicebatur; quae vel humana erat, sive animarum, scilicet per quam aetatem quisque suam significabat, ut inde constaret, num tributo onerandus quis esset, an non: vel terrena erat, sive agrorum; tributum scilicet, alias Κανων *Canon* dictum, quod ab hominibus ratione agrorum, et possessionum suarum exigebatur. De terrena mox redibit sermo. At humanam quod spectat, profecto ab ea non modo Clericos, verum et eorumdem conjuges, liberos, ser-

(1) Cap. LI. de Regulis Juris in VI.
(2) Cap. I., et IV. hoc tit.
(3) Lib. X. Cap. 7.
(4) Lib I. Tit. 72.

vos, et ancillas omnino fuisse exemptos constat ex binis Constantii Imp. legibus, quas legere est in Codice Theodos. (1)

IX. Ad idem immunitatis genus referri quoque posse videtur exemptio ab onere hospitii, quod Romanis *Metatum* dicebatur; cujus vi Imperatoris aulae stipatoribus, judicibus, atque militibus hospitia, et alimenta praebenda erant, ubi officii sui caussa per provincias iter facerent. Hanc immunitatem concessit Constantinus: (2) et confirmavit pro nostro Regno Carolus II. Andegavensis Regni vicarius in *Cap. 96.* Id quod intelligas 1. de domo, quam Clerici habitant, haud vero de domo, quam locant. (3) Tum 2. excipiendus casus obsidionis, vel alterius gravis necessitatis. (4) Praeterea 3. ubi laici recipiendis militibus impares sint, Clerici subsidio erunt. (5)

X. Tum Clerici ab publicis aeque honorificis, ac sordidis muneribus exempti: sit igitur primo.

De Clericorum ab publicis honorificis muneribus exemptione.

XI. Honorifica habebantur munera *Municipalia*, quae etiam *Curialia* dici consueverunt, quod qui ea substinebant, *Curiales* nuncuparentur. Istiusmodi erant *Pecuniarum civitatis publicarum administratio*, *Exactio annonarum*, *Judicum praecepta exequi*, *susceptores suo periculo nominare*, *Mansionum*, *pagorum*, *ac horreorum Reip. curam gerere*, aliaque hujus generis a Jacobo Gothofredo recensita in

(1) L. X., et XIII. de Episc., et Cler.
(2) L. VIII. Cod. Theod. de Metatis.
(3) Boetius Epo ad Cap. I. de Immunitate.
(4) Choppinus de Sacra politia Tit. II. n. 3.
(5) Faber in Cod. Lib. VIII. tit. XXX. Def. 26.

Paratitlo (1). Porro ab his Clericos prorsus exemptos voluit Constantinus. Extat apud Eusebium (2). egregia ejusdem Imperatoris epistola ad Anulinum Africae Praefectum an. 313. data, qua Clericos ab omnibus *publicis functionibus immunes conservari* decernit: scilicet *ne a cultu summae divinitati debito abstrahantur*. Tum idem Imperator sex circiter post annis aliam hac de re legem tulit, quae sic habet: *Qui divino cultui ministeria religionis impendunt ab omnibus omnino muneribus excusentur: ne sacrilego livore quorumdam a divinis obsequiis avocentur* (3). Huc quoque respexisse videtur lex Valentiniani, et Gratiani (4). Atque personalis haec immunitas, quippe quae Clericis omnino conveniens, scilicet ne *a suis officiis avocentur*, prima est, quam Clericis indultam reperiamus.

XII. Quum vero nonnulli hujusce immunitatis beneficio abuterentur, dum ad declinanda provinciae suae munia titularem quamdam ordinationem aucupabantur; hinc tum ab ipsomet Constantino, tum deinceps ab ejus successoribus adversus hujusmodi abusionem variae leges promulgatae sunt.

XIII. Ac primo Constantinus, qui eam immunitatem indiscriminatim omnibus Clericis concesserat privata bona sive possiderent, sive non, lege lata vetuit, *ne ullus dives de plebe, quem aequitas ad publica traheret munera, et progenie municeps, vel patrimonio idoneus dignosceretur, clericorum se consortio sociaret. Tum si quis post evulgatam legem id faceret, ex statione sua dimittatur, et curia ad explenda munia restituatur* (5).

(1) Tit. I. de Decurionibus Lib. XII.
(2) Lib. X. cap. VII.
(3) L. I. Cod. Theod. de Episc., et Cleric.
(4) L. C. Cod. Theod. de Decurion.
(5) L. VI. Cod. Theod. de Episc., et Cler.

XIV. Verum haec Constantini sanctio tractu temporis Ecclesiae quam maximo fuit detrimento. Ejus enim praetextu identidem Presbyteri, et Diaconi a litigiosis hominibus ad obeunda Provinciae munia adigebantur. Qua de re, qui secuti sunt Imperatores, ut huic malo prospicerent, suis legibus Constantini sanctionem moderarunt.

XV. Ac 1. Constantius omnes Episcopos, tum quod ad personas, tum quod ad possessiones ab eo onere immunes esse voluit: tum idem privilegium Presbyteris, Diaconis, ac reliquis omnibus clericis indulsit, si curia consentiente, populoque universo expetente, ordinati essent, at secus ordinibus initiati possessionum suarum duas tertias partes cum filiis suis, aut propinquis partirentur, eosque in locum suum substituerent: vel his deficientibus duas bonorum partes curiae cederent, tertia sibimetipsis reservata (1).

2. Valentinianus sub Imperii sui initia Constantii legem non modo firmavit, verum et magis acuit, ac duriorem reddidit (2). Quam deinde septem post annis emollivit, dum omnes in Ecclesiae ministerio jam constitutos, licet possessionibus, propriisque bonis instructos, prorsus exemit. (3).

3. Valens eos omnes immunes esse voluit, qui decennium in clericatu explevissent, nec intra illud temporis spatium a Curia essent revocati. (4)

4. Valentinianus II. Valentis legem firmavit illa adjecta conditione, nimirum ut *alium instructum facultatibus suis ad munera pro se complenda constituant.* (5)

5. Theodosius immunes eos omnes voluit, qui ante

(1) L. L. Cod. Theod. de Decurion.
(2) Ibid. L. LIX.
(3) Ibid. L. III.
(4) Ibid. L. XIX.
(5) Ibid. L. C.

annum 387, qui erat imperii sui decimus, ordinati essent; ab iis vero, qui postea ordinibus initiari vellent, requisivit, ut vel in locum suum aliquem substituerent, vel sua bona Curiae cederent. (1)

6. Arcadius instigante Eutropio severae Constantini legi rursus Clericos subjecit. (2) At contra Chrysostomo, aliisque sanctissimis Episcopis clamitantibus, statim nova lege eam abolevit, atque aequam Theodosii sanctionem revocavit, firmavitque: hoc tantum excepto, ut inferiores Clerici a Curia revocati ad Patriae munia per se obeunda adstringerentur. (3)

7. Eamdem Constitutionem Theodosius quoque Junior, Valentinianus III., et Majoranus firmarunt: uti ex eorumdem legibus ad calcem Cod. Theodos. adjectis manifestum est.

8. Tandem Justinianus duriorem quidem Arcadii legem primum renovasse videtur. (4) At postea aequam Theodosii Senioris legem rursus sanxit, duo tantummodo addens: 1. ut inferiores Clerici e Curia aliqua adsumpti, si monasticam vitam non minus quindecim annis implevissent, ordinari possent, quarta bonorum suorum parte sibi retenta, reliquis partibus curiae, et fisco vindicandis. 2. Ut Episcopi ab obeundis quidem civilibus muniis immunes essent; at vero Vicarium sibi substituerent.

XVI. Ex hactenus dictis illud effici posse videtur, veteres Christianos Principes discrimen fecisse inter publicum Ecclesiae patrimonium, cujus intuitu ad nullum civilium munerum onus subeundum Clerici adstringebantur, et privatas Clericorum facultates, quae civili aliquo titulo notatae essent; quarum in-

---

(1) Ambrosius in Respons. ad *Symmachum*.
(2) L. III. Cod. Theod. de his, qui ad Eccles.
(3) L. CLXIII. Cod. Theod. de Decurion.
(4) L. II. Cod. de Episc., et Cleric.

tuito omnino exempti non erant, nisi vel earum portionem Curiae cederent, vel per substitutos debita sibi munera explerent.

De Clericorum ab sordidis muneribus exemptione.

XVII. Ab sordidis muneribus non modo Personae Clericorum, verum et Ecclesiae praedia erant exempta. Id ex pluribus Constantii, Valentiniani, et Theodosii Legibus liquet, quas non modo confirmavit Honorius, verum et ejusmodi immunitatem antiquum Ecclesiae privilegium dixit. (1)

XVIII. Sordida munera, et ab iisdem exemptiones recensentur his verbis (2): *Sordidorum vero munerum talis exceptio sit, ut patrimoniis dignitatum superius digestarum, nec* 1. *conficiendi pollinis cura mandetur, aut* 2. *panis excoctio, aut* 3. *obsequium pistrini: ne* 4. *paraveredorum hujusmodi viris, aut parangariarum praebitio mandetur,* 5. *operarum, atque artificum diversorum,* 6. *excoquendae etiam calcis obsequia, nulla de talibus adjumenta poscantur:* 7. *materiam, lignum, atque tabulata exceptorum virorum patrimonia non praebeant:* 8. *Carbonis quoque ab hujusmodi viris praebitio desistat:* 9. *publicis vel sacris aedibus construendis, atque reparandis,* 10. *hospitalium domorum minime curae subjaceant:* 11. *viarum, et pontium talis sollicitudo non oneret:* 12. *Capituli, atque Temonis necessitatis nulla mandetur:* 13. *Legatis, atque Allectis sumptus possessio hujusmodi privilegiis munita non ferat.*

XIX. Verum in his sordidorum munerum speciebus, quae late explicantur ab Jacobo Gothofr. locis indica-

(1) L. X., et XIII. Cod. Theod. Tribut. in ipsis speciebus.
(2) Ibid. L. XV.

tis (1) omnino oportet distinguere munus personale ab reali praestatione, quae rationem tributi potius habebat, quam sordidi muneris. Et quidem quoad personalem functionem Clerici semper exempti fuere: at quoad realem praestationem varia fuit sub diversis Imperatoribus Clericorum conditio. Exempla sint *Angariae*, et *Parangariae*.

XX. Hisce nominibus donabantur praestationes agendi, ferendi commeatum pro militibus, aliaque hujusmodi ad Principis aerarium spectantia. Ubi hae transvectiones fiebant via publica, et ordinaria dicebantur *Angariae*: ubi vero fiebant cursu transverso dicebantur *Parangariae*. In utrisque his si munus spectes personale, uti ducere jumenta, plaustra, aliaque vehicula, ab eo sane quod sordidum censebatur, Clerici prorsus, ac semper fuerunt immunes. At idem statui nequit de reali praestatione pecuniae, equorum, vel plaustrorum, ad quam Clericorum, atque etiam Ecclesiarum possessiones aliquando obligatae fuerunt, id quod etiam intelligas de instauratione viarum, constructione pontium, aliisque extraordinariis, ac sordidis muneribus.

De Reali Clericorum Immunitate, sive de Exemptione a Tributis.

XXI. Ac primo Ecclesiastica praedia, quibus potissimum Episcopi, ac Clerici alebantur, ea sub Constantino ab tributis omnino fuisse exempta patet ex egregia ejusdem Imperatoris lege (2). *Praeter privatas res nostras, et Ecclesias Catholicas, nemo ex nostra jussione praecipuis emolumentis familiaris juvetur substantiae*. Atqui haec immunitas posterio-

(1) Comm. cit. L. XV.
(2) L. I. Cod. Theod. de Ann., et Tribut.

rum Imperatorum constitutionibus, vel revocata, vel duntaxat temperata videtur.

XXII. Fortasse sub Constantino, quum Ecclesiae reditus nonnisi tenues essent, illius bona, ac praedia a tributis generatim immunia fuere; quum vero deinceps Ecclesia possessionibus abundaret, tunc primum ad quaedam duntaxat peculiaria tributa pensitanda legibus imperatoriis urgeri potuit. Juvat hic varia tributorum genera distinguere; ac simul a quibusnam Clericorum, et Ecclesiarum bona immunia fuerint, historici tantum partes agendo, indicare.

XXIII. Ac primo illud tributi genus occurrit, quod ab hominibus ratione agrorum, et possessionum suarum exigebatur; quodque in Jure civili, et vetustis Scriptoribus *Inlatio canonica*, sive ordinaria, ut ab extraordinaria distingueretur, dici consuevit, aliquando etiam *Capitatio terrena* nuncupatum est, ne confunderetur cum humana, sive censu capitum, de quo *supra* egimus. Atqui ab hoc tributi genere videntur non fuisse exempta; quum enim speciali Principum favore Ecclesiae Thessalonicensis, Alexandrina, et Cpolitana immunes prodantur: (1) profecto patet non commune omnium Ecclesiarum privilegium fuisse. Quamobrem S. Ambrosius (2). *Si tributum*, inquit, *petit Imperator, non negamus; agri Ecclesiastici solvunt tributum... solvimus, quae sunt Coesaris, Caesari et quae sunt Dei Deo. Tributum Caesaris est, non negamus.*

XXIV. Alterum erat Tributi genus, quo novi milites, atque equi novi militares Imperatori praestandi erant; hoc tributum *militum tyronum*, *et equorum canonicorum praebitio* dicebatur. Quum vero pecunia equorum loco pensitabatur, tunc ejusmodi tributum

(1) L. XXXIII Cod. Theod. de Annon., et. Tribut.
(2) Orat. contra Auxentium de tradendis Basilicis.

aurum tyronicum, *et stratioticum* dictum est. Ab eo Clericos exemptos voluit Theod. Junior (1).

XXV. Lege Constantii immunes quoque erant a vectigalibus pendendis ratione tenuis mercaturae (2). Tunc enim Clericis duntaxat inferioribus fas erat ad victum sibi comparandum modestum quoddam industriae genus exercere. At vero quum nonnulli ex Clericis hac immunitate ad avaritiam abuterentur, hinc eorum negotiatio ad certam pecuniae summam est redacta. (3) Jam vero haec non de quaestuosa, sed de moderata tantum industria ad victum quaerendum Clericis duntaxat inferioribus permissa intelligenda sunt; et quidem pro eo tempore, quo exigui Ecclesiae reditus ad danda universo clero honesta alimenta satis non erant. Quare Ecclesiae reditibus adauctis Valentinianus III. legem fecit, ut Clerici nihil prorsus negotiationis exercerent; vel si vellent negotiari, scirent se judicibus subditos Clericorum privilegio non muniri.

XXVI. Immunes etiam fuerunt ab omnibus *Superindictis*, sive *Extraordinariis*, hoc est ab iis tributis, quae Imperatores praeter ordinaria, et canonica, urgente quadam necessitate, inroganda decernebant. Ita Constantius Imp., (4) tum Honorius. et Theodosius Junior (5), quas leges postea Justinianus firmavit (6).

XXVII. Ex eadem Honorii lege exempti quoque erant ab tributis ad viarum, ac pontium conservationem, et instaurationem conferendis: verum aliquot post annis legibus Theodosii Jun. (7), et Valentiniani III. (8) ea

---

(1) L. XXII. Cod. Theod. de Tyronibus.
(2) L. VIII. Cod. Theod. de Episc., et Cleric.
(3) Ibid. L. XI., et L. XV. de Lustrali Conlat.
(4) L. VIII. Cod. Theod. de Episc., et Cleric.
(5) Ibid. L. IV.
(6) Nov. CXXXI. cap. V.
(7) L. III. Cod. Theodos. de itin. muniend.
(8) Novel. XXI. ad calcem Cod. Theod.

immunitas non modo Clericis, verùm et ipsis Ecclesiis adempta fuit. Lex Theodosii ita se habet: *Ad instructiones, reparationesque itinerum, pontiumque nullum genus hominum cessare oportet. Domos etiam divinas, ac venerandas Eclesias tam laudabili titulo libenter adscribimus.*

XXVIII. Immunes etiam aliquando fuerunt ab tributis solvendis intuitu *Angariarum*, et *Parangariarum*: uti ex binis Constantii Legibus: (1) quas confirmarunt Theodosius M. (2), et Honorius. (3) Verum an. 440. Theodosius Jun., et Valentinianus III. suis legibus sanxere, neminem, neque possessiones, quae ad sacrosanctas Ecclesias pertinent, ab Angariis, et Parangariis Imperatore iter faciente excusari (4). Id quod de Tributo, haud vero de sordido munere praestando intelligas; uti supra n. XXII. notavimus.

XXIX. Tandem bona Ecclesiae immunia erant a tributo, quod *Denarismus Unciae*, sive *descriptio lucrativorum* adpellabatur. Huic tributo obnoxia erant praedia illa, quae quis ex curialibus alii cuidam relinqueret. Is, in cujus manus ejusmodi bona pervenissent, non quidem ex caussa onerosa, puta ex emptione, sed ex titulo lucrativo, nimirum ex donatione, vel testamento pro singulis jugis singulos denarios, sive uncias solvere quotannis debebat: ita ex binis Theodosii M. Legibus: (5) quod tributum postea Theodosius Jun., et Valentinianus III. duplicarunt: (6). Porro, ubi Ecclesiae donatione, vel testamento Curialium bona adquirerentur, ab ejusmodi tributo binis

---

(1) L. X., et XIV. Cod. Theod. de Episc., et Clericis.
(2) Ibid. L. V. de extraord.
(3) Ibid. L. XL. de Episc., et Cleric.
(4) L. XI. Cod. de Sacros. Eccles.
(5) L. CVII., et CXXIII. Cod. Theod. de Decurion.
(6) Ibid. L. un. Quemad. munera.

Justiniani legibus exempta erant (1). Num ante Justinianum eadem immunitate fruita sint non constat.

XXX. Igitur bonorum Ecclesiae, et Clericorum Immunitas sex prioribus Ecclesiae saeculis non semper eadem fuit, sed variam diversamque conditionem subiit, prout Imperatores magis, minusve in Ecclesias, atque earum ministros, Clericos indulgentes fuerunt.

XXXI. Jam vero duo constare videntur. Primum: Ecclesias, licet ab pluribus tributorum speciebus immunes, ratione tamen agrorum, et possessionum suarum ordinaria, et canonica tributa jam inde ab IV. exeunte saeculo ad usque Justiniani tempora semper solvisse. Id tum ex modo dictis manifestum est, tum quoque ex binis Justiniani legibus; nimirum *Novell. XXXV.*, qua decernit, *ut praedia in Ecclesias a laicis translata, iisdem oneribus, quibus jam antea subjiciebantur, sint obnoxia: et Novella XXXVII*, qua bona ab Arianis ablata Ecclesiis Africanis restitui quidem jubet, sed hac adjecta clausula: *ut tamen publicas pro iis pensiones conferant.*

XXXII. Alterum: bona clericorum patrimonialia ab ordinariis tributis exempta non fuisse. Et sane Constantinus Imp. sic statuit (2) *De his sane Clericis, qui praedia possident, sublimis auctoritas tua non solum eos aliena juga nequaquam statuet excusare, sed etiam pro his, quae ipsi possident, eosdem ad pensitanda fiscalia perurgere.* Atque adeo eidem legi adjicitur, hujusmodi Imperatoris decretum aequum visum fuisse Episcopis, ac maxime justitiae convenire.

XXXIII. Eodem VI. saeculo, quo realis Ecclesiarum, et Clericorum immunitas ex Imperatorum sanctionibus ita se habebat. Galliarum reges satis amplam Ecclesiis immunitatem concessere; ac primo quidem Chlodoveus,

---

(1) L. XXII. C. de Sacros. Eccl., et Nov. CXXXI. cap. 5.
(2) L. XV. Cod Theod. de Episc., et cleric.

tum postea Chlotarius, cujus Constitutio (1) sic habet: *Agraria pascuaria, vel decimas porcorum Ecclesiae pro fidei nostrae devotione concedimus. Ita ut actor, aut decimator in rebus Ecclesiae nullus accedat. Ecclesiae, vel Clericis nullam requirant agentes publici functionem, qui avi, aut genitoris, aut germani nostri immunitatem meruerunt.*

XXXIV. Hanc immunitatem, qui secuti sunt Galliarum Reges non confirmarunt modo, verum et ampliarunt. Carolus M. unicuique Ecclesiae integrum *Mansum* ab omni tributo immunem concessit. Mansus Ecclesiasticus dicebatur ea agri portio, quae in dotem Ecclesiae adsignari solebat, vel Presbytero Ecclesiae deservienti cum aliquot mancipiis. Ita Du-cange in voce *Mansus*. Id confirmarunt Ludovicus Pius (2), et Carolus Calvus. (3) Eamdem Immunitatem Imperatores ad omnia praedia, et possessiones Ecclesiarum, et Monasteriorum extendisse patet ex Capitularibus. (4) Iisdem tamen Capitularibus (5) decernitur, ut si novae terrae ad Ecclesiam perveniant censui subjectae, tributa, quae inde solvebantur, omni modo persolvere pergant.

XXXV. Verum in regno Neapolitano aliter se res habebant. VII. enim saeculo praedia Ecclesiastica videntur non fuisse a tributis exempta. Namque Constantinus Pogonatus an. 681. Agathoni Papae indulsit, ut de Patrimoniis S. Petri extantibus in Sicilia, et Calabria nullum solveret tributum. Idem etiam pro patrimoniis extantibus in Lucania, et apud Brutios Romanae Sedi indulsit Justinianus Rinothmetus. Profecto hae speciali privilegio indultae immunitates indi-

---

(1) Tom. V. Concil. Edit. Labbean.
(2) Lib. I. Capitul. cap. 85.
(3) Capitul. Tit. 37. cap. II.
(4) Lib. V. cap. 229., et lib. VI. cap. 109.
(5) Lib. IV. cap. 37.

cant reliqua Ecclesiastica praedia non fuisse a tributis exempta.

XXXVI. Concilia Ecclesiae quod spectat, Immunitas a Chlodoveo Ecclesiis tributa refertur in Synodo Aurelian. I. ann. 511 (1). Tum exemptio *Mansi* Ecclesiastici firmata reperitur in Synodis Meldensi an. 845., Wormatiensi an. 868., et Troslejana ann. 924. Synodus quoque Valentina III. an. 855. constituit, *ne de dotibus Ecclesiarum ullus census a Saecularibus exigatur*. Tum Concilia, et Episcopi IX, et X. Seculo in id potissimum incubuerunt, ut unicuique Ecclesiae integer *Mansus* immunis a tributis adsignaretur, et conservaretur. Unde non abs re colligitur bona Clericorum patrimonialia exempta a tributis non fuisse; praesertim quum in Can. Wormatiensi, relato in *cap.* 1. *de Censibus* statim subnectatur: *Et si quid aliquid amplius habuerint, inde senioribus debitum servitium impendant.*

XXXVII. Verum Concilia Lateranensia sub Alexandro III., et Innocentio III. bona Ecclesiarum, et Clericorum prorsus a tributis immunia sanxere. Quod de patrimonialibus etiam Clericorum bonis intellexisse inde evincitur, quod hoc sensu illam immunitatem acceperunt Concilia per ea tempora celebrata; uti Narbonense, Tolosanum, Coloniense etc.; et pro Regno Neapolitano Melphitanum sub Urbano II. an. 1089. (2) Id quod ratum quidem habueruut Principes nostri Carolus II (3), et Ferdinandus Aragonius (4); at quibusdam adjectis conditionibus; et quidem Carolus II. eam immunitatem tantummodo de bonis ad Clericos legitime spectautibus intelligendam voluit; et Ferdinan-

(1) Can. V.
(2) Can. II.
(3) In Capit. XCVIII.
(4) Prag. III.

dus Arag. a Clericis tributa exigi jussit de bonis, quae per Contractus adquisierint.

XXXVIII. Denique hac de re actum est in novissimo Concordato an. 1741., quo *Cap.* I. decernitur, ut Bona Ecclesiarum, aeque ac laicalia in Censum, sive *Catastum* referantur; at Ecclesiae tantummodo medietatem quantitatis, quam laici solvunt, conferant: tum pro bonis, quae Ecclesiis in posterum adquirantur, integra exigatur pensio, exceptis bonis Ecclesiarum Parochialium, Hospitalium, Seminariorum, et sacris Clericorum patrimoniis, quae summam ducatorum quadraginta non excedant, modo Clericus ad titulum beneficii non sit ordinatus.

XXXIX. Praeterea Episcopis conceditur exemptio a vectigali farinae pro quantitate taxanda a Nuntio Apostolico, habita ratione familiarium, et eleemosynarum panis; quas distribuere solent; Clericis pro sex farinae modiis, Regularibus, Sanctimonialibus, et Seminariorum alumnis pro quinque; caeterarum vero specierum exemptiones Clericis adhuc constant, prout moris erat ante Concordatum. Porro haec realis immunitas nonnisi iis Clericis impertita est, qui sacro Subdiaconatus ordine jam fuerint insigniti. Adhaec neque immunitate a vectigalibus ii Clerici uti possunt, qui licet jam Subdiaconi, tamen extra propriam patriam, vel extra locum domicilii, aut beneficii vitam ducunt. Ubi vero alicujus Ecclesiae, Scholae, aut loci pii ministerio fuerint addicti, bene ea immunitate fruentur, et quidem in loco, ubi ministerio funguntur. Postremo exemptiones, quibus fruebantur Archiepiscopus, Clerus Saecularis, et Seminarium urbanum Neapol. nihil per Concordatum immutatae sunt, quin potius firmatae. (1)

(1) Conventione novissima habita anno 1818 art. XVI. cautum quod » Ecclesiastici propter luctuosas temporum circum-

Subsidia Voluntaria.

XL. Liberum est Ecclesiasticis de bonis Ecclesiae, et beneficiorum voluntaria Principi subsidia ob Reipublicae necessitates offerre. Hujus rei nonnulla occurrunt exempla saeculo VIII., et IX. Ac praecipue ex Synodo Vernensi an. 755. (1), et ex Capitulari Ludovici Pii an. 817. constat, eo tempore usum invaluisse, ut monasteria singulis annis dona quaedam, ac munera Regi offerrent, quae quidem primum voluntaria, dein in quamdam necessitatem abiere. In Synodo prope Theodonis villam habita, consentientibus gloriosis Principibus Lothario, Ludovico, et Carolo sancitum est ex una parte quidem, ne Principes pro exigendis subsidiis res Ecclesiae invadant: ex altera vero, ut quisque Ecclesiasticus *juxta quantitatem rerum Ecclesiae sibi commissae subsidia, quibus Respublica indiget, prompte, et ex animo paret, et impigre studeat offerre.*

XLI. Tum Concilium Lateran. sub Alexandro III. (2) sub anathemate quidem prohibet collectis, et exactionibus res, et personas Ecclesiasticas gravari : at statim subjungit, *nisi Episcopus, et Clerus tantam necessitatem, vel utilitatem adspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes utilitates, vel necessitates, ubi non suppetunt facultates laicorum subsidia per Ecclesias existiment conferenda.*

XLII. Ne vero Clerici facilius, quam oporteat ea subsidia decernant, consulendum Rom. Pontificem In-

---

» stantias publica onera regia, et civitatis solvere tenentur.
» Rex vero noster pientissimus in eodem articulo pollicetur
» quod, si Status conditio per feliciora tempora prosperior evaserit, tunc ipse largitionibus Clero opitulabitur. »

(1) Can. VI.

(2) Cap. IV. de Immunitate.

nocentius III. (1), et Bonifacius VIII. (2) Sedis Apostolicae veniam omnino requirendam sanxere sub poena excommunicationis ipso facto incurrenda, ac S. Sedi reservata. Unde orta sunt dissidia inter eumdem Bonifacium, et Philippum Pulchrum Galliarum Regem. Videsis Natalem Alexand. (3) Quam tamen Constitutionem Benedictus XI. pertinere voluit ad exigentes a Clericis, non ad recipientes a sponte offerentibus. Eamdem demum Clemens V. prorsus abolevit. (4) Pro Regno Neap. jus obtinet, ut Rom. Pontifex petente Rege subsidia conferenda decernat. Quo pacto anno 1743. Benedicto XIV. decernente a Clericis beneficiariis Regni Neapol. Carolo Borbonio subsidia collata sunt pro gravissimis impensis factis ad avertendam pestem Messanensem a Regno Neapolitano.

TITULUS IX.

DE SUMMO PONTIFICE.

I. Inter plures, variosque Ecclesiasticae Hierarchiae gradus principem habet locum R. Pontifex, quippe qui in universa Ecclesia Primatum non humani, at divini juris habet, et Caput est totius Ecclesiae. Tum primatus hic non modo honoris, et dignitatis, verum et potestatis auctoritatisque est. Qua de re pluribus, iisdemque honorificis titulis prae reliquis Orbis Christiani Episcopis in Ecclesia perpetuo, ac universali more decorari consuevit, et quidem jure meritoque, quum Petrus, cui R. succedit Pontifex ab ipso Christo Domino praecellentem supra caeteros potestatem,

---

(1) Ibid. cap. VII.
(2) Cap. III. eodem in VI.
(3) Dissert. VIII. in saeculum XIII., et XIV.
(4) Clementina unica de immunitat eccles.

auctoritatemque acceperit, et primarium Ecclesiae fundamentum fuerit constitutus, commutato etiam nomine, nimirum, ut illo Simonis abjecto, dein Syriace כאפא *Chipho*, Graece πετρος, Latine *Petra*, sive *Petrus* nuncuparetur.

II. Igitur R. Pontifex passim in veteri Ecclesia ab antiquis Patribus, et Conciliis meritissimo jure adpellatus est *Pater Patrum, Apostolicum culmen, Petra, et Fundamentum Ecclesiae, Apex totius Episcopatus, Pontifex Christianorum, Summus Sacerdos, Ecclesiae Universalis Antistes, Summus omnium Praesidum Pontifex, Ecclesiae Caput, Christi Vicarius, Christi Ovilis Pastor, Christi vineae Custos, Caput omnium Episcoporum, Caput unitatis, potissimus Sacerdos, Caput omnium Domini Sacerdotum* etc.

III. Tum R. Ecclesia utpote S. Petri, ejusque Successorum Sedes, ipsa quoque *Ecclesia Principalis* nominata est: *Petri Cathedra, Unitatis Ecclesiasticae centrum, Ecclesia, unde unitas Sacerdotalis exorta est* etc.

IV. De nomine *Papae*, quo R. Pontifex pluribus abhinc saeculis communi loquendi usu distinguitur, hic pauca dare juvat. Etymon si quaeras, quidam conflatum putant ex notis *Pa Pa*, quae significant *Patrem Patrum*; quo nomine R. Pontifex crebro distinguitur in antiquis monumentis. At vero Vossio, aliisque ductum placet a Graeco παπας, vel παππας; qua voce blandientes, vel balbutientes pueruli parentes suos compellare solebant; uti pluribus demonstrant Lexicographi; ac praesertim ex Philemone Comico apud Athenaeum, (1) ubi legitur: Χαιρε παππα φιλτατε; et ex Homero (2), ubi puerula sic Patrem compellat: παππα φιλε.

(1) Lib. VIII.
(2) Odyss: Lib. VI.

V. Hoc nomen antiquitus Clericis omnibus commune erat, uti ostendit Walfridus Strabo (1): dein vero solis tributum est Episcopis. Et sane in antiquis Ecclesiasticis monumentis tributum reperitur Cypriano, Athanasio, Augustino, aliisque Episcopis. Sed reverentiae caussa peculiariter junior Episcopus Seniorem sic vocabat: quemadmodum ex *Can. LIV. Syn. Carthag.* probat Josephus Scaliger. (2) Denique saeculo XI. Constit. S. Gregorii P. in Syn. Rom. an. 1072. sancitum fuit nulli in toto orbe licere sive se, sive alium, praeter R. Pontificem, Papam nuncupare. Videsis Benedictum XIV. (3), et Card. Baronium. (4)

VI. R. Pontificis supra omnes Christiani Orbis etiam Patriarchales Ecclesias Primatum argumentis tum e Sacro Codice, tum ex antiqua Ecclesiastica Traditione depromptis fuse demonstrant Theologi in Tractatu *de Locis Theologicis*, ubi quoque de ejusdem R. Pontificis ασφαλεια sermo habetur. Nos pro instituti nostri ratione tantummodo ex eo R. Pontificis Primatum demonstrabimus, quod jam inde ab aevo Apostolico potestatem in universa Ecclesia exercuerit.

VII. Ac 1. quidem sese divinus Primatus exeruit canones condendo, canones exequendo, ad canones cogendo reliquos in Episcopatu Fratres.

2. Sese latius explicuit nutantes in fide confirmando, devios ad fidem revocando, pertinaces a fidei communione segregando.

3. Sese luculentius protulit unitatem commendando, ad unitatem cogendo, unitatem vindicando: unitatis enim, ut centrum est R. Ecclesia, ita Tutor, et Vindex est R. Pontifex.

---

(1) De rebus Eccles. cap. VII.
(2) Elencho trihaeres. Serrarii.
(3) De Syn. Dioeces. Lib. I. cap. III.
(4) In notis ad Martyrol. ad diem. X. Januar.

VIII. Tria haec capita petitis undequaque ex antiquitate monumentis explicare hic, et adstruere nostri instituti ratio non sinit, id quod, Deo dante, *in nostris Antiquitatibus Christianis* praestabimus. Tantummodo juvat paucis indicare tres praecipuas Sedis Apostolicae praerogativas ex constitutis illis capitibus, tamquam ex jactis fundamentis, exurgentes: nimirum I. Ad Romanam Sedem oppressorum omnium ex universo orbe perfugium, ac recursus. II. Romanae Sedis in dubiis sive doctrinae, sive disciplinae communis gravioribus consultatio. III. Ad Romanam Sedem graviorum caussarum sive post, sive etiam ante in Provinciis judicium relatio: nihilque finitum in quaque Ecclesia unquam creditum, nisi calculus R. Pontificis accessisset.

IX. Ac primo ex universo christiano orbe ad Sedem Romanam confugere, qui se gravatos putabant, consuevere. Saeculo II. Marcion ab Episcopo suo excommunicatus ad Pium I. Romam contendit; ut absolutionem obtineret. (1)

Saeculo III. Fortunatus, et Felix a Cypriano communione privati ad Cornelium Papam provocarunt (2). Nec ita multo post, Stephano Romanam Sedem habente Basilides in Hispania depositus ad Stephanum supplex accessit (3): Dionysius Alexandrinus apud Dionysium Romanum accusatus in Synodo, quae tunc Romae habebatur, litteras Apologeticas pro sua ορθοδοξια *orthodoxia* conscriptas ad eumdem Romanum Pontificem dirigendas curavit. (4)

Saeculo IV. Melchiades jus dixit in caussa Caeciliani, qui a septuaginta Episcopis Numidiae damnatus jam fue-

(1) Epiphanius haeresi XLII.
(2) Cyprianus. Lib. I. Epist. III.
(3) Cyprianus ibid. Epist. IV.
(4) S. Athanasius Lib. de Sent. Dionysii.

rat (1): Athanasius Alexandrinus, et Marcellus Ancyranus, ab Orientalibus depositi ad Julium I. sese receperunt, ut restituerentur, a quo in communionem recepti sunt. (2) Dein paucis post annis Concilium Sardicense Episcopis permisit, ut in Synodis Provinciae depositi ad Rom. Sedem appellare possent; tum subdit *Alter Episcopus in ejus Cathedra post adpellationem ejus, qui videtur esse depositus, omnino non ordinetur, nisi caussa fuerit in judicio Episcopi Romani determinata.* Tum eodem saeculo Eustathius Sebastenus ab Arianorum factione vexatus Romam confugit ad Liberium, *a quo litteras obtinuit, per quas restitueretur*, ut ait S. Basilius (3): Paullinus Episcopus Antiochenus ab Orientalibus rejectus, de horum judicio apud Damasum Papam conquestus est. (4) Ad Innocentium I. recurrit Chrysostomus, uti ex *binis ejus Epistolis* ad Innocentium. Ad ipsum quoque Innocentium confugerunt Bubalius, et Taurianus in Synodo Illyriciana damnati: Innocentius. (5)

Saeculo V. Caelestius Pelagianus in Synodo Carthaginiensi an. 412. *damnatus ab Africanorum sententia ad Romani Episcopi examen adpellandum esse credidit:* Marius Mercator in Commonitorio. (6) Apiarius Praesbyter, ab Urbano Episcopo primum damnatus, dein et ab Synodo Africana, ad R. Pontifices Zosimum, et Caelestinum sese recepit, a quibus benigne exceptus est. At de Apiarii controversia opportunior redibit sermo (7). Ad ipsum Zosimum Proculi Marsiliensis Episcopi caussa delata est, et quidem

---

(1) Eusebius Lib. X. cap. 5.
(2) Sozomenus Lib. III. cap. 2.
(3) Epist. LXXIII.
(4) Basilius Epist. 349.
(5) Epist. VI.
(6) Cap. I.
(7) Lib. III. Tit. XIV.

instante ipso Arelatensi Metropolita Patroclo, uti ex *binis ejusdem Zosimi Epistolis* liquet. Valentinae civitatis Clerici suum Episcopum Maximum apud Bonifacium R. Pontificem accusarunt, proponentes per libellum crimina, quae Maximum, teste tota provincia, adferebant commisisse. (1) Celidonius Episcopus Gallicanus in Synodo Arelatensi rejectus urbem Romam ad Leonem contendit, ibique conquestus est se injusto rigore damnatum. (2) Eutyches a Flaviano in Synodo Cpolitana damnatus ad S. Leonem recurrit. (3) Flavianus ipse in Latrocinio Ephesino iniqua sententia depositus Legatis Romanae Sedis adpellationis libellum obtulit, quo se adversus Synodalem sententiam ad S. Leonem provocare declaravit. (4) Ad eumdem Leonem adpellavit quoque Theodoretus, a quo restitutus est: unde legimus (5) *Ingrediatur et Reverendissimus Episcopus Theodoretus, ut sit particeps Synodi, quia restituit ei Episcopatum SS. Archiepiscopus Leo.* Porro in his, aliisque sexcentis, quae adferri possent, antiquitatis Ecclesiasticae monumentis, quis non videt singularem Sedis Apostolicae praerogativam? scilicet, ut ex universo christiano orbe ad Sedem Apostolicam confugerent, qui se gravatos in Provinciis putarent.

X. Alterum quod spectat, 1. Hieronymus (6) diserte scribit se apud Damasum ad respondendum Synodicis consultationibus, quae ex Oriente, et Occidente ad R. Sedem mittebantur, operam navassé. Ipse Hieronymus in quaestione, num una in Deo,

---

(1) Bonifacius Epist. II.
(2) S. Leo Epist. X.
(3) S. Leo Epist. XX. ad Flavianum.
(4) Epist. S. Leonis XXXIX. et XL.
(5) Act. II. Conc. Chalced.
(6) Epist. ad Ageruchiam.

an tres dicendae sint hypostases, aperte fatetur se tres hypostases dicturum, si Damasus dici jubeat. Cyrillus Alex., dum Nestorium ad saniorem mentem crebrioribus litteris frustra revocare experitur, rem omnem ad Caelestinum ex more Ecclesiarum refert: *Longa Ecclesiarum consuetudo suadet, ut ejusmodi res Sanctitati tuae communicentur.* Tum Caelestinus Nestorium haereseos auctorem sacerdotio privat, et Cyrillo dat in mandatis, ut R. Sedis auctoritate adscita, sententiam istam exequatur, et Cpolitanae Ecclesiae prospiciat. Hoc Caelestini judicium in Synodo Ephesina probatum est. In Nestorium enim damnationis sententiam dum proferunt, ad id coactos se Patres fatentur, et a sacris canonibus, et ab Epistola sanctissimi Episcopi Caelestini: *αναγκαιως κατεπειχθεντες απο τε των κανονων, και εκ της επιςολης τȣ αγιωτατȣ πατρος ημων.* Quare legitime, et ex ordine loquitur Justinianus, dum scribit, omnia, quae ad unitatem, et statum Ecclesiae spectant, *referri a se ad beatitudinem Papae veteris Romae, eo quod sit Caput omnium sanctissimorum Dei sacerdotum* (1). Hactenus de Oriente; pauca subnectere liceat de Occidente.

XI. Ac primo damnata haeresi Pelagiana Synodo Milevitana, et Carthag., ad Innocentium I. retulerunt, ut Synodicae definitioni *Apostolicae Sedis adhibeatur auctoritas* (2). Qua de re Augustinus (3) de verbis Apostoli: *Jam de hac re duo Concilia ad Rom. Sedem transmissa sunt, inde rescripta venerunt, lis finita est.* Innocentius I. (4) pluribus ostendit antiquam esse consuetudinem, ut in rebus dubiis, praesertim si de fide agatur, ex omnibus provinciis ad

---

(1) L. VII. Cod. de Sum. Trinit.
(2) Epist. Conc. Milev. ad Innoc. I.
(3) Ser. II.
(4) Epist. ad Syn. Milev.

Rom. Sedem referatur; *praesertim quoties fidei ratio ventilatur arbitror omnes fratres, et coepiscopos nostros nonnisi ad Petrum..... referre debere, velut nunc retulit dilectio vestra; quod per totum mundum prosit Ecclesiis omnibus.* Jam vero etiam ante Innocentium, quum Himerius Tarragon. Episcopus Siricium de quibusdam communis dubiae disciplinae capitibus consuluisset, consultationi Himerii respondens Siricius sic loquitur: *Ad Romanam Ecclesiam utpote ad caput tui corporis retulisti.* Porro non est, cur hic longius immoremur. Videsis Natalem Alexandrum. (1)

XII. Tertio denique graviores caussas sive post, sive etiam ante Episcopale in provinciis judicium, R. Sedi deferri consuevisse pluribus demonstratur. Ac. 1. uti observabimus *Tit: XX. n. XVII.* in extraordinariis quibusdam, et inusitatis casibus ad R. Pontificem devolvebatur jus electionis, et confirmationis quorundam Episcoporum etiam Orientalium. Unde S. Leo M. Maximum in Episcopatu Antiocheno (2): et Anatolium in Episcopatu Cpolitano confirmavit (3). Tum S. Gregorius M. passim in suis Epistolis indicat se mittere Pallium, quod est Archiepiscopatus insigne, ad varios Metropolitas Graeciae, Galliae, Hispaniae etc.

XIII. De Episcoporum depositione antiquiora, et perspicuiora habemus monumenta, quibus constat, R. Pontifices saepe rogatos, ut Episcoporum depositionem in Synodis ferendam juxta Canones vel curarent, vel urgerent pro sua ipsorum auctoritate. S. Cyprianus rogat Stephanum Pontificem ut *ad plebem Arelate consistentem litteras dirigat, quibus abstento Marciano, alius in locum ejus substituatur* (4). Tum Nicolaus

---

(1) Dissert. IV. in Hist. Eccles. Saec. I.
(2) Concil. Chalced. Act. IV.
(3) Epist. S. Leonis ad Marcianum.
(4) Lib. III. Epist. XIII. ad Stephanum Pont.

I. octo recenset Patriarchas a Rom. Pontificibus depositos. Praeterea Dioscorus Alexandrinae Sedis Episcopus in Oecumenica Synodo auctoritate praecipue Sedis Apostolicae depositus est (1): et Gelasius P. (2). Flavianus Patriarcha Antiochenus a Damaso Pontifice depositus est: Theodoretus (3). Praeterea Concilia generalia convocare, iisdem vel per se, vel per suos legatos praesidere, eorumque Decreta confirmare; adhaec in disciplinae communis praeceptis ex urgentibus caussis dispensare, et Canones in casibus particularibus ratione boni communis relaxare, semper R. Pontificis jura fuere. Haec profecto ex antiquissimis Ecclesiasticis monumentis perspicua sunt, quam quae maxime; at quonam jure, nisi Primatus, tantam in omnes Orbis christiani Ecclesias potestatem R. Pontifex exercuisse dicendus est?

XIV. Accessit his, quod jure Decretalium R. Sedi reservata manserint: I. Indulgentias plenarias elargiri. II. Breviarium, ac Missale corrigere, ac mutare. III. Servos Dei, qui mortem obiere, in Sanctorum canonem referre. IV. Ordines Regulares, eorumque regulas adprobare. V. Cathedrales Ecclesias erigere, supprimere, unire, easque vel majori dignitate ornare, vel suis praerogativis expoliare. VI. Episcopos eligere, et confirmare iis exceptis Episcopatibus, quorum electiones ex Concordatis, uti suo loco dicemus, vel ad Cathedralium Capitula, vel ad Reges pertineant. VII. Inferiores Ecclesiarum titulos, et beneficia in nonnullis casibus Sedi Apostolicae reservare VIII. Enormia, et atrocia crimina absolvenda sibi unice adscribere. IX. Celebriora quaedam vota relaxandi facultatem sibi tantummodo vindicare; uti reapse Rom.

---

(1) Conc. Chalced. Act. II.
(2) Epist. ad Episc. Dardaniae.
(3) Lib. V. cap. 23.

Pontifici reservata sunt quinque vota, scilicet castitatis perpetuae, ingrediendi Religionem adprobatam, et peregrinationis in Jerusalem, ad limina Apostolorum, et ad S. Jacobum in Compostella. Porro de R. Pontifice, ejusque in universalem Ecclesiam Primatu, juribus, praerogativis etc. fusius in nostris *Antiquitatibus Christianis.*

ADDITAMENTA

DE ROMANI PONTIFICIS IN UNIVERSA ECCLESIA PRIMATU.

I. Quum heterodoxi per omnes ferme aetates conatus suos in illud potissimum contulerint, ut Romanum Pontificem Christi Vicarium, et Petri Successorem e jurisdictionis primatu deturbarent, quo nimirum divino jure in universum dominicum gregem gaudet, e re nostra duximus gravissimis doctrinis, quas Auctor noster in medium protulit, Scripturae, et Patrum testimonia nonnulla attexere, quibus dogma istud luculentissime adstruitur.

II. Et principio Sacrae Literae testantur Servatorem nostrum Apostolos interrogasse illis effatis (1): *vos autem quem me esse dicitis?* Tunc Petrus statim fidei confessionem primus emittens exclamavit (2): *tu es Christus Filius Dei vivi.* Hinc Sacerdos Aeternus *Petra* angularis Ecclesiae, quia ipsam regit, singulari eum beneficio prosequutus, inquit (3): *tu es Pe-*

(1) Matth. cap. XVI. v. 15.
(2) Ibidem.
(3) Ibidem. v. 16.

trus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam. Unde Christus suum Petrae nomen cum suprema vicariae potestatis plenitudine Apostolorum Principi impertivit.

III. Heic autem illud animadvertendum praestat quod Deus nunquam nomina contulit, quin aliquam dignitatem, auctoritatemque revera contulerit. Sic ex Abrahami, Israelis, Joannis nominibus a Deo inditis facili negotio colligitur. Quare ubi Christus Simoni dixit: *tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus,* (1) et postea *tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam* (2) non ventosam aliquam nominationem, sed respondentem nomini dignitatem, auctoritatemque ipsi contulit.

IV. Huc etiam refertur illud Isaiae, qui in spiritu Episcopos alloquens diserte praedixit: Principem Apostolorum fore primarium Ecclesiae fundamentum (3): *attendite ad petram, unde excisi estis, et ad cavernam laci, de qua praecisi estis:* et Joannes aperiens quaenam sint fundamenta civitatis Sion inquit, (4) *et murus civitatis habens fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni:* deinde primo loco Petrum designat sub nomine *jaspidis*, uti interpretantur Ecclesiae Patres. Quamobrem plane colligitur in Ecclesiae fundamentis, nempe inter Apostolos, lapidem καθεξοχὴν esse, super quo fuit a Christo Ecclesia constabilita quum dixit: *super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam.*

V. Illud quoque observatu dignum quod Servator noster Petro soli plenissimam, et supremam clavium potestatem commiserit dicens: *Tibi dabo claves Regni Coelorum* (5): deinde Petrum ter interrogavit, num cum di-

(1) Matth. cit. loco.
(2) Matth. ibidem.
(3) Cap. LI. v. 1.
(4) Apocal. Cap. XXI. v. 14.
(5) Matth. ibidem.

ligeret ; *Simon Petre diligis me?* et profecto , ut docet Chrysostomus , ratione primatus , quem Petro commissurus erat in universam Ecclesiam , pro qua Sacrificium obtulit : *Cur sanguinem effudit? ut emeret oves, quas Petro, et successoribus ejus tradidit.* (1) Rursus Petro universum commisit gregem prae caeteris Apostolis, inquiens: *Pasce agnos pasce oves :* idest rege tum fideles , tum Episcopos ; qui veluti matres sunt fidelium , quos per Evangelium gignunt , et parturiunt. Tandem Petro soli dixit eum speciatim futurum esse universalis Ecclesiae Magistrum, et orthodoxae fidei doctrinam tum filiis, tum fratribus traditurum: *Simon, Simon... rogavi pro te, ut non deficiat fides tua , et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* (2) At quaeso quid innuunt isthaec Christi verba? Ex ipsis scilicet illud sponte fluere videtur Petrum in universum gregem primatum et honoris , et jurisdictionis habuisse.

VI. Nec minoris roboris illud testimonium videtur. quod exhibent Evangelistae, qui Apostolorum nomina promiscue, et indiscriminatim recensent, solum Petrum vero, vel primo loco nominant vel primum appellant. Et sane legimus (3): *duodecim Apostolorum nomina haec sunt.., primus Simon, qui dicitur Petrus.* Id ipsum testantur alii Evangelistae (4). At constans isthaec Evangelistarum consuetudo Petrum primum, vel primo loco nominandi ex primatu a Christo illi concesso dumtaxat est repetenda. Enimvero Petrus dici nequit *primus* ratione aetatis , quum *Andream* natu majorem fuisse constet : *Andreas prior in Domino incidit, quo Petrus erat aetate junior:* Epiphanius (5):

(1) Lib. II. de Sacerd.
(2) Luc. cap. XXII. v. 31.
(3) Matth. cap. X.
(4) Marc. cap. 3. v. 16. Luc. cap. I. v. 14; et Act. cap. I v. 15.
(5) Haeres. LI. n. 15.

Non *primus* vocatione ad apostolatum: cum sat manifeste prodant Sacrae Literae *Andream* fuisse prius a Christo vocatum: non *primus* propter virtutum splendorem, quo caeteris Apostolis praecellebat, quia non latebat Evangelistas Joannem virginitatis candore Petro antecellere, eumque a Domino ita diligi, ut *discipulus* diceretur, *quèm diligebat Jesus* (1), necnon Jacobum minorem ea sanctitate esse praestantem, ut *Justus* ab omnibus appellaretur. Quamobrem Evangelistae satis evidenter Petri primatum supra caeteros Apostolos adstruere videntur quum singuli ipsum constanter primum nominent, vel primo loco appellent. Huc accedit quod Petrus fuit *primus* in verbi Dei obeundo ministerio, *primus* in administratione Baptismi, *primus* in prodigiis patrandis, *primus* in agnoscenda Gentium vocatione, *primus* in ferendis sententiis, etc. Quare primus fuit, nempe Princeps Apostolorum, Caput Ecclesiae propter primatum et honoris, et jurisdictionis illi a Christo concreditum in gregem per universum orbem dispersum.

VII. Praeterea plenissimae juridictionis actus Petrum exercuisse in Scripturis compertissimum est. Et sane in eligendo Apostolo in locum Judae proditoris Concilium indixit, in eoque praesedit de necessitate hujusce electionis disserens: deinde ut Apostolorum Princeps in medio fratrum duas prophetias primus aperuit, quae Judam respiciebant illis verbis: *fiat commoratio eorum deserta, et non sit qui inhabitet in ea* (2): *et episcopatum ejus accipiat alter* (3). Hinc Matthiae electionem Deo inspirante curavit. Huc accedit quod Petrus ipse, ut sedaret Graecos, qui querebantur adversus Hebraeos, eo quod dispicerentur eorumdem viduae in ministerio quotidiano Synodum

(1) Joann. cap. XXI. v. 7.
(2) Act. Apost. cap. I. v. 20.
(3) Psal. CVIII. v. 7.

indixit, in qua statuit: *aequum non esse ipsos derelinquere Verbum Dei, et ministrare mensis* (1): hinc ad illud opus, et praecipue ad sacrum ministerium obeundum Diaconorum institutionem decrevit (2). Denique exorta Antiochiae gravissima controversia an Baptismo renatos oporteret circumcidere, aliasque Mosaicae legis servare coeremonias: eaque ad Apostolos delata, Petrus ipse Concilium indixit, in eoque praesedit, necnon prior sententiam tulit, et apostolicis suffragiis sanxit (3): *non inquietare eos, qui ex gentibus convertuntur ad Deum ad ferendum legis Mosaicae jugum, sed scribere ad eos, ut abstinerent se a contaminationibus simulacrorum, et fornicatione, et suffocatis, et sanguine*. Quamobrem isthaec omnia ab Apostolorum Principe peracta, nemine reclamante, caeterisque Apostolis consentientibus, totidem fuisse specialis jurisdictionis actus ratione primatus, quem a Christo ille habuit supra caeteros Apostolos nemo non videt.

VIII. Huc accedit gravissima Ecclesiae Patrum auctoritas, qui unanimi consensu B. Petri primatum non honoris tantum, sed etiam jurisdictionis fuisse aperte testantur. Origenes enim (4) *Petrum, dixit, inter Apostolos primum locum obtinere, magnumque esse Ecclesiae fundamentum:* cujus verbis respondent illa Basilii (5): *Beatus ille Petrus*, inquit, *omnibus discipulis praefuit, cui soli majora data sunt, quam aliis*. Consonat Epiphanius (6): *Initium est a Petro factum*, inquit, *quare* (Christus) *Petrum Apostolorum Principem elegit. De toto mundo* prose-

(1) Act. Cap. VI.
(2) Ibidem.
(3) Act. Cap. XV.
(4) Homil. XXXII. in Joan. n. 5.
(5) Serm. de judicio Dei n. 7.
(6) Haeres. 41 n. 17.

quitur S. Leo (1) *unus Petrus eligitur, qui omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiae Patribus praeponatur*. Tandem ne diutius in hac re immorer: haec est omnium Ecclesiae Patrum doctrina, qui certatim luculentissimis testimoniis B. Petri primatum adstruunt.

IX. Quae vero hactenus dicta sunt, non solum B. Petri primatum respiciunt, sed etiam legitimos ipsius Successores, qui ad eamdem Romanam Cathedram, eodemque jure suffultam sunt evecti. Revera Petri primatus a Christo constitutus fuit ad Ecclesiae unitatem, et utilitatem, ad tuendam scilicet fidei, et morum integritatem: hinc non fuit personalis, sed realis, et perpetuus, ideoque ex divina institutione ad Romanum Pontificem Petri Successorem transmissus. Praeterea Petrus, uti ostendimus, a Christo electus fuit Caput, et fundamentum Ecclesiae. Ipse autem in hujusmodi auctoritate perpetuo consistere non potuit, quia morte prohibebatur permanere: quam mortem etiam Christus ei praedixit. At Ecclesia utpote *indefectibilis* usque ad consummationem saeculi erat duratura. Idcirco ne Ecclesiae semper viventi Caput, et fundamentum esset homo jam mortuus, oportuit designare illum, qui Petro obeunti sufficeretur, seu quod perinde est, Petri Successorem. Id autem magis necessarium erat post Apostolorum mortem, quam illis viventibus, quia hi Spiritu Sancto repleti poterant totam Ecclesiam feliciter administrare. Quod si etiam ipsis viventibus voluit Christus, uti probavimus, Petrum Apostolorum omnium Principem statuere, ut Capite constituto schismatis tolleretur occasio: multo magis in eadem auctoritate par erat Petri Successorem collocare, quia lapsu temporis Episcopi per universum orbem Ecclesiam regentes, Capite, Duce, ac Magistro magis magisque indigebant. Ita unitas, qua ipsa

(1) Serm. III. de assumpt. sua ad Pontif. cap. 2.

maxime effulget, servatur in unitate Capitis, non solum invisibilis, nempe ipsius Christi, sed etiam visibilis, scilicet Romani Pontificis, qui est ejusdem Ecclesiae Princeps.

X. Quamquam vero in Petri Successore primatus jure divino ita effulgeat, ut eadem amplissima dignitate, qua ille adauctus fuit, suus haeres perfruatur, ipsa tamen successionis determinatio ab apostolico jure, scilicet ipsius Petri voluntate ortum ducit (1). Profecto ex facto Petri, non ex Christi praecepto, quoad scimus, prae caeteris Ecclesiis, quas ipse Petrus fundavit, Romanam elegit, quam constituit; et ad supremum usque diem administravit et rexit. Quare egregie Bellarminus (2): » Successio ipsa ex Christi instituto, et » jure divino est, quia Christus ipse instituit in Pe» tro pontificatum duraturum usque ad finem mundi, » et proinde quicumque Petro succedit, a Christo ac» cipit pontificatum. Atvero quod Episcopus Romanus, » quia Episcopus Romanus est, sit Petri Successor, » ex facto Petri ortum habuit, non ex prima Christi » institutione. Nam potuisset Petrus manere Antio» chiae, et tunc Antiochenus sine dubio successisset: » quia vero Romae sedem fixit, et tenuit usque ad » mortem, inde factum est ut Romanus Pontifex ei » succedit. »

XI. Profecto Romanum Pontificem Petri Successorem esse, necnon ipsam Romanam Sedem, cui praefuit, primatu in universam Ecclesiam potiri, tota Antiquitas agnovit, illis etiam saeculis, quibus purissimam fuisse orthodoxae fidei doctrinam ultro fatentur Protestantes. Attamen non abs re erit nonnulla heic Patrum testimonia adferre. Et sane Cyprianus Episcopalis potestatis strenuus defensor, Fabianum Pon-

(1) Bened. XIV. Lib. II. de Syn. Dioeces. cap. I. §. 1.
(2) Lib. II. de Rom. Pontif. cap. XII.

tificem, tamquam Petri Successorem his verbis agnovit (1): *Factus est, inquit, Cornelius Episcopus cum Fabiani locus, idest cum locus Petri, et gradus Cathedrae Sacerdotalis vacaret.* Consonat Hieronymus (2): *Cum Piscatoris Successore loquar.... Cathedrae Petri communione consocior.* Eodem pertinet Augustini testimonium luculentissimum, qui scilicet Pontificum nomina usque ad Anastasium recensendo, inquit (3): *Petro successit Linus, Lino Clemens, Clementi Anacletus... Siricio Anastasius, qui nunc super eamdem (Petri) cathedram sedet.* His adde caeteros Ecclesiae Patres, quorum testimonia heic afferre haud patitur instituti ratio: qui omnes sat manifeste eamdem doctrinam constanter profitentur.

XII. Cum vero eumdem primatum habeat Romanus Pontifex Petri Successor, ac Ecclesia Romana, cui ipse praeest, hinc ipsam Ecclesiam exquisitis praeconiis Patres uno ore celebrarunt. Et siquidem Irenaeus fideles docet per universum orbem de rebus fidei, et morum cum Ecclesia Romana convenire, tamquam membra cum capite, quippe quod primatus jure Ecclesiis omnibus praeest (4): *Ecclesiam*, inquit, *propter potiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam, hoc est omnes, qui sunt undique fideles.* Eodem pertinent Cypriani verba, qui ad Cornelium Pontificem de nonnullis haereticis scribens, inquit (5): *Navigare audent, et ad Petri Cathedram, atque ad Ecclesiam principalem:* Cypriano Augustinus adnectendus est, qui sat manifeste Cathedrae Romanae primatum ita profitetur (6): *In Ec-*

(1) Epist. LII. ad Antonianum. Edit. Baluz. pag. 68.
(2) Epist. XIV. ad Damasum tom. 4. 2. part. pag. 19.
(3) Epist. LIII. n. 2, et 3.
(4) Lib. III. cap. 3 n. 2.
(5) Epist. LV. edit. Baluz. pag. 86.
(6) Epist. XLIII. n. 7 tom. 2 edit. Maurin.

clesia semper Apostolicae Cathedrae viguit principatus.

XIII. Verum id quod argumentum nostrum tot Scripturae, et Patrum jam confirmatum praesidiis, magis ac magis adstruit, illud est, quod Ecclesia universalis pluribus Oecumenicis Synodis aperto sanxit: ***Ecclesia Romana semper habuit primatum:*** Concilium Nicaenum I (1). Rursus Concilium Constantinopolitanum I. statuit (2): ***Constantinopolitanus Episcopus habeat honoris primatum post Romanum Episcopum.*** His adde Chalcedonense Concilium, quod definivit (3): *Omnem primatum secundum canones antiquae Romae Archiepiscopo conservari.* Brevitatis ergo canones tum Concilii Lateranensis IV., tum Florentini praeteceamus, qui eamdem dignitatem et Petri Successori, et ipsius Cathedrae sat manifeste adscribunt.

XIV. Postremo illud etiam observatu dignum quod in quatuor prioribus Oecumenicis Synodis, nempe in Nicaena 1., Constantinopolitana 1., Ephesina, et Chalcedonensi, de quarum auctoritate ne infensissimi quidem Ecclesiae hostes dubitant, non modo Pontificis legati, licet simplices Diaconi, subscripserunt ante Patriarchas, et Episcopos, sed etiam acta transmissa fuerunt ad Pontifices talibus obsequii, et submissionis obtestationibus, ut perspicue pateat eos, nonnisi a jure divino adactos fuisse ad Romanam Cathedram ita honorandam. Non enim timore aliquo terrenae dominationis, quam Pontifices tunc temporis non habebant, Orientales illi Episcopi poterant ad hujusmodi agendi modum impelli, sed erat fidei vox, et omnium fidelium consensus, cujus

(1) Can. VI.
(2) Can. II.
(3) Act. XVI. Hard. Collect. Concil. tom. 2 pag. 642; et 643.

specimen exhibuit ingenua illa Sanctissimorum Patrum professio. Videsis Labbeum Coll. Conc. Itaque ex his, quae huc usque dicta sunt, satis jam evidenter pro instituti ratione probasse videmur Romanum Pontificem jure divino in universa Ecclesia primatu potiri.

TITULUS X.

DE S. R. E. CARDINALIBUS.

I. Summi Pontificis Senatum constituunt Cardinales; ita dicti a *Cardinibus*, hoc est titulis sive Ecclesiis, quibus adfixi, et mancipati sunt. *Cardo* enim, vel est a Graeco κραδαω *agito*, quia in cardinibus janua agitatur, et vertitur; vel potius, ut placet Vossio, a καρτος pro κρατος *robur firmitas*, quia in cardinibus sit totum januae robur. Merito igitur hoc nomen iis Clericis tributum est, quibus Ecclesiae in titulum collatae sunt, ut in iis, quibus perpetuo adfixi essent, principem haberent locum, atque adeo circa eos Ecclesiae, veluti valvae circa cardines volverentur: sic enim recte ab iis distinguuntur, quibus Ecclesiae ad tempus, et in commendam concreditae fuerint. Unde Gelasius P. (1) *Episcopum Cardinalem* ab Episcopo *Interventore*, seu Visitatore, cui Ecclesia ad tempus commissa est, diserte distinguit (2): Tum apud Gregorium M. Cardinales dicuntur *Proprii, ac Ordinarii Ecclesiarum Rectores*.

II. Principio singulae Ecclesiae suos habebant Cardinales, idest Episcopos, Presbyteros, et Diaconos Dioecesibus, Parochiis, et Diaconiis praepositos; et uti pluribus demonstrat Muratorius (3): Cardinalium e-

(1) Epist. ad Coelestinm Episc.
(2) Can. III. Dist. 24.
(3) Dissert. LXI. Antiq. Ital.

tiam titulum pleraeque Ecclesiae per plura saecula retinuerunt, uti Mediolanensis, Ravennatensis, Florentina, Veronensis, Lucensis etc.: praecipue vero Neapolitana. Eruditiss. Mazochius (1), et Cl. Sparanus in suo noviter evulgato Opere (2) pluribus demonstrant, Neapolitani hujusce Cardinalatus antiquitatem jam inde ab VI., aut saltem VIII. saeculo deducendam: familiarem vero ejus vocabuli usum saeculo XII. invaluisse. Profecto Diplomati Sergii Neap. Archiepiscopi an. 1177. tres *Presbyteri Cardinales S. Sedis Neap.* subscribunt. Quod et sequentibus saeculis semper est factitatum; uti ex pluribus Mss. diplomatibus apud Chioccarellum, ex Ritibus Ursinianis, ex libro Comitis, ex Actis Synodi Alphonsi Carafae, ex Actis Visitationis, et Statu Eccles. Neap. Hannibalis de Capua, aliisque monumentis colligitur. Qua de re perennem ejus tituli fuisse consuetudinem contendit ibid. Mazochius: *Nec unquam*, inquit, *post id tempus* (scilicet Hannibalis de Capua) *ab ea adpellatione cessatum fuit: nisi quod ab aliquot annis ad declinandam nominis invidiam, non quidem omnes, sed plerique saltem eo elogio ultro abstinere solent, idque modestiae adscribunt: caetera de eo parum solliciti, si sic pergant, futurum tempus, quo cupientes titulum, revocare nequeant.*

III. Ejusmodi Cardinales antiquitus nonnisi septem fuere, et quidem presbyteri: at vero saeculo XV. primum Diaconi Cardinales adparent, unde colligere datur hac aetate primum reliquos Canonicos primitivae institutionis (scilicet septem Diaconos) *Cardinales* nuncupari coepisse. Et quidem non immerito: siculi enim Canonici Presbyteri Cardinalium titulo insigniuntur, quod suis Canonicatibus tituli septem vete-

---

(1) Append. ad Diss. de Neap. Cathedr. Ecc. Diatr. IV.
(2) Part. II. cap. 2.

rum Neap. civitatis Ecclesiarum adfixi sunt; haud secus Canonici Diaconi suis Canonicatibus septem veterum ejusdem civitatis Diaconiarum titulos adnexos habent. Ergo Ecclesia Neap. cum Romana tum illud commune habet, quod sicuti hujus, ita et illius Cardinales aeque Presbyteri, ac Diaconi ab initio nonnisi urbanae alicujus, vel Ecclesiae, vel Diaconiae Presbyteri, Diaconive fuere, tum et illud, quod utraque Ecclesia septenarium Diaconorum numerum ex aequo inviolate servasse videatur. Adeundi omnino Mazochius, et Sparanus *indicat. locis.*

IV. Romanam Ecclesiam quod spectat, in ea Tituli partim erant Parochiae, ideoque Presbyteris creditae, unde Cardinales Presbyteri; partim vero erant Diaconiae, ideoque Diaconis commisae; unde Diaconi Cardinales; Romae enim praeter Ecclesias, in quibus Sacramenta administrabantur, erant quoque Hospitalia cum adhaerentibus Sacellis, sive Oratoriis, porro haec, eo quod Diaconis commissa essent, inde *Diaconiae* dictae sunt.

V. Saeculo VIII. illustrior fieri coepit in Ecclesia Romana Cardinalium dignitas, cooptatis inter eos septem vicinarum civitatum Episcopis, qui Ecclesiae Lateranensi addicti, vel Pontifici sacra peragenti praesto essent, vel ipsi sacris operarentur: quo in munere obeundo per hebdomadas alii aliis succederent. Unde Episcopi Collaterales, et Hebdomadarii dicti sunt. (1) Hi olim erant septem: nempe Ostiensis, Portuensis, Albanensis, Praenestinus, Sabinensis, Tusculanus, et S. Rufinae, seu Silvae Candidae; verum hoc ultimo Episcopatu cum Portuensi conjuncto sex remanserunt. Jam vero, uti observat Thomasinus (2), proximiores Romae Episcopi, quippe qui frequentes in

(1) Stephanus IV. apud Anastasium Bibliothec.
(2) Part. I. Lib. II. cap. 115.

Urbe essent, pro majorum more invitari consueverant, ut praesto essent Cleri Romani conventibus, ubi majoris aliquid rei consultandum esset. Qua de re unum cum Rom. Presbyteris veluti collegium jam constituebant.

VI. Jam vero secutis temporibus eorumdem Cardinalium dignitas in tantum aucta est, ut non Episcopis modo, verum et Patriarchis praeferri vellent: id quod gradatim factum est. Nimirum amplissimae pontificiae legationes frequenter Cardinalibus commissae, negotia vel ex remotis provinciis ad Sedem Apostolicam delata in Cardinalium Concistorio discussa, ac definita: Summi Pontificis electio a Nicolao II., reliquo Clero Romano excluso, solis Cardinalibus tributa: ac demum schisma Graecorum, quidam veluti gradus fuere, per quos Romanus Cardinalatus ad tantum fastigium, ac splendorem evectus est. Profecto Orientis Patriarchae, ac Metropolitae nunquam passi sunt sibi Romanos praeferri Cardinales. Quin immo, uti post alios Canonistas notat Barbosa (1) usque ad tempora Bonifacii VIII. *nullus erat Episcopus, qui vellet fieri Cardinalis, quia putabant non licere descendere a majore dignitate ad minorem*; primum sub Alexandro III., uti monet Onuphrius Panvinius de Episcopatibus, Titulis, et Diaconiis Cardinalium (2), *sub quo Romana Ecclesia ad maximum in terris fastigium evecta fuit, ex Episcopis Cardinales fieri coeperunt; ea tamen adhibita moderatione, ut quoties accideret aliquos creari Cardinales, qui Episcopi, vel Archiepiscopi essent, singulis una ex Cardinalibus Ecclesiis* (Episcopalibus) *tradebatur, quod tunc incongruum videretur ex Episcopo Presbyterum fieri, sed minus inconveniens ex Epi-*

---

(1) Lib. I. Juris. Eccl. cap. III.
(2) Pag. 34.

scopo, vel Archiepiscopo fieri Episcopum Cardinalem.

VII. Jam vero Rom. Cardinalatus dignitate, ac potestate auctus, signis quoque externis splendescere eum oportuit. Hinc rubrum galerum Cardinalibus ad regendas Ecclesiae terras missis primus indulsit Innocentius IV., quod postea omnibus commune factum est. Paulus II. birretam coccineam concessit, et rubrum pannum, quo equos, et mulas sternerent, dum equitarent. Haec honoris insignia duntaxat Cardinalibus ex clero saeculari primum indulta, Regularibus etiam a Gregorio XIV. impartita sunt. Tandem Urbanus VIII. iisdem titulum *Eminentiae*, et *Eminentissimi* elargitus est communem cum solis Imperii Ecclesiasticis Electoribus, et Magno Magistro Ordinis Hierosolymitani.

VIII. Cardinalium numerus incertus olim fuit, ac vagus. Ad saeculum usque XII. videntur fuisse XLVI., scilicet XXVIII. Presbyteri, et XVIII. Diaconi, quibus, uti nuper indicavimus, VII. Episcopi additi sunt. At post aetatem Honorii II., uti observat Panvinius (1), imminui coepit, et ad incertum numerum, atque adeo etiam ad summam paucitatem delabi. Profecto in electione Nicolai III. non erant, nisi septem Cardinales viventes. At post, quum rursus coepisset augeri, decreto Synodi Basileensis cautum est ne numerum XXIV. excederent. Verum Sixtus IV., et qui eum secuti sunt R. Pontifices Cardinalium numerum maxime ampliarunt, donec tandem Sixtus V. decrevit, ne septuaginta excederent; numerus quidem congruens cum septuaginta in Mosis adjumentum adsumptis, ac septuaginta discipulis Christi Domini: iisdem addicti sunt sex Episcopatus suburbicarii, quinquaginta tituli Presbyterales, et quatuordecim Diaconiae.

(1) Ibidem. pag. 18.

IX. Praecipuum Cardinalium munus est Papae in Ecclesiae regimine consilio, et opera adesse; et sicuti antiquitus, uti alibi monuimus, R. Pontifices nihil grave, nisi convocato Clero, atque adeo Episcoporum Synodis decernebant; ita tractu temporis majoris momenti negotia in Concistorio Cardinalium tractari coeperunt: unde Cardinales a D. Bernardo *Collaterales*, et *Coadjutores Papae* adpellantur. Ut autem veluti Synodum Occidentalem repraesentarent, primum Basileensis (1), deinde Tridentina Synodus (2) ex diversis nationibus adsumptos voluerunt, tum eadem de caussa Episcoporum qualitates in Cardinalibus Patres Tridentini requirunt. (3)

X. Igitur Papa utitur consilio Cardinalium in Concistorio; hanc vocem ad denotandum Principis Senatum in re civili receptam, Papae suam fecerunt, ut significarent Cardinalium consessum coram Pontifice in ejus Palatio per modum Senatus.

XI. Concistorium duplex est: Ordinarium, et Extraordinarium. In Ordinario nonnisi Cardinales cum Rom. Pontifice adsident: unde et secretum vulgo vocitatur Extraordinarium, magisque sollemne est, cui praeter Cardinales alii quoque Praelati, ac Ministri intersunt; unde Publicum quoque dici consuevit. In Concistorio antiquitus minores etiam caussae agitari consuevere, quae, auditis utrinque partibus, per R. Pontifices definiebantur; uti ex Actis Innocentii III. demonstrat Card. de Luca (1). At hodie graviora duntaxat negotia in Concistorio explicantur, quaeque forensem, et contentiosam formam non habent, sed solum gratiosam, et politicam, ut Principis supremum

(1) Sess. XXIII.
(2) Sess. XXIV. de Ref. cap. 1.
(3) Trid. ibid.
(4) In relatione R. Curiae Disc. V. num. 6.

Senatum decet. Porro leviora negotia ad Congregationes Cardinalium rejecta sunt, vel ad Tribunalia Urbis, quae hodie Romanam Curiam egregia forma constituunt.

XII. Congregationes sunt Coetus Cardinalium per Pontifices instituti, quibus peculiaria quaedam negotia, aliquando ipso praeside Rom. Pontifice, excutienda, ac definienda committuntur. Hujusmodi duplicis sunt generis; vel enim Ordinariae sunt, scilicet, quae stabilem habent formam, iisque determinata quaedam negotia expedienda adsignata sunt, uti sunt Congregationes *Indicis, Inquisitionis, Interpretationis Concilii, Sacrorum Rituum, et de negotiis Episcoporum, et Regularium*; vel sunt Extraordinariae, quae pro peculiaribus quibusdam negotiis praeter consuetudinem incidentibus indici solent; quibus finitis dissolvuntur.

XIII. Atque hae quidem Congregationes ad res Ecclesiasticas pertinent: nam sunt et aliae, ut *Sacrae Consultae* pro caussis criminalibus totius Rom. ditionis extra urbem; *Boni Regiminis* pro tuendis rebus, et juribus Universitatum; *Tribunal Capitolii* pro caussis intra urbem civilibus; uti pro criminalibus *Tribunal Gubernii*: tum et Tribunal *in Monte Citorio*, quod cumulativam habet cum Capitolio *in civilibus*, et privativam a quocumque Tribunali in Ecclesiasticis; atque ut recipit adpellationes totius orbis, ita ab eo ad Sacram Romanam Rotam in utrisque adpellatur. Verum pleraque ex his ad Principatum potius, quam ad Sacerdotium pertinent; nec iis Cardinales, sed Praelati adfiguntur.

TITULUS XI.

DE LEGATIS ECCLESIASTICIS.

I. Legatorum usus, uti in Republica civili, ita quoque in Ecclesiastica, jam inde a primis saeculis invaluit. Passim enim in antiquis monumentis legati occurrunt ab Episcopis ad Synodos, vel ad Principes missi. Quum enim singulis Episcopis commodum non esset ad Concilia convenire, ipsis libertas data est, ut Legatos mitterent, vel Episcopos, vel Presbyteros, qui eorum vice in Conciliis fungerentur. Unde in Actis Conciliorum Carthaginiensium frequenter occurrunt Legati Provinciarum Numidiae, Mauritaniae, Bizacenae, et Tripolitanae. Tum ab ipsis Conciliis Carthaginiensibus Legati aliquando ad Sedem Apostolicam, vel etiam ad Imperatores missi sunt, praesertim in caussa Donatistarum. Verum supra caeteros semper emicuere Legati Sedis Apostolicae; hi autem vel sunt *missi*, vel *nati*. De missis primum agemus, dein de natis.

II. Jam vero Legati a R. Pontificibus mitti consueverunt, vel ad negotia expedienda, vel ad Sedis Apostolicae vices agendas: tum ad negotia expedienda dirigebantur, vel ad Ecclesias, uti Legati Zosimi Papae ad Episcopos Africae pro tuendis adpellationibus a Synodis Africanis ad Sedem Apostolicam: vel ad Principes, et Imperatores; uti Legati Liberii Papae ad Constantium Imperatorem pro cogenda Synodo Aquilejae adversus Arianos.

III. Porro legati, qui ad Sedis Apostolicae vices gerendas mittebantur, veluti plenam exercebant Legationem: exprimebant enim Summi Pontificis auctoritatem; unde iisdem fruebantur praerogativis, quibus, si Pontifex adesset, uteretur. Unde in Synodo Nicaena Vitus, et Vincentius, licet nonnisi Presbyteri essent,

attamen, quia Sylvestri Papae legatione fungebantur, Synodo praefuere.

IV. Aliud quoque Legatorum Sedis Apostolicae genus Ecclesiastica nobis exhibet Historia: eorum nempe, qui longiores in Urbe Regia moras trahebant, quique non alicui peculiari negotio addicti erant, sed ad quascumque caussarum, aut negotiorum Ecclesiasticorum emergentium figuras praesto erant apud Principes. Primum istiusmodi legationis exemplum habemus in Juliano Coensi, qui a S. Leone in Urbe Imperatoria Apostolicae Sedis Legatus fuit constitutus ad prospiciendum, ne haereses Nestoriana, et Eutychiana in Conciliis Ephesino, et Chalcedonensi jam damnatae invalescerent; tum quae suggerenda Imperatoribus forent, vice Pontificis insinuaret, ac de rebus ambiguis Pontificem consuleret, eumque de statu Ecclesiarum Orientis creberrimis relationibus admoneret. Hi legati *Apocrisarii*, sive *Responsales* dicebantur, quod Responsa, seu Mandata exequerentur eorum, a quibus missi erant.

V. Demum *Legati Nati* dicuntur illarum Ecclesiarum Episcopi, quibus dignitas Legationis Apostolicae perpetuo est adnexa. Dicuntur *Nati*, quod per ipsam Episcopatus adeptionem sine ulla nova Sedis Apostolicae, vel Pontificis commissione, Legati Apostolici constituuntur, sive nascuntur. Antiqua hujusmodi Legatorum exempla habemus in Episcopis Arelatensi, et Thessalonicensi, qui frequentibus, ac continuis Sedis Apostolicae legationibus, veluti haereditariam sibi legationem fecere. Istiusmodi Legati, sive potius Sedis Apostolicae Vicarii in Provincias sibi concreditas eamdem paene exercebant jurisdictionem, ac Patriarchae in suas Dioeceses; qua de re secutis temporibus Primates dicti sunt. Atque haec de Legatis jure antiquo satis.

VI. Jure novo triplex agnoscitur Legatorum genus.

1. Legati a latere : Cardinales nimirum , qui in legationes abeunt. Quia enim post saeculum XI., uti nuper observavimus , Collaterales Pontificis dicti sunt ; hinc a latere Pontificis adsumi censentur , quum ex ejusdem mandato aliquam exerceant legationem : qua de re insigniis Apostolicae dignitatis utuntur (1): ac iis juris antiqui Legatis respondere videntur, qui ad Apostolicae Sedis vices gerendas missi veluti plenam exercebant legationem. Jure novo frequentia occurrunt hujusmodi Legatorum exempla apud Reges, et Principes pro bellis componendis, vel pro foedere adversus infideles, vel haereticos, similibusve gravioribus negotiis. De Luca. (2) Porro legato a latere in aliquam provinciam adventante, alterius, si qui ibidem sit, minoris Legati omnis prorsus cessat auctoritas. (3)

VII. Legatorum a latere plurimae sunt facultates, quas partim extraordinario, specialique mandato habere solent: uti quaslibet Ecclesias quomodolibet exemptas visitare; in caussis majoribus, qua civilibus, qua criminalibus, judicare; reos vel enormium criminum absolvere ; beneficia vacantia etiamsi jurispatronatus Ecclesiastici sint, reservata, aut affecta conferre ; in ordinibus suscipiendis, et in matrimoniorum impedimentis dispensare, aliaque non pauca, quae videsis apud Fagnanum. (4)

VIII. Alterum legationis genus subeunt Legati, qui *Minores* dicuntur, vel simpliciter *Missi* : quippe qui non sunt de numero Cardinalium, sed duntaxat R. Pontifice jubente Legatorum munere defunguntur. Ex horum numero sunt Nuntii Apostolici antiquis Apocrisariis respondentes, quos potestate quasi *a latere*

(1) Cap. XXIII. de Privilegiis.
(2) In Rel. Rom. Curiae Disc. IV. n. II.
(3) Cap. VIII. de Officio Legati.
(4) De officio Legati.

Legati instructos Sedes Apostolica ad Reges, Magnos Principes, Resque publicas mittit. Quanta sit hujusmodi Legatorum potestas ex tenore Brevium Pontificiorum dignoscatur oportet. Unde Card. de Luca (1) monet, quoad jura Legatorum certam regulam statui non posse, *quum totum pendeat a tenore facultatum.*

IX. Ad tertium tandem Legationis genus pertinent Legati nati, qui sane iidem sunt, atque illi, qui jure antiquo ex privilegio suarum Ecclesiarum legationis munus obibant: de his satis *num. V*. Hujusmodi praerogativa fruuntur Episcopi Cantuariensis, et Eboracensis in Anglia, Arelatensis, Bituricensis et Lugdunensis in Gallia, Toletanus, et Bracarensis in Hispaniis, Pisanus in Italia pro Corsica, aliique.

X. Nec tantum Episcopis, verum et Principi alicui ob praeclara in Ecclesiam merita munus *Legati nati* a Sede Apostolica aliquando adtributum est. Ita Siciliae Rex Legatus natus R. Pontificis est in toto Regno, sive ex Bulla Urbani II. Salerni an. 1098 edita, quam *Monarchiae Siciliae* vulgo nuncupant, sive ex Bulla Benedicti XIII. 3. Kal. Septembr. an. 1728. emanata, quae vim concordiae habet. Et merito quidem hoc nomine donatur; ea enim Pontifex pacis studiosissimus dissidia, quae R. Sedem inter, ac Reges Siciliae diu exharserant, sapienter extinxit. (2)

---

(1) Disc. XXXIII. ad Conc. Trid. n. 21.

(2) Expulsis Saracenis, devictisque Graecis a Rogerio Siciliae Comite e Normannorum gente, vindicatisque Romanae Sedi a Constantinopolitano Patriarcha omnibus utriusque Regni Ecclesiis, Urbanus II. Trainensem in Sicilia Antistitem Apostolicae Sedis Legatum instituit. Tunc Rogerii accessit querimonia, qua factum est, ut rescissa Trainensis Episcopi legatione, idem Pontifex Rogerium, ejusque Successores Apostolicae Sedis Legatos crearet. Isthaec Legatio *Monarchia Sicula* nuncupatur, cujus jura pluribus saeculis Reges nostri exercuerunt, Judicem Ecclesiasticum eligendo in cognoscendis caussis, quae ad ipsam legationem pertinebant. Lapsu temporis vero pro eodem

TITULUS XII.

DE PATRIARCHIS, EXARCHIS, ET PRIMATIBUS.

I. Vox *Patriarcha* id potissimum significare videtur: nimirum *Principem Familiae, Cognationis, vel Tribus*, Αρχοντα Πατριων Apud *Hesychium* Πατριαι idem sonant, ac φυλαι: et apud *Suidam* in voce Πατριαι: Πατριαι, χωραι, φυλαι, τοπαρχιαι; idest Πατριαι. *Regiones, Tribus, locorum Praefecturae.* Primus alicujus familiae auctor, unde alii descenderint, *Patriarcha* dictus est. (1)

II. Quamvis Socrates, qui Historiam suam edidit anno 440. primus Episcopis Christianis, qui pluribus provinciis praeessent, Patriarchae nomen dederit (1): at publica Ecclesiae auctoritate in Syn. Chalced. an. 451. primum ita vocati sunt (2).

III. Qui serius Patriarchae dicti sunt, antiquitus *Archiepiscopi*, et *Exarchi Dioeceseos* nuncupabantur. Etsi enim nunc unum idemque sint Archiepiscopus, et Metropolitanus: attamen prioribus Ecclesiae saeculis nomen Archiepiscopi vix ulli dabatur Episcopo, nisi cujus jurisdictio super totam aliquam Imperii Dioecesim se extenderet: uti Episcopis Alexandrino, Antiocheno, Ephesino. Quamobrem Justinianus Imp. Episcopatum Justinianae I. in sedem Patriarchalem

---

Tribunali Monarchiae Siculae permulta constituta fuere in XIX. articulis comprehensa. At Legationem istam ultra Pharum, ejusque Tribunal Clemens XI. anno 1715. penitus extinxit, ac suppressit propter abusus, quos irrepsisse ex re historica edocemur. Tandem instante Carolo VI. Benedictus XIII., ut graves contentiones exortas componeret, legationem remisit. Quare cum Jus novissimum hujusce Pontificis Constitutio obtineat, nos illam in Appendice tertii libri recensendam duximus.

(1) Suidas ibidem.
(2) Lib. V. cap. 8.
(3) Act. III.

erigens sanxit : *Volumus , ut non solum Metropolitanus , sed etiam Archiepiscopus fiat* (1) : *Exarchi Dioeceseos* vocabantur ad distinguendum eos ab Ἐξάρχοις τῆς ἐπαρχίας *ab Exarchis unius cujusdam Provinciae ,* qui tantummodo Metropolitani erant. Ita Domnus Episc. Antioc. *Orientalis Dioeceseos Exarchus* in Conciliis Antiocheno, et Chalcedonensi adpellatur.

IV. Uti nomen Archiepiscopi, itaquoque Dioeceseos vox antiquitus multo amplioris erat significationis. Ad rem Theodorus Balsamon (2): διοίκησις δή ἐςι ἡ πολλὰς ἐπαρχίας ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ : *Dioecesis autem est, quae multas sub se habet provincias.* Rufinus etiam in suo Breviario: *Et in Dioecesi,* inquit, *Macedoniae Provinciae sunt septem : Macedonia , Tessalia* etc. At quae modo Dioecesis adpellatur , antiquitus dicebatur Παροικία *Paroecia :* uti observabimus in titulo de Episcopis.

De Patriarcharum Origine.

V. Ut recte in Patriarcharum originem inquiratur, omnino distinguendum censeo intér dignitatem patriarchicam ex una parte , et potestatem ex altera. Atqui Ecclesiarum Romanae , Alexandrinae , Antiochenae dignitatem , ac splendorem ex eo praecipue profluxisse , quod a S. Petro fundatae fuerint ; perspicua demonstrant Eusebii , Chrysostomi , Nazianzeni, Theodoreti , aliorumque veterum testimonia , quae videsis apud Thomas. (3) Ad rem Hincmarus Rem. (4) *Sedes Ecclesiarum Romanae , Alexandrinae , et Antiochenae idcirco speciales sedes dici..... quoniam Sedes sunt , quin potius una Sedes Magni Petri Apostolorum Principis.*

(1) Novel. XI.
(2) In Can. IX. Chalced.
(3) De Eccles. disc. Part. I. Lib. I. cap. 8.
(4) Tom. II. pag. 402.

VI. Quid quod ex Sedium dignitate earumdem auctoritas, ac potestas effluxit? Profecto quum ex Roma, Alexandria, et Antiochia vicinis, et circumjacentibus regionibus evangelicae praedicationis lux refulserit, hinc factum est, ut caeterarum veluti Parentes haberentur, et Matrices. Qua de re ubi in earumdem regionum civitatibus Episcopos constitui oportuit, hoc jus nonnisi ad Ecclesiae Matricis Episcopum spectare visum est, a quo ipsa fidei plantatio, et Ecclesiarum institutio profecta agnoscebatur. Hujusce auctoritatis veluti specimen dedit S. Paulus, qui, uti sequenti titulo videbimus, Titum Cretae reliquit, ut constitueret per civitates Presbyteros, idest Episcopos.

VII. Praeterea quum identidem haereses, et Schismata erumperent, ac inter Episcopos controversiae oborirentur; quidnam fidei tuendae, ac paci Ecclesiarum fovendae conducibilius videri poterat, quam ad Ecclesiae Matricis Episcopum confugere, cui jure paternitatis filiarum Ecclesiarum cura agenda erat? Hoc jure usus est Polycrates, dum ad discutiendam de Paschate controversiam totius Asiae Concilium convocavit, cui ipse praefuit (1): tum medio saeculo III. Episcopi Libyae Superioris, qui Sabelliano ψευδογματι adhaeserant, nonne ab haeresi recesserunt, Dionysio potissimum Alex. agente, *ad cujus curam*, uti scribit Athan. Epist. de sent. Dionys. *Ecclesiae illae pertinebant?* Tum Episcopum Ephesinum minoris Patriarchae dignitate refulsisse constat, eo quod, uti scribit Iren. apud Euseb. (2): Ecclesia Ephesina, et a Paulo fundata fuerit, et Joannem usque ad Trajani tempora habuerit Praesidentem. Igitur a gloria Conditoris, et a jure Paternitatis Sedium Patriarchalium primum di-

---

(1) Eusebius Lib. V. cap. 24.
(2) Lib. III. cap. XXIII.

gnitas, et splendor, dein potestas, et auctoritas est deducenda.

VIII. At, inquies, qui tanta Hierarchiae Ecclesiasticae cum civili politia conformitas? Respondeo. Quum Apostoli orbem universum ita inter se divisissent, ut singulis singulae provinciae, ac nationes adsignarentur; profecto nihil ipsis ad Evangelium facilius, feliciusque disseminandum opportunius visum est, quam ut in civitate principe, sive metropoli fidei semina ingererentur; ut quum ibi, Deo incrementum dante, radices egissent, sic paullatim, veluti ex stirpe palmites producuntur, et gemmae erumpunt, vicina quoque oppida, et circumjectae gentes inde fidei lumen reciperent.

IX. Hinc. S. Petrus, cui uti Apostolorum Principi, praecipuae Orbis Dioeceses obvenerant, Romana scilicet, Aegyptiaca, et Orientalis, profecto sapienter id egit, ut Roma primum, Alexandria, et Antiochia fidei lucem adspicerent. Namque Idololatria ibi eversa, ac prostrata, ubi magis dominabatur, haud difficile futurum erat; eamdem in oppidis, et in exiguis, ac minus praestantibus urbibus dejicere. Atque eo intuitu civilis Imperii politia ad patriarchicae dignitatis institutionem contulisse videtur. Patet igitur primum ab Civilis politiae ordine, at remotius; dein ab S. Petri dignitate, et quidem proxime Patriarchalium Ecclesiarum splendorem, tum et potestatem, ac jurisdictionem profluxisse. At vero, quod Sedes Antiochena tertia esset ordine post Romanam, et Alexandrinam, licet Antiochenam per se, Alexandrinam tantummodo per discipulum suum S. Marcum D. Petrus fundaverit; id nonnisi Politiae civili tribui quiverit, in cujus ordine Alexandria Antiochiae praestabat. Adeundus omnino hac de re Ildephonsus Clem. de Arostegui in sua Concordia Pastorali (1), unde haud pauca

(1) Lib. I. cap. II.

pro adstruendo hoc nostro systemate excerpsimus.

X. Patriarchica potestas primitus quidem tribus potissimum constitit. 1. ut in dubiis Matrix Ecclesia, a qua paroeciarum fides sumpsit exordium, consuleretur. 2. ut ordinatio, quae ab ea ad Episcopos Dioeceseos primum manarat, ab eadem in Metropolitanos saltem continenter flueret. 3. ut ad Dioecesanam Synodum ii maxime convocarentur, qui civitatem principem consilii caussa frequentare consuevissent.

XI. At ultra etiam moribus, et privilegiis ea potestas sensim extensa est, ac tandem *Can. VI.* Nicaeno primum Ecclesiastica Sanctione firmata fuit. Et sane verba illa *Antiqui mores serventur. . . sua privilegia, ac suae dignitates, et auctoritates Ecclesiis serventur*; quid, inquam, verba haec exhibent, nisi ut Episcopis Alexandrino, et Antiocheno novo Oecumenicae Synodi Decreto ea jura firmentur, quibus jamdiu ex antiquis moribus fruebantur?

XII. Demum Concilii Cpolitani *Can. II.* ejusdem potestatis distinctius, exactiusque limites praescripti sunt. Sic enim habet: ***Episcopi ultra Dioecesim ad Ecclesias, quae extra suos limites sunt, ne accedant . . . sed secundum Canones Episcopus Alexandrinus Aegyptum solum regat, etc.*** Profecto cur hic Canon ederetur, illud potissimum in caussa fuit, quod nonnulli Episcopi extra proprium territorium episcopali potestate usi fuerant. E. g. Petrus Alex. aliquot Episcopos Cpolim miserat, ut ibi Maximum Cynicum Episcopum consecrarent. Meletius Antiochenus in eadem imperiali Urbe plures dignitatis episcopalis actus exercuerat. Nimiae igitur confidentiae, ac libertatis Episcopis froena Can. Cpolitano injecta sunt, ne extra propriae Dioeceseos limites Episcopi agerent.

XIII. En igitur quomodo ad Patriarchicam dignitatem, Potestatemque constituendam simul conspirarint Civilis Imperii Politia, Gloria Conditoris, Antiqui κατα ποδα

in Ecclesiam inducti mores, Can: VI. Nicaenus, ac demum Can. II. Cpolitanus.

Patriarcharum Jura, et Officia ex veteri, novaque Ecclesiae disciplina.

XIV. Verum Patriarcharum jura praecipua erant: I. Omnes suae Dioeceseos Metropolitas ordinare. II. Synodum Dioecesanam convocare, eidemque praesidere. III. Adpellationes a Metropolitarum judiciis accipere. IV. In Metropolitas, et Metropolitis negligentibus, in eorum etiam suffraganeos delinquentes animadvertere, ac etiam censura Ecclesiastica uti. V. Leges Imperiales ad Ecclesiasticum regimen attinentes suis Metropolitis impertiri. VI Enormis culpae reorum absolutionem sibi reservare. VII. Metropolitas Legatos suos constituere. VIII. Demum in rebus magni momenti a Metropolitis suis consulendi erant. At de his fusius in nostris Antiquitatibus Christianis.

De Patriarchatu Romano, ejusque Confiniis et Amplitudine.

XV. *Can. VI.* Nicoeno de Patriarchis Alexandrino, et Romano sic decernitur: *Antiqui mores serventur, qui sunt in Aegypto, Libya, et Pentapoli, ut Alexandrinus Episcopos horum omnium habeat potestatem, quandoque et Episcopo Romano hoc est consuetum,* επειδη και τω εν τη Ρωμη Επισκοπω τȣτο συνηθεσ εςι. Porro ex hoc Canone, uti de Patriarchae Alexandrini potestate constat, ita ex adverso de Rom. Patriarchatu gravis exoritur controversia: nimirum quinam ejus limites fuerint.

XVI. Petrus de Marca, Thomassinus, Bacchinius, Schelestrate Romanum Patriarchatum ad totum extendunt Occidentem; at contra Dupinius, et Dughetius,

aliique ad decem Provincias contrahunt Praefecturae Romanae subjectas, nimirum Picenum suburbicarium, Campaniam, Tusciam, et Umbriam, Apuliam, et Calabriam, Brutios, et Lucaniam, Samnium, Valeriam, Sardiniam, Siciliam, et Corsicam. Demum prorsus ridenda Salmasii opinio, qua Rom. Patriarchatus intra centesimum ab urbe lapidem clauditur.

XVII. Verum enimvero triplex Rom. Pontificis notio omnino prae oculis habenda est: 1. ut Primas totius Ecclesiae, 2. ut praecipuus totius Occidentis Inspector, 3. ut provinciarum Vicario urbico subjectarum Rector, et Princeps. Porro si Primatus jure divino in universa Ecclesia statutus inspicitur, ejus potestas Orientem, et Occidentem, totamque Ecclesiam suo sinu complectitur, et per universum Orbem qua late patet fidelium nomen extenditur.

XVIII. Si vero, ut totius Occidentis latiori quodam sensu Patriarcha consideratur, peculiaria quaedam ei jura conveniunt, et quidem ex primaeva antiquitate. Sicuti enim S. Petrus, uti Princeps Apostolorum totius Christiani Orbis Caput erat, et Primas: at ratione Apostolatus ipsimet in Provinciarum partitione totius Occidentis Dioeceses obvenere: sic R. Pontifex S. Petri Successor, licet in universum Christianum Orbem non honoris modo, verum et jurisdictionis primatum haberet; Occidentales tamen Dioeceses ad ipsum peculiari quodam jure semper attinuere, quarum specialiorem curam, sollicitudinemque gessit. Unde a Basilio (1): δυτικων κορυφαιος *Occidentalium Coryphaeus* dicitur, et ab Augustino contra Julianum (2) *Occidentalis Ecclesiae Praesidens*. Tum Patres Arelat. *Ep. ad Sylvestrum Papam*, eum Majores Dioeceses tenere scribunt. Eodem intuitu Cyrillus Alex. in Synodo

(1) Epist. X.
(2) Lib. I.

Ephesina Jo: Antiochenum admonebat, ut ii omnes latam a Coelestino Pontifice adversus Nestorium sententiam sequantur, qui totius Occidentis communionem amplecti volunt. His accedit, Episcopis Occidentalibus in more fuisse, in ambiguis Ecclesiastici regiminis expediendis negotiis R. Sedem consulere, ad quos sua Responsa R. Pontifices dedisse, antiqua produnt Ecclesiae monumenta; neque in re satis perspicua juvat diutius immorari: atque adeo ambigendum non est, R. Pontifices Dioeceseon Occidentalium specialiorem quamdam curam semper gessisse. Videsis Petrum de Marca. (1)

XIX. Denique si regimen immediatum Provinciarum, quae Vicario urbico subjiciebantur, adtendatur, in quo propria, ac stricta Patriarchatus Romani notio constitit, non ultra decem provincias superius enumeratas patuisse his ferme argumentis Vir ille doctissimus Petrus ad Marca ostendit.

1. Potiora Patriarcharum jura semper fuerunt, Metropolitas ordinare, adpellationes a Synodis Provinciae recipere, Synodum Dioeceseos indicere, eidemque praesidere. At primo sicuti constat Romanos Patriarchas hisce juribus per decem illas Provincias fuisse usos; ita quoque neutiquam ambigendum, Episcopos, ac praecipue Metropolitas per Gallias, Hispanias, Africam, aliasque Occidentis Dioeceses fuisse in Synodis Provinciae ordinatos. Quinimmo in ipsa Dioecesi sic propriae dicta *Italica*, ut a Romana distingueretur, Episcopi haud quidem a R. Pontifice, sed ab Episcopo Mediolanensi ordinabantur, qui Italiae sic proprie dictae veluti Primas erat. Id ex pluribus Ambrosii Epistolis constat, ac praesertim ex XXV. in qua jus sibi tribuit constituendi Episcopos per Aemiliam, Venetias, caeterasque finitimas Italiae partes.

(1) Lib. I. cap. I.

Tum Ambrosius ipse ex Theodoreto (1) ab Italiae Episcopis jussu Valentiniani Mediolanum coactis ordinatus est.

2. Etiam post receptos Canones Sardicenses nonnisi raro, et difficulter ex solo Occidente in caussis ordinariis, et minoribus ad R. Pontificem, uti Patriarcham adpellatum reperire est: neque Patres Sardicenses Episcopo Romano, uti Patriarchae, verum uti Primati totius Ecclesiae jus tribuerunt, ut qui se gravatos in Provinciis crederent, etiam ab longinquis regionibus ad Romanam Sedem, confugerent: *S. Petri memoriam honoremus, ut scribatur ab his* etc., tum constat intuitu potissimum Athanasii, qui ad Julium I. confugerat, hunc Canonem fuisse conditum. Canon igitur Sardicensis Romanum Patriarchatum non spectat.

3. Uti Romana Ecclesia suas habebat Dioecesanas Synodos *Romanas* dictas; ita quoque Gallia, Hispania, Africa, aliaeque Occidentis Dioeceses suas habebant Synodos, de quibus Episcopi in caussis quidem communibus, et ad Ecclesiae unitatem pertinentibus ad R. Pontificem referebant; at ubi peculiares Provinciarum, et Dioeceseon res tractandae essent, etiam inconsulto R. Pontifice, cognoscebant, et judicabant. Unde S. Ambrosius in Synodo quadam Italica sententiam rescidit Syagrii Episcopi Veronensis, qui Virginem quamdam per calumniam accusatam damnaverat; id patet ex binis ad eumdem Syagrium Ambrosii Epistolis.

4. Uti Pontifex Dioeceseos Romanae, ita Dioeceseos Italicae Episcopus Mediolanensis peculiarem quamdam curam gerebat. Ambrosius (2) ad Ecclesiam Vercellensem: *Conficior dolore*, scribit, *quia Ecclesia Domini, quae est in vobis, Sacerdotem adhuc non*

(1) Lib. IV. cap. VII.
(2) Epist. XXV.

habet...... et mihi adscribitur vestra intentio, quae adfert impedimentum. Tum ipsemet Ambrosius Vigilio, quem Episcopum Tridentinum ordinaverat, Ecclesiam, quae est ad Forum Cornelii, commendat: *Commendo tibi Ecclesiam, quae est ad Forum Cornelii, quo eam de proximo intervisas, donec ei ordinetur Episcopus. Occupatus diebus quadragesimae ingruentibus tam longe non possum excurrere.*

5. Episcopi Italiae Mediolanensi Antistiti tamquam Exarcho, sive Primati subjiciebantur. Id tum ex hactenus dictis, tum quoque ex eo perspicuum est, quod Ambrosius, detectis Bononiae corporibus SS. Vitalis, et Agricolae, et Mediolani reliquiis SS. Gervasii, et Prothasii, Epistolas hac de re ad omnes Dioeceseos Italiae Episcopos dedit cum hac επιγραφη: *Dilectissimis Fratribus, et universis plebibus per Italiam: Fratribus per omnem Italiam constitutis.* Adhec Episcopi Italiae in Conciliis sub hac peculiari υπογραφη subscribunt; e. g. in Concilio Sardicensi, *Prothasius ab Italia de Mediolano, Ursacius ab Italia de Brixia, Severus ab Italia de Ravenna* etc.

XX. Porro ex hucusque prolatis illud satis manifesto efficitur, Ecclesias Italiae ad Episcopum Mediolanensem, haud vero ad R. Pontificem jure Patriarchico stricte sumpto pertinuisse. Id quod potiori jure adfirmandum est de Africa, Hispania, Gallia, aliisque Occidentis Dioecesibus.

XXI. At qui omiserim Rufinum IV. Saeculi Ιςοριογραφον qui Canonem Nicaenum sic vertit, ut Rom. Patriarchatui *Ecclesias Suburbicarias* subjectas exhibeat? Profecto eo sensu dictae sunt Ecclesiae suburbicariae, quo dicebantur *Regiones, et Provinciae Suburbicariae;* at Regiones suburbicarias numquam Occidentem universum, sed nonnisi decem illas provincias Romanam componentes Praefecturam significasse pluribus demonstrat Sirmondus; praecipue vero

ex notitia Imperii, ubi de Vicarii Urbis potestate haec habentur: *Sub dispositione U. S. Vicarii Urbis Romae Provinciae infrascriptae. Consularis Campaniae, Tusciae, et Umbriae, Piceni Suburbicarii, Siciliae. Corrector Apuliae, et Campaniae, Brutiorum, et Lucaniae, Praesides Samnii, Sardiniae, Corsicae, et Valeriae.* Igitur IV. Saeculo, quando scripsit Rufinus, Rom. Patriarchatus non ultra patebat. (1)

---

(1) Auctor noster Dughetii vestigia premens suburbicarias dumtaxat provincias Romani Patriarchae Dioecesi adscribendas contendit, viresque suas in eo contulit, ut Italicam Dioecesim Mediolanensi Antistiti paruisse demonstraret. Ex quibusdam male intellectis Ambrosii epistolis argumenta desumit. Ne tirones vero ipsius sententiam incaute sequantur, nonnulla heic animadvertenda maxime censemus, quibus sat manifeste eruitur illum a vero aberrasse.

Et primo mentionem is facit Ambrosianae epistolae ad Syagrinm Veronensem Antistitem, qua perperam colligit Italicam Synodum ab Ambrosio coactam esse caussa rescindendi Syagrii decreti in virginem injuste prolati. At Concilium istud Mediolanensis Provinciae, cui suberat Veronensis Ecclesia, non vero totius Italiae Dioecesis fuisse neminem latet. Praeterea quod spectat ad aliam epistolam ad Ecclesiam Vercellensem, qui vel leviter historiam ecclesiasticam attigit, fateatur oportet ipsam Ecclesiam cum tota Liguria tunc temporis in Provincia Mediolanensi comprehendi, quae tunc latius, quam nunc extendebatur. Quare facile intelligitur Ambrosium moerore confici, quod nondum Episcopum pro illa Ecclesia elegerit.

Qui vero epistolam ad Vigilium Tridentinum Antistitem accurate perpendit, ex eadem profecto non colligit cum nostro Auctore Vigilium ab Ambrosio Episcopum esse consecratum: isthaec enim interpretatio est prorsus aliena, sed dumtaxat ex illa sponte fluere videtur ipsum Mediolanensem Doctorem de quibusdam quaestionibus amice ab illo interrogatum, responsa dedisse. His adde aliam epistolam ad Constantium, quam Auctor noster cum antecedenti ad Vigilium confundit, ita ut ex his duabus unam conflasse videatur. In ipsa Ecclesiam fori Cornelii illi commendasse legimus, donec ei ordinetur Episcopus;

XXII. Illud hic postremo observandum, Romanum Patriarchatum successu temporis, Apostolicis institutis Vicariis, injecta Metropolitis Palliorum necessitate, ac missis per totum Occidentem Legationibus, magis magisque patuisse; donec tandem per Occidentem universum se extenderit: atque adeo, uti mox videbimus, IX. saeculo inductis Isidorianis Decretalibus, R. Pontifex Primates instituerit sibi subjectos.

XXIII. Reliquis Patriarchis longe eminebat Romanus: et quidem pluribus titulis. 1. Quia Rom. Patriarchatus Principatui totius Ecclesiae adhaerebat. 2. Quia non Metropolitas modo, si qui erant, verum et omnes omnino suae Dioecesis Episcopos ordinabat. In quo sane cum Alexandrino conveniebat, at in eo ipsi praestabat, quod Patribus Nicaenis veluti norma fuerit ad aequale jus Episcopo Alexandrino confirmandum. 3. Quia Romanam Ecclesiam S. Petrus per se αμεσως fundaverit, neque fundatam dein reliquerit, sed eamdem per annos XXV. rexerit, ibidem mortem obierit, ac sui corpusculi deposito honestarit. *Simon Pe-*

---

et jure, quippe quod Aemilia. ubi forum Cornelii, ad ipsius Mediolanensis Antistitis provinciam pertinebat.

Postremo quod spectat ad alias epistolas ad omnes Italiae Episcopos missas, quorum altera de inventis Bononiae corporibus SS. Martyrum Vitalis, et Agricolae, altera de reliquiis Mediolani detectis SS. Gervasii, et Protasii agitur, pauca expendenda. Mitto illas Maurinis editoribus genuinas non visas, cum in appendice Ambrosii operum eas conjecerint; sed demus tantisper genuinas fuisse, atque ad omnes totius Italiae Antistites missas: quonam pacto ex illis Ambrosii exarchatus in Italicam Dioecesim adstrui potuerit? Quid mirum, si Mediolanensis Doctor laetitia gestiens Episcopis sibi non subjectis de inventione illorum Martyrum scripserit, quorum precibus Deus miracula in dies peragebat? Sed haec satis. Quod vero Romanus Pontifex in omnes Occidentales regiones patriarchica jura primis Ecclesiae saeculis exercuerit, id utique in nostris additamentis, quae sequuntur luculentissime demonstrabimus.

trus, ita Hieronymus de Viris illustribus in Petro, *Romam pergit, ibique XXV. annis Cathedram Sacerdotalem tenuit usque ad ultimum Neronis annum, a quo et adfixus cruci martyrio coronatus est capite ad terram verso.*

ADDITAMENTA

DE ROMANO PATRIARCHATU (1).

I. Quum Nicaeni Patres Alexandrini patriarchatus amplitudinem apertissime decernant, de Romano vero reticeant (2): hinc de hujusce potestate gravissima inter Eruditos enata est controversia. Licet vero omnes conveniant sequioribus Ecclesiae saeculis in solidi Occidentis regiones Romanum Pontificem patriarchica jura exercuisse, de ipsius vero finibus primis Aerae Christianae aetatibus maxime inter se dissentiunt. Hujusce dissidii materiam praebuit quoque ejusdem canonis interpretatio prorsus arbitraria a Rufino edita, quae sic exprimitur (3): *ut apud Alexandrinum, et in Urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Aegypti, vel hic suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat.* Ne adolescentibus igitur rei ecclesiasticae parum peritis errandi occasio detur, nonnulla heic Veterum Scriptorum monumenta attexenda duximus, quibus Apostolicam Sedem patriarchica jura

(1) Quaedam argumenta in hoc additamento collecta hausimus ex aurea disquistione Clariss. Viri Antonii Octaviani *de veteribus finibus Romani Patriarchatus* edita Neap. an. 1828.
(2) Can. VI.
(3) Lib. II. hist. ecc. cap. IV.

in totius Occidentis Provincias semper exercuisse aperte demonstratur.

II. Et principio potiora Patriarcharum jura, quae tamquam nativam eorumdem potestatem constituunt, profecto sunt. I· Synodum Dioeceseos indicere, eidemque praeesse. II. Metropolitas initiare. III. Appellationes a Provinciae Synodis recipere. At Romanum Patriarcham isthaec jura vel primis Ecclesiae saeculis per totam Occiduam terram, quanta quanta erat, atque etiam per totum Illyricum exercuisse Veterum Scriptorum auctoritas maximopere evincit.

III. Et sane quod spectat ad Synodi indicendae potestatem primo nobis occurrit vetus exemplum saeculo III. ineunte sub Cornelii pontificatu. Is enim, uti narrat Eusebius (1) epistolas misit ad Fabium Antiochenum, in quibus erant *tum acta Synodi Romae habita* (quae Novatiani haeresim damnarunt) *tum quae ab omnibus in Italia, in Africa, inque aliis Provinciis de eo errore statuta sunt :* mox vero addit in extrema ejus epistola omnium Episcoporum subscriptionem conspici. Rursus Liberium Pontificem anno circiter 336. ad Orientalis Ecclesiae Antistites Synodicas epistolas misisse testatur Socrates• hac inscriptione : *Liberius Episcopus, et Occidentis Episcopi salutem* (2), et advertit Sozomenus non solum decreta Romanae Synodi contra Arii sectatores illas continere, sed etiam illa omnia, quae Itali, Afri, Galli, Siculi adversus haeresim, quae ubique grassabatur, sanxerunt (3). Cum ergo Pontifices in suis litteris decreta inseruissent, quae in Italiae, Africae, aliisque Occidentalis Ecclesiae regionibus ferebantur, clare patet easdem Synodos ad illos pertinuisse.

---

(1) Lib. VI. hist. ecc. cap. 43.
(2) Lib. IV. cap. 12.
(3) Lib. VI. cap. 12.

IV. Praeterea in epistola Ephesinae Synodi ad Theodosium missa Coelestini Pontificis legatos *totius Occidentis Synodi sententiam exposuisse* legimus. His autem verbis illud explicatur, quod Philippus apostolicae Sedis legatus manifeste asserit, Nestorianas scilicet blasphemias consentiente totius orbis Ecclesia fuisse proscriptas (1): *nam Orientalis, atque Occidentalis Ecclesiae Sacerdotes vel per se, vel certe per suos legatos* (ad Romanum Pontificem missos) *sacerdotali huic comitio intersunt* (2). Quamobrem ex praemissis illud aperte eruitur vel aliquos ex totius Occidentis Provinciis Antistites Romam ad Concilium convenisse, vel ipsius Romanae Synodi decreta Ecclesiis omnibus missa unanimi Episcoporum consensione comprobata fuisse. Utrumque vero liquido demonstrat Occidentalis Dioecesis Provincias Romanae Sedi paruisse, unumque Concilium conflasse. Quod si Afri, Galli, Hispani, et Illyrici Antistites Romanae Sedi potestati subjecti non essent, non per Pontificis legatos, sed profecto vel per se, vel per suos legatos illi Synodo adfuissent.

V. Huc accedit Agathonis Pontificis alia epistola Synodica Romani Concilii, quae sic inscripta erat (3): *Agatho Episcopus Servus Servorum Dei cum omnibus Synodis ad Apostolicae Sedis Synodos pertinentibus*. Quibus vero Episcopis illa Concilia conflata fuissent ultro aperit idem Pontifex (4): *ad Oceani usque fines exporrigi ad Occidentem, ac Septentrionem habitare inter Longobardos, et Sclavos, inter Francos, Gothos, ac Britannos versari*; quod nimirum est per universam Occiduam regionem, ac

---

(1) Synod. Epist. Ephes. Concil. ad Theodosium Imperat.
(2) Act. III. Ephes. Concil.
(3) Act. IV.
(4) Ibidem.

proinde omnes Episcopos ad Romanam Synodum primis Ecclesiae saeculis pertinuisse, ex praemissis exploratissimum est.

VI. Quod vero ad alterum patriarchalis jurisdictionis jus, Episcopos scilicet, ac praesertim Metropolitanos consecrandi, id profecto in solidi Occidentis regiones, atque in toto Illyrico Romano Pontifici fuisse compertissimum est. (1) Enimvero id plane eruitur ex eo, quod de Synodi indicendae potestate modo ostendimus ex regula juris: *qui Episcopi pertinent ad consecrationem, pertinent et ad Synodum.* Praeterea Antistites omnes, et praecipue Metropolitani in cunctas Occidentis Dioeceses puniri non poterant, nisi a Romano Pontifice, vel ab illis, quos ipse judices constituebat: idque clare patet ex altera juris canonici regula (2) *qui aliquem ordinare non potuit, nec judicare potest.* Atvero apertissime id ipsum demonstrat epistola Romanae Synodi sub Damaso habitae anno circiter 378. ad Gratianum, et Valentinianum Imperatores. In eadem legimus ejusdem Concilii Patres ab Imperatoribus petiisse ne Pastores a Romana Sede damnati Ecclesias impune retinerent. Ipsa Synodi verba audire non pigeat: » quaesumus » clementiam vestram, ut jubere pietas vestra dignetur, ut quicumque, vel ejus (Damasi), vel nostri » judicio, qui Catholici sumus, fuerit condemnatus, » atque injuste voluerit Ecclesiam retinere, vel vocatus a sacerdotali judicio per contumaciam non adesse, seu ab illustribus Viris Praefectis praetorio » Italiae vestrae, sive a Vicario accitus ad Urbem Romam veniat; aut si in longinquioribus partibus hujusmodi emerserit quaestio, ad Metropolitani per » locorum judicia deducatur examen: vel si ipse Me-

(1) Videsis laud. disquisit. Cap. II. art. 2.
(2) Cap. III. Nullus tit. de Parrochiis.

» tropolitanus est, Romam necessario, vel ad eos,
» quos Romanus Episcopus, judices dederit, conten-
» dere sine dilatione jubeatur. » Quibus sane verbis illud sponte fluere videtur Provinciales Antistites cujusque Metropolitani judicio subesse, aeque ac Metropolitanos ipsos a Romano Pontifice dumtaxat ordinari posse. Hoc vero postulabat et Damasus Romanae Urbis Praesul, et omnes Italiae Sacerdotes in Concilio congregati. Hisce postulationibus, quippe quae legitima, et vetera Romani Praesulis jura continerent, Gratianum Imperatorem benigne annuisse colligimus ex ejus rescripto ad Aquilinum Urbis Vicarium (1).

VII. Praeterea illud quoque animadvertendum censemus ipsum Imperatorem non solum Praef. Praet. Italiae, verum etiam Praef. Pract. Galliae, et Proconsulibus quidquid eodem rescripto sanxit, exequi praecepisse, cum nimirum explorata res esset priscis Ecclesiae saeculis patriarchica jura in cunctas Occidentis regiones Romanum Pontificem exercuisse: » Volumus
» inquit....; ut qui evocatus ad Sacerdotale judicium
» per contumaciam non ivisset, aut ab illustribus Vi-
» ris Praefectis Praetorio Galliae, atque Italiae, sive
» a Proconsulibus, et Vicariis auctoritate adhibita ad
» Episcopale judicium remittatur, vel ad Urbem Ro-
» mam cum prosecutione perveniat » (2).

VIII. Jamvero ex veteri Ecclesiae disciplina, tum in Oriente, tum in Occidente vigente duo aperte colliguntur: alterum quod in Patriarchas dumtaxat Romanus Pontifex animadvertere posset: alterum quod in Metropolitas proprius Patriarcha jurisdictionem ordinariam exerceret, ac proinde nulla Provinciae Episcopis in Metropolitanos auctoritas fuit. Ad primum quod

(1) Eodem tom. II. Concil.
(2) Ibidem.

spectat, extant profecto luculentissima testimonia. Et sane cum Athanasius Alexandrinus a sua Ecclesia quadam coacta Synodo ejectus esset, Julius Papa Eusebianos maxime reprehendit, quippe quod id decrevit Synodus sine Romanae Sedis consensu. Tum Coelestinus Pontifex anno circiter 430. Romae Concilium indixit, ut Nestorianam haeresim grassantem damnaret: in eadem statuit, ut si Nestorius in suis erroribus persisteret, Ecclesiae communione privaretur: deinde Cyrillum Alexandrinum Vicarium suum constituit, jussitque ut Nestorio illud decretum aperiret: quod si contumax ille fieret, alium Antistitem Constantinop. Ecclesiae praeficere curaret. Postremo universa Ecclesia in Concilio Ephesi habito in Synodica epistola ad Coelestinum missa, cum de Joannis Antiocheni injuriis permulta dixisset, quippe quod Cyrillum Alexandrinum, et Memnonem Ephesinum Episcopum, indicta Synodo, temere amovisset, apertissime docuit nullam in ipsos jurisdictionem illi esse. Haec sunt Synodi verba (1). *Indignetur ergo*, inquiunt Patres, *tua Reverentia valde ob ea, quae gesta sunt: si enim data fuerit volentibus licentia, et majores sedes injuriis afficiendi, et contra eos, in quos non habent potestatem contra leges sic, et contra canones proferendi sententiam..... ad extremam confusionem redigentur res Ecclesiae*. Quare ex praemissis liquido patet ex veteri Ecclesiae disciplinae regulis nulli Patriarchae licere, excepto Romano Pontifice, in alium Patriarcham animadvertere.

IX. Ad alterum quod spectat: quicumque de juribus Patriarcharum egerunt, eamdem doctrinam habent, et tum exempla, tum canones, tum hierarchiae ipsius rationem vades dederunt. Videsis Leonem Allatium de

(1) Epist. Concil. Ephes. ad Coelestinum tom. III. Concil.

Eccles. Occid., et Orient. perpet. consens. (1)., Emmanuelem Schelestratum (2), et Morinum (3).

X. Reliquum tandem est ut maxima, qua poterimus brevitate appellationum jus primis Ecclesiae saeculis ex totius Occidentalis Ecclesiae Synodis ad Romani Pontificis patriarchicam potestatem pertinuisse ex re historico-ecclesiastica demonstremus.

Et principio illud animadvertendum maxime censemus quod appellationum jus ad Romanum Pontificem praecipue spectat ratione primatus, quo in universum dominicum gregem per totum orbem dispersum jure divino gaudet, ita ut sine ipso sacer principatus concipi nequeat. Hinc sapientissime adfirmavit Benedictus XIV (4): *appellationum jus adeo necessario connexum cum Romani Pontificis in universam Ecclesiam jurisdictionis primatu, ut nemo possit illud in controversiam adducere*. Quamobrem immensam prorsus appellationum segetem Veterum monumenta quolibet aevo suppeditare videntur, ex quibus exempla ad Orientem pertinentia plurima collegit Thomassinus (5): ad Occidentales vero Provincias quae spectant, breviter huc adferemus, ut patriarchalis Romani Pontificis jurisdictio, de qua agimus, luculentius pateat.

Et sane Privatum Lambesitanae Ecclesiae in Africa Antistitem ad Romanum Clerum provocasse: schismaticos Afros Fortunatum, et Felicissimum ad Cornelium Pontificem, Basilidem, et Martialem Hispaniae Episcopos a Provinciae Conciliis damnati tertio ineunte saeculo ad Stephanum Petri Successorem confugisse ex Cypriani epistolis edocemur (6): idque factum ante

(1) Lib. I. cap. 12. pag. 188. Colon. 1648.
(2) Antiq. Ecc. tom. II. diss. VI. pag. 409.
(3) Exercit. eccles. Lib. I. exercit. VI. pag. 17. Paris 1666.
(4) Synod. Dioeces. lib. IV. cap. 5.
(5) De veteri, et nova Eccl. discip.
(6) Epist. 55 et 68 edit. Pamel.

*

Sardicense Concilium, quod anno 347. congregatum fuit. Praeterea quinto aerae Christianae saeculo Romani Antistitis judicium reclamarunt sub Innocentio scilicet Bubalius, et Taurianus Illyrici Episcopi (1): sub Zosimo Apiarius Africanae Ecclesiae Sacerdos (2): sub Bonifacio Antonius Fussalensis in Africa Episcopus (3): sub Coelestino Felix Illyrici Episcopus (4): sub Leone Chelidonius, et Projectus Galliani Praesules (5): atque Lupicinus Afer Antistes (6). Insequenti saeculo ad Petri Successorem provocarunt sub Agapeto Contumeliosus Gallicanae Ecclesiae Episcopus (7): sub Pelagio I. Sepandus Arelatensis Antistes II (8): sub Joanne III. Episcopi Galli Sagittarius, et Salonius (9): sub Gregorio M. Hispani Praesules Januarius, et Stephanus (10): necnon ex Afris Petrus (11), et Paullus (12) Episcopi.

At ne diutius in re tam perspicua immorer, permulta praesertim sequioris aetatis monumenta omitto. Illud tamen hic advertere non pigeat quod frequentiores, quam alibi Occidentalis Ecclesiae ad Romanum Pontificem fuerint appellationes. eoquod hae magis ad ipsum spectabant ob patriarchicam ejus dignitatem. Extat ad rem Leonis testimonium, qui in epistola ad

(1) Epist. 18 Innocent. ad Illyrici Episcopos.
(2) Epist. Africani Concilii anno 419. ad Bonifacium Pontif. tom. III. Concil.
(3) Augustin. epist. 209.
(4) Epist. III. Coelestini apud Coustant.
(5) Leo epist. 89. ad Viennensis Prov. Epis.
(6) Idem epist. 87, ad Africanos Mauritaniae Epis.
(7) Epist. 8. Agapeti Conc. Rom. tom. V.
(8) Epist. XIV. Pelagii tom. VI. Concil.
(9) Gregorius Turon. lib. V. hist. cap. 21.
(10) Idem lib. XIII. epist. 45. ad Joannem Defensorem.
(11) Idem lib. VI. epist. 37 ad Columbum Episcopum Numidiae.
(12) Idem Lib. VIII. epist. 13, ad Columbum Episcopum Numidiae.

Viennensis Provinciae Antistites haec scribit (1): » Nobiscum itaque vestra fraternitas recognoscat apostolicam sedem pro sua reverentia a vestrae etiam Provinciae Sacerdotalibus innumeris relationibus esse consultam, et per diversarum, quemadmodum vetus » consuetudo poscebat, appellationem caussarum aut » retractata, aut confirmata fuisse judicia. » Quibus sane verbis aperte colligitur frequentiores fuisse etiam Gallicanae Ecclesiae appellationes: ideoque illas non quinto Aerae Christianae saeculo, uti perperam asserit Quesnellius (2) locum habuisse, sed veteri consuetudine obtinuisse: denique easdem fuisse veri nominis appellationes, quippe quod judicia ecclesiastica, caussa denuo exagitata, aut retractata, aut confirmata fuerint (2).

Ex his omnibus, quae hactenus enucleavimus satis nobis illa, quae exposuimus probasse videntur, Christi Vicarium, et Petri Successorem in universam Occiduam terram priscis Ecclesiae saeculis patriarchica jura exercuisse. Quamobrem haec de veteribus Romani patriarchatus finibus satis sunto: nostraeque tractationi finem imponamus oportet.

De Patriarchatu Cpolitano.

XXIV. Igitur ad IV. usque saeculum nonnisi tres in Ecclesia agniti Patriarchae, scilicet Romanus, Alexandrinus, et Antiochenus. At eodem saeculo tres alii adparent Patriarchae, nimirum Ephesinus in Dioecesi Asiana, Caesareensis in Pontica, et Heracleensis in Thracia. Hi sane specialibus quibusdam Patriarcharum Romani potissimum, et Alexandrini juribus non fruebantur; at praecipua si inspiciamus, profecto veros

---

(1) Epist. LXXXIX.
(2) Diss. V. ad opera S. Leonis part. I. cap. XIV; et seq.

fuisse Patriarchas haud negabimus. Ordinabautur enim ab omnibus Dioeceseos Episcopis, suarum Dioeceseon indicebant Synodos, aliaque magis propria Patriarcharum jura exercebant. Neque negotium facessat, quod Exarchorum, haud vero Patriarcharum titulo donati fuerint: antiquitus enim, uti supra notavimus, ad Dioeceseon Episcopos designandos promiscue Patriarchae, et Exarchi adhibebantur adpellationes.

XXV. Ex tribus hisce Exarchatibus unus emersit Cpolitanae Ecclesiae Patriarchatus. Quamvis enim Episcopo Bizantino (1), nonnisi honoris praerogativa post Romanum concessa fuerit; at deinceps faventibus Imperatoribus, ac ipsius Urbis splendore id ferente, quamdam in tres illas Dioeceses potestatem exercere coepit, donec tandem in Synodo Chalced., reclamantibus tamen Rom. Sedis Legatis, Episcopo Cpolitano in tres illas Dioeceses jus Patriarchicum concessum est.

XXVI. Intercesserunt quidem huic novitati R. Pontifices, atque in primis S. Leo, et Gelasius violatam dolentes politiam in Synodo Nicaena inductam, vel dumtaxat confirmatam. At Episcopi Cpolitani Imperatorum freti auctoritate, praecipue vero Theodosii (2), Basilisci Tyranni (3), Zenonis (4), ac demum Justiniani (5), patriarchica jura exercere non destiterunt; donec tandem primum in Synodo VIII. (6), dein et in Lateranensi IV. (7) constitutum fuerit, *ut post Rom. Ecclesiam, quae disponente Domino super omnes alias ordinariae potestatis obtinet principatum, utpote Mater universarum Christifidelium, et Magi-*

(1) Can. III. Conc. Constantinop.
(2) Socrates Lib. IX. cap. 28.
(3) Evagrius Lib. III. cap. 4.
(4) L. XVI. Cod. de Sacros. Eccles.
(5) Nov. CXXXI. cap. 2.
(6) Can. VII. Dist. 22.
(7) Can. V.

stra, Cpolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineat; servata cuilibet propria dignitate.

XXVII. Quinimmo VII. ineunte saeculo agente Leone Isaurico R. Pontificibus infenso, specioso Romanam Dioecesim decurtandi praetextu, Romano Patriarchatui subtracta sunt, et Cpolitano addicta Illyricum, Epirum, Achaia, Macedonia, atque adeo etiam Sicilia, ac plurimae Regni Neap. Ecclesiae, praesertim maritimae, quae sub graeco erant imperio. R. quidem Pontifices, et Occidentis Imperatores acriter hac de re Patriarchis, et Imperatoribus Orientis restitere: sed Occidentalium conatus, et vota pervicacia Orientalium secundis rebus caruere ad saeculum usque XI., quo Northmanni Principes nostri, graecis devictis, suas R. Pontifici Ecclesias omnes cum pristinis juribus restituere.

De Patriarchatu Hierosolymitano.

XXVIII. Uti ob Sedem Imperialem Constantinopolitana, ita ob sanctitatem Urbis Hierosolymitana Ecclesia Patriarchatum obtinuit. Conc. quidem. Nicaeno (1), nonnisi honoris praerogativa Episcopo Hierosolymitano tributa est, *Metropoli*, nimirum Caesareensi, cui tanquam suffraganeus suberat, *propria dignitate servata*. Verum Episcopi Hierosolymitani hanc praerogativam non satis habentes, primum jura Metropolitae Caesareensis, dein et Palestinae subjectionem sibi vindicare tentarunt. Adversus hujusmodi usurpationes magnis animis agentibus Episcopis Antiocheno, et Caesareense, quorum jura Episcopi Hierosolymitani ambitione violabantur, controversia ad

(1) Can. VII.

Synodum usque Chalcedonensem protracta est; in qua (1) Maximi Antiochensium, et Juvenalis Hierosolymorum Episcopi consensione statutum est, ut *Antiochenus Episcopus duas Phaenicias, et Arabiam sub propria habeat potestate; Hierosolymitanus autem tres Palaestinas itidem sub propria habeat potestate*. Igitur ab Synodi Chalcedonensis tempore jam quinque recensiti sunt Patriarchae, Romanus, Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, et Hierosolymitanus.

De Primatibus in Ecclesia Occidentali.

XXIX. Patriarchis in Oriente respondent quodammodo in Occidente Primates, seu potius Sedis Apostolicae Legati; ut Thessalonicensis per Illyricum, et Arelatensis per Gallias. Iisdem poene fruebantur juribus, ac Patriarchae Orientis; nisi quod non potestate Patriarchica ea exercerent, sed potius jure a R. Pontificibus mutuato, quorum vice fungebantur. Quamobrem iidem fuisse videntur atque illi, quos posterior aetas *Legatos natos* dixit.

XXX. Verum X. ineunte saeculo receptis per Occidentem putidis Isidori mercibus, primum per Pontifices instituti sunt Primatus Bituricensis, Cantuariensis, Lugdunensis, Narbonensis, Armachanus, aliique, quibus a Metropolitis adpellationes concessae, et jus etiam datum anteferendae Crucis. In Regno Neapolitano Salernitani Archiepiscopi Primatus certo constat. Profecto Urbanus II. Constitutione edita Salerni an. 1099. Alphanum Metropolitam Salernitanum, ejusque successores Primatis praerogativa auxit in Metropolitas Acheruntinum, et Compsanum, atque eorumdem Episcopos suffraganeos, quibus obedientiae juramentum

(1) Act. VII.

ipsi, tanquam Primati, praestandum jussit. Tum omines earumdem Provinciarum Episcoporum electiones ipso Archiepiscopo Primate praesente, ac dirigente peragendas decrevit. Videsis Baronium (1), et Ughellum (2).

XXXI. Porro hi quoque Primatus successu temporis exoleverunt; adeo ut Primates, qui supersunt, tales sint titulo tenus, uno excepto Lugdunensi, ad quem, testibus Petro de Marca (3), et Fleurio (4), adpellatur a sententiis Metropolitarum Turonensis, Senonensis, et Parisiensis. Igitur Occidentales hi primates, veluti medii erant inter Patriarchas, et Metropolitas; dum simul et Metropolitis praeerant, et R. Pontifici tamquam Occidentis Patriarchae suberant.

De Patriarchis Latinis Titularibus.

XXXII. Jam vero, ut ad Orientales Ecclesias redeamus, quum plerique Orientis Episcopi, et Patriarchae ab obedientia Rom. Pontificis descivissent, et in variorum errorum tenebris versarentur; hinc factum est, ut pro sectarum multitudine, ac varietate multi emerserint Patriarchae, partim ex ruinis Patriarchatuum Antiocheni, et Hierosolymitani, et partim ex divisionibus Patriarchatuum Alexandrini, et Cpolitani. Hi sunt Jacobita, et Maronita, quorum uterque Antiocheni nomen adsumit, Cophtus, qui, quum Alexandriae sedeat, Alexandrini Patriarchae titulum sibi tribuit, Armeni duo, aliique plurimi, quos vide apud Thomass (5). Ex hujusmodi Orientalibus Patriarchis solus

(1) Baron. ad ann. 1099.
(2) In Archiep. Salernit.
(3) Dissert. de Primat. n. 122.
(4) Instit. Eccl. Part. 1. cap. XIV n. 6.
(5) Part. 1 Lib. 1. cap. 24.

Maronita Catholicus est, et in perfecta communione cum Ecclesia Romana persistit, alii suos aliquando ejurarunt errores, sed eorum fides non diu perstitit.

XXXIII. Patriarchae Latini Cpolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, et Hierosolymitanus tales sunt titulo tenus, quum tantummodo patriarchalibus insignibus, et consessus praerogativa fruantur. Horum Patriarcharum origo, uti et caeterorum Episcoporum titularium, ex Patriarchis, et Episcopis repetenda est, quos in subacta primum Palaestina, dein et in debellato Cpolitano Imperio Latina Ecclesia constituit. Quamvis enim hujusmodi regiones in hostium redierint ditionem, unde earum Latini Antistites exules facti sunt; variis tamen ex caussis, quas enumerat Thomass. (1) suos, licet titulo tenus, successores habuerunt. Sed et antiqniora Episcoporum titularium exempla inveniri posse observat idem Auctor (2).

XXXIV. Sunt et alii Patriarchae Minores, qui, ipsis R. Pontificibus deferentibus, et titulum, et honores habent patriarchicos; et hi sunt Aquilejensis, et Venetus; quibus postea Indianus, et Lusitanus accessere. Videsis Carolum Gagliardum (3).

---

(1) Lib. cit. cap. 26.
(2) Ibidem cap. 27., et 28.
(3) Inst. Can. Lib. 1. Tit. 14.

TITULUS XIII.

DE METROPOLITIS.

Metropolitarum Origo.

I. Metropolitarum origo Apostolicae institutioni omnino tribuenda videtur. Enimvero Eusebius (1) Chrysostomus (2) Tito Ecclesiarum in Creta Insula, et Timotheo totius Asianae Provinciae gubernationem a D. Paulo concreditam aperte statuunt; qui deinceps Episcopos in variis earumdem Provinciarum urbibus constituerint. Num vero Apostoli omnibus, ac singulis Provinciis ejusmodi Metropolitas praefecerint, recte quaeri potest. Vero similior videtur Petri de Marca sententia, qui censet (3), Apostolos in Timotheo, Tito, et fortasse etiam in aliis a se in principibus civitatibus constitutis Episcopis specimen quoddam metropoliticae potestatis dedisse, executionem vero, et complementum sequentibus temporibus reliquisse.

II. Adhaec quum identidem haereses, et schismata erumperent, tum inter Episcopos controversiae oborirentur, fortasse illud maxime opportunum visum fuit, unum aliquem in singulis Provinciis Episcopum constituere, cujus ad arbitrium oborti casus referrentur; atque ita tum fidei tuendae, tum paci Ecclesiasticae fovendae consultum foret: id vero non multo post Apostolorum aetatem.

III. Profecto Canones sic dicti Apostolici (4) τȣ Πρωτȣ meminere, seu Primarii in quavis provincia Episcopi, quem reliqui, *ceu caput* την Κεφαλην *agnoscant, et nihil faciant, quod sit arduum, aut magni momen-*

(1) Lib. III. cap. 4.
(2) Hom. I. in Epist. ad Titum.
(3) Lib. VI. cap. I. n. 9.
(4) Can. XXXIII.

ti praeter illius sententiam. Synodus Illiber. (1) *de primae Cathedrae Episcopo* loquitur; tum Irenaeum Lugdunensem caeteris Galliae Episcopis praefuisse scribit Eusebius (2). Igitur jam inde ab Apostolorum aetate Metropolitarum vestigia adparent, at vero nullibi ante Concilium Nicaenum, nomen illud invenies; primitus enim dicebantur Πρωτοι, Κεφαλαι, *Primae Cathedrae Episcopi, Primates Provinciae, Principes, et Primae sedis Episcopi*.

IV. In Africa Metropolitani, qui ex Concilii Carthag. III. (3) *Primae sedis Episcopi* dicendi erant; interdum adpellati inveniuntur *Patres, et Senes*; uti ex Cod. Africano (4), et ex multis Augustini Epistolis (5), aliisque colligitur: cujus nominis illa ratio est, quod, sola Carthagine excepta, cujus Episcopus firmiter Provinciae *Africae* sic dictae Metropolitanus habebatur, in reliquis Provinciis Primatus, seu jus Metropoliticum de civitate alia in aliam transferebatur, et semper cum seniore Provinciae Episcopo migrabat; uti ex Concilii Milev. I. (6), et ex pluribus Augustini Epistolis, perspicuum est.

V. Quinimmo et Episcopo Seniori ubi contigerit haud recte suo munere fungi, auferri poterat, quo in casu ad proximum in ordine, qui se ante reliquos omnes consecratum probasset, devolvebatur: Aug. *Ep.* 261. In aliis etiam Provinciis quid simile accidebat, ubi Metropolita a recta legum norma desciseeret; tunc enim munere ei ad tempus abrogato, primatus plerumque Seniori in Provincia committebatur (7).

(1) Can. LVIII.
(2) Lib. V. cap. XXIII.
(3) Can. XXVI.
(4) Can. XC.
(5) Epist. CXXXVI. CXLIX. CLII. CCXXXV.
(6) In Cod. Afric. Can. LXXXIV.
(7) Eusebius cap. XXIII.

VI. Metropolitae igitur sunt Episcoporum Provinciae Praesules, dicti Metropolitae ex eo, quod in urbe, quae civili politia Metropolis erat, plerumque constituti essent. Quinimmo IV., et V. saeculo jus Metropoliticum Ecclesiasticum cum civili adeo conjunctum erat, ut Synodus Taurinensis an. 397. (1) decreverit: *Qui ex iis comprobaverit suam civitatem esse Metropolim, is totius Provinciae primatum obtineat.* Et Chalced. (2): *Si qua vero civitas potestate imperiali novata est; aut si protinus innovetur, civiles dispositiones, et publicas, Ecclesiasticarum quoque Parochiarum ordines subsequantur:* hinc, uti ad rem observat Christ. Lupus (3), *divisa per Principem provincia quomodo duos Proconsules, aut Rectores civiles, ita duos acciperet Metropolitas.*

VII. In Regionibus, quae modo Regnum Neapolitanum constituunt, num antiquitus fuerint Metropolitani gravis inter Eruditos, nec adhuc finita lis est. Plerique ad VIII. usque saeculum nullos fuisse censent; atque adeo R. Pontificem Ecclesiarum Suburbicariarum Metropolitam duntaxat faciunt. At contra Petrus de Marca (4) contendit jam inde ab IV. saeculo, tum in reliquis, tum vel maxime in iis suburbicariis Provinciis, quae ad Regnum Neapolitanum pertinent, Metropolitas, Metropoles, et Provincias Ecclesiasticas agnoscendas; idque pluribus, nec contemnendis ex antiquis monumentis desumptis rationibus demonstrat. Quaenam hoc in capite nobis sententia adrideat, in nostris *Antiquitatibus Christianis* aperiemus.

VIII. Saeculo VIII., uti *Tit. super.* indicavimus,

(1) Can. I.
(2) Can. XVII.
(3) Schol. in Can. XII. Chalced.
(4) Conc. Sac., et Imp. Lib. I. cap. 7.

quum Sicilia, ac plures Regni Neapolitani praesertim maritimae Ecclesiae ab Romano Patriarchatu avulsae, Throno Cpolitano adnexae fuerint, Patriarcha Cpolitanus, uti Episcopum Syracusanum per Siciliam, ita Episcopos Rheginum, et S. Severinae per Calabriam Metropolitas constituit: Nilus Doxopatrius (1), et Nov. Leonis Imp. apud Leunclavium (2). In eadem Novella recensentur Episcopi eorumdem trium Metropolitarum suffraganei: scilicet num. *XXXII. Rhegiensi, sive Calabriae* 1. *Bibonensis*. II. *Taurianae*. III. *Locridis*. IV. *Rusiani*. V. *Scilacii*. VI. *Tropaei*. VII. *Amanteae*: VIII. *Crotonae*. IX. *Constantiensis*. X. *Nicoterensis*. XI. *Bisuniani*. XII. *Novocastrensis*. XIII. *Cassani*. Num. *XLIX. Severianae, Calabriae*. 1, *Eurysatensis*. II. *Acerentinus*. III. *Callipolitanus*. IV. *Aisylorum*. V. *Castriveteris*. *Sub Syracusano Siciliae* 1. *Taurominitanus*. II. *Messanensis*. III. *Agrigentinus*. IV. *Croniensis*. V. *Lilybei*. VI. *Drepani*. VII. *Panhormitanus*. VIII. *Thermarum*. IX. *Cephaludii*. X. *Alesae*. XI. *Tyndarii*. XII. *Melitensis*. XIII. *Liparensis*.

IX. Idem Cpolitanus Patriarcha nonnullis Episcopis, quos ad Metropoliticam dignitatem evehere ipsi non licuit, honorificum duntaxat Archiepiscopi titulum est elargitus: uti prae ceteris Neapolitano, et Messanensi. Unde in eadem Leonis Novella occurrunt *Archiepiscopatus XIV. Neapolis. XV. Messana. LV. Hydruntino qui subsit, nullus est Thronus*. Profecto Sergius Episcopus Neap., uti scribit Joannes Diaconus (3): *dum a Graecorum Pontifice Archiepiscopatum nancisceretur, ab Antistite Romano correptus veniam*

---

(1) De quinque Thronis Patriarchalibus apud Allatium de Ecc. Orient; et Occid. perpet. cons.
(2) Jur. Graec. Rom. Tom. I.
(3) In Chron. Episc. Neap.

impetravit. Denique secutis temporibus quum et aliae Regni Neap. civitates ab ditione Langobardica a Graecis subtractae fuissent earumdem quoque Ecclesiae Throno Cpolitano adscriptae sunt; uti Tarentum, Brundusium, Tranum. Unde Doxopatrius (2). *Melodusae Poëta Dominus Marcus, Hydruntum a Cpolitano missus fuisse comperitur. Cum autem universae Longorbadiae ducatus, quae vetus Hellas erat, sub Imperatore erat Cpolitano, Papa vero separatus cum aliis gentibus vivebat, propterea Patriarcha Ecclesias obtinebat; nam Brundusium, et Tarentum a Cpolitano Sacerdotes accipiebant; idque nullum latet.* Quinimmo Episcopus Bariensis ad Metropolitae dignitatem evectus est, ipsique duodecim suffraganei adsignati sunt. Auctor Hist. Civil. Neap. (1) Uti quoque Luitprandus Cremonensis Episc. (2) Refert Episcopos Acheruntinum, Turcicum, Gravinensem, Materanum, et Tricaricensem fuisse per Nicephorum Phocam subjectos Metropolitae Hydruntino.

X. Dum res ita se habebant in Provinciis Throno Cpolitano subjectis, in reliquis Regni Neapolitani medio saeculo IX. R. Pontifices quasdam magis conspicuas Ecclesias in Metropoles Ecclesiasticas evehere coeperunt. Ac primo ejusmodi dignitatem promeruere Campana, Beneventana, Neapolitana, Salernitana, Amalphitana, et Surrentina, quibus suffraganeae adtributae sunt Ecclesiae. Quod institutum dein in omnibus Regni Provinciis servatum est, ac postremo complementum accepit postquam Northmanni Principes nostri, graecis devictis, suas R. Pontificibus Ecclesias restituerunt.

XI. Episcopi igitur, qui Metropolitis subsunt, vo-

---

(1) Ibidem.
(2) Lib. VIII. Cap. VI.
(3) Legat. ad Nicephorum Phocam pro Othonib.

cantur *Suffraganei*, hoc est *Auxiliares* (1). Qui licet olim decem minimum esse deberent, tamen usu receptum est, ut etiam longe minores numero esse possint. Metropolita Neap. quatuor habet Suffraganeos Episcopos, scilicet Acerranum, Isclanum, Nolanum, et Puteolanum. Quinimmo Metropolita nomen, et dignitatem metropoliticam perpetuo retinet, licet suffraneos amittat.

Metropolitarum Jura.

XII. Ad jura quod spectat, praecipua erant 1. Episcoporum suffraganeorum electiones confirmare, eosdemque Metropolita a sua Provinciali Synodo confirmandus erat.

2. Controversias inter suffraganeos subortas auctoritate sua decidere, ab iisque acceptare provocationem.

3. Indicere Synodum Provinciae, eidemque praesidere.

4. Totius Provinciae Ecclesias invisere, et in inductos Canonum neglectus, aliasque pravas consuetudines inquirere. Verum ex Concilio Trid. (2) hoc jure Metropolita, uti nequit, nisi sua Dioecesi prius lustrata, et ex caussa cognita, probataque in Synodo Provinciali.

5. Episcopos in suo munere adimplendo negligentes instar patris, et doctrinis monere, et corrigere.

6. Ecclesiasticos Canones, ac Imperiales Sanctiones ad ecclesiasticum regimen pertinentes evulgare, suffraganeis communicare, et providere, ut observentur.

7. Ubi sedes aliqua Episcopalis intra suam provinciam vacaret, ejus curam gerere, negotia dirigere,

---

(1) Cap. II. de Electione.
(2) Sess. XXIV. Ref. cap. III.

reditus in tuto ponere, maturamque novi Episcopi electionem procurare.

8. In diem, quo Pascha celebrandum esset, inquirere, de eoque Provinciae Episcopos admonere.

9. Denique jure decretalium Vicarium Capitularem sede vacante constituere, si Capitulum infra octo dies ab Episcopi morte eum eligere neglexerit (1).

XIII. Jure Tridentini, veluti ordinarius Coepiscoporum superior, potest eos quolibet saltem triennio ad Provincialem Synodum cogere (2): negligentes ad officium revocare, absentes vero a suis Ecclesiis etiam per fructuum subtractionem ad residendum compellere (3).

XIV. Porro jure novo Metropolitis in Dioeceses suffraganeas, sive in Coepiscoporum subditos nullam exercere licet jurisdictionem, nisi 1. in caussa adpellationis. 2. in actu visitationis. 3. in casu devolutionis (4) ex Alexandri III. Decret. sancitur. *Archiepiscopus metropolitico jure audire non debet caussas de Episcopatibus, nisi per adpellationem deferantur.*

TITULUS XIV.

DE PALLIO METROPOLITICO.

I. Praecipuum Metropolitarum Insigne est *Pallium*, dictum a Graecis Ωμοφοριον, lanea scilicet Fascia nigris crucibus distincta humeris imposita in circuli forma, atque ante pectus, inque humeros deorsum pendens, significans pastoralis officii pro ovium salute sollicitu-

(1) Cap. IV. de supplenda negligentia Praelatorum in VI.
(2) Trid. Sess. XXIV. Ref. cap. 2.
(3) Idem Sess. XXIII. Ref. cap. I; et Pius IV. in Const. X. quae incipit: *De Salute gregis.*
(4) Can. I. seq. Caus. 9. qu. III. in Cap. 1 de Officio Legati.

dinem, et amplitudinem potestatis, sumptum ex altari, ubi conditum est B. Petri corpus: adeo ut ex eodem B. Petri corpore sumptum vulgo dicatur (1).

II. Pallium quod secutis temporibus Metropolitarum potius ornamentum fuit, quam indumentum, antiquitus peculiare quoddam vestimenti genus erat, quo totum corpus amiciebatur (2). *Corpus ejus texit suo pallio;* et (3) *Hippias gloriatus est pallium, quo amictus, soccos quibus indutus esset, se manu sua confecisse.* Idem ex binis Pelagii ad Sepaudum Arel. Epistolis, et ex altera Gregorii M. ad Marinianum Ravenn. perspicuum est.

III. Quinimmo principio ab Imperatoribus caussa honoris, et dignitatis Patriarchis, ac forte etiam insignioribus quibusdam Metropolitis concedebatur, quippe qui Christi Sacerdotium imperialibus insignibus condecorare voluerint: istud, tum ex facto Antimi constat, qui e Cpolitana Sede expulsus Pallium, quod habuit, Imperatoribus reddidit: Liberatus in Breviario (4), tum quoque ex Gregorio M. (5), qui pro Anastasio Antiocheno Patriarcha apud Imperatorem intercedens rogat, ut *eum concesso usu pallii Romani transmitteret, quatenus si ei ad suam Ecclesiam minime reverti liceret, saltem Romae in honore viveret suo.* Plura huc spectantia videsis apud Petrum de Marca (6), et apud Thomass. (7). Igitur VI. saeculo jam in usu erat Pallium, quo ex Imperatorum liberalitate utebantur Patriarchae.

IV. Illud quoque constat, Patriarchas acceptum ab Imperatore Pallium, nonnisi de ejus adsensu aliis com-

(1) Cap. IV. de Electione.
(2) Tullius II. de Divinat. 143.
(3) Idem III. de Orat. 125.
(4) Cap. XXI.
(5) Lib. I. Epist. XXII.
(6) Lib. VI. cap. 6.
(7) Part. I. Lib. II. cap. 35.

municasse, ita Vigilius (1), et Gregorius M. (2). Verum dein factum est, ut Pontifices Pallium, non requisito Imperatorum adsensu, atque adeo jure nato, ac propria auctoritate concederent; ita ut neque Patriarcha Cpolitanus, nisi permittente Pontifice, Pallio uteretur. Qua in re licet per aliquod tempus (si fides Luitprando apud Baronium ann. 934.) varia fuerit Ecclesiae Cpolitanae disciplina; attamen saeculo XIII. jam per Latinos subacto Graecorum imperio, in Synodo Later. IV. sancitum est, ut Patriarchae, nonnisi a Pontifice Pallium accipiant; quod suis deinceps impertiant Suffraganeis Metropolitis.

V. Occidentem quod spectat; principio Pontifices hoc honore decorarunt tantummodo Metropolitas ad suam pertinentes consecrationem, et Episcopos Sedis Apost. Vicarios, quos posterior aetas *Legatos natos* dixit. Istud ex Epistolis Vigilii ad Auxanium, Pelagii ad Sapandum, et Gregorii M. ad Augustinum perquam manifestum est. Unde accidit, ut Metropolitae Pallii essent cupidissimi. Et quamvis initio Pontifices, nonnisi parce illud concederent, tamen post liberaliores hac in re fuerunt; adeo ut omnibus generatim Archiepiscopis illud petentibus elargirentur, donec tandem haec petitio in necessitatem abierit.

VI. Igitur jure novo in Pallio pastoralis officii plenitudo cum Archiepiscopalis nominis adpellatione confertur (3). Unde ne nomen quidem quis Archiepiscopi meretur, antequam Pallium receperit, sine quo prohibetur Concilium Provinciale celebrare, Chrisma conficere, Episcopos consecrare, aliaque pastoralia exercere munia, quae cum Missae Sacrificio sunt obeunda (4).

(1) Epist. I. ad Auxanium.
(2) Lib. VII. Epist. 5.
(3) Cap. III. de auctorit., et usu Pallii.
(4) Hostiens. in Summa hoc tit. cap. 18. cap. 28. §. super eo de Electione Dist. 100 per tot.

VII. Archiepiscopo intra tres menses a Consecratione Pallium petendum est, et quidem enixis effusis praecibus *instanter, instantius, instantissime* a Sum. Pontifice in Concistorio Cardinalium personaliter, si adsit; absens per Procuratorem, qui juramento spondeat se reverenter delaturum illud, vel ut deferatur, curaturum. Tum Pallium non conceditur, nisi praestito prius fidelitatis, et obedientiae erga Sum. Pontificem jurejurando (1). Demum electus praesens in urbe Pallium a Primo Card. Diacono accipit, absens vero ab aliquo Archiepiscopo, cui Papa id delegaverit.

VIII. Papa quum consecratur ipse sibi Pallium imponit, eoque ubique gentium, et semper utitur, quippe cujus potestas per universum Christianum orbem diffunditur: caeteri vero nonnisi intra jurisdictionis suae limites, certisque determinatis diebus.

IX. Pallii insigne Metropolitae personae, ejusque Ecclesiae ita adhaeret, ut neque alteri commodari possit, et secundum, ac tertium petendum sit, si iterum, ac tertium Ecclesiam mutet. Demum ubi Archiepiscopus sepelitur, cum eo simul Pallium, vel Pallia, si plura receperit, humanda sunt (2).

TITULUS XV.

DE EPISCOPIS.

I. Ac primo in vocis *Episcopi* etymon inquiramus. Επισκοπος igitur graece, latine interpretatur *Inspector;* hinc Plutarchus: θεοι χρηςων επισκοποι, και πονηρων εγρων, *Dii bonorum inspectores, iniquorumque operum.* Item *alicui rei gerendae praefectus:* hinc idem Plutarchus in Pericle: *omnia curabat Phidias:* παντων Επισκοπος Φειδιας. Exponitur etiam *Custos* : apud Theocr. Idyl.

---

(1) Can. IV. Dist. 100.

(2) Cap. II. de Auct; et usu Pallii. Cap. IV. de Postul. Praelat.

VI. Recte igitur apud Christianos sacri gregis Inspectores, primique Custodes, ut et aeternae salutis procurandae Praefecti a primis usque temporibus dicti sunt Episcopi.

II. Non modo Episcopatum reliquis Ecclesiasticis ordinibus praeminere; verum et Episcopos Presbyteris etiam jure divino, ordine, et potestate praestare posset hic petitis ex ima ecclesiastica antiquitate monumentis demonstrari. Quod sane Christianae doctrinae caput adversus haereticos sic dictos *Presbyterianos* in Synodo Tridentina definitum est (1). Quare ejus tractationem Theologis relinquere juvat, ne in alienam messem immittere falcem videamur.

III. Hac igitur ratione, quod Presbyteris divina institutione praecellant, pluribus in antiqua Ecclesia honorum titulis ornati sunt. Ac 1. adpellati sunt *Apostoli*, ut a Presbyteris distinguerentur: aevo namque apostolico Episcoporum, et Presbyterorum nomina utriusque communia illos ab his non distinguebant (2); at dein *Apostolorum Successores* dicti sunt (3): unde quaelibet Episcopi sedes *Cathedra*, vel *Sedes apostolica* dici consuevit (4).

2. Aliquando nuncupati etiam sunt *Principes, Rectores*, *Praepositi*, *Praesides*, *Antistites*, et quidem plerumque cum addito *Ecclesiae*, ut a Principibus saeculi distinguerentur.

3. Quinimmo quum Episcopi non populo tantum, sed etiam Clericis praeessent, idcirco dicti quoque sunt *Summi Sacerdotes*, *Pontifices Maximi*, *Principes Sacerdotum*.

4. Quod non modo filios per Baptismum, verum

(1) Sess. XXIII. cap. 7.
(2) Theodor. Comm. in 1. Timot. 3, et in Philipp. 1., et 2.
(3) Cyprianus Epist. XLII. ad Cornelium.
(4) Sidon. Apoll. Lib. VI. Epist. I; et Paullinus Epist. XLV.

et Patres per Sacramentum Ordinis Matri Ecclesiae pariant, adpellati sunt: *Patres Patrum*, *Episcopi Episcoporum*, *Patriarchae*, atque etiam *Papae*.

5. Demum quod ab ipsomet Christo Episcopi positi sint ad regendam Ecclesiam Dei, nuncupari quoque consueverunt *Vicarii Christi*, *Angeli Dei*, *ac Dii terreni*. His, aliisque honorifice titulis Episcopi antiquitus in Ecclesia donati sunt, quorum aliquot partim cum secundi ordinis Sacerdotibus communes habebant, partim etiam cum ipso Summo R. Pontifice, sed illi speciali ratione tributos, uti suo loco diximus.

IV. Jam vero Episcopi nonnisi frequentioribus civitatibus praeficiendi: hinc Synodus Sardicensis constituit (1): *Non licet simpliciter Episcopum constituere in aliquo pago, vel parva urbe, cui vel unus presbyter sufficit: non necesse est enim illic Episcopum constitui, ne Episcopi nomen, et auctoritas vilependatur.* Verum haec regula non ubique adcurate servata est, quum non desint in veteri Ecclesiastica Historia exempla Episcopatuum etiam in parvis oppidis constitutorum. E. g. *Nanzianzus*, *Geras*, prope Pelusium, *Cucusus* in Armenia, *Dolicha*, *Olbia*, aliaque, nonnisi parva erant oppida, et tamen Episcopos habebant: idem dicas de provinciis Romanis, et Africanis, in quibus frequentissimi vel in oppidulis Episcopatus. Uti patet ex Subscritionibus Conciliorum (2).

V. Porro Episcopi sive in parvis oppidulis, sive in magnis urbibus sint constituti, eamdem omnino habent Sacerdotii plenitudinem, quam Christus in sinum Patris reversurus Apostolis infudit suis dicens: *Sicut misit me vivens Pater, et ego mitto vos*. Qua de re, uti modo notavimus *Summi Sacerdotes* passim a

---

(1) Can. VII.

(2) Videsis Dissert. de Ecclesia Setina Cl. Viri Georgii.

veteribus adpellati sunt ; atque adeo S. Ignatius M. Episcopis Christi adpingit personam (1): *Revereamur*, inquit, *omnes Episcopum, ut Jesum Christum existentem Filium Patris.*

VI. Igitur Episcopi ἀμέσως a Christo plenitudinem accipiunt Sacerdotii; id constat:

1. Ex iisdem modo productis Christi verbis, quibus Apostolos est adlocutus: *Sicut misit me vivens Pater, et ego mitto vos. Accipite Spiritum S., quorum remiseritis*, etc. atqui Apostoli quam potestatem a Christo recte acceperant, eamdem in suos successores transfuderunt.

2. S. Paulus excitando studio, et charitati Episcoporum erga Ecclesiam, eo utitur argumento, quod a Spiritu S. ad illam regendam positi sint (2): *Attendite vobis, et universo gregi; in quo vos ἔθετο posuit* (designavit, constituit) *Spiritus S. Episcopos regere Ecclesiam Dei.*

3. S. Cyprianus aperte docet Episcopis, aeque ac Apostolos fuisse, atque adeo in ipsis Apostolis fuisse, tanquam in semine, a Christo Domino institutos (3) : *Apostolos, idest Episcopos, et Praepositos Dominus elegit.* Quum igitur Apostoli ἀμέσως a Christo potestatem accepissent, idem profecto de Episcopis sentiendum; praesertim quum idem Cyprianus de Episcopis scribat (4): *Episcopos Ecclesiis dominicis in toto mundo divina dignatione praepositos.*

4. Ex eodem Cypriano (5), Hieronymo (6), Nicolao I. (7), aliisque veterum testimoniis perspicue educitur

(1) Epist. ad Trall.
(2) Act. XX.
(3) Epist. LXV.
(4) Lib. de Unitate Eccles.
(5) Epist. LXIX.
(6) Epist. I.
(7) Epist. XLVII.

Episcopos Apostolis *vicaria ordinatione succedere*; tum quoque *Ecclesiam a Christo Apostolis, ac per eos, tamquam haereditario jure Successoribus eorum fuisse commendatam*: denique *Episcopos, tamquam Apostolico gradui succedentes, Ecclesiam Christi Sponsam gubernare.* Porro de ratione Successoris est suam potestatem ab eodem habere, a quo habuit praedecessor; alioquin vera successio non esset, sed nova institutio. Igitur Episcopi, aeque ac Apostoli recte a Christo suam habent potestatem. At de his fusius Theologi.

VII. Per priora Ecclesiae saecula quum simul in Synodo Provinciae et electio confirmaretur, et novus electus Episcopus consecraretur; hinc in potestate Episcopali nulla facta est distinctio. At quum secutis temporibus confirmatio a consecratione disjungi coeperit, atque adeo opinio invaluerit solam electionis confirmationem Ecclesiae Pastorem constituere, hinc in potestate Episcopali *Jurisdictio* ab *Ordine* separata est, ita ut nomine Jurisdictionis omnis potestas intelligatur, quae Ordini non est adfixa; Ordo vero ea tantummodo complectatur, quae Episcopo vi sacrae Ordinationis conveniunt, quaeque aliis committere nequit.

VIII. Adhaec quum jure antiquo omnes prorsus hominum ordines Dioecesim incolentium Episcopo subjicerentur; adeo ut S. Cyprianus scripserit (1): *Scire debes Episcopum in Ecclesia esse, et Ecclesiam in Episcopo; et si qui cum Episcopo non sint, in Ecclesia non esse*; post multa tamen saecula Monachi, aliaeque conditiones hominum ab Episcopali potestate eximi coepissent; hinc factum est, ut *lex Dioecesana* a *lege Jurisdictionis* distingueretur: et legis Jurisdictionis nomine omnis Episcopi potestas intelligeretur, quae in dando, vel faciendo consistit;

(1) Epist. LXIX. ad Papian.

ideoque utraque simul potestas modo explicata *Ordinis* scilicet, et *Jurisdictionis.* Nomine vero *legis Dioecesanae* potestas significaretur in res Ecclesiasticas, et jura Episcopo debita: qualia *Cathedraticum*, *Synodaticum*, similia, quae enumerantur (1), atque ita a lege Dioecesana Monachi exempti haberentur; haud vero a lege jurisdictionis, nisi ejusmodi exemptionem speciali privilegio obtinuerint.

IX. Episcopalis potestas primaeva sui origine nullis personarum, aut locorum finibus divinitus circumscripta fuit. Namque Dioeceseon, sive Paroeciarum distinctio non nisi jure positivo primum inducta est: id quod pluribus constat: et quidem,

1. Apostoli, quibus Episcopi succedunt, in universum mundum ad praedicandum Euangelium a Christo Domino missi sunt, qua de re licet ex communi, mutuoque consilio, ut Euangelium facilius disseminari posset, totum Orbem, veluti in quasdam Dioeceses diviserint, quarum singuli singulas erudiendas susceperunt; attamen non inde vetabantur, quocumque pervenissent, populos docere, Ecclesias fundare, iisdemque Episcopos constituere.

2. Apostoli aliquando discipulos a se rite institutos, et ordinatos ad amplas etiam Dioeceses, quo ipsi pertingere non poterant, ablegare consueverunt, et quidem cum potestate alios constituendi, et ordinandi; cujus rei exemplum habemus in D. Paulo, qui Titum reliquit Cretae, *ut ea*, ait, *quae desunt corrigas*, *et constituas per civitates presbyteros*, *sicut et ego disposui tibi.*

3. Idem mire adstruitur ex ipsa Episcopatus essentia, qui natura sua unus est Episcoporum multorum concordi universitate diffusus, haud secus ac ipsa Christi Ecclesia, cujus praecipuus character unitas est,

(1) Cap. XVI. de Officio Ordinarii.

licet per varias diversasque Orbis regiònes diffundatur. Ad rem Cipryanus (1): *Episcopatus unus est, cujus a singulis pars in solidum tenetur*. Institutione divina nimirum ita constitutus Episcopatus, ut et Potestas esset amplissima, et locus non esset circumscriptus: circumscribi tamen posset communi consilio, ac suprema Ecclesiae Potestate. Qua de re quum id prestitit Ecclesia, non Potestatem, sed Potestati locum circumscripsit.

X. Licet antiquissimo Ecclesiastico jure, atque adeo etiam institutione Apostolica, Episcoporum potestas, ne confusio in Christi corpus induceretur, certis inclusa fuerit locorum limitibus; unde subdit Cyprianus (2): *singulis Pastoribus portio gregis fuit adscripta, quam regat unusquisque, et gubernet;* attamen non defuerunt Sanctissimi, iidemque Sapientissimi Episcopi, qui ultra statutos limites, proprias scilicet Paroecias, Episcopalem exercerent jurisdictionem, ubi necessitas, aut salus populi, deficientibus, corruentibus, abscissis Pastoribus id postularet, eo forte principio, quod Episcopatus unus sit, cujus in solidum pars tenetur a singulis, adeo ut singuli in solidum obligati ad gregis salutem adcurrerent, ubi deficerent, corruerent, abscinderentur alii, quorum et locum, et onus ex charitate communi subibant. At extra necessitatem suo cuique Episcopo pars gregis circumscripto territorio, extra quod moliri aliquid vetitum, ex Apostolica disciplina est. Atque hinc de S. Cypriano scribit Gregorius Nanzianzenus (3), quod non Ecclesiae solum Carthaginiensis, ac totius Africae; verum et aliarum Ecclesiarum etiam per Orientem curam egerit. Huc quoque faciunt exempla Athanasii,

(1) Lib. de Vnitate Ecclesiae.
(2) Ibidem.
(3) Orat. XVIII.

et Eusebii Samosatensis: ille namque, teste Socrate (1): *ex exilio redux per Pelusium iter faciens Alexandriam . . . in quibusdam Ecclesiis ordinationes fecit*; hinc vero ex Theodoreto (2): *Syriam, Phoeniciam, et Palestinam militari habitu indutus peragrans Presbyteros ordinavit, et Diaconos, aliosque suffecit Ordines Ecclesiasticos; et* (3) *per Syriam Ciliciam; aliasque Provincias plures Episcopos creavit.* Profecto hi SS. Episcopi, quum de fidei Christianae veritate adversus gliscentes haereses ageretur, suarum partium esse duxerunt manum admovere, et pro quibusvis aliis non minus, quam pro suis ipsorum Dioecesibus necessitate urgente laborare: id quod nunquam praestitissent, si jure divino Dioeceseon distributio instituta fuisset.

Praecipua Episcoporum munia.

XI. Quod vero ad Episcoporum munia spectat, profecto primum, ac praecipuum est Verbi Dei praedicatio; hoc sane munus adeo Episcoporum proprium est, ut Apostoli ad illud liberius exequendum, mensarum, et viduarum servitium in Diaconos rejecerint (4): et Apostolus non dubitaverit adserere se non ad baptizandum, sed ad euangelizandum fuisse missum (5). Porro nomine praedicationis quidquid ad fidelium institutionem spectat intelligimus; Sermones nempe publice in Ecclesia habendos, privatas admonitiones, catecheses pro informandis pueris, et rudibus; Epistolas ad populum erudiendum, et in fide, ac in bonis operibus instituendum, aliaque hujus generis (6).

---

(1) Lib. II. cap. 24.
(2) Lib. IV. cap. 12.
(3) Lib. V. cap. 4.
(4) Act. VI.
(5) Epist. II. ad Corin. I.
(6) Trid. Sess. VI. ref. cap. 2., et Sess. XXIV. cap. 4.

XII. Feliciter per quinque priora Ecclesiae saecula Episcopi hoc munere functi sunt: nunquam enim sacer fidelium conventus ad missae Sacrificium peragendum habitus est sine Scripturarum praelectione, eamque consequente praedicatione, quam nonnisi admodum raro per Substitutos exercuerunt. Atque hinc in Africanas Ecclesias, teste Possidio (1), nonnisi a Valerio primum inducta est consuetudo, ut Presbyteri coram Episcopo, et ex ejus mandato concionarentur. Verum in Ecclesiis Orientalibus facilius ab Episcopis verbum Dei praedicare Presbyteris committi consuevit: uti ex eodem Possidio (2), Socrate, Theodoreto (3), aliisque constat.

XIII. At labentibus saeculis Episcopi plures praedicandi munus adeo neglexerunt, ut omnino conticuisse viderentur: qua de re Concilium Lateranense IV.(4) mandavit, ut saltem per alios viros idoneos illud obirent. Verum Tridentina Synodus ad veteris Ecclesiae disciplinam, quoad ejus fieri poterat, instaurandam, mandavit Episcopis, *ut in Ecclesiis suis ipsi per se, aut si legitime impediti fuerint, per eos, quos ad praedicationis munus adsument; in aliis autem Ecclesiis per Parochos, sive iis impeditis, per alios ab Episcopis, impensis eorum, qui eas praestare vel tenentur, vel solent, deputandos, in civitate, aut in quacumque parte Dioecesis censebunt expedire, saltem omnibus diebus Dominicis, et sollemnibus diebus festis; tempore autem Jejuniorum Quadragesimae, et Adventus Domini quotidie, vel saltem tribus in hebdomada diebus, si ita oportere duxerint, Sacras Scripturas, divinamque le-*

(1) In vita Augustini cap. 5.
(2) Lib. V. cap. 22., et Lib. VII. cap. 22.
(3) Lib. I. cap. 2.
(4) Can. X.

gem adnuntient: *et alias quotiescumque id opportune fieri posse judicaverint.*

XIV. Adhaec quum (1) prohibuerit Regularibus praedicare in *Ecclesiis non suorum Ordinum sine Episcopi adprobatione, vel in Ecclesiis suorum ordinum sine Episcopi benedictione*; tum de eadem hac re pleniore Concilio disputatum est: unde absolute sancitum est (2): *Nullus autem sive saecularis, sive regularis etiam in Ecclesiis suorum ordinum contradicente Episcopo praedicare praesumat.*

XV. Alterum Episcopi munus est Sacramentorum administratio: quam provinciam antiquitus per se procurarunt. Qua de re S. Ignatius (3): *Non licet*, inquit, *sine Episcopo, neque baptizare, neque agapem facere.* Verum temporis lapsu illam presbyteris aucto fidelium numero demandarunt: ita tamen, ut nunquam ex suo ipsorum arbitrio, atque adeo contra Episcopi voluntatem, sed tantummodo ex ejus mandato illud munus obirent: ad rem Hier. (4) *Sine jussione Episcopi neque Presbyter, neque Diaconus jus habeant baptizandi.*

XVI. At vero Episcoporum, Presbyterorum, et Diaconorum Ordinatio jure divino adeo Episcopis reservata est, ut Presbyteris committi nequeat. Veteres enim Ecclesiae Patres, et Concilia de Sacramenti Ordinis administratione loquuntur, tanquam de peculiari quadam praerogativa, qua Episcopi a Presbyteris distinguuntur. *Quid enim facit*, inquit Hieron. (5), *excepta Ordinatione Episcopus, quod Presbyter non faciat.* Et Chrysostomus (6): *Inter Episcopum, et*

(1) Sess. V. Ref. cap. 2.
(2) Sess. XXIV. Ref. cap. 4.
(3) Epist. ad Smyrn. n. 8.
(4) Dialogo contra Lucifer. pag. 139.
(5) Epist. LXXXV. ad Evagrium.
(6) Hom. XI. in I. Timoth. 3.

Praebyterum interest ferme nihil. . . sola quippe ordinatione superiores illi sunt, atque hoc tantum plus, quam Presbyteri habere videntur. Idem quoque aperte tradunt Concilia Nicaenum (1), Antioch. (2), Chalcedon. (3) Carthag. III. (4).

XVII. Quinimmo Ordinationes per Presbyteros factae semper ab Ecclesia, tanquam irritae habitae sunt. Unde in Synodo Alex. Ischiras, aliique a Colutho ordinati *ad priorem reversi sunt conditionem,* quippe qui *ordinati a Columbo Presbytero, qui falso Episcopi nomine gloriabatur:* Athan. (5). Idem omnino de Presbyteris quibusdam in Synodo Sardicensi constitutum est, quippe qui ab Eutychiano, et Musaeo, qui Presbyteri tantum erant, Sacerdotio initiati erant.

XVIII. Potestatem confirmandi Neophytos Episcopis quoque fuisse antiquitus omnino reservatam perspicua demonstrant Patrum testimonia: Hier. contra Lucif. (6) docet: *hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos, qui longe in minoribus urbibus per presbyteros, et diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem Sancti Spiritus manus impositurus excurrat.* Et paullo post: *In Ecclesia baptizatus, nisi per manus Episcopi non accipit Spiritum S.*, tum Chrysostomus in illud Actuum Apost. *Imponebant manus, et accipiebant Spiritum S.* sic commentatur: *Igitur hoc erat in Apostolis singulare: unde* Κορυφαίους (Praecipuos, hoc est Episcopos), *et non alios videmus hoc facere.* Verum in specialibus quibusdam casibus posse presbyteros accepto mandato, ac facultate R. Pontificis, tanquam extraordinarios ministros Sacra-

(1) Can. XIX.
(2) Can. IX.
(3) Can. II.
(4) Can. XLV.
(5) Apol. p. 732.
(6) Can. VI.

mentum Confirmationis conferre plerique teneat Theologi.

XIX. Ex Ecclesiae instituto Ordini Episcopali sacrae quaedam functiones adeo adfixae sunt, ut ab Episcopis aliis delegari nequeant: hujusmodi sunt: Consecratio Olei Cathecumenorum, et Infirmorum: Innocentius I. (1), Consecratio Ecclesiarum, et Altarium (2), Benedictio Abbatum (3), Benedictio major, seu sollemnis (4). Antiquitus Poenitentium reconciliatio Episcopo quoque erat omnino reservata.

XX. Tum inter praecipua Episcopi munia locum sibi vindicat Oratio: quae Apostolis adeo cordi erat, ut viduarum, et mensarum cura in diaconos abjecta, illam aeque ac praedicationem sibi reservarent. Orationis vero nomine publica indicatur Liturgia, atque ea Liturgiae pars potissimum, qua Sacrificium pro vivis, atque defunctis offertur. Episcopi nempe, praesertim dum sacrosanctum Missae Sacrificium peragunt, pro concredita sibi plebe ferventes Deo preces fundere ex animo debent. Unde Syn. Trid. (5) sic decernit: *Quum jure divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre.*

XXI. Ex eadem ratione ad Episcopum pertinet pro Ecclesiae necessitatibus, aliisque justis de caussis publicas preces indicere, orationum formulas concipere, libros eo spectantes evulgare, receptos repurgare, orandi formulas minus pietati congruas abolere, aliaque hujuscemodi, quorum nonnulla consecutae Apostolicae Constitutiones Rom. Pontifici reservarunt. At de his fusius *in nostris Antiquitatibus Christianis.*

---

(1) Epist. ad Decentium.
(2) Can. VIII. de Consecratione Dist. I.
(3) Can. I. Dist. 96.
(4) Can. VI. Dist. 21.
(5) Sess. XXIII. Ref. cap. 1.

XXII. Sequuntur Episcoporum munia externam potestatem spectantia. Episcopi igitur partes sunt Fidei, et Doctrinae evangelicae depositum sartum tectum custodire : et quidem ex Ap. mandato (1) , unde ne aliquis in doctrina fidei, vel morum error obreperet, Syn. Trid. decrevit nemini *licere imprimere, vel imprimi facere quosvis libros de rebus sacris sine nomine auctoris, neque illos in futurum vendere, aut etiam apud se retinere, nisi prius examinati, probatique fuerint ab Ordinario sub poena anathematis* (2). Id quod de Libris etiam profanis intelligas, cum ex Bulla Leonis X. edita in Concilio Lateranensis an. 1512, tum etiam ex jam inolita Regni Neap. consuetudine; quam probavit, ac omnino servandam constituit novissimum Concordatum an. 1741. (3). At vero multa pecuniaria in typographos hanc legem perfringentes animadvertere Ordinariis regia potestas non permittit. Huc faciunt binae Constitutiones Pragmaticae Neapolitanae sub Carolo V. Austriaco ab Petro de Toledo Prorege editae; quarum altera sancitur, ne quis libros theologicos, aut biblicos Capellano Majore inconsulto edere audeat, aut per fraudem clanculum editos retinere. Altera vero omnino vetat libros quoscumque sine Regis venia typis cudere, aut venales habere. Utraque gravissimas in transgressores constituit poenas (4).

XXIII. De Sanctorum quoque cultu cognoscere, et judicare: tum eorumdem miracula, ac reliquias probare proprium Episcopi munus est : quinimmo antiquitus Servi Dei, qui mortem obibant, ab Episcopis in Sanctorum Canonem referebantur: id quod deinde

(1) Epist. I. ad Timoth. cap. 6.
(2) Sess. IV.
(3) Cap. VII. num. 2.
(4) Prag. 1. et 2. de Impressione Librorum.

posteriores Apostolicae Constitutiones Summo Pontifici reservarunt.

XXIV. Episcopo etiam cura incumbit, ut Sacri Canones exacte custodiantur, quique de novo fiunt, canonice evulgentur; qua de re Dioecesim lustrare, et Synodum Dioecesanam cogere praecipuae Episcopalis potestatis partes sunt.

XXV. Episcopum specialiorem quarumdam personarum curam gerere oportet; uti pauperum, orphanorum, viduarum, peregrinantium, virginum Deo dicatarum, atque etiam Monachorum, quos speciali Episcoporum curae subjecerunt Patres Chalcedonenses(3), quamvis posterioribus temporibus in id unice incubuerint, ut Episcoporum excuterent jugum.

XXVI. Postremo ad Episcopum spectat, tum caussas omnes Ecclesiasticas, *Civiles* dictas, ex sensu Sacrorum Canonum suo judicio definire, tum in eos, qui divinam legem, vel Ecclesiasticas Constitutiones transgrediuntur, etiam criminali judicio animadvertere, tum demum bona suae Ecclesiae temporalia administrare. Verum de his fusius opportuniori loco agemus.

XXVII. Duo hic tantummodo liceat subnectere, veluti extraordinaria quaedam Episcoporum officia. Primum: dissidentes Fidelium animos in concordiam revocare, litesque ex bono et aequo componere: id quod ex Apostoli verbis *I. ad Corinth.* 5. nonnulli Patres, ac praesertim Augustinus derivarunt. Alterum: apud Magistratus pro reis intercedere: id quod tum Patres Sardicenses decrevere (1); tum veteres Episcopi haud raro praestiterunt. In hac officii pastoralis parte eluxit Ambrosii, et Augustini charitas, qui saepius magistratus ad veniam reis implorandam convenerunt.

---

(1) Can. IV., et VIII.
(2) Can. VII.

XXVIII. Ex hactenus explicatis Episcoporum muniis illud prono alveo fluit, eos ad residendum obstrictos esse, et quidem jure divino; id quod Tridentinum, licet tanquam fidei Dogma definire noluerit, tamen pro certo omnino habet; praesertim (2), ubi recensitis pluribus, iisdemque gravissimis muneribus Episcopis *Praecepto divino* mandatis; statim subjungit: *ea nequaquam praestari posse ab iis, qui gregi suo non invigilant, et assistunt.* Quinimmo uti ex Cajetano refert Fagnanus (1): *Nullus antiquorum contradicebat, quin Pastores animarum tenerentur sub praecepto divino ad personaliter residendum.*

XXIX. Merito igitur Synodus Tridentina tum (2) omnes innovat antiquos Canones ad eam rem facientes; tum (3) novis poenis illos coercet, qui ultra duos, vel tres menses in singulos annos a Dioecesi absunt: atque adeo etiam in hac duorum, vel trium mensium absentià, eadem Trid. Synodus requirit, ut si *aequa ex caussa sine ullo gregis detrimento, sit extra festos dies Adventus, Quadragesimae, Nativitatis, Resurrectionis, Pentecostes, et Corporis Christi.*

XXX. Legitimae caussae a Synodo Trid. ibidem probatae, cur Episcopus etiam diutius Dioecesi abesse potest, sunt: *Christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, et evidens Ecclesiae, reique publicae utilitas.* At eadem Synodus statim subdit, easdem has legitimae absentiae caussas *a Beatiss. R. Pontifice, aut a Metropolitano, vel eo absente, a suffraganeo Episcopo antiquiore in scriptis esse approbandas: nisi quum absentia inciderit propter*

(1) Sess. XXIII. Ref. cap. 1.
(2) Ad Caput *Ex parte* n. 21.
(3) Sess. VI. Ref. cap. 1.
(4) Sess. XXIII.

aliquod munus, et Reip. officium Episcopatibus adjunctum: cujus quoniam caussae sunt notoriae, et interdum repentinae, nec eas quidem significari Metropolitano necesse erit.

ADDITAMENTA

DE EPISCOPIS TITULARIBUS.

I. Quum plerique Episcopi Ecclesias suas florentissimas infidelium jugo subactas derelinquere adigebantur, tunc Episcopatus titulum ipsi retinuerunt. Ne vero illarum Ecclesiarum memoria penitus obliteraretur, Summi Pontifices quandoque ad earumdem titulum Episcopos creare usi fuerunt. Unde Benedictus XIV. (1): *Sedes Apostolica,* inquit, *jurisdictionem suam designandi Pastores in illis Ecclesiis dimittere noluit, nec ullo modo pati debuit, ut ipsarum memoria oblivione deleretur.*

II. Praeterea justissimae caussae urgent Romanum Pontificem, ut ad nudum praedictarum Cathedralium titulum Episcopos promoveant, nimirum I. ut sibi assistant in apostolico obeundo ministerio: II., ut eorumdem opera in iis utatur, quae nonnisi Episcopis decet committere: III., ut tamquam suffraganei pastoralia expleant munia in aliqua Dioecesi, propter cujus amplitudinem proprius Episcopus alieno ministerio indigere videatur. Videsis Thomassinum (2), et Fagnanum (3). Hinc nonnullos titulares Episcopos ad praedicationis munus apud infideles, et haereticos obeun-

(1) Tom. II. Bullar. Const. 36.
(2) De vet., et nova Ecc. discipl. par. I. lib. I. cap. 27.
(3) In Cap. Episcopali n. 45., et 53. de privileg.

*

dum Summus Pontifex mittit, qui *Missionarii* Apostolici audiunt: alios apud Christianos Principes apostolica legatione functos ad res ecclesiasticas pertractandas. Quare Benedictus XIV. sapientissime docet Episcopos titulares rectissime consecrari, quoties justa intercesserit caussa, si nempe iis muneribus perfungi debeat, quae characterem episcopalem necessario requirant, et quae ecclesiastico regimini prodesse maxime judicantur (1).

III. Illud quoque animadvertendum maxime censemus quod non recens institutum est, ut Romanus Pontifex aliquos ad Episcopatum promoveat, quin ullius specialis Ecclesiae actualem administrationem illis tradat: sed tot, tantisque illustribus exemplis id ipsum fuit confirmatum, et plerisque Ecclesiae canonibus comprobatum. Et profecto, ut caetera praetereamus vetustissima exempla a Thomasino collecta (2), Epiphanius existimat Linum, et Clementem ita a Principe Apostolorum fuisse Episcopos ordinatos, ut nulli tunc Ecclesiae praeessent, sed unice, ut ipsi Petro, prout opus esset, in Ecclesiae regimine adessent (3). Rursus saeculo II. Cajum Romanae Ecclesiae Presbyterum Episcopum consecratum fuisse nullius Ecclesiae cura illi commissa testatur Franciscus Bianchinus (4). Unde satis ineptire videntur Joannes Georgius Pertsch (5), et Gersonius (6), qui inanem, et monstruosum in Ecclesia deblaterant episcopalem sine plebe statum, et potestatem sine operatione. Postremo Tridentina Sy-

---

(1) Const. *cum a nobis* §. I. tom. 2. Bullar.
(2) De vet., et nova Ecc. discipl. cit. loco.
(3) Haeresi XXVII.
(4) Tom. II. Anastasii in notis ad vitam S. Eleutherii pag. 142.
(5) Part. I. Element. Juris Canonici Lib. I. tit. 27.
(6) Consid. VIII. de statu Praelat.

nodus ad rem decernit (1) quod titulares Episcopi in alterius Dioecesi de expressa Ordinarii licentia pontificalia exercerent officia, nec Clericos ad Ordines promoverent, nisi litteris dimissoriis ipsius Ordinarii.

TITULUS XVI.

DE CHOREPISCOPIS.

I. Chorepiscopi hoc nomine donati sunt, quod essent της χωρας Επισκοποι *Ruris Episopi*. Illud hic primum non immerito quaeritur Episcopi ne fuerint, an vero tantummodo Presbyteri. Presbyteros eos fuisse communis poene est Canonistarum sententia; at contra Barlovius, Hammondus, aliique censent Chorepiscopos omnes antiquis commemoratos Canonibus veri nominis Episcopos fuisse.

II. Vero similior videtur Cabassutii, Bellarmini, ac doctissimi Thomasini opinio; nimirum Chorepiscopos, suapte natura inspecta, meros fuisse Presbyteros, etsi aliquando contigerit, ut Episcopi essent, quippe qui Episcopi ordinati, antequam Chorepiscopi constituerentur. Id in Nicaena Synodo accidit, quae Novatianis Episcopis ad Catholicam redeuntibus Ecclesiam ita consultum voluit, ut vel ad Presbyteri Oppidani, vel ad Chorepiscopi officium admitterentur (2).

III. Ceterum meros fuisse Presbyteros plura demonstrant. 1. Ad similitudinem Septuaginta discipulorum constituti dicuntur. Concilium Neocaesar (3). Atqui secundum veterum sententiam Presbyteri Discipulos, Episcopi Apostolos repraesentant (4).

---

(1) Sess. XIV. cap. 2. de Reform.
(2) Can. VIII.
(3) Can. VIII.
(4) Hier. Epist. ad Fabiolam.

2. Episcopi ex apostolica traditione a tribus saltem Episcopis ordinandi : at Chorepiscopi ab uno tantum Civitatis Episcopo constituebantur (1).

3. Patres Concilii Hispalensis severe increparunt Agapium quemdam Cordubensem Episcopum, eo quod Chorepiscopos ad Episcopalia munia exercenda delegarit ; et rationem subdunt : *quia Chorepiscopi, et Presbyteri juxta Canones unum sunt.*

4. Concilium Metense (2) praecipit, ut Basilicae a Chorepiscopis consecratae ab Episcopis consecrentur : *Quia juxta Decreta Damasi Papae, Innocentii, et Leonis vacuum est, atque inane quidquid in Summi Sacerdotii Chorepiscopi egerunt ministerio ; et quod ipsi iidem sint, qui et Presbyteri.*

5. Tandem quaecumque antiquis Ecclesiae Canonibus Chorepiscopis adsignantur officia, eadem et Presbyteros quoque obiisse nemo dubitat.

IV. Jam vero Chorepiscoporum haud exigua erat potestas : nam 1. Hypodiaconos, Lectores, Exorcistas, aliosque inferiores Clericos ordinabant (3), tum si Episcopatus charactere insigniti fuissent, Presbyteros quoque, et Diaconos ordinare poterant : verum consulto prius *Urbis Episcopo, cui subjicitur ipse, et regio,* uti statuit ipsamet Syn. Antioch. (4).

2. Potestatem habebant dandi Clericis ruralibus, quibus in aliam Dioecesim proficiscendum esset, Epistolas Dimissorias, sive, ut alias vocabantur, Canonicas, et Pacificas (5).

3. Curabant Agrorum Presbyteros, et Ecclesias rurales ; quas et in credita sibi regione visitabant.

---

(1) Conc. Antioch. Can. X.
(2) Can. VIII.
(3) Syn. Antioch. Can. II.
(4) Ibidem.
(5) Synod. Antioch. Can. III.
(6) Thomass. Part. I. Lib. II. cap. I. n. 15.

4. In Ecclesia oppidana Sacris operabantur, etiam praesentibus Episcopo, et Presbyteris Urbis, quod sane Presbyteris ruralibus non licebat. Ita Con. Neöcaesar (1).

5. Tandem privilegio fruebantur sedendi, et suffragia ferendi in Conciliis; hinc Synodorum Nicaenae, Ephesinae, Neocesareensis definitionibus nonnullos Chorepiscopos subscripsisse eorumdem Acta probant.

V. Caeterum non semper, et ubique eamdem fuisse Chorepiscoporum potestatem ingenue fatemur: namque, ubi contigisset ipsos Episcopos esse, ex Episcopi Urbis voluntate, non modo Presbyteros, et Diaconos ordinabant, uti mox ex Concilio Antioch., observavimus, verum et aliquando Neophytos confirmabant, Virgines consecrabant, aliaque episcopalia munia exercebant.

VI. Verum Chorepiscoporum potestati grave vulnus inflictum est, ubi περιοδευται, hoc est *Circumcursatores*, sive *Visitatores* constitui coeperunt. Horum prima occurrit mentio in Concilio Laodiceno (2), dein et in Synodis Chalced. (3), et Cpolitana sub Menna (4), adeo ut in Oriente aetate Balsamonis jam prorsus exoleverint.

VII. In Occidente, ac praesertim in Gallia, quum ex perperam intellectis Canonibus quibusdam Orientalibus Episcopalia sibi munia vindicare ausi fuissent; hinc tum per Gallicanas Synodos, tum et per ipsos R. Pontifices paullatim esse desierunt Chorepiscopi, quibus successisse videntur Decani, sive Archipresbyteri rurales, de quibus suo loco agemus.

---

(1) Can. XIII.
(2) Can. LVII.
(3) Act. IV.
(4) Act. I.

TITULUS XVII.

DE COADJUTORIBUS.

I. Illa semper in Ecclesia viguit disciplina, ut posset Episcopus vel diuturna morbi pertinacia divexatus, vel senectute confectus, vel alio impedimento obstrictus *Coadjutorem* sibi adjungere, qui ipsi ad Episcopale onus substinendum impari opitularetur, ac veluti suppetias ferret. Sic S. Petrum Orbis praesertim Occidentalis regiones Euangelica praedicatione perlustraturum Linum, et Cletnm in Romanae Ecclesiae regimine sibi Coadjutores adscivisse scribit Epiphanius (1).

II. Jam vero Coadjutoria vel temporalis est, vel perpetua. Temporalis, quum Episcopo ob adfectam valetndinem, aliudque impedimentum praepedito adjutor datur, qui tantummodo dum impedimentum durat, vel Episcopus vivit, in Ecclesia ministret. Verum de his Coadjutoribus, quos proprie Beneficiarios haud dicendos, probant Thomas. (2), et Gonsalesius (3), non est hic nobis sermo, quum iidem sint, ac Vicarii Apostolici, de quibus alibi. Coadjutoria perpetua est, quae sublato impedimento, Episcopoque defuncto non cessat, atque adeo in ejus locum succedit Coadjutor.

III. Ejusmodi Coadjutorum genus jam inde ab prioribus saeculis in Ecclesia videtur obtinuisse. Sic Narcissus Episcopus Hierosolymitanus propter longius protractum senium Alexandrum sibi Coadjutorem delegit, qui una secum Hierosolymitanam Ecclesiam moderaretur (1). Tum Orionem Palaebiscensis Ecclesiae Episcopum aetate grandaevum Siderium sibi Coadjutorem

---

(1) Haeres. LVII.
(2) Part. II. Lib. 2. cap. 57.
(3) In Cap. VI. de Cler. aegrot.
(1) Eusebius. Lib. VI. cap. 2. Hier. de Script. Eccles. in Alexandro.

adjunxisse, et successorem per ordinationem designasse, auctor est Synesius *Epist.* 67. Plura hanc rem spectantia passim in Ecclesiastica Historia occurrunt exempla, et quidem etiam post tempora Concilii Nicaeni.

IV. Profecto Patres Niceni (1) de Novatianis omnino interdixere, ne duo in eadem Ecclesia simul essent Episcopi: Cyprianus quoque jam antea scripserat: *Unus in Ecclesia ad tempus Sacerdos, et judex vice Christi.* Qua de re Augustinus Hipponensium Episcopus vivo adhuc Valerio ordinatus, Canonem Nicaenum edoctus, nimia animi perturbatione, ac moerore perculsus est, quasi in Canones Ecclesiasticos impegisset. At Regula Ecclesiastica, quae in una Ecclesia duos non patitur Episcopos, non ita a veteribus videtur fuisse intellecta, tanquam si bini in unaquaque civitate Episcopi omnino prohiberentur, sed duntaxat deficiente justa caussa, nec Ecclesiae utilitate, necessitate, aliave περιςασει *circumstantia* id omni prorsus jure requirente.

V. Jam vero Augustinus in ea videtur fuisse opinione; scilicet non suam cum futura in Episcopatu successione electionem Canonibus adversari, sed tantummodo consecrationem Valerio adhuc in vivis agente. Ipse enim Eradium, Ecclesia consentiente, successorem suum nominavit, licet ordinare, dum viveret, noluerit, dicens: *Quod reprehensum est in me, nolo reprehendi in filio meo. Erit presbyter ut est; quando Deus voluerit, futurus Episcopus.* Haec Augustini opinio dein in Ecclesia videtur obtinuisse. Bonifacius namque Archiepiscopus Moguntinus quum a Rom. Pontifice Zacharia petiisset, ut ipsi vitam adhuc agenti liceret successorem constituere, quod ab ipsius Praedecessore jam fuerat postulatum, Zacharias

(1) Can. VIII.

ipsi indulsit, ut moratum Sacerdotem deligeret, quem interea in Episcopalibus muneribus instrueret, quemque deinde, inspectante Clero, ac populo universo, sibi successorem renunciaret; modo tamen adhuc vivens manus illi imponere non auderet.

VI. Demum idem colligi posse videtur ex Regesto Epistolarum Gregorii M., ac praesertim ex *Lib. IX. Ep.* IV. ad Anatolium Diaconum Cpolitanum de Joanne Episcopo primae Justinianae, qua ipsi injungit, ut Joanni gravi morbo aegrotanti Coadjutorem dari curet, novum vero Episcopum haud ordinari permittat. *Et quidem*, scribit, *nusquam Canones praecipiunt, ut prae aegritudine Episcopo succedatur... sed dispensator illi requiratur talis, qui possit ejus curam omnem agere, et locum illius in regimine Ecclesiae implere.*

VII. His accedit in antiquis Ecclesiae monumentis quam frequentia occurrere exempla Coadjutorum, qui Episcopis vel grandaevis, vel infirmis dati sunt, ut iisdem postea in Episcopatu succederent; at hi simul Episcopo adhuc vivente ordinati non sunt. Videsis Thomass. (1). Id quod haud ita intelligas, quasi perpetui Coadjutoris ordinatio irrita habenda sit, vel dispensatione locum habere nequeat. Sane Augustinus suam ordinationem improbavit quidem, at irritam non habuit. Id quod etiam indicant modo producta Narcissi Hierosolymitani, et Orionis Palaebiscensis exempla.

VIII. Perpetuum Episcopo Coadjutorem dare antiquitus Synodi Provincialis, plebe etiam consentiente, jus erat eodem prorsus modo, quo Episcopi eligebantur: at jure novo cujuscumque generis Coadjutores nonnisi a R. Pontifice dantur Episcopis; duntaxat in Ecclesiis nimis ab Urbe dissitis, auctoritate Apostolica, vel ipse Episcopus cum adsensu Capituli unum,

(1) Part. II. Lib. II. cap. 57. et seq.

vel plures sibi Coadjutores adsciscit, vel, Episcopo impote, duae partes Capituli Coadjutorem constituunt. Demum ubi Episcopus Coadjutorem, quo ipsi omnino opus est, accipere nolit, apostolicis Rescriptis est Ecclesiae providendum.

TITULUS XVIII.

DE SACRA EPISCOPALI VISITATIONE.

I. Jam inde ab IV. Ecclesiae saeculo exempla occurrunt Patriarcharum, qui suas Dioeceses, Metropolitarum, qui suas Provincias, et Episcoporum, qui suas Paroecias circumlustrarunt. Athanasium Aegyptiacae Dioeceseos Ecclesias visitare consuevisse constat ex ejusdem *Apolog. II.* In Concilio totius Africae plenario Episcopi Mauritaniae Aurelium Primatem Carthag. rogant, ut Mauritaniae Provinciae Ecclesias visitet: *Dignemini etiam, quod hoc anno secundum ordinem distulistis, vel alio anno Mauritaniam Provinciam visitare* (1). Concilium Taurinatense an. 397. (2) dum Metropolitis Arelatensi, et Viennensi Episcopatus adsignat, qui eorumdem Ecclesiasticas Metropoles constituerent, haec habet: *Unaquaeque de his viciniores sibi intra Provinciam vindicet civitates, atque eas Ecclesias visitet; etc.* Demum visitationis Paroeciae, quam modo Dioecesanam dicimus, illustria habemus exempla in Martino, Augustino, et Chrysostomo. Martinum *asello impositum in veste hispida nigro pendulo pallio circumtectum* suas Paroecias visitantem, et ubique in vicis idololatriae reliquias debellantem describit Severus Sulpitius (3). Tum Augustinus in Fussalensi Castro, cujus

(1) Cod. Eccles. African. Can. LII.
(2) Can. XXI.
(3) Dial. II.

cives a Donatistarum schismate ad Ecclesiam Catholicam traduxerat, Episcopum constitutum voluit, quod, quum is locus longius ab Hippone distaret, eum frequenter invisere non posset (1). Tum easdem visitationes perspicue indicat scribens (2): *Quoniam visitandarum Ecclesiarum ad meam curam pertinentium necessitate profectus sum*. Demum Chrysostomus inter praecipua Episcopi munia Ecclesiarum recenset visitationem (3).

II. Non negaverim in quibusdam Orientalibus Ecclesiis morem viguisse, ut Episcopi per Περιοδευτας Circuitores, sive Visitatores, vel per Chorepiscopos suas Poroecias visitarent (4). Verum quum et Periodeutae, et Chorepiscopi nec ubique, nec diu viguerint, hinc nonnisi Episcoporum praecipua, ac primaria ea videtur fuisse et cura, et potestas.

III. Ecclesia quidem Occidentalis stabiles illos Visitatores non agnovit; at vero permisit Episcopis aegritudine, aliove detentis impedimento opera uti Presbyterorum, vel Diaconorum (5), quo in munere post secutis temporibus Archidiaconi, et Decani rurales successere (6); id quod Syn. Trid. (7) pro iis locis confirmavit, *ubi hactenus visitationem exercere legitime consueverunt*. At tria de integro constituit. 1. ut nonnisi per semetipsos, et quidem adsumpto Notario de consensu Episcopi visitare debeant. 2. ut non ideo Episcopus, vel eo impedito, ejus Visitator easdem Ecclesias seorsum ab iis visitare prohibeatur. 3. ut Archidiaconi, vel alii inferiores visitationis factae Episco-

(1) Epist. CCLXI.
(2) Epist. CCXXXVII.
(3) Hom. I. in Epist. ad Titum.
(4) Conc. Laod. Can. LVII.
(5) Can. Tolet. IV. Can. XXXV.
(6) Concil. Later. III. Can. IV.
(7) Sess. XXIV. de Ref. cap. 3.

po, ejusve Visitatori infra mensem rationem reddere, et depositiones testium, atque integra Acta exhibere teneantur. Demum provinciales Visitationes quod spectat, Metropolitanos jubet suorum comprovincialium Dioeceses non visitare, nisi prius propria plene lustrata Dioecesi, et ex caussa cognita, et probata in Concilio Provinciali.

IV. At quorsum Episcopales institutae visitationes? inquiet fortasse quispiam. Paucis praecipuas complectitur rationes Trident. ib. *Visitationum praecipuus sit scopus, sanam, orthodoxamque doctrinam expulsis haeresibus inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere, populum cohortationibus, et admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamque accendere; caetera, prout locus, tempus, et occasio feret, ex visitantium prudentia ad fidelium fructum constituere.* Uti providere, ut Ecclesiae, quae reparatione indigent, reparentur: cura animarum, si quae illis immineat, aliisque debitis obsequiis non defraudentur, etc. Hosce sane visitationum veterum SS. Episcoporum uberrimos fuisse fructus jam supra innuimus, neque post Synodum Tridentinam Carolum Borrom., Franciscum Salesium, aliosque SS. Praesules minus uberes sacris suis visitationibus fructus tulisse neminem latere arbitror.

V. Personalem totius Dioeceseos visitationem Episcopo jure divino incumbere communiter tradunt Canonistae (1). Profecto antiquitus Episcopi non modo Catholicas omnes suarum Dioeceseon personas, verum et Ecclesias, Monasteria, Hospitalia, aliaque loca pia, eorumque bona proprio jure visitabant (2). Atque adeo Syn. Aurel. (3) et Gregorius M. (4), Episcopis injun-

(1) Fagnan. ad Cap. *ex parte* XXII. de Cler. non resid.
(2) Syn. Chalced. VIII.
(3) Can. XXIX. Can. 18. quaest. II.
(4) Can. XXVIII. ibid.

gunt, ut non semel, sed saepius in anno pro suo ipsorum arbitrio monasteria visitent: id quod imperiali etiam sanctione firmatum est. (1)

VI. Successu temporum, frequentibus inductis ab Episcopali potestate exemptionibus, Episcopi visitantis auctoritas multum decrevit: at Syn. Trid. disciplinam Ecclesiasticam pristinae puritati, qua fieri posset, restituere satagens, plura visitationem spectantia Episcopis jura restituit, licet pleraque potestate duntaxat delegata; scilicet ut visitare possint 1. Capitula Cathedralium quomodolibet exempta. 2. Beneficia omnia unita, curata, vel non curata, vel qualitercumque commendata. 3. Omnes et quascumque aeque saeculares, ac regulares Ecclesias. 4. Monasteria commendata, in quibus non viget regularis disciplina. 5. Demum hospitalia, collegia quaecumque, et confraternitates laicorum; non tamen quae sub Regum immediata potestate sunt sine eorum licentia; et pia loca omnia, etiamsi eorum cura ad laicos pertineat. Verum novissima concordatorum lege an. 1741 (2) constitutum est, ut Episcopi duntaxat *in spiritualibus* Ecclesias, Extauritas, Capellas, Confraternitates, et alia loca pia gubernata visitare possit. At de hoc Capite opportunius Libro sequenti.

De Procurationibus.

VII. Jam alibi demonstravimus, Clericorum jus esse de Ecclesiasticis proventibus, decimis, aliisque populi oblationibus vitam transigere: mirum igitur non sit, si Episcopi visitantes ab Clericis locorum procuratio-

(1) L. XLVI. §. 3 C. De Episcopis.
(2) Cap. V. art. 1.

nes accipiunt; nimirum vel sumptus ad frugalem victum necessarios, vel ipsa victualia. *Procurare* enim apud latinos quandoque est cibaria praebere. Faciunt huc Christi verba: (1) *In quamcumque civitatem intraveritis, et receperint vos; manducate quae apponuntur vobis.*

VIII. At vero illud summopere mirandum, mediis saeculis, quando scilicet Ecclesiae praediis, aliisque reditibus abundabant, procurationes in tantam abiisse abusionem, ut Syn. Later. III. an. 1179. (2) iisdem quemdam imponere modum volens, exemplum Apostoli primum proponat, qui praedicationi, et evangelicae propagationi incumbens se, suosque propriis manibus sustentabat: dein constituat, *ut Archiepiscopi Paroecias visitantes pro diversitate provinciarum, et facultatis Ecclesiarum quadraginta, vel quinquaginta evectionum numerum numquam excedant. Episcopi viginti, aut triginta, Cardinales viginti quinque, Archidiaconi vero quinque, vel septem. Decani constituti sub Episcopis duobus equis contenti exsistant..... Non cum canibus Venatoriis, aut avibus procedant. Nec sumptuosas epulas quaerant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste, et competenter illis fuerit ministratum* etc. Hoc Lateranense Statutum alicui forte offensioni erit, quippe quod nimium Visitatoribus indulgeat: at recte hic ad rem advertit doctiss. Thomassinus (3) eo canone non multum exigi, sed multum recidi: tum damnari quidem quod prohibetur; at non statim, quod toleratur, probari, praesertim quum ibidem, et Episcoporum, qui modestiore comitatu uti consueverint,

---

(1) Luc. cap. X.
(2) Can. IV.
(3) Part. II. Lib. III. cap. 80 n. 3.

mos retinendus decernatur, et Statutum illud, tanquam gravi morbo pro temporis ratione adhibitum lenimen, tolerantiae uni, et indulgentiae tribuatur, et demum in pauperioribus Paroeciis ea omnino tenenda praescribatur mensura, ut Episcopi visitantes iisdem nec oneri sint, nec offendiculo.

IX. Atqui eodem hoc medio aevo non desunt SS. Episcoporum exempla, qui more Apostolico suas lustrarent Paroecias. Radulphus Episcopus Cicestrensis, uti a Willelmo (1) perhibetur, ter quolibet anno suam circuibat Dioecesim, nihil a quoquam exigens, spontanea licet dona non respuens: tum Malachias Hiberniae Episcopus, auctore S. Bernardo, omnes suae Dioeceseos Ecclesias visitans, *nec vehebatur equo, sed pedes ibat; erogabat vel ingratis caelestis pabuli mensuram:* apud Thomass. *ibidem.*

X. Denique Synodus Tridentina, uti in caeteris, ita quoque in hoc capite sacras visitationes ad veteris disciplinae normam exegit. Sanxit enim 1. ut Episcopi nihil caussa visitationis, etiamsi ultra oblatum, recipiant, exceptis tantum victualibus, quae sibi, ac suis frugaliter, moderateque pro temporis tantum necessitate, et non ultra erunt ministranda. 2. ut in optione eorum, qui visitantur sit, num pecuniam, de qua antea jam conventum fuerat, an vero ipsa in specie victualia praebere malint. 3. ut si qui gratuito visitare consueverint Episcopi, ab receptis moribus ne discedant. 4. si qui autem aliquid amplius exigere non vereantur, duplum intra mensem restituant, poenisque vel in jure, vel in Statutis Synodi praescriptis subjaceant. Verum per haec Decreta Tridentini Patres nihil immutatas velle antiquas cum Ecclesiis, Monaste-

---

(1) Lib. de gestis Pont. Angl.

riis, aliisque piis locis conventiones, expresse edixerunt.

XI. Quaenam in visitatione ab Episcopo praecipue intendenda sint, jam supra ex Syn. Trid. notavimus; pauca hic observanda supersunt: 1. Episcopo visitanti non judiciali, sed potius paterno more procedendum (1): 2. Episcopus in visitatione nec processus conficiat, nec sententias ferat, nec ordinarias irroget poenas; sed in iis, quae morum emendationem respiciunt, sine strepitu judicii decernat (2). 3. Ubi hosce limites non excedant Episcopi, decretorum visitationis executionem nulla exemptio, aut adpellatio impedire potest (3).

XII. Postremo consuevere Episcopi Diocceses visitantes suas, regios sibi adsciscere ministros *Missos dominicos* sic dictos, ut fideles enormium criminum reos, vel invitos publicae poenitentiae subjicerent, vel etiam poenis corporalibus addicerent (4); tum ut quae corrigi oporteret, facilius corrigerentur (5). Hincma-

(1) Cap. 1 §. Sane de censibus in VI.

(2) Sacr. Cougr. Conc. 24. apr. 1595; et 1. feb. 1607.

(3) Trid. Sess. XXIV. de Ref. cap. 10.

(4) Synod. Mogunt. cap. XX.

(5) Illud hic subnectere juvat, nimirum omnia, quae Episcopi in visitatione Dioecesis gerunt, Congregationi Concilii significanda esse, idque jure, meritoque, tum ut Ecclesiae communionem cum Sede Apostolica ostendant, tum ut ipsarum status Supremo universi dominici gregis Pastori aperiatur. Vide Bened. XIV. (in append. tom. 1. ejus Bullar. num. 1. pag. 370. edit. Romae 1754.)

Praeterea Abbates, Priores, Praepositi, caeterique omnes, etiam Cardinales, qui monasteria, aut Ecclesias habent, quique jurisdictione quasi episcopali gaudent, ex Const. *quod sancta* ipsius Pontificis, eadem visitationis lege adiguntur. (tom. 1. ejus Bullar. pag. 12. edit. cit.) Huc accedit quod Episcoporum decreta in visitatione lata appellationem devolutivam, non suspensivam admittant, illam scilicet, quae ad Judicem superiorem caussae cognitionem transmittit, non vero decreti executionem suspendit. (Concil. Trid. cap. X. sess. XXIV. de

rus Rem. (1) quod ad imminutionem, vel usurpationem Ecclesiasticae potestatis factum non est, sed tantummodo, ut Episcopalia decreta facilius exequerentur. Id quod et ipsi Reges diserte fassi sunt (2). *Ut si quos* (verba sunt Syn. Arel. an. 813. cap. 17.) *Sacerdotalis admonitio non flecteret ad justitiam, Regalis potestas ab improbitate reduceret ad pietatem, et obedientiam.*

FINIS TOMI PRIMI.

---

ref: Bened. XIV. Const. *ad militantis* XLVIII. §. 21. tom. 1. pag. 81. edit. cit.)

Denique novissima conventione anno 1818. art. XX. statutum *quod Episcopi in sacris visitationibus suarum Dioecesium peragendis, necnon in Dioecesanis Synodis indicendis liberi forent.*

(1) Tom. II. pag. 131. Thomass. P. II. Lib. II. cap. 79.
(2) Lib. II. Capit. 17.

INDEX

TITULORUM TOMI I.

Intiero verificato a dì 22. Aprile 1863.

A. M.

180

H

38